

Plan razvoja Varaždinske županije za razdoblje od 2021. do 2027. godine

- Analiza stanja i SWOT analiza

Sadržaj

1.	Analiza stanja.....	6
1.1.	Društvo	6
1.1.1.	Položaj i administrativna podjela	6
1.1.2.	Demografsko stanje i trendovi	8
1.1.3.	Socijalno uključivanje i usluge socijalne skrbi	13
1.1.4.	Zdravstvo	19
1.1.5.	Obrazovanje	25
1.1.6.	Civilno društvo.....	34
1.1.7.	Sport	35
1.2.	Gospodarstvo	41
1.2.1.	Konkurentski položaj i inovacijski potencijal Varaždinske županije	41
1.2.2.	Opća gospodarska kretanja	44
1.2.3.	Tržište rada	45
1.2.4.	Struktura gospodarstva	50
1.2.5.	Obrtništvo.....	55
1.2.6.	Izravna strana ulaganja.....	57
1.2.7.	Poduzetnička potporna infrastruktura	57
1.2.8.	Poljoprivreda	59
1.2.9.	Turizam	81
1.2.10.	Kultura	87
1.3.	Stanje u prostoru/okolišu.....	96
1.3.1.	Prirodna obilježja i prirodni resursi	96
1.3.2.	Kvaliteta okoliša.....	103
1.3.3.	Civilna zaštita i prilagodba na klimatske promjene	112
1.3.4.	Primarna infrastruktura	115
1.3.5.	Infrastruktura za mobilnost i internetsku povezanost	124
1.4.	Upravljanje razvojem.....	130

Popis tablica

Tablica 1: Prirodno kretanje stanovništva od 2010. do 2021. godine	10
Tablica 2: Ukupno doseljeno i odseljeno stanovništvo u 2021. godini	11
Tablica 3: Dnevne migracije stanovništva.....	12
Tablica 4: Prikaz boja osoba s invaliditetom prema spolu te dobnim skupinama	15
Tablica 5: Broj timova u sustavu zdravstvene zaštite prema djelatnosti, 28.02.2022.....	20
Tablica 6: Skupine/grupe bolesti za procjenu minimalne potrebe za pružanje palijativne skrbi	24
Tablica 7: Broj učenika, razrednih odjela i zaposlenika 2021./2022.....	26
Tablica 8: Broj učenika 2021./2022.	27
Tablica 9: Broj učenika, razrednih odjela i zaposlenika 2021./2022.....	29
Tablica 10: Pregled obrazovnih programa za povećanje/smanjenje upisanih učenika 2021. godine ..	29
Tablica 11: Pregled obrazovnih programa za povećanje/smanjenje upisanih studenata 2021. godine	32
Tablica 12: Registrirane udruge u Varaždinskoj županiji	34
Tablica 13: Broj udruga u području sporta u Varaždinskoj županiji.....	37
Tablica 14: Popis sportskih saveza Varaždinske županije	37
Tablica 15: Sportske udruge osoba s invaliditetom u Varaždinskoj županiji	38
Tablica 16: Broj sportskih objekata u Varaždinskoj županiji.....	40
Tablica 17: Indeks razvijenosti jedinica lokalne samouprave Varaždinske županije	41
Tablica 18: Broj registriranih i ugašenih poduzeća u Varaždinskoj županiji, 2014. – 2020.	43
Tablica 19: Regionalna dimenzija motiviranosti za poduzetničko djelovanje u Hrvatskoj – motivacijski indeks (TEA Prilika/TEA Nužnost)	43
Tablica 20: BDP Varaždinske županije.....	44
Tablica 21: Vanjskotrgovinska razmjena poduzetnika Varaždinske županije (iznosi u tisućama HRK) ..	45
Tablica 22: Kretanje prosječne stope nezaposlenosti Varaždinske županije, RH i EU (EU - 27), u % ...	46
Tablica 23: Aktivno stanovništvo na području Varaždinske županije	46
Tablica 24: Pregled prosječnog broja nezaposlenih osoba po spolu i trajanju nezaposlenosti.....	46
Tablica 25: Pregled prosječnog broja nezaposlenih osoba u 2021. godini po spolu i dobi	47
Tablica 26: Pregled prosječne stope nezaposlenosti izračunate prema administrativnim izvorima u općinama i gradovima Varaždinske županije	48
Tablica 27: Pregled broja osoba uključenih u programe aktivne politike zapošljavanja	49
Tablica 28: Financijski pokazatelji u razdoblju 2014. do 2020. godine za Varaždinsku županiju.....	52
Tablica 29: Prikaz uspješnosti poduzeća po veličini u ukupnom gospodarstvu Županije u 2020. godini	53
Tablica 30: Struktura djelatnosti u ukupnom prihodu gospodarstva Varaždinske županije	53
Tablica 31: Podaci o broju obrtnika i zaposlenih u Varaždinskoj županiji u razdoblju 2014.- 2020. ...	55
Tablica 32: Podaci o broju obrtnika po djelatnostima po udruženjima obrtnika Varaždinske županije	56
Tablica 33: Distribucija nositelja prema spolu	59
Tablica 34: Distribucija nositelja prema dobnoj strukturi	60
Tablica 35: Prikaz načina korištenja parcela (ha) prijavljenih u ARKOD-u u Varaždinskoj županiji	60
Tablica 36: Struktura gospodarstava i poljoprivrednog zemljišta u posjedu na dan 31. prosinca 2020. u Varaždinskoj županiji u odnosu na RH	61
Tablica 37: Prikaz podataka iz ARKOD baze na dan 31.12.2021. (podaci o ARKOD parcelama su prikazani prema grupama s obzirom na ukupnu površinu ARKOD parcela (ha) poljoprivrednika i prostornoj komponenti do kategorije naselja s obzirom na sjedište poljoprivrednog gospodarstva) .	61
Tablica 38: Broj i struktura poljoprivrednih gospodarstava u Varaždinskoj županiji i RH	63

Tablica 39: Broj PG po JLS-ima u Varaždinskoj županiji na dan 31.12.2021.	64
Tablica 40: <i>Površina pod ekološkom proizvodnjom po skupinama usjeva</i>	65
Tablica 41: Ekološka poljoprivredna proizvodnja prema APPRRR 2021. godina – Varaždinska županija	65
Tablica 42: Bilanca ključnih proizvoda i prehrambenih namirnica	66
Tablica 43: Pregled stanja vinogradarstva u Varaždinskoj županiji i RH	67
Tablica 44: Broj subjekata upisanih u Vinogradarski registar na dan 31.12.2021.	68
Tablica 45: <i>Proizvodnja grožđa i vina</i>	68
Tablica 46: <i>Broj i površina poljoprivrednih gospodarstava koja se bave uzgojem voćarskih kultura...</i>	69
Tablica 47: Brojno stanje domaćih životinja na dan 31.12.2021. godine	70
Tablica 48: Broj goveda i krava u Varaždinskoj županiji RH	73
Tablica 49: Broj krava u stadu	73
Tablica 50: Količina isporučenog kravljeg mlijeka i ukupan broj isporučitelja kravljeg mlijeka tijekom 2021. godine	74
Tablica 51: Količina isporučenog kozjeg mlijeka i ukupan broj isporučitelja kozjeg mlijeka tijekom 2021. godine	76
Tablica 52: Broj zagorskih purana i uzgajivača u 2020. godini	77
Tablica 53: Pregled zaštićenih tradicijskih poljoprivrednih proizvoda Varaždinske županije	80
Tablica 54: Dolasci i noćenja prema turističkim zajednicama u koje turisti odlaze u razdoblju od 2018.-2021. godine	82
Tablica 55: Popunjenost prema vrsti objekata	83
Tablica 56: Važnije manifestacije Varaždinske županije	86
Tablica 57: Popis javnih ustanova na području Varaždinske županije prema djelatnostima	88
Tablica 58: Muzeji i zbirke upisani u registar Muzejskog dokumentacijskog centra	89
Tablica 59: Popis umjetničkih organizacija, samostalnih umjetnika i udruga na području Varaždinske županije	93
Tablica 60: Zaštićena kulturna dobra	94
Tablica 61: Broj objekata društvene infrastrukture na području Varaždinske županije	95
Tablica 62: Prikaz gospodarenja šumama u Varaždinskoj županiji	99
Tablica 63: Zaštićeni dijelovi prirode na području Varaždinske županije	110
Tablica 64: Područja ekološke mreže Natura 2000 u Varaždinskoj županiji	111
Tablica 65: Količine pojedinih vrsta odvojeno sakupljenog komunalnog otpada u 2019. i 2020. godini	121
Tablica 66: Potrošnja električne energije prema kategorijama potrošača u 2019. godini	121

Popis grafikona

Grafikon 1: Prikaz kretanja broja stanovnika Varaždinske županije u razdoblju 1991.-2021.....	9
Grafikon 2: Prikaz kretanja broja stanovnika po gradovima i općinama Varaždinske županije u razdoblju 1991. – 2021.....	9
Grafikon 3: Prikaz stanovništva prema starosti i spolu.....	10
Grafikon 4: Stanovništvo staro 15 i više godina prema obrazovanju	11
Grafikon 5: Usporedba indeksa razvijenosti na NUTS II razini – Kontinentalna Hrvatska	42
Grafikon 6: Kvalifikacijska struktura nezaposlenih, 2021. godine	47
Grafikon 7: Pravne osobe prema aktivnosti i područjima NKD-a 2007	51
Grafikon 8: <i>Struktura stočarske proizvodnje (broj grla) u periodu 2013.- 2021.</i>	72
Grafikon 9: <i>Količina isporučenog mlijeka</i>	73
Grafikon 10: <i>Proizvođači mlijeka</i>	74
Grafikon 11: Prikaz turističkih kretanja u 2021. godini.....	83

Popis slika

Slika 1: Geografski i geopolitički položaj Varaždinske županije	6
Slika 2: Administrativna podjela Varaždinske županije na gradove i općine	7
Slika 3: Gustoća naseljenosti stanovništva Varaždinske županije (stanje 2011. godine)	8
Slika 4: Sustav sporta	36
Slika 5: Otkup mlijeka po županijama 2021/2020	75
Slika 6: Broj matičnih jata kokoši hrvatica u 2020. godini.....	77
Slika 7: Šume Varaždinske županije	98
Slika 8: Prostorni raspored šuma prema vlasništvu.....	99
Slika 9: Slikovni prikaz isječka pedološke karte Varaždinske županije.....	101
Slika 10: Vodne površine i resursi Varaždinske županije	102
Slika 11: Zone zaštite izvorišta na području Varaždinske županije	106
Slika 12: Postotna zastupljenost kiselih tala	107
Slika 13: Izvod iz baze podataka CORINE Land Cover Hrvatska za područje Varaždinske županije....	108
Slika 14: Postojeće stanje vodoopskrbnog sustava Varkom d.d.....	116
Slika 15: Odvodnja otpadnih voda i melioracija na području Varaždinske županije	118
Slika 16: Lokacije gospodarenja otpadom i postojeća odlagališta otpada	119
Slika 17: Mreža javnih cesta u Varaždinskoj županiji	125
Slika 18: Prikaz željezničkih pravaca u Varaždinskoj županiji.....	126

1. Analiza stanja

1.1. Društvo

1.1.1. Položaj i administrativna podjela

Varaždinska županija nalazi se na krajnjem sjevernom dijelu Republike Hrvatske, gdje graniči s Republikom Slovenijom na sjeverozapadu, Međimurskom županijom na sjeveroistoku, Koprivničko-križevačkom županijom na jugoistoku, Zagrebačkom županijom na jugu te Krapinsko-zagorskom županijom na jugozapadu. Značajno obilježje geografskog položaja Varaždinske županije je i blizina granice Republike Austrije i Republike Mađarske.

Slika 1: Geografski i geopolitički položaj Varaždinske županije



Izvor: Prostorni plan Varaždinske županije, 2000.

Položaj Županije ima veliki prometni i geopolitički značaj jer se u ovom prostoru križaju dva važna prometna koridora: transversalni koji je veza srednjeg Podunavlja i sjevernog Jadrana te longitudinalni koji slijedi tok rijeke Drave i povezuje Republiku Hrvatsku sa zapadnim i istočnim susjedima.

Varaždinska županija administrativno je podijeljena na 6 gradova i 22 općine. Sjedište županije je grad Varaždin sa 43.782 stanovnika (Popis stanovništva 2021.). Status grada u Varaždinskoj županiji imaju: Varaždin, Ivanec, Lepoglava, Ludbreg, Novi Marof i Varaždinske Toplice.

Općine u Županiji su: Bednja, Beretince, Breznica, Breznički Hum, Cestica, Donja Voća, Martijanec, Gornji Knežinec, Jalžabet, Klenovnik, Ljubešćica, Mali Bukovec, Maruševec, Petrijanec, Sračinec, Sveti Đurđ, Sveti Ilija, Trnovec Bartolovečki, Veliki Bukovec, Vidovec, Vinica, Visoko.

Površina Županije iznosi 1.261,50 km², što čini 2,2% ukupne površine Republike Hrvatske (kopneni dio).¹ Površinom najveći grad je Novi Marof (111,8 km²), a najmanji Varaždin (59,5 km²). Najveća općina je Bednja (76,7 km²), a najmanja Beretince (12,4 km²). Na području Županije ukupno su 302 naselja.²

Slika 2: Administrativna podjela Varaždinske županije na gradove i općine



Izvor: Zavod za prostorno uređenje Varaždinske županije, 2016.

¹ Državni zavod za statistiku, Statistički ljetopis Republike Hrvatske 2016., str. 46.

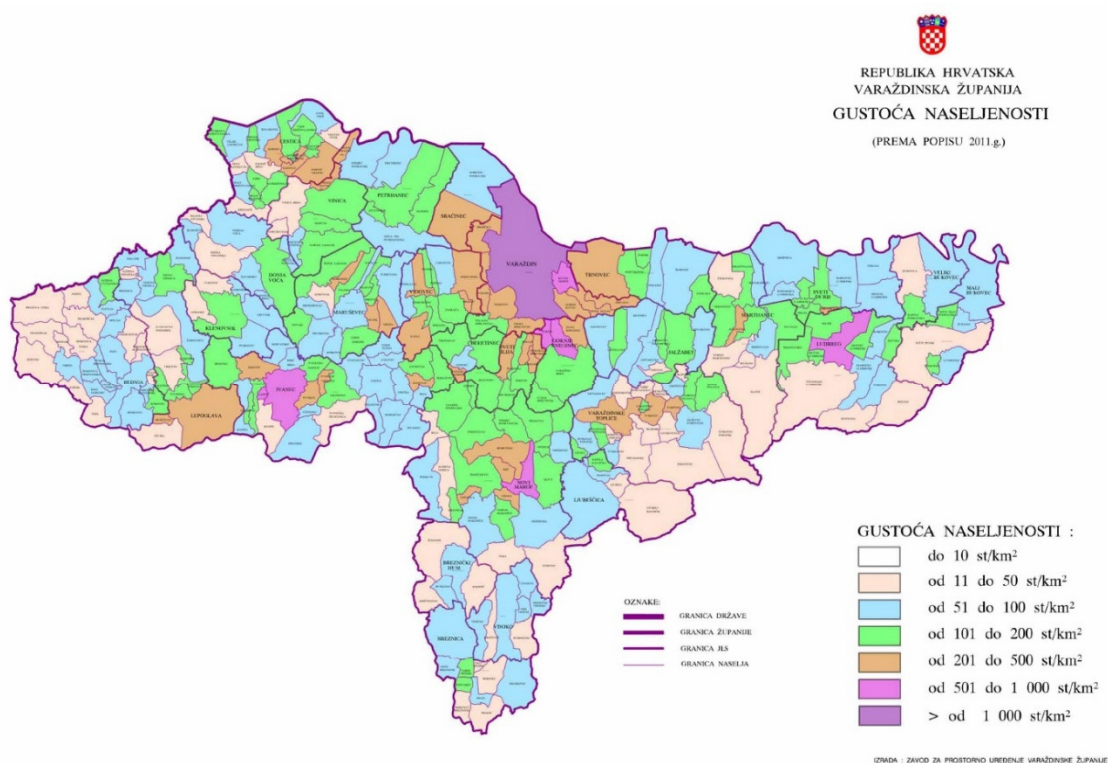
² Godine 2013. došlo je do promjene administrativne podjele u dijelu Općine Martijanec i Grada Ludbrega, na način da je naselje Poljanec isključeno iz područja Općine Martijanec i priključeno području Grada Ludbrega. (Zakon o izmjeni i dopuni Zakona o područjima županija, gradova i općina u Republici Hrvatskoj - NN br. 37/13).

1.1.2. Demografsko stanje i trendovi

Prema popisu stanovništva iz 2021. godine, Varaždinska županija ima 159.487 stanovnika, što čini 4,12% ukupnog stanovništva Hrvatske (3.871.833), odnosno 6,20% od ukupnog stanovništva Kontinentalne Hrvatske³ (2.573.311).

Gustoća naseljenosti u Varaždinskoj županiji rezultatima popisa stanovništva iz 2021. godine iznosi 126,43 st/km², što je znatno iznad prosjeka gustoće naseljenosti Republike Hrvatske (68,41 st/km²) te isto tako iznad prosjeka EU (105,7 st/km²). Najgušće je naseljen Grad Varaždin (736,45 st/km²), dok je najrjeđe naseljena Općina Breznički Hum (43,36 st/km²).

Slika 3: *Gustoća naseljenosti stanovništva Varaždinske županije (stanje 2011. godine)*

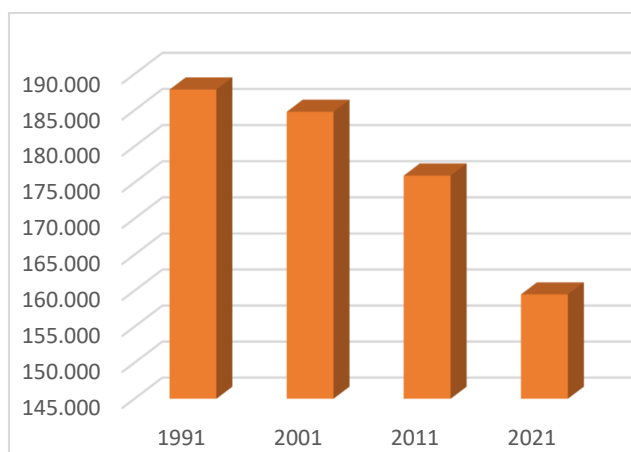


Izvor: Zavod za prostorno uređenje Varaždinske županije, 2011.

Demografsku sliku Varaždinske županije u proteklih dvadeset godina, karakterizira pad broja stanovnika. U razdoblju od 1991. do 2011. godine ukupni se broj stanovnika smanjio za 11.902 osobe, odnosno 6,34% dok se u razdoblju od 2011. do 2021. godine ukupni broj stanovnika smanjio za 16.464 osobe, odnosno 9,36%.

³ Kontinentalna Hrvatska je statistička regija na NUTS II razini koja obuhvaća 13 županija (Zagrebačku, Krapinsko-zagorsku, Sisačko-moslavačku, Karlovačku, Varaždinsku, Koprivničko-križevačku, Bjelovarsko-bilogorsku, Virovitičko-podravsku, Požeško-slavonsku, Brodsko-posavsku, Osječko-baranjsku, Vukovarsko-srijemsku, Međimursku) i Grad Zagreb.

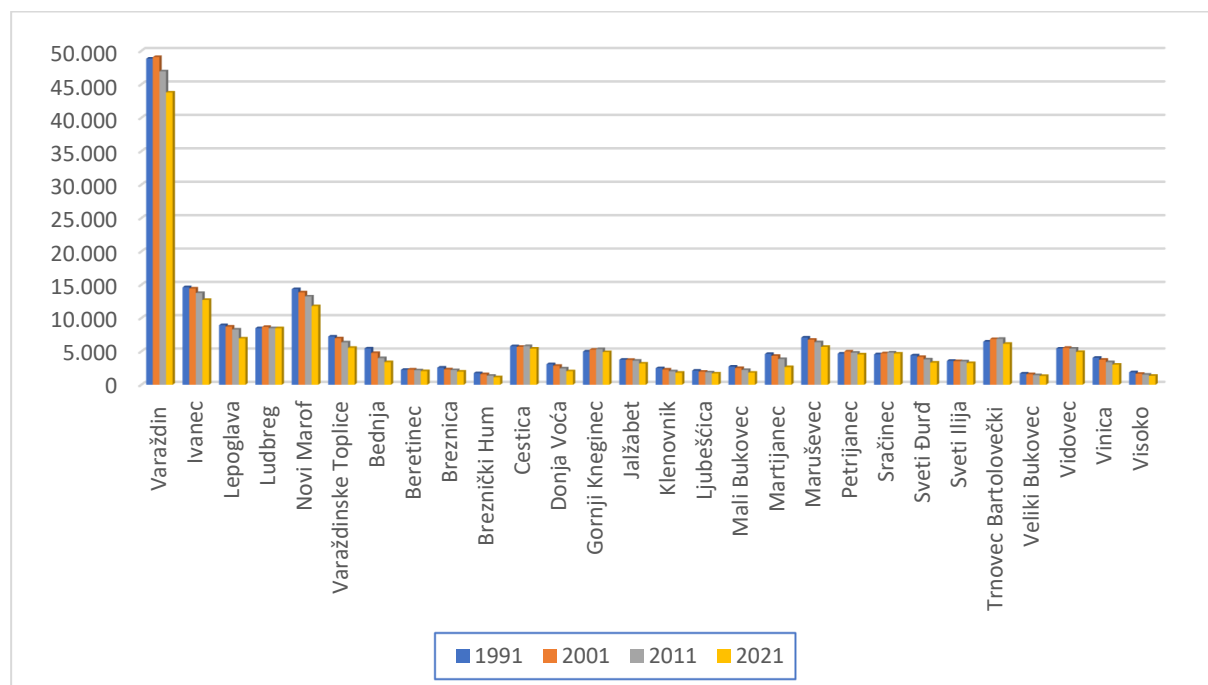
Grafikon 1: Prikaz kretanja broja stanovnika Varaždinske županije u razdoblju 1991.-2021.



Izvor: DZS, *Naselja i stanovništvo 1857-2001.*, *Popis stanovništva 2011. i 2021. godine*

Prema broju stanovnika, najveći grad u županiji je Varaždin (43.782), a najveća općina je Trnovec Bartolovečki (6.145). Najmanji grad su Varaždinske Toplice (5.597), a najmanja općina Breznički Hum (1.132). U posljednjih deset godina, zabilježen je pad broja stanovnika u svim općinama i gradovima izuzev grada Ludbrega.

Grafikon 2: Prikaz kretanja broja stanovnika po gradovima i općinama Varaždinske županije u razdoblju 1991. – 2021.



Izvor: DZS, *Naselja i stanovništvo 1857.-2001.*, *Popis stanovništva 2011. i 2021. godine*; obrada JURA 2022.

Trend prirodnog kretanja broja stanovnika Varaždinske županije, u razdoblju od 2011. do 2021. godine,⁴ ukazuje na trend depopulacije. Taj trend je još izraženiji ako usporedimo zadnje popisno razdoblje (2001. godinu) kada je prirodni prirast u Varaždinskoj županiji iznosio -476. U istom razdoblju vitalni indeks na razini RH se smanjio za 30,1%, kao i na razini Varaždinske županije (31,6%).

Tablica 1: Prirodno kretanje stanovništva od 2010. do 2021. godine

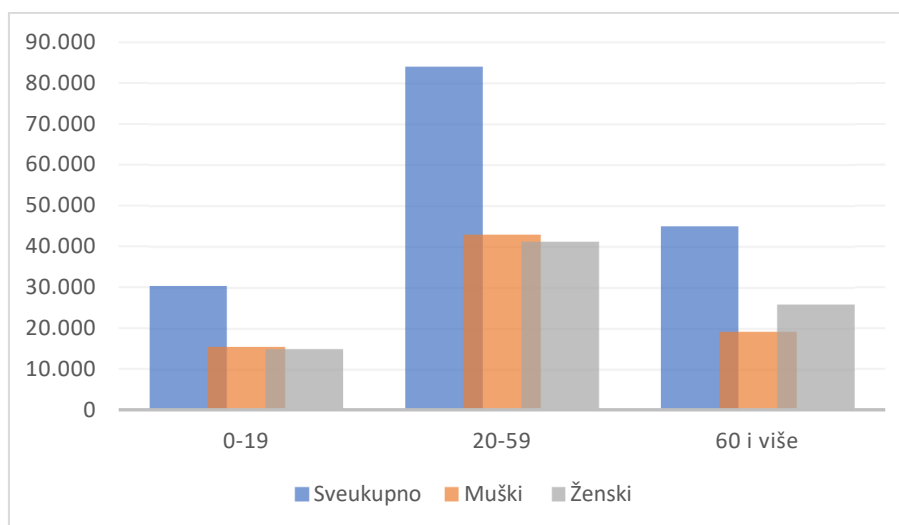
GODINA	PRIRODNI PRIRAST		VITALNI INDEKS	
	RH	VARAŽDINSKA ŽUPANIJA	RH	VARAŽDINSKA ŽUPANIJA
2011.	-9,822	-593	80,7	72,9
2021.	-26.204	-1 339	58,2	51,6

Izvor: DZS; Priopćenje broj 7.1.1. od 21. srpanj 2022.

Prosječna starost stanovništva u Varaždinskoj županiji povećala se u 2011. godini (41,2) u odnosu na 2001. godinu (39).⁵ Indeks starenja iznosio je 107,3, a koeficijent starosti 22,8. Na razini RH prosječna se starost stanovništva također povećala u među popisnom razdoblju te je 2011. godine iznosila 41,7. Indeks starenja iznosio je 115,0, a koeficijent starosti 24,1.

Udio stanovnika od 0-14 godina iznosi 15,4% što je gotovo jednako kao na razini RH 15,2%, te razini EU 15,6%. Udio stanovnika starijih od 65 i više godina iznosi 16,8%, odnosno nešto niže od razine RH 17,7%, te razine EU 17,5%.⁶

Grafikon 3: Prikaz stanovništva prema starosti i spolu



Izvor: DZS, Popis stanovništva 2021., obrada JURA 2022.

U odnosu na 2011. godinu, u 2021. godini se broj stanovnika mlađih od 20 godina (30.413) smanjio za 6.934 stanovnika, broj stanovnika između 20 i 59 godina (84.090) smanjio se za 14.431, dok se broj

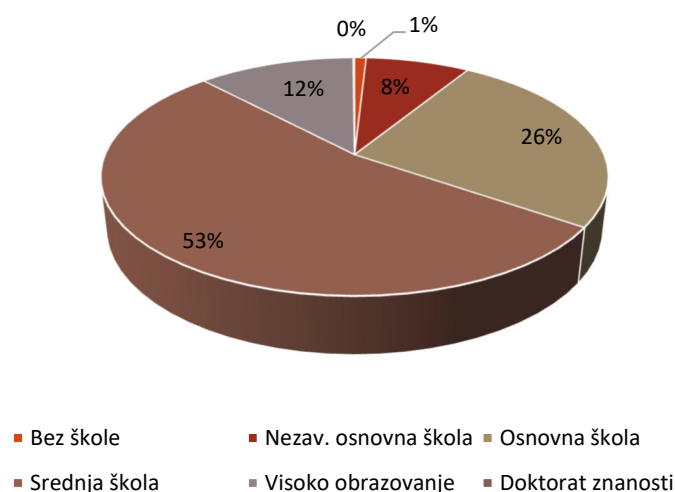
⁴ Koristi se zadnje raspoloživo razdoblje prema podacima DZS-a.

⁵ DZS; Statistička izvješća 1468/2012.

⁶ Da bi se navela usporedba s EU ovdje su izračunate nove vrijednosti za županiju i RH u odnosu na izračune DZS-a koristeći parametre Eurostat-a (starija populacija 65 godina i više te mlađa populacija 0-14).

stanovnika od 60 i više godina (44.984) povećao za 4.901 stanovnika. U strukturi stanovništva po spolu, žene (51,37%) su nešto zastupljenije od muškaraca (48,62%) u ukupnom broju stanovnika.⁷

Grafikon 4: Stanovništvo staro 15 i više godina prema obrazovanju



Izvor: DZS, Popis stanovništva 2011.

Postotak stanovništva bez školske spreme se smanjio u odnosu na 2001. godinu kada je iznosio 1,50% te se povećao postotak stanovništva s nekim stupnjem obrazovanja koji je tada iznosio 78,23%.

Da bismo usporedili strukturu stanovništva prema stupnju obrazovanja s EU razinom uzeto je u obzir stanovništvo 30-34 godine s visokim obrazovanjem u 2011. godini. U Varaždinskoj županiji udio stanovništva 30-34 godine s visokim obrazovanjem iznosi 18,4% što je znatno niže od prosjeka EU koji iznosi 34,6% te prosjeka RH koji iznosi 26,5%.

Tablica 2: Ukupno doseljeno i odseljeno stanovništvo u 2021. godini

	Doseljeni			Odseljeni			Saldo ukupne migracije	Saldo migracije među županijama	Saldo migracije s inozemstvom
	ukupno	iz druge županije	iz inozemstva	ukupno	u drugu županiju	u inozemstvo			
Republika Hrvatska ⁸	-	29.132	35.912	-	29.132	40.424	-	0	-4.512
Varaždinska županija	2.073	717	1.356	2.231	730	1.501	-158	-13	-145

Izvor: Priopćenje DZS, broj 7.1.2., 22. srpanj 2022.

Prema podacima DZS-a, u Varaždinskoj županiji veći je broj odseljenih u odnosu na doseljene te saldo ukupne migracije iznosi - 158. Iseljavanje stanovništva dodatno doprinosi negativnim demografskim trendovima.

⁷ DZS; Popis stanovništva 2021.

⁸ Podaci za ukupno ne iskazuju se jer su uključena i preseljenja unutar Republike Hrvatske.

Tablica 3: Dnevne migracije stanovništva

	Dnevni migranti							
	Ukupno	zaposleni					učenici	studenti
		Zaposle ni-svega	Rade u	Rade u drugom	Rade u	Rade u		
			drugom naselju	gradu/ općini	drugoj županiji	inozemstv u		
			Istog grada/općine	Iste županije				
Varaždinska županija	53.727	39.160	8.612	24.970	5.076	502	13.017	1.550

Izvor: DZS, Popis stanovništva 2011.

Prema popisu stanovništva iz 2011. godine većinu dnevnih migranata čine zaposleni (73%), od kojih većina (64%) radi u drugom gradu ili općini iste županije.

Prema popisu stanovništva iz 2021. godine, Hrvati čine 97,18% (154.989) u ukupnom stanovništvu. Ukupan broj pripadnika nacionalnih manjina čini 1,99 % (3.116) sa sljedećim udjelima u ukupnom broju stanovnika: 0,69% Roma, 0,30% Srba, 0,28% Slovenaca, 0,14% Albanaca. Ostale manjine zastupljene su u vrlo malom postotku.

Prema popisu stanovništva iz 2011. godine, Varaždinska županija broji 55.483 kućanstava, što je u odnosu na Popis stanovništva iz 2001. godine smanjenje za 612 kućanstava, kada je bilo ukupno 56.095 kućanstava. Pretežno su to kućanstva s 2 člana (22,36%), samačka kućanstva (20,42%), kućanstva s 4 člana (18,41%) te 3 člana (18,30%). Broj samačkih kućanstava se povećao u odnosu na 2001. godinu, kada su činila 17,92%. Prosječan broj osoba u kućanstvu je 3,12 članova.

Varaždinska županija ima izrazito velik broj malih naselja te vrlo disperzivnu naseljenost. Prevladavaju naselja do 1.000 stanovnika, u kojima živi gotovo polovica ukupnog stanovništva Županije.⁹ Koncentracija stanovništva u gradskim naseljima u Varaždinskoj županiji stoga je znatno niža od prosjeka Republike Hrvatske. Naselja su pretežito ruralnih obilježja.

Varaždinska županija je prema svim pokazateljima već dugi niz godina suočena s procesom negativnih demografskih kretanja. Vrlo je izraženo demografsko starenje koje ima brojne negativne učinke, primjerice na produktivnost, niži ekonomski rast, manjak radne snage te veći teret na radno-aktivno stanovništvo. Dodatno, posljednjih je nekoliko godina prisutno i veće iseljavanje stanovništva.

⁹ Prosjek Republike Hrvatske je 1/3 od ukupnog broja stanovnika, tj. 1/3 ukupnog stanovništva RH živi u naseljima koja imaju do 1.000 stanovnika.

1.1.3. Socijalno uključivanje i usluge socijalne skrbi

Na području Varaždinske županije postoji razvijena mreža socijalnih ustanova, kao i drugih pružatelja socijalnih usluga. U Varaždinskoj županiji djeluju četiri centra za socijalnu skrb sa sjedištima u Varaždinu, Ivancu, Novom Marofu i Ludbregu, u kojima je trenutno zaposleno 104,5 djelatnika.¹⁰ U 2014. godini evidentirano je 3.987 korisnika zajamčene minimalne naknade/pomoći za uzdržavanje, dok se broj korisnika u 2020. godini smanjio na 2.176 osoba što je smanjenje za 45%. Broj korisnika doplatka za njegu i pomoć u 2020. godini iznosi 3.660 što je povećanje za 15 korisnika u odnosu na 2014. godinu. Broj osoba koje su ostvarile pravo na osobnu invalidninu je porastao sa 923 osobe u 2014. godini na 1.557 osobu u 2020. godini.¹¹

Prema podacima Upravnog odjela za zdravstvo i socijalnu skrb, na području Županije djeluje osam velikih domova socijalne skrbi za starije i nemoćne osobe, od čega jedan županijski dom te sedam domova kojima su osnivači privatne osobe, ukupnog smještajnog kapaciteta za 963 korisnika.¹²

Postoje i dva doma za smještaj odraslih osoba s mentalnim oštećenjima u općini Jalžabet, smještajnog kapaciteta za 338 korisnika. Isto tako, u Županiji postoji jedan dom za osobe s tjelesnim, intelektualnim i osjetilnim oštećenjima za 119 korisnika te dvije udruge s kapacitetom za 46 korisnika. Jedan je dom za djecu s problemima u ponašanju u Ivancu, kapaciteta za 55 korisnika (Pahinsko) te jedan dom za žrtve obiteljskog nasilja Utočište Sv. Nikola, kojem su suosnivači Grad Varaždin i Varaždinska županija, s kapacitetom za 17 korisnika.

U Varaždinskoj županiji razvijena je mreža malih obiteljskih domova, smještajnog kapaciteta do 20 kreveta za starije i nemoćne te odrasle osobe s mentalnim oštećenjima. Trenutno u evidenciji postoji 28 obiteljskih domova što znači da je unatrag 8 godina porastao broj takvih domova za 5, a njihov ukupni smještajni kapacitet iznosi 502.¹³

Izvaninstitucionalnu skrb, starijim i nemoćnim osobama pružaju tri udruge s 198 korisnika. Pomoć u kući starijim osobama i osobama s invaliditetom pruža jedna udruga koja ima 17 korisnika.¹⁴

Zbog otežane funkcionalne sposobnosti i narušenog zdravstvenog stanja starijih i ostalih osoba kojima je potrebna pomoć neophodno je osigurati primjerene usluge dugotrajne intenzivne skrbi u vlastitom domu kao i dostatne smještajne kapacitete. Varaždinska županija nema velik smještajni kapacitet u ustanovama za rehabilitaciju i dugotrajnu skrb, a nedostaje i bolja organizacija resursa i integracija sustava dugotrajne skrbi na razini zajednice i skrbi u kući, čime bi se znatno unaprijedila kvaliteta skrbi i života pacijenata, ali i išlo u korak s europskim trendovima deinstitucionalizacije.

Na području Varaždinske županije razvijeno je udomiteljstvo i to za smještaj djece bez adekvatne roditeljske skrbi te u manjem dijelu i za osobe starije životne dobi. U 2020. godini, putem centara za socijalnu skrb u udomiteljske je obitelji bilo smješteno ukupno 314 djece i odraslih osoba. Varaždinska županija ima razvijeno udomiteljstvo za djecu u usporedbi s ostatkom RH, no nedostaje sustavna podrška djeci koja izlaze iz udomiteljstva i osamostaljuju se. Većina mladih se oslanja na svoje udomitelje, a jedan dio mladih koristi stambene zajednice koje su utemeljene od strane civilnog društva na području Varaždinske županije: Udruga udomitelja za djecu Varaždinske županije „Zipka“ i vjerska udruga „Kuća mogućnosti“ kao i Udruga udomitelja „Nada“. Slijedom navedenog, potrebno je

¹⁰ Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike; statistička izvješća; Godišnje statističko izvješće o zaposlenicima u ustanovama socijalne skrbi u 2014., 2016., 2018., 2019. godini

¹¹ Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike; statistička izvješća; Godišnje statističko izvješće u Republici Hrvatskoj u 2014., 2016., 2018., 2019., 2020. godini

¹² 2020. godina

¹³ Upravni odjel za zdravstvo i socijalnu skrb Varaždinske županije, 2020. godina

¹⁴ Upravni odjel za zdravstvo i socijalnu skrb Varaždinske županije, 2020. godina

više angažmana i aktivnosti u vidu osiguranja stambenog zbrinjavanja mladih koji izlaze iz udomiteljskih obitelji.¹⁵ Dodatno, potrebno je u suradnji sa svim dionicima, posebice organizacijama civilnog društva udomitelja provoditi aktivnosti u svrhu senzibilizacije javnosti i potpore udomiteljima, kako bi pružali što kvalitetniju skrb.

U Županiji djeluje niz različitih udruga. Kada govorimo o području socijalne skrbi posebno se ističu udruge s područja županije koje svojim aktivnostima i programima vode brigu o socijalno osjetljivim skupinama društva, prvenstveno osobama starije životne dobi i umirovljenicima, osobama s invaliditetom kao i djeci s posebnim potrebama. Programi udruga u području razvoja socijalnih usluga, socijalnog poduzetništva i humanitarnih djelatnosti se sufinanciraju putem Javnog natječaja za financiranje programa i projekata od interesa za opće dobro kojeg provodi Varaždinska županija. Prosječno se godišnje financira gotovo 70 udruga iz područja socijalne skrbi, zdravstva i hrvatskih branitelja te 20-ak udruga umirovljenika. Također, sufinanciraju se i programi sportskih udruga namijenjeni uključivanju osoba s invaliditetom i djece i mladih u riziku od socijalne isključenosti u zajednicu kroz bavljenje sportskim aktivnostima.¹⁶

U području razvoja socijalnih usluga u zajednici znatno je izražena potreba za kontinuiranim razvojem postojećih institucijskih i izvan institucijskih usluga kao i novih usluga te unapređenjem ljudskih kapaciteta koji pružaju navedene usluge. Navedene usluge prvenstveno su namijenjene socijalno osjetljivim skupinama društva, odnosno osobama starije životne dobi i umirovljenicima, osobama s invaliditetom, osobama u riziku od siromaštva te djeci i mladima s poteškoćama u razvoju.

Mladi i djeca s poteškoćama u razvoju

U 2019. godini evidentirano je 403 djece, maloljetnika i mlađih punoljetnika s poteškoćama u ponašanju. U podružnici Centra za socijalnu skrb Varaždin – Podružnici obiteljski centar provode se program „Rastimo zajedno“, te trening socijalnih vještina za tinejdžere. Program je namijenjen djeci i roditeljima iz obitelji koje su se našle u zahtjevnim okolnostima. Kroz program se ostvaruje podrška u osnaživanju roditeljskih znanja i vještina. Unatoč tome, rad sa roditeljima ove djece je nedostatan te izostaje jača podrška, osnaživanje, podučavanje i savjetovanje. Osim navedenog, rad sa djecom i mladima s poremećajima u ponašanju odvija se u Odjelu za prihvata djece i mladeži s poremećajima u ponašanju CZSS Varaždin, Centrima za socijalnu skrb, ambulanti za zaštitu mentalnog zdravlja, prevenciju, te izvanbolničko liječenje ovisnika, domovima zdravlja (obiteljska medicina), prekršajnim, općinskim i županijskim sudovima, no navedeno nedovoljno pokriva potrebe rada s ovom skupinom. Stručni rad s djecom se provodi kroz savjetodavni rad. Djeca s većim intenzitetom poteškoća u ponašanju se smještaju u domove socijalne skrbi namijenjene intenzivnom radu s ovom populacijom. Na području Varaždinske županije djeluje samo Odgojni dom Ivanec koji je ustanova socijalne skrbi otvorenog tipa čija je osnovna funkcija pružanje usluga smještaja, odgoja i obrazovanja djeci i mladima sa poremećajima u ponašanju.¹⁷

Pored postojećih socijalnih usluga, utvrđena je potreba za razvojem novih socijalnih usluga namijenjenih podršci roditeljstvu i obitelji te prevenciji institucionalizacije djece i mladih, zaustavljanja i sprječavanja nasilničkog ponašanja u obitelji i bolje integracije korisnika u život zajednice.

¹⁵ Centar za socijalnu skrb Varaždin, 2020. godina

¹⁶ <http://www.varazdinska-zupanija.hr/repository/public/2020/2-javni-pozivi/lipani/udruge-final-2020.pdf>
Promatrano razdoblje 2018. – 2020. za udruge kojima su odobrena sredstva

¹⁷ Centar za socijalnu skrb Varaždin, 2020. godina; Akcijski plan socijalnih usluga za 2014. godinu za Varaždinsku županiju

Osobe s invaliditetom

Prema Izvješću o osobama s invaliditetom u Republici Hrvatskoj, u Varaždinskoj županiji živi 24.188 osoba s invaliditetom te one čine 14,6% ukupnog stanovništva županije (tablica 6).¹⁸ Od navedenog broja, 12.664 čine muškarci (52%), a 11.524 žene (48%).

Tablica 4: Prikaz boja osoba s invaliditetom prema spolu te dobnim skupinama

DOBNE SKUPINE							
Godina	0 - 19		20 - 64		65 +		Ukupno
	M	Ž	M	Ž	M	Ž	
2019.							
Republika Hrvatska	28.451	16.863	146.971	70.607	132.225	116.164	511.281
Varaždinska županija	1.229	779	5.729	3.456	5.488	6.444	23.125
2021.							
Republika Hrvatska	39.259	24.804	161.890	101.636	133.901	124.663	586.153
Varaždinska županija	1.608	1055	6.190	4.870	4.866	5.599	24.188

Izvor: Izvješće o osobama s invaliditetom u Republici Hrvatskoj, stanje na dan 09/2021, Hrvatski zavod za javno zdravstvo

Najveći broj osoba s invaliditetom, njih 11.060 (46%), je u dobnoj skupini 20-64 godina. Moguće je uočiti da je invaliditet prisutan u svim dobnim skupinama, a u udjelu od 11% prisutan je i u dječjoj dobi (0-19 godina).

Ukoliko se razmotri koliki je udio osoba s invaliditetom u ukupnom stanovništvu županije, prema navedenim dobnim skupinama, dolazimo do podatka da je Varaždinska županija malo iznad prosjeka RH za radno aktivnu dobnu skupinu, dobnu skupinu 65+, za ukupnu prevalenciju te prevalencije u dječjoj dobi.

Najveći broj zaposlenih osoba s invaliditetom ima završenu srednju školu, njih 2.224 ili 81,2% od ukupnog broja zaposlenih osoba s invaliditetom (2.740), od toga 1.716 ili 62,6% zaposlenih ima završenu srednju školu u trajanju od tri godine, a 508 ili 18,5% srednju školu u trajanju od četiri ili više godina. Zaposlenih visokoobrazovanih osoba s invaliditetom ima ukupno 231, odnosno 8,4%, što je povećanje za 1% u odnosu na prošlu godinu.

Na razini RH krajem 2021. godine u evidenciji Hrvatskog zavoda za zapošljavanje registrirano je 6.179 nezaposlenih osoba s invaliditetom. Osobe s invaliditetom čine udio od 4,9% u ukupnom broju nezaposlenih osoba prijavljenih u evidenciji Zavoda.

Većina nezaposlenih osoba s invaliditetom prijavljenih u evidenciji Hrvatskog zavoda za zapošljavanje ima završenu srednju školu, njih 4.689 ili 75,9%, od čega je 3.544 ili 57,4% završilo srednju školu u trajanju do tri godine, a 1.140 odnosno 18,4% nezaposlenih osoba srednju školu u trajanju od četiri godine i više. Od ukupnog broja nezaposlenih osoba s invaliditetom, 344 ili 5,6% ima više (160 osoba)

¹⁸https://www.hzjz.hr/wp-content/uploads/2021/10/Invalid_2021.pdf; stanje na dan 09.09.2021.

ili visoko (184 osobe) obrazovanje, što je mali postotak u odnosu na opću populaciju gdje visokoobrazovane nezaposlene osobe čine 16,5% ukupnog broja nezaposlenih osoba.¹⁹

Iz Varaždinske županije, u Hrvatski registar osoba s invaliditetom, pristigla su rješenja o primjerenom obliku školovanja za 2.306 osoba s time da je veći broj muških osoba (64%). Višestruka oštećenja, oštećenja govorno-glasovne komunikacije i specifične teškoće učenja te intelektualna oštećenja, najčešći su specificirani uzroci koji određuju potrebu primjerenog oblika školovanja.²⁰

U Varaždinskoj županiji živi 1.427 branitelja s invaliditetom te 99 osoba koje imaju posljedice ratnih djelovanja iz II svjetskog rata ili su civilni invalidi rata i poraća.²¹

Od srpnja 2006. godine Varaždinska županija u suradnji sa Srednjom strukovnom školom provodi projekt zapošljavanja osoba s invaliditetom i ostalim faktorima otežane zapošljivosti u Zaštitnoj radionici. Cilj Zaštitne radionice je pojačana skrb o osobama s invaliditetom koje se inače ne mogu zaposliti ili održati zaposlenost na otvorenom tržištu rada.

Osobe treće životne dobi

Postotni udio osoba starih 60 i više godina u ukupnom stanovništvu Varaždinske županije čini 22,8%,²² uz trend stalnog povećavanja zbog sve dužeg životnog vijeka i niske stope nataliteta. S obzirom na visok udio osoba treće životne dobi, županija od 2002. godine financira program pomoći u kući koji provodi Društvo Crvenog križa Varaždinske županije. U program je 2020. godine bilo uključeno 158 korisnika starije dobi s područja Varaždinske županije. Od 2011. godine program uključuje i zapošljavanje teže zapošljivih osoba, uglavnom žena srednje životne dobi, tzv. gerontodomačica, kroz javne radove koje sufinancira Hrvatski Zavod za zapošljavanje. Trenutno su na programu zaposlene 4 osobe i to jedna medicinska sestra i 3 gerontodomačice.²³

Negativan demografski trend s kojim se suočava Varaždinska županija je starenje stanovništva, no taj trend nije samo ograničen na županijsko područje već se govori o nacionalnim i svjetskim razmjerima. Udio osoba 65+ godina u ukupnoj populaciji određenog područja u stalnom je porastu: prema popisu stanovništva RH iz 2011. godine udio na razini RH iznosi 17,7%, na području županije 16,8%, dok se na razini Europe do 2030. očekuje da će čak 37,4% stanovništva biti staro između 65 i 79 godina.

Povećanje udjela starije populacije dovodi do toga da će sve više ljudi trebati pomoć i skrb u starijoj životnoj dobi stoga razvoj novih usluga skrbi, poput usluge dnevnog boravka, dobiva na važnosti i javlja se potreba osnaživanja koncepta aktivnog starenja, koji podrazumijeva podizanje kvalitete njihova života poboljšanjem postojećih socijalnih usluga, osmišljavanjem novih, kao i osiguranjem kvalitete usluga i aktivnosti koje će im omogućiti zdrav, aktivan i ispunjen život.

Prema podacima Ministarstva rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike u periodu od 2011. do 2018. godine broj korisnika institucionalnog smještaja u Varaždinskoj županiji povećao se za 15,5%, a broj zahtjeva za smještajem je u stalnom porastu, što prati postojeći trend rasta starije populacije na području županije. Na inicijativu Varaždinske županije u svrhu razvijanja izvaninstitucionalne skrbi osoba treće životne dobi djeluje Dnevni centar pri Domu za starije i nemoćne osobe Varaždin, kapaciteta 12 korisnika. Tijekom 2019. godine uslugu poludnevnog boravka koristilo je 17 korisnika, a 2020. godine, do kraja studenog, 15 korisnika.²⁴ Obzirom na povećane potrebe nužno je raditi na

¹⁹ https://www.hzz.hr/content/stats/statistike-invaliditet/HZZ_Izvjescje-o-rad-u-OSI-2021.pdf

²⁰ https://www.hzjz.hr/wp-content/uploads/2021/10/Invalid_2021.pdf

²¹ https://www.hzjz.hr/wp-content/uploads/2021/10/Invalid_2021.pdf

²² www.dzs.hr; Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011.; Stanovništvo prema spolu i starosti

²³ Upravni odjel za zdravstvo i socijalnu skrb Varaždinske županije, 2020. godina

²⁴ Upravni odjel za zdravstvo i socijalnu skrb Varaždinske županije; 2020. godina

povećanju kapaciteta za institucionalni i izvaninstitucionalni smještaj osoba treće životne dobi posebice za nepokretne starije osobe i osobe s invaliditetom kojima je često ova usluga u domovima u javnom vlasništvu nedostupna zbog popunjenosti kapaciteta (povoljnija cijena smještaja).

Osobe u riziku od siromaštva

Jedan od relevantnih pokazatelja rizika od siromaštva odnosi se na udio primatelja socijalnih pomoći u ukupnom broju stanovnika županije, a po tom pokazatelju Varaždinska županija u 2019. godini bilježi nešto manji udio (1,27%) nego što je državni prosjek (1,4%), a Županija kroz svoje programe već dugi niz godina dodjeljuje novčane potpore za najugroženije stanovnike.²⁵

Uspoređujući pokazatelje siromaštva na razini EU u 2019. godini 21,1% stanovništva živi u riziku od siromaštva i socijalne isključenosti.²⁶ U RH taj postotak u 2019. godini iznosi 23,3% te je za 1,5 postotnih poena manji u odnosu na 2018. godinu. Najviše stope rizika od siromaštva u 2019. zabilježene su u jednočlanim kućanstvima i to u onima koje čine osobe u dobi od 65 ili više godina, 50,3% te u onima koje čine žene (48,7%). Vrlo visok rizik od siromaštva je zabilježen u kućanstvima koja čine jedan roditelj s uzdržavanom djecom i u kućanstvima s dvije odrasle osobe s troje ili više djece. Treba istaknuti izuzetno visoku stopu rizika od siromaštva nezaposlenih osoba (45,3%), a posebice nezaposlenih muškaraca (55%).²⁷

U Varaždinskoj županiji postoji pet skupina u riziku od siromaštva. To su djeca, beskućnici, stari i nemoćni te osobe s invaliditetom. Problem je također što je u Županiji čak 17,7% stanovništva starije od 65 godine te time radno neaktivno, što ih čini osjetljivom skupinom i skupinom u visokom riziku od siromaštva.²⁸

Među staračkim domaćinstvima, osobe koje ne primaju mirovinu predstavljaju posebno ranjivu skupinu, izloženu peterostruko većem riziku od siromaštva od državnog prosjeka. Čak su i osobe koje primaju mirovinu izložene gotovo dvostruko većem riziku od siromaštva od nacionalnog prosjeka. Umirovljene osobe podložnije su siromaštvu u ruralnim područjima od umirovljenih osoba u urbanim područjima. Rangiranjem regija po razini incidencije siromaštva Varaždinska županija pripada središnjoj regiji, odnosno području umjerenog do visokog rizika od siromaštva, ovisno radi li se o urbanim ili ruralnim dijelovima.²⁹

S ciljem pružanja pomoći i podrške beskućnicima i osobama u riziku od beskućništva na području grada Varaždina osnovano je prenočište za beskućnike 2001. godine čiji je kapacitet 15 osoba. U sklopu tog prenočišta djeluje udruga „Novi put“ te se osigurava prehrana korisnika putem Pučke kuhinje Caritasa Varaždinske biskupije te donacijama. Prema procjeni, broj evidentiranih beskućnika na području grada Varaždina kreće se između 25-30 osoba u 2020. godini.³⁰

Na području Varaždinske županije provodi se projekt Socijalne samoposluge „Kruh sv. Antuna Varaždin“ – pri Franjevačkom savjetodavnom redu – OFS, Mjesno bratstvo sv. Ivan Krstitelj.

²⁵ Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike; statistička izvješća, 2019. godina

²⁶https://ec.europa.eu/eurostat/search?p_auth=M1uYEakK&p_p_id=estatsearchportlet_WAR_estatsearchportlet&p_p_life_cycle=1&p_p_state=maximized&p_p_mode=view&_estatsearchportlet_WAR_estatsearchportlet_theme=empty&_estatsearchportlet_WAR_estatsearchportlet_action=search&_estatsearchportlet_WAR_estatsearchportlet_collection=empty&text=risk+of+poverty+or+social+exclusion+rate+2019

²⁷ www.dzs.hr ; Pr 14.1.1.; Pokazatelj siromaštva i socijalne isključenosti u 2019.

²⁸ www.dzs.hr; Popis stanovništva; Stanovništvo prema spolu i starosti

²⁹ Socijalni plan Varaždinske županije za razdoblje 2014.-2020.

³⁰ Grad Varaždin, 2020. godina

Varaždinska županija sufinancira navedeni projekt od 2013. godine. U evidenciji korisnika samoposluge je 1.200 kućanstava od kojih njih 240 do 250 mjesečno dolazi po pakete pomoći.³¹

Unatrag nekoliko godina prepoznata je još jedna skupina osoba koje su u visokom riziku od socijalne isključenosti naziva NEET³². Mladi koji pripadaju ovoj skupini su teško zapošljivi te su zbog toga izloženi riziku od siromaštva i neizvjesne budućnosti. Prema podacima Eurostata u 2019. godini na razini EU postotak NEET populacije iznosi 10,1%. Prema posljednjim podacima postotak NEET populacije na razini Hrvatske se smanjuje no i dalje je veći nego na EU razini (11,8%).³³

Navedenim skupinama potrebna je sustavna podrška u svrhu prevladavanja nepovoljnih životnih prilika, kriznih situacija i bolje integracije u život zajednice, te osiguranje bolje dostupnosti socijalnih usluga.

Osim toga, sve je izraženije energetska siromaštvo u EU i u Hrvatskoj. U Hrvatskoj ne postoji definicija energetske siromaštva niti su do sada utvrđeni opći kriteriji odnosno metodologija za utvrđivanje energetske siromaštva, međutim može se reći da kada troškovi za energiju predstavljaju više od 10% prihoda kućanstva tada se smatra da je kućanstvo u riziku od energetske siromaštva. Energetska siromaštvo opisuje se i kao nedostatak pristupa održivim modernim energetske uslugama i proizvodima. Niski prihodi, visoki rashodi za energiju te niska energetska učinkovitost u kućanstvu samo su neki od faktora koji uzrokuju energetska siromaštvo. Kako bi se stvorili osnovni uvjeti za smanjenje energetske siromaštva te pronašlo održivo rješenje potrebna je strategija koja će definirati strateške ciljeve i dati smjernice za provedbu aktivnosti za uklanjanje uzroka te smanjivanje rizika od pojave energetske siromaštva, odnosno podizanja standarda i dohotka po glavi stanovnika. No, konačni cilj je iskorijeniti uzroke koji dovode do energetske siromaštva kao što su nedostaci izolacije u stanovima, sustavi grijanja slabe učinkovitosti te raširenost poluurbanih naselja na periferiji grada.³⁴

Energetska siromaštvo je kompleksan problem koji zahtijeva interdisciplinarni pristup različitih sektora poput energetike, sustava socijalne skrbi, zdravstvenog sustava i drugih.

Hrvatski branitelji

Broj hrvatskih branitelja prema registru Ministarstva obrane na području Varaždinske županije u 2022. godini iznosi 15.423. Zbog velikog broja ljudi koji su bili izloženi ratnom stresu uočena je potreba za organiziranjem emocionalnom podrškom, socijalnom i psihološkom pomoći ratom traumatiziranim osobama.

Uočena je potreba za ublažavanjem posljedica i sprječavanjem pogoršanja funkcionalnog oštećenja organizma putem medicinske odnosno fizikalne rehabilitacije hrvatskim ratnim vojnim invalidima i hrvatskim braniteljima kako bi se podigla njihova cjelokupna neovisnost.

Uz stariju životnu dob sve izraženije postaju i zdravstvene potrebe, a dugotrajna izloženost ratnim iskustvima rezultirala je time da je braniteljska populacija postala podložnija lošoj kvaliteti života i lošijem zdravstvenom stanju od ostatka populacije. Stoga je potrebno u cilju zaštite i očuvanja njihovog zdravlja razvijati posebne zdravstvene programe i preventivne aktivnosti usmjerene na rano otkrivanje bolesti i promovirati zdrave stilove života.

³¹ Upravni odjel za zdravstvo i socijalnu skrb Varaždinske županije, 2020. godina

³² Status NEET (Not in Education, Employment or Training) obuhvaća mlade od 15-24 godina koji nisu u obrazovanju, izobrazbi ili zaposlenju

³³ https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/edat_ifse_38/default/table?lang=en;
<https://www.eu-projekti.info/znaite-li-ko-pripada-neet-populaciji/>

³⁴ Godišnji plan energetske učinkovitosti Varaždinske županije 2016.

Uzimajući u obzir dobnu strukturu hrvatskih branitelja, njihovu dugotrajnu nezaposlenost danas postoji problem njihove teže zapošljivosti i nekonkurentnosti na tržištu radne snage. Kako bi se povećala njihova konkurentnost na tržištu rada postoji potreba za poboljšanjem pristupa tržištu rada hrvatskih branitelja i stvaranjem uvjeta za što uspješnije potpuno socijalno uključivanje.

Velik broj vojnih i civilnih invalida uz psihičke traume nose i teret tjelesnog oštećenja što često dovodi do radne nesposobnosti i pogoduje socijalnom isključivanju. Broj hrvatskih ratnih vojnih invalida od I. do X. skupine (od 20% do 100%) u Varaždinskoj županiji koji su ujedno i korisnici osobne invalidnine iznosi 1.225, broj mirnodopskih vojnih invalida koji su korisnici osobne invalidnine 23, a broj korisnika obiteljske invalidnine 154. Zbog svega navedenog potrebno je osigurati pružanje usluga psihosocijalne i savjetodavne pomoći koje prate specifične potrebe i probleme hrvatskih branitelja s područja Varaždinske županije s osnovnim dugoročnim ciljem podizanja ukupne kvalitete života i podupiranja potpune psihosocijalne reintegracije ne samo hrvatskih branitelja već i njihovih obitelji.

Većinu aktivnosti kojima se pruža podrška braniteljima i njihovim obiteljima provode organizacije civilnog društva. Obzirom na sve izraženije potrebe nužno je jačati kapacitete navedenih organizacija te osigurati sustavnu potporu na županijskoj i lokalnoj razini.

Pružatelji socijalnih usluga svim navedenim socijalno osjetljivim skupinama na području županije susreću se s nedostatkom stručnog kadra, nedostatkom volontera, nedovoljnom umreženosti i međusobnom suradnjom. S obzirom na nedostatan broj stručnih radnika koji sudjeluju u pružanju socijalnih usluga što otežava razvoj socijalnih usluga u zajednici, nužno je zapošljavanje dodatnih stručnjaka kao i uvođenje novih profila radnika za pružanje novih socijalnih usluga.

1.1.4. Zdravstvo

Ukupan broj osiguranika u Varaždinskoj županiji, u 2020. godini je iznosio 151.815 osoba što je 16.330 osiguranika više nego u 2019. godini. Od ukupnog broja osiguranika, njih 90,4% ili 137.279 je koristilo zdravstvenu zaštitu u djelatnosti opće/obiteljske medicine. U djelatnosti za zdravstvenu zaštitu dojenčadi i predškolske djece, zdravstvenu zaštitu je koristilo 10.819 osiguranika, odnosno 95%. Prema broju doktora i osiguranika u djelatnosti opće/obiteljske medicine, jedan tim u prosjeku skrbi za 1.786 osiguranika, dok u djelatnosti zdravstvene zaštite dojenčadi i predškolske djece, jedan tim u prosjeku skrbi za 1.266 osiguranika. U 2020. godini, ostvareno je 1.796.312 kontakata odnosno posjeta u djelatnosti opće/obiteljske medicine što je 5,03% više nego u 2019. godini. U ordinacijama opće/obiteljske medicine Varaždinske županije, zabilježeno je 294.675 ukupno izdanih uputnica. Od ukupnog broja izdanih uputnica većina (53,4%) ih se odnosila na dijagnostičke pretrage (uključujući i kontrolne dijagnostičke pretrage), a njih 5,9% se odnosilo na uputnice za hitne specijalističke ambulante. Tijekom 2020. godine, u Varaždinskoj županiji, ukupno je obavljeno 272.825 specijalističko-konzilijarnih pregleda u stalnim i povremenim specijalističkim ordinacijama, što je 5,1% manje u odnosu na 2019. godinu.³⁵

Primarna zdravstvena zaštita ostvaruje se kroz tri ustanove, Dom zdravlja Varaždinske županije, Zavod za javno zdravstvo Varaždinske županije i Zavod za hitnu medicinu Varaždinske županije, kojima je

³⁵ http://www.zjzjzv.hr/articlefiles/zjzjzv_ljetopis_2020.pdf

osnivač Varaždinska županija te privatnu praksu iz obiteljske medicine, pedijatrijske i ginekološke djelatnosti, Ljekarnu Varaždinske županije te ljekarne u privatnom vlasništvu.³⁶

Unutar sustava zdravstvene zaštite, na primarnoj razini, djeluju stručni medicinski timovi čiji se broj u većini slučajeva razlikuje, odnosno manji je od potrebnog broja timova, utvrđenog Mrežom javne zdravstvene službe. Na područjima na kojima se ne može osigurati minimalan broj osiguranika za koje se može organizirati tim obiteljske medicine, Varaždinska županija sufinancira rad sektorskih ambulanata (Kamenica, Vrbno, Cvetlin, Završje Podbelsko, Gornja Voća) u cilju osiguranja dostupnosti zdravstvene zaštite na području cijele županije.

Prema strateškom planu Ministarstva zdravstva primarnu zdravstvenu zaštitu potrebno je razvijati i optimizirati kako bi se osiguralo rješavanje do 80% svih zdravstvenih problema stanovništva. Mapiranjem potreba za investicijama u zdravstvu u Varaždinskoj županiji domovi zdravlja su prepoznati kao temelj zdravstvenog sustava koje je potrebno razvijati, koordinirati i kontinuirano prilagođavati specifičnim potrebama i mogućnostima lokalnih zajednica s prioritetom na povećanju kvalitete i dostupnosti skrbi.

Tablica 5: Broj timova u sustavu zdravstvene zaštite prema djelatnosti, 28.02.2022.

REDNI BROJ	DJELATNOST	BROJ POSTOJEĆIH TIMOVA	BROJ TIMOVA UTVRĐEN MREŽOM
1.	Opća (obiteljska) medicina	86	99
2.	Zdravstvena zaštita predškolske djece	9	13
3.	Dentalna medicina	81	90
4.	Zdravstvena zaštita žena	8	13
5.	Zdravstvena njega u kući bolesnika	49	52
6.	Laboratorijska dijagnostika	5	5
7.	Hitna medicina – Tim T1	25	25
	Hitna medicina – prijavno dojavna jedinica	5	5
	Hitna medicina – tim sanitetskog prijevoza	15,5	-
8.	Zaštita mentalnog zdravlja, prevencije i vanbolničkog liječenja ovisnosti	2	2
19.	Preventivno odgojne mjere za zdravstvenu zaštitu školske djece i studenata	6	8
10.	Higijensko-epidemiološko zdravstvena zaštita	3	5
	Javno zdravstvo	1	1
11.	Medicina rada	6	8

Izvor: <https://www.hzzo.hr/zdravstveni-sustav-rh/zdravstvena-zastita-pokrivena-obveznim-zdravstvenim-osiguranjem/ugovoreni-sadržaji-zdravstvene-zastite-u-rh/>

U području hitne medicine provode se aktivnosti na podizanju svijesti u provođenju edukacije stanovništva iz područja hitne medicine kao i program „Pokreni srce – spasi život”. Unatoč tome, prema podacima Zavoda za hitnu medicinu Varaždinske županije postoji veliki nedostatak znanja općeg stanovništva o pružanju pomoći i postupanja prilikom hitnih stanja prije dolaska timova hitne pomoći što za sobom povlači visoku incidenciju loših ishoda u reanimiranih bolesnika. Osim navedenog, iako je u gornjoj tablici vidljivo je da je broj timova hitne medicine utvrđen mrežom dovoljan, javlja se problem nejednake dostupnosti timova hitne medicinske pomoći unutar područja Varaždinske županije. Područje Varaždinske županije ima 4 centra (Ivanec, Varaždin, Novi Marof i Ludbreg), a udaljavajući se od tih centara povećava se i vrijeme potrebno do dolaska tima hitne pomoći bolesniku.

³⁶ Prijedlog Plana zdravstvene zaštite Varaždinske županije za razdoblje 2021. – 2023. godine

Također, vozila HMS-a nisu opremljena suvremenom opremom koja bi rezultirala smanjenjem nepotrebnih odlazaka u bolnicu.³⁷

Zdravstvena djelatnost na sekundarnoj razini obuhvaća specijalističko – konzilijarnu zdravstvenu zaštitu i bolničku zdravstvenu zaštitu.³⁸ Sekundarna razina zdravstvene zaštite ostvaruje se kroz Opću bolnicu Varaždin³⁹ te kroz Specijalnu bolnicu za medicinsku rehabilitaciju Varaždinske Toplice i zdravstvene ustanove – jedinice privatne prakse. Opća bolnica Varaždin raspolaže s 934 kreveta za potrebe bolničkog liječenja bolesnika, dok je kapacitet Specijalne bolnice 677 kreveta.⁴⁰ Uočena razlika pada bolničkih postelja u 2020. godini (ukupan broj postelja 1.611) u odnosu na 2019. godinu (ukupan broj postelja 1.823) je posljedica pandemije Covid-19, odnosno manjeg broja pacijenata na bolničkom liječenju, te smanjenog interesa za liječenjem zbog straha od moguće zaraze. Također, oformljen je Covid centar za prihvata Covid oboljelih osoba, što je uvelike utjecalo na pad broja popunjenosti.⁴¹

U Varaždinskoj županiji, godišnja zauzetost kreveta svih bolnica zajedno iznosi 45,33%, a broj pacijenata po krevetu 16,11, dok na razini Hrvatske godišnja zauzetost kreveta iznosi 55,37%, a broj pacijenata po krevetu 25,11.⁴² S 9,70 postelja na 1.000 stanovnika Varaždinska županija je na vrhu po najpovoljnijem omjeru postelja i broja stanovnika. Prosjek na razini RH je 5,69 postelje.⁴³

U 2020. godini u Varaždinskoj županiji na stacionarnim odjelima liječilo se 25.955 osoba (u 2019. godini 36.778) uključujući boravke u bolnici zbog poroda, pobačaja i bolničke rehabilitacije.⁴⁴ Ostvareno je 266.571 dana bolničkog liječenja, što znači 10,27 dana prosječnog liječenja po jednom boravku, dok je na razini Hrvatske u istom razdoblju ostvareno 4.676.614 dana bolničkog liječenja, što znači 8,05 dana prosječnog liječenja po jednom boravku.⁴⁵

Sukladno djelatnostima za bolničko liječenje bolesnika, zdravstvene ustanove imaju organizirane i specijalističke ambulante za dijagnostiku u specijalističko-konzilijarnoj zdravstvenoj zaštiti.

Specijalna bolnica Varaždinske Toplice raspolaže kapacitetima u kojima se aktivno pružaju i planiraju razvijati te dalje unaprjeđivati zdravstvene usluge, kao i usluge zdravstvenog turizma.

Obzirom na tendenciju smanjenja broja dana liječenja u bolnicama te jačanja primarne zdravstvene zaštite i prevencije bolesti, liječenje je potrebno što prije i u što većoj mjeri preusmjeriti prema nižim razinama pružanja zdravstvene zaštite, odnosno s akutnog stacionarnog liječenja prema dnevnom bolničkom liječenju. Navedeno podrazumijeva rješavanje većine zdravstvenih problema na primarnoj razini zdravstvene zaštite uz smanjenje upućivanja u specijalističko – konzilijarnu djelatnost, poticanje aktivnosti preventivne zdravstvene zaštite, samozaštite te jačanje zdravstvene zaštite u zajednici.⁴⁶

³⁷ Zavod za hitnu medicinu Varaždinske županije, 2021. godina

³⁸ <https://www.hzzo.hr/zdravstveni-sustav-rh/zdravstvena-zastita-pokrivena-obveznim-zdravstvenim-osiguranjem/ugovoreni-sadrzaji-zdravstvene-zastite-u-rh/>

³⁹ Odlukom Vlade RH Opća bolnica Varaždin, Specijalna bolnica za kronične bolesti Novi Marof i Bolnica za plućne bolesti i TBC Klenovnik spojene su u jednu ustanovu, 2014. godine

⁴⁰ http://www.zjzvv.hr/articlefiles/zjzvz_ljetopis_2020.pdf

⁴¹ http://www.zjzvv.hr/articlefiles/zjzvz_ljetopis_2020.pdf

⁴² <https://www.hzjz.hr/hrvatski-zdravstveno-statisticki-ljetopis/hrvatski-zdravstveno-statisticki-ljetopis-za-2020-tablicni-podaci/>

⁴³ <https://www.hzjz.hr/hrvatski-zdravstveno-statisticki-ljetopis/hrvatski-zdravstveno-statisticki-ljetopis-za-2020-tablicni-podaci/>

⁴⁴ http://www.zjzvv.hr/articlefiles/zjzvz_ljetopis_2020.pdf

⁴⁵ <https://www.hzjz.hr/hrvatski-zdravstveno-statisticki-ljetopis/hrvatski-zdravstveno-statisticki-ljetopis-za-2020-tablicni-podaci>

⁴⁶ https://zdravlje.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Programi,%20projekti%20i%20strategije/Strate%C5%A1ki_plan_razvoja_ljudskih_resursa_u_zdravstvu.pdf

U većini zdravstvenih ustanova prosječni vijek upotrebe opreme (vozila, medicinsko-tehnička oprema) procjenjuje se na oko 15 godina, dok se prosječna starost infrastrukture procjenjuje na 40 godina.⁴⁷ Zbog zastarjelosti opreme javlja se problem nedovoljne mogućnosti osiguravanja suvremenog zdravstvenog prostora i suvremene medicinske opreme koja prati tehnologiju razvoja medicine. Iako se unatrag nekoliko godina provode značajna ulaganja u zdravstvene ustanove, navedeni podaci ukazuju da su i dalje potrebna kapitalna ulaganja u opremu i u infrastrukturu koja mogu poboljšati uvjete za rad i otvoriti velike mogućnosti za profesionalni napredak zdravstvenih radnika što će zasigurno pozitivno utjecati na kvalitetu zdravstvene zaštite, ali i na motivaciju liječnika da ostanu u RH.⁴⁸

Također postoji potreba za integriranjem zdravstvenih informacija i uspostavljanjem komunikacije između svih razina zdravstvene zaštite (primarna, sekundarna, tercijarna) te između zdravstvenog sustava i pacijenata. Kako bi se osigurala dostupnost na cijelom teritoriju RH, jedan od imperativa za razvoj sigurnog zdravstvenog informacijskog sustava je uspostava zajedničke javnozdravstvene informacijsko – komunikacijske infrastrukture.

Krajem 2020. godine u sustavu zdravstva Varaždinske županije bilo je stalno zaposleno 3.402 djelatnika. Od toga je 2.513 zdravstvenih djelatnika i zdravstvenih suradnika (73,87%), 227 administrativnih, a 662 su tehnički djelatnici, što znači da je udio administrativno-tehničkog osoblja u ukupnom broju zaposlenih 26,13%. U strukturi zaposlenih najviše je zdravstvenih djelatnika sa srednjom stručnom spremom, 37,54%, a liječnici čine 13,05% od ukupno zaposlenih.⁴⁹ U Varaždinskoj županiji na 10.000 stanovnika dolazi 25,23 doktora medicine što je ispod prosjeka RH. Na razini RH na 10.000 stanovnika dolazi 35,98 doktora medicine.⁵⁰

Na području Varaždinske županije djeluje 81 ordinacija dentalne medicine, ugovorene s HZZO-om i u mreži javne zdravstvene službe, pri čemu 68 ordinacija obavlja djelatnost u privatnoj praksi, dok je istodobno 12 ordinacija ugovoreno s Domom zdravlja Varaždinske županije.⁵¹ U Varaždinskoj županiji na 10.000 stanovnika dolazi 5,6 doktora dentalne medicine što je ispod prosjeka RH koji iznosi 8,9.⁵² Varaždinska županija u suradnji s Domom zdravlja Varaždinske županije osigurava financiranje rada stomatoloških timova nedjeljom, praznikom i državnim blagdanima.

Na području Varaždinske županije ugovoreno je s HZZO-om 17 ljekarni, 24 ljekarničkih jedinica, 3 ljekarnička depoa te 6 ljekarničkih sjedišta.⁵³ Na području županije ukupno radi 111 magistara farmacije. Na 10.000 stanovnika dolazi 6,3 farmaceuta što je malo ispod prosjeka RH koji iznosi 7,1.⁵⁴

Postoji potreba specijalizacijom postojećeg liječničkog kadra te za usavršavanjem ostalog zdravstvenog kadra. Usporedbom specijaliziranih zdravstvenih kadrova po županijama Varaždinska županija se nalazi među županijama s manjim brojem liječnika, stomatologa i farmaceuta, a također je ispod prosjeka RH. Bez odgovarajućeg broja liječnika i stomatologa te farmaceuta nemoguće je podizati kvalitetu zdravstvene zaštite, a to se osobito odnosi na preventivne mjere u zdravstvenoj zaštiti. Kvaliteta je u

⁴⁷ Upravni odjel za zdravstvo i socijalnu skrb Varaždinske županije, 2020. godina

⁴⁸https://zdravlje.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Programi,%20projekti%20i%20strategije/Strate%C5%A1ki_plan_razvoja_ljudskih_resursa_u_zdravstvu.pdf

⁴⁹ http://www.zjzjz.hr/articlefiles/zjzjz_ljetopis_2020.pdf;

⁵⁰ <https://www.hzjz.hr/hrvatski-zdravstveno-statisticki-ljetopis/hrvatski-zdravstveno-statisticki-ljetopis-za-2020-tablicni-podaci/>

⁵¹ Upravni odjel za zdravstvo i socijalnu skrb Varaždinske županije, 2020. godina

⁵² <https://www.hzjz.hr/hrvatski-zdravstveno-statisticki-ljetopis/hrvatski-zdravstveno-statisticki-ljetopis-za-2020-tablicni-podaci/>

⁵³ Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje; Popis ugovorenih ljekarni u RH

⁵⁴https://www.hzjz.hr/wp-content/uploads/2021/02/Ljetopis_Yerabook_2020.pdf

proporcionalnom odnosu s dostupnosti, a dostupnost pojedinih oblika zdravstvene zaštite je izravno proporcionalna broju specijaliziranih kadrova.⁵⁵

U Varaždinskoj županiji od bolesti cirkularnog sustava umire najveći broj ljudi s udjelom od 41,32% u razdoblju tri promatrane godine. Na drugom je mjestu smrtnost od novotvorina s udjelom od 22,74%, slijede ih smrtnost uzrokovana novom bolesti, korona virusom (COVID-19⁵⁶) s udjelom od 11,8%, zatim endokrine bolesti, bolesti prehrane i metabolizma s udjelom od 6,56% te otrovanja i neke druge posljedice vanjskih uzorka s udjelom od 4,20%.⁵⁷

Navedeni zdravstveno-statistički pokazatelji i unapređenje njihova praćenja čine osnovu za usmjeravanje potrebnih javnozdravstvenih mjera za zaštitu, očuvanje i unapređenje zdravlja stanovništva. U cilju zaštite, očuvanja i unapređenja zdravlja, od osobite je važnosti promicanje zdravih stilova života, razvijanje pravilnih prehrambenih navika, utjecanje na povećanje tjelesne aktivnosti, promicanje edukacije o načinu borbe sa stresom i nasiljem na radu te ukazivanje na štetnost raznih oblika ovisnosti. Poticanjem razvijanja zdravih stilova života utječe se na kvalitetu i dužinu trajanja života, smanjenje pojavnosti kroničnih nezaraznih bolesti kao i nekih malignih oboljenja.⁵⁸

Varaždinska županija kontinuirano sufinancira programe prevencije ovisnosti koje provodi Zavod za javno zdravstvo Varaždinske županije. Dodatno, u županijskom Zavodu za javno zdravstvo ustrojena je Služba za zaštitu mentalnog zdravlja i prevenciju bolesti 2010. godine, na način da se djelatnost nekadašnjeg Centra za suzbijanje ovisnosti proširila i na područje zaštite mentalnog zdravlja. Unatrag 5 godina osnovano je Savjetovalište za zaštitu mentalnog zdravlja, dostupna je i ambulanta dječjeg psihijatra i otvoreno Savjetovalište za alkoholom uzrokovane poremećaje.

Također, pri Zavodu za javno zdravstvo Varaždinske županije registriran je Centar za prevenciju i izvanbolničko liječenje ovisnika Varaždinske županije, koji sa svojim programskim aktivnostima ima primarnu zadaću unapređenja mjera sekundarne prevencije zlouporabe droga (rano i aktivno otkrivanje konzumenata i pokretanje intervencije prema mladoj osobi i obitelji prema potrebi, te adekvatnom terapijom odvojiti od kriminala). Uz neposredan terapijski rad koji provodi interdisciplinarni tim, Centar skrbi za ovisnike koji su na metadonskom programu, surađuje sa liječnicima opće prakse, specijaliziranim bolničkim detoksifikacijskim i drugim programima.

S obzirom na starenje populacije i prikaz vodećih uzroka smrti u Varaždinskoj županiji, u prijedlogu Plana zdravstvene zaštite Varaždinske županije za razdoblje 2021. -2023. godine predložena su sljedeća prioritetna područja u zaštiti zdravlja:

1. Prevencija kardiovaskularnih bolesti
2. Zaštita duševnog zdravlja djece i mladih uz prevenciju ovisnosti
3. Prevencija i rano otkrivanje karcinoma dojke
4. Prevencija i rano otkrivanje raka debelog crijeva
5. Dugotrajna skrb i razvoj palijativne skrbi
6. Prevencija šećerne bolesti i debljine⁵⁹

⁵⁵ Prijedlog Plana zdravstvene zaštite Varaždinske županije za razdoblje 2021. – 2023. godine

⁵⁶ U prosincu 2019. godine pojavila se nova bolest (COVID-19) čiji je uzročnik novi korona virus (SARS-CoV-2) te je uskoro Svjetska zdravstvena organizacija pandemiju COVID-19 proglasila javnozdravstvenim izvanrednim stanjem od međunarodnog značaja.

⁵⁷ http://www.zzzzv.hr/articlefiles/zzjzvz_ljetopis_2020.pdf

⁵⁸ Strateški plan Ministarstva zdravstva za razdoblje 2020.-2022.

⁵⁹ Prijedlog Plana zdravstvene zaštite Varaždinske županije za razdoblje 2021. – 2023. godine

Obzirom na gospodarsku i demografsku specifičnost županije, dodatno je potreban naglasak na zaštitu mentalnog zdravlja te prevenciju ozljeda u domaćinstvu i poljoprivredi za starije osobe.⁶⁰

Prevencija bolesti se provodi kroz sustav primarne zdravstvene zaštite i kontinuiranih javnozdravstvenih kampanja u suradnji s lokalnom zajednicom, a u skladu s nacionalnim preventivnim programima. Odaziv na preventivne programe malignih bolesti je ispod željenog, stoga prostora za unaprjeđenje preventivnih programa i inicijativa usmjerenih na najčešće uzroke smrti još uvijek ima.

Na području Varaždinske županije velika je važnost posvećena palijativnoj skrbi te ulaganju u razvoj sustava palijativne skrbi, posebno kroz Opću bolnicu Varaždin, Službu za produženo liječenje i palijativnu skrb Novi Marof s ciljem osiguravanja što boljih medicinskih uvjeta za njegu i skrb za bolesnike palijativne medicine. Također, djelatnost palijativne skrbi organizirana je u Domu zdravlja Varaždinske županije, a obavlja ju jedan mobilni palijativni tim te koordinator palijativne skrbi (medicinska sestra). Županija osigurava sredstva za rad Projektnog tima za palijativnu skrb, nabavu opreme za posudionicu pomagala te održavanje računalnog programa koji omogućava funkcionalni sustav palijativne skrbi u Varaždinskoj županiji.

Odjel palijativne skrbi u Novom Marofu, smješten je u novom centralnom spojnom objektu s ukupno 89 bolesničkih postelja.⁶¹ Osim bolničkih kreveta ugovorenih s Hrvatskim zavodom za zdravstveno osiguranje, postoji i Bolnički odsjek za zbrinjavanje osoba starije dobi uz osobno plaćanje s ukupno 20 mjesta.⁶²

Na području Varaždinske županije je u razdoblju od 2017. - 2019. godine umrlo 6.663 osoba, od čega 2.705 osoba kojoj je bila potrebna palijativna skrb prema minimalnoj procjeni potreba za palijativnu skrb. U tom razdoblju prepoznato je tek 624 osoba s potrebom za palijativnom skrbi i prijavljeno u Županijski registar potrebe za palijativnom skrbi.⁶³ Institucionalni kapaciteti za pružanje palijativne skrbi nisu zadovoljavajući te postoji potreba za sveobuhvatnom implementacijom palijativne skrbi i bolja koordinacija palijativne skrbi. Osnovna problematika je neprepoznavanje ili kasno prepoznavanje potrebe za palijativnom skrbi obzirom da su pacijenti većinom prepušteni sami sebi te nisu upoznati s tijekom svoje bolesti i mogućnostima planiranja skrbi i prevencije određenih situacija.⁶⁴

Tablica 6: Skupine/grupe bolesti za procjenu minimalne potrebe za pružanje palijativne skrbi

Skupine/grupe bolesti za procjenu minimalne potrebe za pružanje palijativne skrbi	Godina			
	2017.	2018.	2019.	ukupno
Novotvorine (C 00-D 48)	588	545	562	1.695
Insuficijencija srca (I 11, I 13, I 50)	144	129	185	458
Bubrežna insuficijencija (N 10, N 11, N 12, N 13, N 18)	26	21	35	82
Zatajenje jetre (K 70, K 71, K 72)	51	75	61	187
Kronična opstrukt. plućna bolest (J 40- J 44)	59	67	65	191
Spinalna mišićna atrofija i sindr. u vezi s njom (G 12)	1	1	0	2
Parkinsonova bolest (G 20)	17	14	13	44
Alzheimerova bolest (G 30)	16	15	15	46
Sveukupno:	902	867	936	2.705

⁶⁰ Mapiranje potreba za investicijama u zdravstvu prema metodologiji EU 2021.-2027. na modelu Varaždinske županije

⁶¹ <https://zdravlje.gov.hr/UserDocsImages/2018%20Programi%20i%20projekti/NP%20RAZVOJA%20PALIJATIVNE%20SKRBI%20RH%202017-2020-%20usvojen%2018.10.2017..pdf>

⁶² <https://obv.hr/organizacijska-struktura/sluzba-produzeno-lijecenje-i-palijativnu-skrb-novi-marof-18/>

⁶³ Prijedlog Plana zdravstvene zaštite Varaždinske županije za razdoblje 2021. – 2023. godine

⁶⁴ Dom zdravlja Varaždinske županije

Broj umrlih upisanih u Županijski registar palijativnih bolesnika	212	199	213	624
UKUPNO UMRILI OD SVIH BOLESTI	2.254	2.179	2.230	6.663
Udio umrlih od bolesti koje zahtijevaju palijativnu skrb	26,09	25,01	25,20	25,44

Izvor: Prijedlog Plana zdravstvene zaštite Varaždinske županije za razdoblje 2021. – 2023. godine

Na području zdravstvene zaštite djece romske nacionalnosti provode se sve mjere zdravstvene zaštite prema planu i programu HZJZ-a, a provodi ih Djelatnost za preventivnu školsku medicinu. Kroničan problem je neprocijepljenosti do polaska u školu, a većina cjepiva se ne uspijeva nadoknaditi zbog nedostatka suradnje roditelja ili nemogućnosti dolaska u ambulantu školske medicine. Također veliki problem predstavlja nepoznavanje hrvatskog jezika, neredovito polaganje i ne polaganje predškole te općenito nepripremljenost za škole.⁶⁵

1.1.5. Obrazovanje

Predškolski odgoj

Na području Varaždinske županije u 2021. godini djeluje ukupno 44 dječja vrtića, od kojih 32 samostalnih dječjih vrtića, te 12 dječjih vrtića s jednom ili više podružnica. Gradovi i općine su osnivači 19 dječjih vrtića, vjerske zajednice su osnivači 3 dječja vrtića, a u privatnom vlasništvu je 22 dječjih vrtića.⁶⁶ Osim dječjih vrtića, djelatnost predškolskog odgoja i obrazovanja obavlja se u osnovnim školama i pri udrugama (programi predškole i kraći sportski programi). Ukupan broj djece uključene u predškolski odgoj se kontinuirano povećava, kao i broj samih vrtića. Unazad 4 promatrane godine broj vrtića se povećao za 10.

Prema podacima jedinica lokalne samouprave broj djece u školskoj godini 2020./2021. iznosi 5.505. Prema istim podacima na području svih gradova u Varaždinskoj županiji nalaze se dječji vrtići, te u gotovo svim općinama osim općine Donja Voća, Breznički Hum i Visoko. Općine koje nemaju dječji vrtić na svom području sufinanciraju smještaj djece u dječjim vrtićima u drugim gradovima i općinama Varaždinske županije. Ovisno o proračunskim mogućnostima, JLS-i sufinanciraju predškolsko obrazovanje (javne i privatne vrtiće) u Varaždinskoj županiji, s prosječnim udjelom od 10%.⁶⁷

Polovica JLS-a s područja Varaždinske županije donijela je plan mreže dječjih vrtića na svom području, no unatoč tome mnoge predškolske ustanove nisu usklađene su sa zahtjevima Državnog pedagoškog standarda predškolskog odgoja i naobrazbe. Većina JLS-a s područja Varaždinske županije stoga ima u planu ulaganje u izgradnju novih ili proširenje postojećih dječjih vrtića, sukladno prostorno-planskoj dokumentaciji, utvrđenim potrebama i raspoloživim proračunskim sredstvima.

Kada govorimo o gradovima u Varaždinskoj županiji, većina predškolskih ustanova uz osnovne programe, pruža i dodatne programe te programe za djecu s poteškoćama u razvoju, no gotovo više od polovice općina nema infrastrukturu prilagođenu djeci s poteškoćama u razvoju. Postoji velika potreba za stručnim osobama za rad s djecom s poteškoćama u razvoju, budući da gotovo svi JLS-i nemaju dovoljan broj stručnog osoblja.

⁶⁵ ZZJZ Varaždinske županije; Djelatnost za preventivnu školsku medicinu, 2020. godina

⁶⁶ Podaci su prikupljeni temeljem upitnika. Svih 28 jedinica lokalne samouprave je dostavilo ispunjeni upitnik.

⁶⁷ Podaci su prikupljeni temeljem upitnika. Svih 28 jedinica lokalne samouprave je dostavilo ispunjeni upitnik.

Osnovnoškolsko obrazovanje

U Županiji djeluju 33 matične osnovne škole, te 30 područnih škola kojima je osnivač Županija, a koje je u školskoj godini 2021./2022. pohađalo 9.580 učenika.⁶⁸ Na području grada Varaždina djeluje 7 osnovnih škola kojima je osnivač Grad Varaždin te jedna katolička osnovna škola čiji je osnivač Hrvatska provincija uršulinki Rimske unije iz Zagreba, a koje je u školskoj godini 2021./2022. pohađalo 3.423 učenika.⁶⁹ Prema podacima UO za prosvjetu, kulturu i sport unatrag 7 godina (2015/2016) broj učenika u osnovnim školama smanjio se za 9,91%.

Tablica 7: Broj učenika, razrednih odjela i zaposlenika 2021./2022..⁷⁰

REDNI BROJ	Naziv ustanove	Broj učenika	Broj razrednih odjela	Broj zaposlenih
1	OŠ Franje Seta Bednja	165	15	30
2	OŠ Beletinec	63	7	24
3	OŠ Bisag	108	8	20
4	OŠ Breznički Hum	165	9	22
5	OŠ Cestica	422	24	40
6	OŠ Andrije Kačića Miošića Donja Voća	131	12	24
7	OŠ Ivana Kukuljevića Sakcinskog, Ivanec	766	44	74
8	OŠ " Petar Zrinski " Jalžabet	178	16	32
9	OŠ Ivana Rangera, Kamenica	146	13	27
10	OŠ Grofa Janka Draškovića Klenovnik	132	8	19
11	OŠ Kneginec Gornji	384	22	39
12	OŠ Ante Starčevića Lepoglava	284	16	34
13	OŠ Ludbreg	898	46	89
14	OŠ Ljubešćica	148	8	18
15	OŠ Martijanec	189	14	30
16	OŠ "Gustav Krklec" Maruševac	463	28	48
17	OŠ Novi Marof	912	61	116
18	OŠ Petrijanec	464	31	58
19	OŠ "Podrute"	155	15	31
20	OŠ Metel Ožegović Radovan	188	15	32
21	OŠ Sračinec	503	29	58
22	OŠ Sveti Đurđ	283	16	31
23	OŠ "Vladimir Nazor" Sveti Ilija	234	16	34
24	OŠ Svibovec	144	14	26
25	OŠ Šemovec	183	14	34
26	OŠ Trnovec	294	16	33
27	OŠ Tužno	183	16	34
28	OŠ Antuna i Ivana Kukuljevića Varaždinske Toplice	281	17	33
29	OŠ Veliki Bukovec	237	15	34
30	OŠ Vidovec	341	22	40
31	OŠ Vinica	246	21	33

⁶⁸ Ministarstvo znanosti i obrazovanja, Školski e-Rudnik

⁶⁹ Ministarstvo znanosti i obrazovanja, Školski e-Rudnik

⁷⁰ Popis osnovnih škola kojima je osnivač Varaždinska županija

32	OŠ Visoko	143	8	19
33	OŠ Izidora Poljaka Višnjica	147	14	27
	Ukupno	9.580	630	1243

Izvor: Ministarstvo znanosti i obrazovanja, Školski e-Rudnik; UO za prosvjetu, kulturu i sport Varaždinske županije, 2022.

Tablica 8: Broj učenika 2021./2022. ⁷¹

REDNI BROJ	Osnovne škole Varaždin	Broj učenika
1	I.OŠ	447
2	II.OŠ	715
3	III.OŠ	382
4	IV.OŠ	413
5	V.OŠ	243
6	VI.OŠ	779
7	VII.OŠ	254
8	Katolička osnovna škola Svete Uršule	190
	Ukupno	3.423

Izvor: Ministarstvo znanosti i obrazovanja, Školski e-Rudnik

Osnovnoškolsko obrazovanje provodi se i u sklopu Centra za odgoj i obrazovanje „Tomislav Špoljar“, namijenjenom učenicima s posebnim potrebama, zatim u umjetničkim školama – Glazbenoj školi u Varaždinu, područnim odjelima u Lepoglavi, Ivancu, Cestici i Varaždinskim Toplicama, Osnovnoj školi Ludbreg u umjetničkom odjelu i Osnovnoj školi Novi Marof u umjetničkom odjelu.

Nastava za djecu s posebnim potrebama organizira se i u školama u Ludbregu, Varaždinskim Toplicama i Novom Marofu te za djecu koja su na liječenju u Specijalnoj bolnici za medicinsku rehabilitaciju Varaždinske Toplice.

Varaždinska županija kontinuirano ulaže u poboljšanje kvalitete uvjeta obrazovanja, a porast kvalitete rada omogućen je i organizacijom rada u jednoj smjeni u 94% osnovnoškolskih ustanova na području Županije. Time je stvorena i mogućnost provođenja cjelodnevnog boravka u školi, koji se realizira u 22 osnovne škole kojima je osnivač Varaždinska županija. S obzirom da obrazovni programi još uvijek nisu u potpunosti prilagođeni cjelodnevnom boravku djece u školama, mogućnost cjelodnevnog boravka u školama se ne koristi u potpunosti. ⁷²

Opremljenost škola (postojanje informatičke opreme, opremljenost učionica i kabineta nastavnim pomagalicama i didaktičkom opremom, sportskih dvorana i sl.), je na dobroj razini, prema procjenama 60%. Stručna osposobljenost nastave iznosi oko 90%, no uočen je potencijal za unapređenje vještina nastavnog i nenastavnog osoblja u području rada s darovitim učenicima. U nekim školama predstavlja problem izvođenje nastave iz određenih predmeta zbog nedostatka dovoljnog broja nastavnika. Također, problem je i nedovoljan broj stručnjaka koji ne rade izravno u nastavi (pedagozi, psiholozi i defektolozi). Trenutno je zaposleno 78 stručnjaka, a procjenjuje se da bi se ciljni broj mogao kretati

⁷¹ Popis osnovnih škola kojima je osnivač Grad Varaždin te Hrvatska provincija uršulinki rimske unije

⁷² Upravni odjel za prosvjetu, kulturu i sport Varaždinske županije, 2020. godina

oko 102 stručnjaka. Osim osnovnih škola Bisag i Donja Voća sve matične osnovne škole imaju opremljene sportske dvorane.⁷³

Varaždinska županija za učenike u osnovnim školama osigurava besplatni prijevoz do škole, temeljem odredbi Zakona o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi. Odlukom Vlade RH sredstva za sufinanciranje nabave udžbenika za učenike osnovnih škola od 2018. godine osiguravaju se u državnom proračunu.

Varaždinska županija unatrag četrnaest godina organizira kampanju „Odaberi svoju školu“ zajedno s partnerima Hrvatskom gospodarskom komorom - Županijskom komorom Varaždin, Obrtničkom komorom Varaždinske županije, Hrvatskim zavodom za zapošljavanje - Područnom službom Varaždin kako bi se učenike informiralo o programima i mogućnostima školovanja u srednjim školama na području Varaždinske županije.

E-dnevnici uvedeni su u sve škole kojima je Varaždinska županija osnivač. Također, od 2015. godine provodi se pilot projekt Hrvatske akademske i istraživačke mreže – CARNet "e-Škole: Uspostava sustava razvoja digitalno zrelih škola", u koji je uključeno 150 škola, odnosno osam osnovnih i tri srednje škole s područja Varaždinske županije.

Od 2017. godine provodi se projekt pomoćnika u nastavi⁷⁴ kako bi se učenicima s teškoćama u razvoju pružila potpora s ciljem osiguranja uvjeta za poboljšanje njihovih obrazovnih postignuća, uspješniju socijalizaciju i emocionalno funkcioniranje. Trenutno u okviru projekta „Ja mogu“ 98 učenika ima pomoćnika u nastavi ili stručnog komunikacijskog posrednika. Osim ovog projekta, Varaždinska županija svake godine iz vlastitog proračuna financira rad određenog broja pomoćnika.⁷⁵

Za 55 učenika u osnovnim školama, kojima je osnivač grad Varaždin, osiguran je rad 52 pomoćnika i 2 komunikacijska posrednika putem proračuna Grada Varaždina. U Centru za odgoj i obrazovanje Tomislav Špoljar Varaždin za 20 učenika osigurano je 10 pomoćnika u nastavi.

Na području Varaždinske županije već se četvrtu godinu osiguravaju besplatni školski obroci za učenike u riziku od siromaštva, a koji se sufinanciraju iz Fonda europske pomoći za najpotrebitije. U prosjeku u jednoj školskoj godini oko 1.000 učenika ima osiguran besplatni školski obrok, iz 33 osnovne škole s područja Varaždinske županije. Županija dodatno financira 2.444 djece u riziku od siromaštva te im na taj način osigurava školsku prehranu.⁷⁶ Također se osigurava prehrana i produženi boravak za učenike pripadnike romske nacionalne manjine u tri škole.

Srednjoškolsko obrazovanje

Na području Županije djeluje 13 srednjih škola, kojih je osnivač Županija, 2 privatne srednje škole (Privatna varaždinska gimnazija s pravom javnosti, Prva privatna gimnazija s pravom javnosti Varaždin) te srednja škola kojoj je osnivač vjerska zajednica (Srednja škola u Maruševcu s pravom javnosti, Maruševec). U gradu Varaždinu nalazi se 9 srednjih škola te po jedna u Vinici, Ivancu, Maruševcu, Novom Marofu i Ludbregu. Prema podacima UO za prosvjetu, kulturu i sport unatrag 7 godina broj učenika u srednjim školama smanjio se za 12,3%.

⁷³ Upravni odjel za prosvjetu, kulturu i sport Varaždinske županije, 2020. godina

⁷⁴ Projekt je sufinanciran sredstvima Europske unije iz Europskog socijalnog fonda te Varaždinske županije

⁷⁵ Projektna dokumentacija projekta „Ja mogu“

⁷⁶ Projektna dokumentacija projekta „Užina za sve III“

Sve srednje škole, osim Gospodarske škole Varaždin i Medicinske škole Varaždin, imaju organiziranu nastavu u jednoj smjeni.

Tablica 9: Broj učenika, razrednih odjela i zaposlenika 2021./2022.

REDNI BROJ	Naziv ustanove	Broj učenika	Broj razrednih odjela	Broj zaposlenih
1	Druga gimnazija Varaždin	551	24	63
2	Elektrostrojarska škola Varaždin	1059	48	124
3	Glazbena škola u Varaždinu	873 ⁷⁷	54	109
4	Gospodarska škola Varaždin	794	43	96
5	Graditeljska, prirodoslovna i rudarska škola	623	34	86
6	Medicinska škola Varaždin	398	18	49
7	Prva gimnazija Varaždin	759	34	80
8	Srednja strukovna škola	629	36	87
9	Srednja škola "Arboretum Opeka"	125	20	58
10	Srednja škola Ivanec	421	21	60
11	Srednja škola Ludbreg	242	17	43
12	Srednja škola Novi Marof	137	12	32
13	Strojarska i prometna škola	622	31	85
14	Srednja škola u Maruševcu s pravom javnosti	213	11	51
	Ukupno	7446	403	1023

Izvor: Ministarstvo znanosti i obrazovanja, Školski e-Rudnik; UO za prosvjetu, kulturu i sport Varaždinske županije, 2022.

U strukovnim sektorima srednjih škola postoji suradnja gospodarstva i srednjih škola u planiranju potreba za radnom snagom i poticanja upisa u određena zanimanja – građevinarstvo, turizam i ostala deficitarna zanimanja. Ipak pojedini programi nisu u potpunosti usklađeni s potrebama tržišta rada s obzirom da se prema preporukama za obrazovnu politiku koje izrađuje HZZ određeni programi trebaju smanjivati.

Tablica 10: Pregled obrazovnih programa za povećanje/smanjenje upisanih učenika 2021. godine

POVEĆANJE UPISANIH UČENIKA	SMANJENJE UPISANIH UČENIKA
ČETVEROGODIŠNJI - Medicinska sestra/medicinski tehničar - Elektrotehničar/elektrotehničarka - Strojarski tehničar/strojarska tehničarka TROGODIŠNJI - Zavarivač/zavarivačica - Automehaničar/automehaničarka - Vozač/vozačica motornog vozila - Elektroinstalater/elektroinstalaterka - Tesar/tesarica - Bravar/bravarica - Konobar/konobarica	ČETVEROGODIŠNJI - Opća gimnazija - Ekonomist/ekonomistica - Tehničar/tehničarka za logistiku i špediciju - Hotelijsko-turistički tehničar/hotelijsko-turistička tehničarka - Tehničar/tehničarka za računalstvo TROGODIŠNJI -

Izvor: HZZ; Preporuke za obrazovnu upisnu politiku i politiku stipendiranja, 2021. godine

⁷⁷ Broj učenika čini zbroj učenika osnovne i srednje Glazbene škole u Varaždinu uz područna odjeljenja i predškolski program. Broj učenika koji pohađaju glazbeni program uz općeobrazovni iznosi 85.

Varaždinska županija osigurava sufinanciranje prijevoza za redovite učenike srednjih škola koji pohađaju srednju školu na području županije, a imaju mjesto prebivališta, odnosno boravišta udaljeno od mjesta škole najmanje pet kilometara. U školskoj godini (2021./2022.) ukupno 4.430 učenika putovalo je do svojih škola, od tog broja njih 3.900 koristilo je autobusni prijevoz, a 530 učenika putovalo je vlakom.

U Varaždinskoj županiji, prije uvođenja Odluke 2005. godine,⁷⁸ čak 30% mladih nije nastavljalo svoje srednjoškolsko obrazovanje zbog nemogućnosti roditelja da iz redovnih primanja izdvajaju značajna sredstva za prijevoz, a svaki drugi bio je s ruralnog područja. U školskoj godini 2019./2020. ukupno je bilo 1.729 učenika koji su imali pravo upisa u srednju školu (uključujući i gradske škole). Upisano je 1.720 učenika odnosno 99,47%.

Stipendije za učenike i studente namijenjene su za utvrđena zanimanja od posebnog interesa za Županiju, za nadarene studente, za učenike i studente loših socio-ekonomskih prilika, za učenike poljoprivrednih zanimanja za deficitarna zanimanja u turizmu i ugostiteljstvu. Varaždinska županija u školskoj godini 2021./2022. stipendira 80 studenata i 52 učenika.⁷⁹

Za potrebe smještaja učenika u Gradu Varaždinu postoji jedan Učenički dom, kapaciteta za 260 učenika. Popunjenost Doma se kreće oko 96,92% odnosno 252 učenika te su kapaciteti dostatni. Postoji potreba za obnovom i opremanjem.⁸⁰ Za učenike Srednje škole u Maruševcu omogućen je smještaj u Učeničkom domu u Maruševcu smještajnog kapaciteta za 110 učenika. Kapaciteti Doma su dostatni, budući da u domu boravi 69 učenika, odnosno 58,47%. Dom za mladiće je novoizgrađen 2018. godine dok Učenički dom za djevojke hitno zahtjeva adaptaciju.⁸¹

Kroz centre izvrsnosti radi se s učenicima osnovnih i srednjih škola koji žele proširiti svoja znanja i vještine, s njima rade vrsni predavači u moderno opremljenim praktikumima. Svim učenicima osiguran je prijevoz i prehrana. Pri srednjim školama osnovano je trenutno 13 centara izvrsnosti. Rezultati rada s učenicima kroz centre izvrsnosti najbolje se vide ostvarivanjem zavidnih rezultata koje ostvaruju učenici polaznici centara na natjecanjima učenika. Centri izvrsnosti Varaždinske županije odlukom ECHA-e promovirani su u Europski centar za darovite, jedini takav u Republici Hrvatskoj te jedan od 25 Europskih centara za darovite koliko ih djeluje širom svijeta. Centre izvrsnosti pohađa oko 846 učenika s kojima radi cca 168 mentora. Pri srednjim školama uspostavljeni i u fazi pripreme početka rada su strukovni centri izvrsnosti za: elektrotehniku, strojarstvo, turizam te tekstil i kožu. Upravo strukovni centri izvrsnosti postaju središnja mjesta obrazovanja usklađena s potrebama gospodarstva i tržišta rada, kao i mjesta za cjeloživotno obrazovanje te sve oblike formalnog i neformalnog obrazovanja. Glazbena škola u Varaždinu, kao ustanova s više stoljetnom tradicijom i uspjesima na državnim i međunarodnim natjecanjima i projektima, provodi programe glazbenog obrazovanja koji su centar izvrsnosti u glazbenoj umjetnosti.

⁷⁸ Odluka o kriterijima i načinu financiranja troškova javnog prijevoza redovitih učenika srednjih škola za školsku godinu 2020./2021. („Narodne novine“ broj 94/20) te Odluka o kriterijima i načinu financiranja troškova prijevoza učenika srednjih škola Varaždinske županije („Službeni vjesnik Varaždinske županije“, broj 29/09 i 48/09)

⁷⁹ Upravni odjel za prosvjetu, kulturu i sport Varaždinske županije, 2022. godina

⁸⁰ Prema podacima Učeničkog doma Varaždin, 2020. godina; Upravni odjel za prosvjetu, kulturu i sport Varaždinske županije, 2022. godina

⁸¹ Prema podacima Učeničkog doma Maruševac, 2020. godina; Upravni odjel za prosvjetu, kulturu i sport Varaždinske županije, 2022. godina

Visoko obrazovanje

U akademskoj godini 2019./2020. ukupno 5.446 studenata (od toga 3.959 redovitih) iz Varaždinske županije upisalo je studij na veleučilištima, visokim školama, fakultetima (stručni i sveučilišni studij) i umjetničkim akademijama.⁸² Ukupan broj studenata na visokoškolskim ustanovama na području Varaždinske županije iste je akademske godine iznosio 5.619. Prema podacima Državnog zavoda za statistiku unatrag 5 godina broj studenata u visokoškolskim ustanovama povećao se za 1,7%.

U županiji djeluju sljedeće visokoškolske ustanove: Fakultet organizacije i informatike Varaždin (FOI) i Geotehnički fakultet Varaždin u sastavu Sveučilišta u Zagrebu, ispostave Tekstilno-tehnološkog fakulteta u Zagrebu i Sveučilište Sjever u Varaždinu te Adventističko teološko visoko učilište u Maruševcu. U navedenim visokoškolskim ustanovama organizirani su preddiplomski i diplomski i sveučilišni studiji, stručni studiji, poslijediplomski doktorski studij (samo na FOI-ju) te poslijediplomski specijalistički studiji.

FOI kontinuirano prilagođava svoje studijske programe i metode poučavanja brzorastućem IT sektoru. Nastava je organizirana na način da, osim predavanja, svaki student prolazi i praktični dio nastave u suvremeno opremljenim laboratorijima i centrima moderne tehnologije, ali kroz stručnu praksu u poduzećima. FOI ima 500 potpisanih Ugovora o suradnji s poduzećima u kojima studenti mogu obavljati praksu. Stručni studij se razvija u 2 smjera - Razvoj aplikacija i Informatička podrška poslovanju dok je u sveučilišnom studijskom programu napravljen iskorak u nova područja – Razvoj programskih sustava, Umjetna inteligencija u poslovanju, Umreženi sustavi i računalne igre te Analiza i dizajn poslovnih sustava. Fakultet organizacije i informatike obrazuje studente i na sveučilišnom studijskom programu Ekonomika poduzetništva u polju ekonomije, ali i na poslijediplomskom doktorskom studiju Informacijske znanosti, kao i poslijediplomskim specijalističkim studijima: Upravljanje sigurnošću i revizijom informacijskih sustava, Menadžment poslovnih sustava i E-učenje u obrazovanju i poslovanju.⁸³ U razdoblju globalne pandemije i potrebnog zaokreta od do sada poznatih tradicionalnih metoda učenja i poučavanja kroz kontaktnu nastavu, FOI se pokazao kao vodeći fakultet po primjeni e-učenja, pripremom svih predmeta na svim studijskim programima za održavanje online asinkrone i sinkrone nastave.⁸⁴

Na Geotehničkom fakultetu se izvode preddiplomski, diplomski i doktorski sveučilišni studijski program Inženjerstvo okoliša. Studijski programi pokrivaju teme gospodarenja otpada, zaštite okoliša, zaštite voda, geotehnike, zelene energije i cirkularne ekonomije te otvaraju vrata u područje tzv. zelenih poslova. Studenti na diplomskom studiju mogu odabrati jedno od tri studijska usmjerenja: Geoinženjerstvo okoliša, Upravljanje vodama i Upravljanje okolišem. Praktična nastava održava se u suvremeno opremljenim laboratorijima za geotehniku, geokemiju okoliša i inženjerstvo okoliša. Studenti stručnu praksu obavezno imaju i na preddiplomskoj i na diplomskoj razini. Stručna praksa se provodi kod odabranih poslodavaca koji su povezani s problematikom okoliša te je do sada potpisano preko 70 Ugovora o suradnji.

Na Tekstilno-tehnološkom fakultetu u Varaždinu izvode se stručni studiji tekstilne, odjevne i obućarske tehnologije (TOOT), preddiplomski i diplomski studiji (Tekstilna tehnologija i inženjerstvo – TTI, Tekstilni i modni dizajn – TMD), poslijediplomski doktorski studiji (Tekstilna znanost i tehnologija – TZT, Teorija mode i dizajn tijela – TMDT) te poslijediplomski specijalistički studiji (Umjetnost tekstilom, Visoka moda, Dizajn i tehnologija modne odjeće).

⁸² Studenti u akademskoj godini 2018./2019. (posljednji objavljeni podaci na DZS-u).

⁸³ Fakultet organizacije i informatike, Varaždin, 2021. godina

⁸⁴ Fakultet organizacije i informatike, Varaždin, 2021. godina

Integracijom ustanova Veleučilište u Varaždinu i Medijsko sveučilište uspostavljeno je Sveučilište Sjever. Osnivači Sveučilišta Sjever su gradovi Koprivnica i Varaždin, a organizirano je kroz dva ravnopravna sveučilišna centra koji djeluju u navedenim gradovima. Na Sveučilištu se izvode sljedeći studiji: Elektrotehnika, Multimedija, oblikovanje i primjena, Proizvodno strojarstvo, Graditeljstvo, Tehnička i gospodarska logistika, Sestrinstvo, Novinarstvo, Medijski dizajn, Poslovanje i menadžment u medijima, Poslovna ekonomija te Komunikologija i odnosi s javnošću.

Na Adventističkom teološkom visokom učilištu izvode se stručni studiji (redoviti studij teologije, izvanredni studij religije, izvanredni studij kršćanske pedagogije) i diplomski studij (MTS) teologije.

U okviru preporuka za obrazovnu upisnu politiku na području Varaždinske županije usporedbom trenutnih obrazovnih programa visokoškolskih ustanova i preporuka za smanjenje, odnosno povećanje novih studenata vidljive su značajne razlike u ponudi i potražnji tih programa.

Tablica 11: Pregled obrazovnih programa za povećanje/smanjenje upisanih studenata 2021. godine

SMANJENJE UPISANIH STUDENATA	POVEĆANJE UPISANIH STUDENATA
STRUČNI STUDIJ • Poslovna ekonomija • Ekonomija	STRUČNI STUDIJ -
SVEUČILIŠNI STUDIJ • Ekonomija • Poslovna ekonomija • Novinarstvo • Politologija	SVEUČILIŠNI STUDIJ • Medicina • Rani i predškolski odgoj i obrazovanje • Logopedija • Farmacija • Matematika • Strojarstvo • Građevinarstvo • Engleski jezik i književnost ili Anglistika • Njemački jezik i književnost ili Germanistika

Izvor: HZZ; Preporuke za obrazovnu upisnu politiku i politiku stipendiranja, 2021. godine

Pojedine visokoškolske ustanove na području Varaždinske županije suočavaju se s nedostatkom prostora i neodgovarajućim prostornim uvjetima (nemogućnost zadovoljavanja uvjeta s obzirom na djelatnost, broj studenata i sl.). Ovaj problem posebno je izražen kod FOI-a koji trenutno djeluje na dvije neadekvatne lokacije. Veliki interes studenata za ovaj fakultet te veliki broj upisanih studenata (2.900 studenata u šk. godini 2020./2021) kao i bogata projektna aktivnost fakulteta, zahtijevaju veći prostor za nastavu, rad studenata, istraživačke Laboratorije te Centre Fakulteta. Stoga je FOI pripremio cjelokupnu projektno-tehničku dokumentaciju za projekt Sveučilišni kampus Varaždin – faza 2 koji se ujedno prepoznat kao jedan od najvažnijih projekata Varaždinske županije. Dodatno, na području županije je prisutna nezadovoljavajuća razina transfera znanja i tehnologija iz visokog školstva u javni i privatni sektor i nedostatak prostornih kapaciteta za znanstveno-istraživački rad.

U Varaždinu djeluje jedan od najnovijih i najsuvremenije opremljenih studentskih domova sa 600 ležajeva te novootvoreni Studentski restoran čime je znatno povećana kvaliteta smještaja i prehrane studenata u županiji. Ujedno, Županija provodi program stipendiranja redovnih studenata s područja Varaždinske županije. Svi redoviti studenti s područja Varaždinske županije ostvaruju i pravo na sufinanciranje troškova prijevoza, ovisno o području na kojem studenti studiraju. U 2020/2021. godini ukupno je 2.345 studenata imalo sufinanciran prijevoz. Unatoč tome, ističe se problem dnevnih migracija studenata i njihovo sudjelovanje u društvenim aktivnostima zbog nepostojanja adekvatnog sustava javnog prijevoza odnosno trenda ukidanja autobusnih linija i nepovezanosti s većim gradskim centrima, posebice rubnim dijelovima Županije.

Cjeloživotno učenje i obrazovanje odraslih

U županijskim odgojno-obrazovnim ustanovama pruža se obrazovanje za više od 60 obrazovnih područja i niz programa u redovitom procesu, jednako tako za obrazovanje i osposobljavanje odraslih. Prema podacima Upravnog odjela za prosvjetu, kulturu i sport Varaždinske županije spomenute programe u školskoj godini 2020./2021. pohađalo je 232 polaznika.

U okviru cjeloživotnog učenja izdvaja se djelatnost Pučkih otvorenih učilišta Varaždin, Novi Marof, Ludbreg i Ivanec (obrazovanje odraslih, razni tečajevi, strani jezici, osposobljavanja, usavršavanja, prekvalifikacije i sl.), čije programe godišnje pohađa oko stotinjak polaznika (pojedinačno), kao i veći broj privatnih škola za informatiku i strane jezike. Osim njih programe prekvalifikacije provode srednje škole (Srednja strukovna škola Varaždin, Srednja škola „Arboretum Opeka“, Medicinska škola Varaždin, Gospodarska škola Varaždin, Elektrostrojarska škola Varaždin, Strojarska i prometna škola Varaždin, Graditeljska, prirodoslovna i rudarska škola),⁸⁵ druga učilišta, škole i ustanove za obrazovanje odraslih (Ivora, Učilište Plavec, Ustanova za obrazovanje odraslih DEFENSOR, Vizor d.o.o. Obrazovanje odraslih, Algebra d.o.o.) te fakulteti (FOI, Sveučilište Sjever).⁸⁶ Posebno se ističe Pedagoško-psihološko-didaktičko-metodičko obrazovanje nastavnika koje provodi FOI. Iako postoji dovoljna koncentracija ustanova koje pružaju programe cjeloživotnog učenja i obrazovanja odraslih, prema njihovom iskustvu interes potencijalnih polaznika, a posebice poslodavaca još je na niskoj razini što dovodi u pitanje financiranje tih ustanova. Osim toga, nedovoljno je definiran sustav osiguranja kvalitete sustava obrazovanja odraslih na nacionalnoj razini, kao i nadležnosti za programe obrazovanja odraslih, standardi i kriteriji za osnivanje ustanova obrazovanja odraslih te nadzora nad radom tih ustanova.⁸⁷ Izražena je i potreba za povećanjem kvalitete i dostupnosti programa obrazovanja odraslih u ruralnim područjima.

U 2021. godini Županije je osnovala Ustanovu za obrazovanje odraslih "Europski talent centar Hrvatska – Centri izvrsnosti Varaždinske županije" koja izvodi formalne i neformalne programe obrazovanja odraslih te programe koji se bave usko specijaliziranim usavršavanjima iz drugih područja od izuzetne važnosti za obrazovni sustav županije (nove tehnologije, nastavna pomagala, dronovi, humanoidni roboti, razvoj digitalnih sadržaja, razvoj učionica budućnosti i dr.).

⁸⁵ Upravni odjel za prosvjetu, kulturu i sport Varaždinske županije, 2021. godina

⁸⁶ Strategija razvoja ljudskih potencijala Varaždinske županije za razdoblje 2016.-2020. godine.

⁸⁷ Plan provedbe strategije razvoja ljudskih potencijala Varaždinske županije 2016. -2020.

1.1.6. Civilno društvo

Varaždinska županija prepoznala je potrebu da kroz svoje djelovanje doprinese jačanju civilnog društva. Osnovala je savjetodavna tijela Županijske skupštine koja svojim djelovanjem promiču i podižu razinu svijesti građana o značaju i mogućnostima promicanja društvenih promjena u društvu, u područjima svojeg djelovanja. Osnovana je Koordinacija za ljudska prava, Povjerenstvo za ravnopravnost spolova, Antikorupcijsko povjerenstvo, Etičko povjerenstvo, Povjerenstvo za zaštitu prava pacijenata, Vijeće za prevenciju Varaždinske županije, Županijski savez poljoprivrednih udruga Varaždinske županije, Savjet za gospodarstvo i međunarodno gospodarstvo te Savez mladih Varaždinske županije.⁸⁸

U Varaždinskoj županiji djeluje 746 udruga⁸⁹ koje pokrivaju širok spektar djelatnosti; humanitarnu, socijalnu, zdravstvenu, ekološku i sportsku djelatnost, okupljanje i zaštitu djece, mladeži i obitelji, okupljanje i zaštitu žena te udruge Domovinskog rata. Na području županije nedostaje centar koji bi okupljao sve udruge i omogućavao usluge za jačanje kapaciteta udruga i razvoj novih programa.

Tablica 12: Registrirane udruge u Varaždinskoj županiji

Varaždinska županija	Broj (%)
Sport	199 (26,7%)
Zaštita i spašavanje	143 (19,1%)
Kultura i umjetnost	135 (18%)
Gospodarstvo	91 (12,2%)
Socijalna djelatnost	54 (7,2%)
Hobistička djelatnost	22 (2,9%)
Tehnička kultura	19 (2,5%)
Branitelji i stradalnici	19 (2,5%)
Zaštita okoliša i prirode	15 (2%)
Zaštita zdravlja	13 (1,7%)
Obrazovanje, zdravlje i istraživanje	11 (1,5%)
Ljudska prava	6 (0,8%)
Ostala područja djelovanja	6 (0,8%)
Demokratska i politička kultura	4 (0,5%)
Duhovnost	3 (0,4%)
Međunarodna suradnja	2 (0,3%)
Nomenklatura sportova	2 (0,3%)
Održivi razvoj	2 (0,3%)
Ukupno	746

Izvor: Registar udruga, Ministarstvo uprave

Varaždinska županija dodjeljuje sredstva bez objavljivanja javnog natječaja na temelju Programa javnih potreba u kulturi, sportu i tehničkoj kulturi, Crvenom križu temeljem zakona o Hrvatskom Crvenom križu, Vatrogasnoj zajednici Varaždinske županije sukladno Zakonu o vatrogastvu, Turističkoj zajednici Varaždinske županije, političkim strankama koje participiraju u radu Županijske skupštine temeljem Zakona o financiranju političkih aktivnosti i izborne promidžbe, a ostale posluju koristeći sredstva članova, sponzora, dotacija i sl. Najaktivnije udruge na području Županije su u sportskim, kulturnim,

⁸⁸ <http://www.varazdinska-zupanija.hr/civilno-dru%C5%A1tvo/povjerenstvo-za-ravnopravnost-spolova/>

⁸⁹ Prema Registru udruga Ministarstva uprave, 2020. godina

tehničkim, zdravstvenim i socijalnim područjima. Odnos prema udrugama na svom području Županija je definirala Odlukom o financijskoj potpori udrugama od interesa za Županiju.⁹⁰

Varaždinska županija osnovala je i dvije zaklade koje među ostalim, svojim aktivnostima, odnosno provođenjem projekata razvijaju svijest građana o udruživanju, s ciljem poticanja društvenih promjena. Radi se o Zakladi za pomoć djeci VITA te Zakladi za prevenciju kriminaliteta "Sveti Mihael".

Na području Županije djeluje Zajednica kulturno-umjetničkih udruga Varaždinske županije koja okuplja preko 40 kulturno-umjetničkih društava s područja cijele županije te veći broj društava koja njeguju suradnju između Hrvatske i drugih zemalja. Također, treba spomenuti i važnu ulogu Zajednice tehničke kulture Grada Varaždina i Varaždinske županije te brojne izvrsne rezultate mladih tehničara, fotografa, radioamatera, inovatora, modelara, energetičara, informatičara i drugih, kao i veliki broj aktivista tehničke kulture iz Varaždina i Varaždinske županije koji su nositelji najviših državnih priznanja i nagrada.

Unatoč potpori radu organizacija civilnog društva na lokalnoj i regionalnoj razini njihov značaj nije još dovoljno prepoznat u donošenju odluka važnih za razvoj lokalne zajednice. Isto tako većina se susreće s nedostatkom prostornih kapaciteta za kvalitetno djelovanje i provedbu projekata. Postoji i potreba za osnaživanjem suradnje između udruga s područja županije, ali i s onima iz drugih područja RH te iz inozemstva, snažnijom promocijom njihovog rada i vrijednosti te jačanjem uloge civilnog društva u sveukupnom razvoju.

1.1.7. Sport

Sport je složen i multidiscipliniran, rastući društveni fenomen, a njegova važnost očituje se u smislu cjelokupnog društvenog razvoja županije u rekreativnom, zdravstvenom ili natjecateljskom kontekstu.

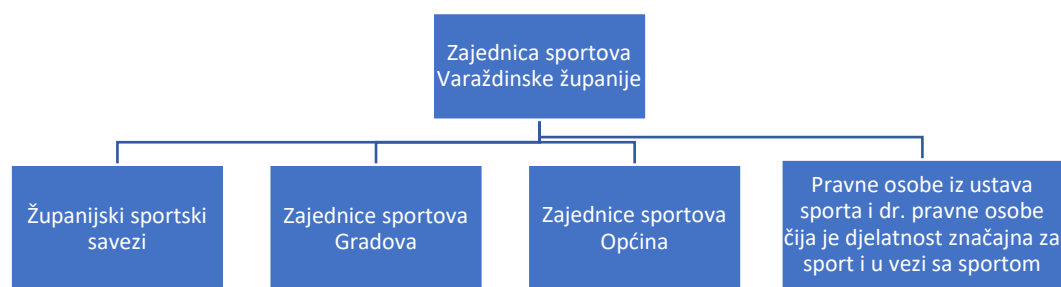
Temeljni razvojni akt planiranja, Nacionalni program športa 2019. – 2026., prvi je razvojni akt planiranja i važno ishodište promišljanja i ostvarivanja budućnosti hrvatskog sporta. Jednako je važna i Bijela knjiga o sportu, prvi strateški dokument Europske unije iz područja sporta. Važnost sporta prepoznata je i u ostalim važnim dokumentima usmjerenim na tjelesnu aktivnost i stvaranje uvjeta za bavljenje sportom.

Iako je Hrvatska poznata po velikom broju iznimno uspješnih sportaša, nalazi se među zemljama koje u proteklom desetljeću bilježe značajan pad tjelesne aktivnosti stanovništva, uključujući i veliko povećanje broja osoba koje nikada ne vježbaju i ne bave se s sportom. Te su pojave osobito izražene među osobama s nižom razinom obrazovanja. S druge strane, nedovoljna tjelesna aktivnost povezana je s povećanim rizikom obolijevanja za više od 20 kroničnih bolesti koje su vodeći uzrok smrti.

Varaždinska županija bilježi bogatu sportsku povijest, tradiciju i kontinuitet sportskog djelovanja i uspjeha. Ključno tijelo sporta Varaždinske županije koja se osniva radi ostvarivanja zajedničkih interesa u sportu je, sukladno odredbama Zakona o sportu, sportska zajednica, u koju se udružuju sve pravne osobe iz područja sporta, a mogu i druge pravne osobe čija je djelatnost od značaja za sport i u vezi sa sportom, a radi ostvarivanja zajedničkih interesa u sportu Varaždinske županije.

⁹⁰ Prema Popisu udruga koje su se javile na javni natječaj za financiranje programa i projekata od interesa za opće dobro koje provode udruge na području Varaždinske županije u 2020. godini

Slika 4: Sustav sporta



Izvor: Upravi odjel za prosvjetu, kulturu i sport

Sukladno Zakonu o sportu, sportske djelatnosti osim pravnih osoba i školskih sportskih društava obavljaju i fizičke osobe. Fizičke osobe u sustavu sporta čine sportaši, treneri, osobe osposobljene za rad u sportu te osobe koje sudjeluju u organiziranju i vođenju sportskog natjecanja. Prema Strategiji razvoja sporta grada Varaždina od 2020. do 2028. godine, vidljivo je da je opterećenje trenera preveliko odnosno da u gotovo svim sportovima na jednog trenera dolazi preveliki broj sportaša.⁹¹ Analiza Središnjeg državnog ureda za šport, na osnovi podataka dobivenih od 50 nacionalnih športskih saveza, pokazala je da se broj trenera smanjuje, isto kao i broj trenera bez stručne kvalifikacije. Provedena analiza pokazuje da potreba za trenerskom strukom raste, no broj trenera u sustavu se ne povećava već je u laganom opadanju dok potreba za trenerskom strukom raste.⁹² Takva situacija s velikim nedostatkom stručnog kadra u području sporta posljedica je sustavne nebrige i zanemarivanja područja stručnog rada u športu u posljednjih dvadesetak godina.

Kategorizirani sportaši upisuju se u Registar kategoriziranih sportaša koji ustrojava i vodi Hrvatski olimpijski odbor. U Registru kategoriziranih sportaša Hrvatskog olimpijskog odbora, u Varaždinskoj županiji evidentirano je 60 kategoriziranih sportaša/ica.⁹³

Sukladno Zakonu o sportu, sportske udruge su i oblici udruživanja – sportski savez, nacionalni sportski savez, sportska zajednica, HOO, sportske udruge osoba s invaliditetom i njihova udruženja, HPO, HSSG, udruženja školskih sportskih društava i HŠSS, studentske sportske udruge i HASS i sportske udruge u sportskoj rekreaciji. Prema podacima iz Registra udruga RH, u području sporta u Varaždinskoj županiji registrirano je i aktivno 1.609 udruga.

⁹¹ Strategija razvoja sporta Grada Varaždina od 2020. do 2028. godine

⁹² Nacionalni program sporta 2019.-2026.

⁹³ <https://www.hoo.hr/hr/sportasi/kategorizirani-sportasi>

Tablica 13: Broj udruga u području sporta u Varaždinskoj županiji

Područja djelovanja	Broj aktivnih udruga
Organiziranje i provođenje adaptiranog i zdravstveno usmjerenog tjelesnog vježbanja	16
Organiziranje i provođenje sportskih natjecanja i sportskih priredbi	128
Organiziranje i razvijanje sportskih udruga i sportskih djelatnosti	34
Ostale djelatnosti u sportu	21
Promocija sporta i zdravog načina življenja	152
Sportska poduka	313
Sportska priprema	309
Sportska rekreacija	232
Strukovne udruge u sportu	11
Sudjelovanje u sportskom natjecanju	332
Upravljanje sportskim objektima	61
Ukupno	1.609

Izvor: Registar udruga Republike Hrvatske, lipanj 2022. godina

Prema podacima iz Registra udruga RH, na području Varaždinske županije registrirana su i aktivna 23 sportska saveza, pregled kojih se nalazi u slijedećoj tablici.

Tablica 14: Popis sportskih saveza Varaždinske županije

R.br.	Naziv sportskog saveza
1.	Savez športova Varaždinske županije, Varaždin
2.	Rukometni savez Varaždinske županije
3.	Odbojkaški savez Varaždinske županije
4.	Savez športova klubova osoba s invaliditetom Grada Varaždina
5.	Pikado savez varaždinske regije
6.	Školski sportski savez Varaždinske županije
7.	Sportsko ribolovni savez Varaždinske županije
8.	Športski savez osoba s invalidnošću Varaždinske županije
9.	Županijski nogometni savez
10.	Košarkaški savez Varaždinske županije
11.	Šahovski savez Varaždinske županije
12.	Varaždinski športski savez gluhih
13.	Savez sportske rekreacije „Sport za sve“ Varaždinske županije
14.	Savate savez Varaždinske županije
15.	Školski sportski savez Grada Varaždina
16.	Streljački savez Varaždinske županije
17.	Karate savez Varaždinske županije (2006.)
18.	Planinarski savez Varaždinske županije (1998.)
19.	Županijski akademski sportski savez (2016.)
20.	Biciklistički savez Varaždinske županije (2019.)
21.	Teniski savez Varaždinske županije (1997.)
22.	Streljački savez Varaždinske županije (1977.)
23.	Kuglački savez Varaždinske županije (1991.)

Izvor: Registar udruga Republike Hrvatske, lipanj 2022. godine

Važne su i sportske zajednice čija je djelatnost značajna za sport i u vezi sa sportom. Prema podacima iz Registra udruga Republike Hrvatske, na području Varaždinske županije registrirano je i aktivno 12 sportskih zajednica. Formirane su zajednice sportova u svih 6 gradova Varaždinske županije, te u 6 općina Vidovec, Martijanec, Ljubešćica, Gornji Kneginec, Sveti Đurđ i Trnovec Bartolovečki).⁹⁴

Potreba za bavljenjem tjelesnom aktivnošću u svrhu unapređenja zdravstvenog statusa pojedinca, kao i potreba za dokazivanjem i sportskim natjecanjem prisutna je kod osoba s invaliditetom, stoga je uloga društva omogućiti uključenje u primjerene sportske sadržaje i za osobe s invaliditetom. Veliki problem predstavlja i neprilagođena infrastruktura s obzirom na to da većina sportskih objekata ukoliko nije građena u novije vrijeme nema prilagođen pristup osobama s invaliditetom. Prema podacima iz Registra udruga RH, na području Varaždinske županije registrirano je i aktivno 12 udruga za osobe s invalidnošću, pregled kojih se nalazi u sljedećoj tablici.

Tablica 15: Sportske udruge osoba s invaliditetom u Varaždinskoj županiji

R.br.	Naziv udruge
1.	Šahovski klub osoba s invaliditetom Varaždin
2.	Pikado klub osoba s invaliditetom
3.	Kuglački klub „Viseća kuglana“ osoba s invaliditetom Varaždin
4.	Športsko društvo osoba s invaliditetom Grada Varaždina
5.	Parastolnoteniski klub osoba s invaliditetom Varaždin
6.	Boćarski klub osoba s invaliditetom „HVIDR-a“ Varaždin
7.	„Život i radost“ udruga za djecu s teškoćama i osobe s invaliditetom
8.	Sportska udruga slijepih Varaždin
9.	Društvo distrofičara, invalida cerebralne i dječje paralize i ostalih tjelesnih invalida Grada Varaždina
10.	Savez športskih klubova osoba s invaliditetom Grada Varaždina
11.	Košarkaški klub „OSI“
12.	Plivački klub „Vidra“

Izvor: Registar udruga Republike Hrvatske, lipanj 2022. godine

Na području Varaždinske županije organiziran je i akademski sport djelovanjem Županijskog akademskog sportskog saveza Sveučilišta Sjever te djelovanjem Sportske udruge Fakulteta organizacije i informatike (SUFOI). SUFOI organizira različite sportsko-rekreacijske sadržaje i programe u sportu a najznačajniji događaj je FOIJADA, dan sporta na FOI-ju, koji se održava na kraju svake akademske godine i okuplja veliki broj studenata i nastavnika Fakulteta u raznim sportskim disciplinama (nogomet, košarka, odbojka, stolni tenis, šah, streljaštvo). Također, udruga je i suorganizator Državnog natjecanja STEM GAMES, jedinog takvog natjecanja u Hrvatskoj koje okuplja studente četiri STEM područja - prirodoslovno, tehničko, inženjersko i Matematičko, zatim sudjeluje u organizaciji i provođenju dijela natjecanja u sklopu Zagrebačkog sveučilišnog sportskog saveza te organiziranje i provođenje raznih sportsko rekreacijskih programa za studente i djelatnike. U organizaciji SUFOI u proteklih nekoliko godina održano je nekoliko velikih sportskih događanja i natjecanja u kojima je aktivno sudjelovalo ukupno preko 3.000 studenata.

Unutar kulture računalnih igara razvija se elektronički sport odnosno esport koji je do danas postao velika industrija koja izuzetno brzo raste. FOI Esports ekipa sudjeluje na Esports prvenstvu Hrvatske koje je posvećeno školama i fakultetima s ciljem promocije i odgovornog pristupa videoigrama.

⁹⁴ Upravni odjel za prosvjetu, kulturu i sport, 2022. godina

Županijski akademski sportski savez Sveučilišta Sjever je osnovan u cilju promicanja, razvitka, unapređenja i organiziranja cjelokupnog sporta na Sveučilištu Sjever, a savez broji 3 članice: Sportska udruga sveučilišta Sjever, Nogometna udruga Sveučilišta Sjever i Odbojkaška udruga Sveučilišta Sjever. Djelatnosti su saveza usklađivanje aktivnosti članica kao i organizacija natjecanja te skrb o statusu studenata sportaša, poticanje i promicanje sporta na Sveučilištu Sjever, planiranje rada i razvitka sporta i rekreacije na Sveučilištu Sjever, organizacija izvannastavnih studentskih sportskih i rekreacijskih aktivnosti, organiziranje i provođenje redovitih sustavnih treninga članova radi pripreme za natjecanje, poduka i trening studenata i zaposlenika u rekreativne i/ili natjecateljske svrhe, suradnja s drugim studentskim klubovima i društvima te drugim sportskim klubovima i udrugama, poticanje brige o zdravlju i zdravstvenoj zaštiti članova.⁹⁵

U sustavu obrazovanja sport je integriran kroz obveznu nastavu tjelesne i zdravstvene kulture u osnovnoj i srednjoj školi, izvannastavnih programa kroz rad školskih sportskih društava i izvanškolskih sportskih aktivnosti, najvećim dijelom vezane na izvrsnost u sportu i programe zdravstveno usmjerene tjelesne aktivnosti. Unatoč tome, prema provedenim istraživanjima satnice obavezne nastave tjelesne i zdravstvene kulture, nalazimo se u donjem europskom razredu, u odnosu na neke zemlje koje imaju gotovo duplu satnicu obavezne nastave tjelesne i zdravstvene kulture u svom obrazovnom sustavu.⁹⁶

Stoga je potrebno uključiti što više učenika u školske športske aktivnosti, a sve da bi se promoviralo zdravstveno usmjereno tjelesno vježbanje učenika, odnosno, da bi se kod učenika stvarala navika cjeloživotnog redovitog tjelesnog vježbanja.

U svrhu provođenja sportskih aktivnosti učenika osnivaju se školska sportska društva bez pravne osobnosti. Na razini Varaždinske županije osnovan je i djeluje Školski sportski savez Varaždinske županije (ŠSSVŽ) koji uključuje kao članice školska sportska društva svih osnovnih i srednjih škola kojima je osnivač Varaždinska županija te savez školskih sportskih društava osnovnih škola kojima je osnivač Grad Varaždin.

Na godišnjoj razini ŠSSVŽ u školska sportska natjecanja uključuje preko 2.000 djece, a kroz svoje sportsko - edukativne programe i projekte uključuje još 2.000 djece. U suradnji s Varaždinskom županijom bio je domaćin Svjetskog školskog prvenstva u rukometu 2012. godine, a na natjecanju je sudjelovalo gotovo 700 natjecatelja iz 27 država. ŠSSVŽ u suradnji s Varaždinskom županijom sudjeluje u različitim projektima (Erasmus+ projekt „Diverse“, projekt „Uvođenje šaha u škole Varaždinske županije“ i dr.). Provede se i kontinuirani programi tijekom cijele školske godine kao što su Univerzalna sportska škola, Vježbaonica, Sportski praznici i ostali projekti.⁹⁷

Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi propisuje upis, pohađanje i završetak školovanja svih učenika, kao i način pohađanja nastave posebno za kategorizirane sportaše, no nedovoljno precizno te spomenuta odredba nije na pravi način zaživjela u praksi. U Varaždinskoj županiji u obrazovnim programima srednjoškolskog obrazovanja postoje razredni odjeli za sportaše u kojima je način nastave prilagođen svakodnevnom obvezama učenika sportaša kroz mentorski pristup radu. Postoji potreba za usklađivanjem obveza studiranja s obavezama kategoriziranih sportaša s obzirom na pripremne i natjecateljske aktivnosti te omogućavanje druge karijere kategoriziranim sportašima nakon završetka športske.

⁹⁵ Upravni odjel za prosvjetu, kulturu i sport, 2022. godina

⁹⁶ Upravni odjel za prosvjetu, kulturu i sport, 2022. godina

⁹⁷ Upravni odjel za prosvjetu, kulturu i sport, 2022. godina

Zdravstveno usmjereno tjelesno vježbanje - sportska rekreacija predstavlja sportsku aktivnost stanovništva svih dobnih skupina s ciljem održavanja zdravlja, vitalnosti, društvene integracije, natjecanja ili zabave. No, danas se većina stanovništva ne bavi nekim oblikom sportskih i tjelesnih aktivnosti.

Na području Varaždinske županije postoji 278 sportskih objekata. Najveći broj čine sportska igrališta te imaju i najveću potrebu za obnovom, njih 30. Slijede ih ostale sportske građevine namijenjene za sport kod kojih se ujedno javlja i najveća potreba za izgradnjom novih objekata. Slijede ih sportske dvorane, stadioni i bazeni što je razvidno iz sljedeće tablice.⁹⁸

Tablica 16: Broj sportskih objekata u Varaždinskoj županiji

Broj sportskih objekata u Varaždinskoj županiji			
Tip ustanove	Ukupan broj ustanova	Potreba za izgradnjom novih objekata	Potreba za obnovom objekata
Sportske dvorane	46	11	7
Sportska igrališta	146	11	30
Stadioni	7	1	5
Bazeni	5	3	2
Ostale građevine	74	16	13
Ukupno	278	42	57

Izvor: Obrada JURA, 2021.

Nužna je provedba konstantne analize stanja izgrađenosti i opremljenosti sportskih građevina s obzirom na specifičnosti pojedinog sporta. Potrebna je uspostava informacijskog sustava prikupljanja podataka sa standardiziranom formom dostave podataka te praćenja i održavanja sportskih građevina.

Opću i zdravstvenu sposobnost za pojedini sport i sportsku aktivnost utvrđuje ovlašteni liječnik, odnosno specijalist sportske medicine, specijalist medicine rada i sporta ili liječnici drugih specijalnosti iz područja medicine rada i sporta. Određene probleme u provedbi i dostupnosti zdravstvenih pregleda i stanje na terenu upućuju na problem nedostatka liječnika odgovarajuće specijalnosti. U Varaždinskoj županiji ne postoji sustavna podrška liječničkih pregleda sportaša, a sustav zdravstvene zaštite i pregleda sportaša je neučinkovit. Realno je stanje takvo da broj liječnika s propisanim specijalnostima ne zadovoljava potrebe športa po područjima, a što je vidljivo iz podataka Hrvatskog društva za sportsku medicinu. Važno je obratiti pozornost i na obaveze pregleda školske djece, kojima se utvrđuje njihova sposobnost za sudjelovanje na natjecanjima u školskom sportu. Na razini županije, potrebno je osigurati besplatne i jednako dostupne preglede liječnika specijalista za sve sportaše.

⁹⁸ Podaci su prikupljeni temeljem upitnika. Svih 28 jedinica lokalne samouprave je dostavilo ispunjeni upitnik.

1.2. Gospodarstvo

1.2.1. Konkurentski položaj i inovacijski potencijal Varaždinske županije

Indeks razvijenosti

Temeljem izračuna Ministarstva regionalnog razvoja i fondova Europske unije u 2016. godini, Varaždinska županija nalazi se u III. skupini razvijenosti s indeksom razvijenosti od 101,71% (po pokazateljima ostvarenog dohotka po stanovniku, prosječnoj stopi nezaposlenosti, razini obrazovanja i dr.) uz Međimursku i Splitsko – dalmatinsku županiju. Po stupnju razvijenosti gradovi Varaždin i Ludbreg spadaju među najrazvijenije jedinice lokalne samouprave budući su svrstane u skupine VII. i VIII. dok Općine Donja Voća i Martijanec spadaju u najmanje razvijene jedinice lokalne samouprave (I. i II. skupina).

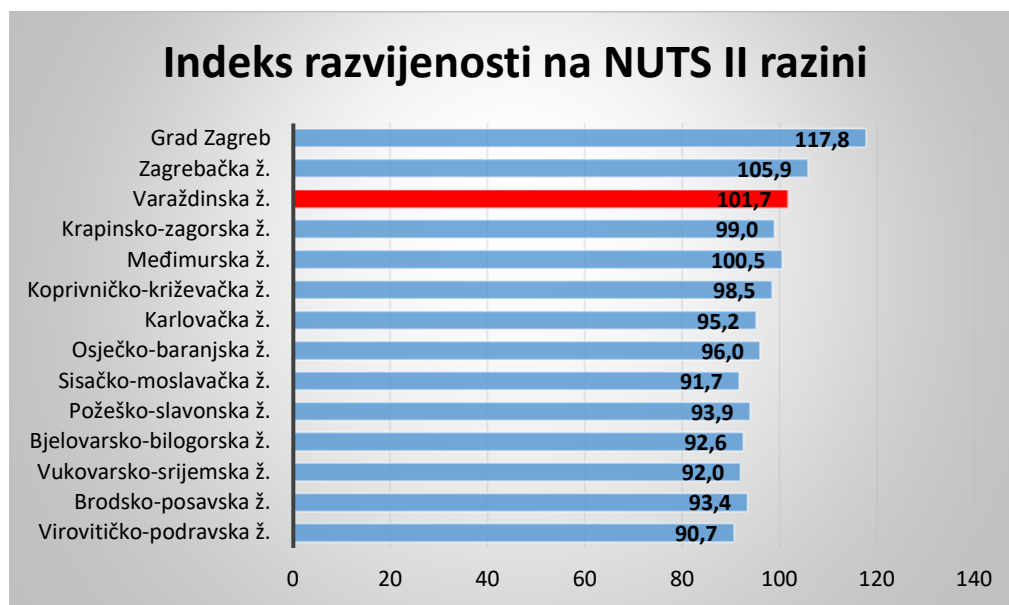
Tablica 17: Indeks razvijenosti jedinica lokalne samouprave Varaždinske županije

Općina / Grad	Indeks razvijenosti	Skupina
Općina Bednja	95,50%	III.
Općina Beretinec	101,02%	V.
Općina Breznica	99,51%	IV.
Općina Breznički Hum	98,66%	IV.
Općina Cestica	97,50%	III.
Općina Donja Voća	92,47%	I.
Općina Martijanec	95,40%	II.
Općina Gornji Knežinec	104,10%	VI.
Općina Jalžabet	99,90%	IV.
Općina Klenovnik	99,32%	IV.
Općina Ljubešćica	101,71%	V.
Općina Mali Bukovec	97,79%	III.
Općina Maruševac	99,44%	IV.
Općina Petrijanec	99,79%	IV.
Općina Sračinec	101,57%	V.
Općina Sveti Đurđ	97,58%	III.
Općina Sveti Ilija	102,33%	VI.
Općina Trnovec Bartolovečki	102,69%	VI.
Općina Veliki Bukovec	102,94%	VI.
Općina Vidovec	100,45%	V.
Općina Vinica	99,66%	IV.
Općina Visoko	97,11%	III.
Grad Varaždin	111,02%	VIII.
Grad Ivanec	102,69%	VI.
Grad Ludbreg	105,54%	VII.
Grad Lepoglava	99,33%	IV.
Grad Varaždinske Toplice	102,88%	VI.
Grad Novi Marof	102,14%	V.
Varaždinska županija	101,71%	III.

Izvor: MRRFEU, Ocjenjivanje i razvrstavanje JLS/županija prema razvijenosti, 2016., DZS, Popis stanovništva 2011.

Prema indeksu razvijenosti na razini Kontinentalne Hrvatske, Varaždinska županija uz Grad Zagreb i Zagrebačku županiju spada u razvijenije županije, dok na razini Varaždinske županije više od polovine JLS-a (njih 15) spada u potpomognuta područja, što znači da iziskuju dodatne potpore od nacionalne i regionalne razine kako bi se stvorile pretpostavke za jačanje konkurentnosti i ostvarenja razvojnih potencijala tih područja.

Grafikon 5: Usporedba indeksa razvijenosti na NUTS II razini – Kontinentalna Hrvatska



Izvor: obrađeno na temelju podataka MRRFEU, Ocjenjivanje i razvrstavanje JLS/županija prema razvijenosti, 2016.

Inovacijska sposobnost regije

U razdoblju od 2014. do 2020. godine, ukupan broj prijavljenih patenata na nacionalnoj razini iznosi 1.095, dok na području Varaždinske županije taj broj iznosi 41 odnosno 3,7% od ukupnog broja prijavljenih patenata na području Republike Hrvatske. Varaždinska županija u promatranom razdoblju ima 14 priznatih patenata, odnosno 2,9% udjela u ukupnom broju priznatih patenata u Republici Hrvatskoj. U 2020. godini Varaždinska se županija u odnosu na ostale županije Kontinentalne Hrvatske nalazi na trećem mjestu s 4 prijavljena patenta i s jednim priznatim patentom.

U usporedbi s državama Europske unije, Hrvatska još uvijek zaostaje za europskim prosjekom s obzirom da se po broju prijavljenih i priznatih patenata nalazi pri samom dnu ljestvice država Europske unije.

Poduzetništvo kao aspekt konkurentnosti

Broj poduzeća na 1.000 stanovnika u 2020. godini, za Varaždinsku županiju iznosi 26,7 poduzeća što je ispod prosjeka Republike Hrvatske (35,7) i Kontinentalne Hrvatske (33,8). Vrijednost ovog pokazatelja je u razdoblju od 2016. do 2020. godine porasla za 22,6%.

U 2014. godini zabilježen je najmanji broj registriranih poduzeća (195) i najveći broj zatvorenih poduzeća (490)⁹⁹ što je posljedica tadašnje nepovoljne ekonomske situacije u Hrvatskoj¹⁰⁰ i na stranim tržištima a koja su imala utjecaj na gospodarstvo što se negativno odrazilo na otvaranje novih i zatvaranje postojećih poduzeća. Postepeni oporavak gospodarstva u razdoblju od 2014. – 2020. godine utjecao je na kontinuirani porast u broju novo registriranih poduzeća u tom razdoblju.

Tablica 18: Broj registriranih i ugašenih poduzeća u Varaždinskoj županiji, 2014. – 2020.

Godina	Varaždinska županija	
	Registrirano	Ugašeno
2014.	195	490
2015.	264	11
2016.	256	10
2017.	301	92
2018.	322	131
2019.	367	176
2020.	391	122

Izvor: Fina, Registar godišnjih financijskih izvještaja 2013.-2020., HGK – ŽK Varaždin, www.digitalnakomora.hr, obrada JURA 2021.

Osim Zagreba i okolice, sve regije¹⁰¹ su u 2020. godini (usprkos pandemiji COVID-19) imale porast pokretanja poslovnih pothvata. Rast poduzetničke aktivnosti (mjereno TEA indeksom¹⁰²) u regijama praćen je rastom pokretanja poslovnog pothvata zbog nužde. Vrijednost motivacijskog indeksa ispod jedan govori o pretežnosti poduzetničkih aktivnosti iz nužde, a ne zbog uočene prilike. U 2018. godini Sjeverna Hrvatska ima vrijednost motivacijskog indeksa ispod 1 ili tek neznatno iznad 1. U 2020. godini vrijednosti motivacijskog indeksa su znatno porasle u svim regijama.

Tablica 19: Regionalna dimenzija motiviranosti za poduzetničko djelovanje u Hrvatskoj – motivacijski indeks (TEA Prilika/TEA Nužnost)

Godina	Zagreb i okolica	Slavonija i Baranja	Sjeverna Hrvatska	Lika i Banovina	Istra, Primorje i Gorski Kotar	Dalmacija	Hrvatska
2018.	3,1	1,7	0,4	1,2	1,7	2,9	1,9
2019.	-	-	-	-	-	-	-
2020.	27	14,2	18,2	8,4	11,7	20,5	16,7

Izvor: GEM (Global entrepreneurship monitor) Hrvatska, 2018. i 2019.-2020.

⁹⁹ HGK – ŽK Varaždin, <https://digitalnakomora.hr/>

¹⁰⁰ Financijska kriza iz 2008. godine

¹⁰¹ Za potrebe GEM istraživanja, županije i Grad Zagreb grupirani su u šest regija, po kriteriju geografsko-povijesnog poimanja regionalne strukture Hrvatske: Zagreb i okolica; Slavonija i Baranja; Sjeverna Hrvatska; Lika i Banovina; Istra, Primorje i Gorski Kotar; Dalmacija

¹⁰² U GEM istraživanju poduzetnički kapacitet zemlje prati se kroz pokazatelje o ranoj poduzetničkoj aktivnosti do 3,5 godine starosti (TEA), o „odraslim“ poslovnim pothvatima (starijim od 3,5 godine) i kroz pokazatelje o poduzetničkoj aktivnosti zaposlenika. Analiza rasprostranjenosti poduzetničke aktivnosti temelji se samo na pokazateljima o ranoj poduzetničkoj aktivnosti (TEA).

1.2.2. Opća gospodarska kretanja

Prema podacima Državnog zavoda za statistiku, na području Varaždinske županije je u 2019. godini ostvaren bruto domaći proizvod (BDP) u iznosu od 14.931 mil. HRK (2.014 mil. EUR), što čini 3,6% ukupnog BDP-a Republike Hrvatske. Udio BDP-a Varaždinske županije u ostvarenom BDP-u na razini Kontinentalne Hrvatske iznosio je 5,3%. Usporede li se podaci s ostalim županijama, Varaždinska županija se nalazi na četvrtom mjestu po ukupno ostvarenom BDP-u na razini Kontinentalne Hrvatske te sedmom mjestu u Republici Hrvatskoj. Promatrajući razdoblje od 2014. do 2019. godine, ostvareni BDP na razini Varaždinske županije, bilježi kontinuirani porast.

Tablica 20: BDP Varaždinske županije

Godina	Udio BDP % (RH=100)	BDP po stanovniku (HRK)
2014.	3,4	64.458
2015.	3,4	67.506
2016.	3,5	71.510
2017.	3,5	75.514
2018.	3,6	82.062
2019.	3,6	89.796

Izvor: DZS, Priopćenja i statistička izvješća 2017.-2022.

Prema statističkim podacima, Varaždinska županija je u 2019. godini ostvarila BDP po glavi stanovnika u iznosu od 89.796 HRK (12.112 EUR), što je svrstava u gornju trećinu županija u Hrvatskoj. Ostvareni BDP po glavi stanovnika niži je od prosjeka Kontinentalne Hrvatske za 12% te od prosjeka na razini Republike Hrvatske za 11,18%. BDP po glavi stanovnika Županije čini tek 42,2% prosječnog BDP-a po stanovniku na razini EU-28 (28.700 EUR u 2019. godini).¹⁰³ Iako BDP po glavi stanovnika bilježi kontinuirani rast u razdoblju od zadnjih pet godina i dalje zaostaje za prosjekom EU.

Republika Hrvatska se u 2020. godini nalazi na 25 mjestu po prosječnom BDP-u po stanovniku na razini EU-27. U usporedbi s članicama EU-27, županije Kontinentalne Hrvatske se nalaze na samome dnu po prosječnom BDP-u po stanovniku.

U 2020. godini Republika Hrvatska je ostvarila BDP po glavi stanovnika u iznosu od 87.975 HRK (11.730 EUR) što je smanjenje od 7,6% u odnosu na 2019. godinu kada je BDP po glavi stanovnika iznosio 95.250 HRK (12.700 EUR).¹⁰⁴ Za očekivati je da će se pad BDP-a po glavi stanovnika dogoditi i na razini županije s obzirom na pojavu COVID-19 pandemije.

Varaždinska županija je u 2018. godini ostvarila bruto dodanu vrijednost¹⁰⁵ od 11.539 mil. HRK¹⁰⁶ što je povećanje od 22,2% u odnosu na 2014. godinu kada je ostvarena BDV iznosila 9.442 mil. HRK. U 2020. godini očekuje se pad s obzirom na COVID-19 pandemiju. Bruto dodana vrijednost je 2018. godine u Varaždinskoj županiji bila najveća u prerađivačkoj industriji, rudarstvu, vađenju te ostalim industrijama te je iznosila 41,7% ukupne BDV u Varaždinskoj županiji. Slijede Trgovina na veliko i malo, prijevoz i skladištenje, smještaj, priprema i usluživanje hrane s 15,1% i Javna uprava i obrana, obrazovanje, djelatnosti zdravstvene zaštite i socijalne skrbi s 14,6%. Ostale djelatnosti ostvarile su BDV manju od 10% ukupne BDV Varaždinske županije.

¹⁰³ https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/sdg_08_10/default/table?lang=en

¹⁰⁴ https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/sdg_08_10/default/table?lang=en

¹⁰⁵ Bruto dodana vrijednost (BDV) apsolutna je vrijednost koja pokazuje monetarne transakcije svih sudionika na tržištu u jednoj godini.

¹⁰⁶ https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2021/12-01-03_01_2021.htm

U razdoblju od 2014. do 2018. godine zabilježeno je povećanje udjela Prerađivačke industrije, rudarstva, vađenja te ostalih industrija za 1,5 postotna boda u 2018. godini u odnosu na 2014. Ostale djelatnosti su svoje udjele u BDV-u Županije zadržale na otprilike istoj razini. U strukturi BDV-a Varaždinske županije, u 2018. godini se u odnosu na 2014. godinu povećao udio sekundarnog sektora za 0,5 postotni bod, a udio tercijarnih djelatnosti ostala je otprilike ista. Prerađivačka industrija kontinuirano ostvaruje najveći udio u BDV-u županije.

Tablica 21: Vanjskotrgovinska razmjena poduzetnika Varaždinske županije (iznosi u tisućama HRK)

Opis	Županija		Udjel % žup. u RH
	2019.	2020.	
Izvoz	9.709.987	9.238.118	6,6
Uvoz	5.738.028	5.077.920	4,0
Trgovinski saldo	3.971.959	4.160.197	28,5

Izvor: Fina, Registar godišnjih financijskih izvještaja, 2020.

U 2020. godini u Varaždinskoj županiji izvezeno je roba i usluga u vrijednosti 9,2 milijarde HRK, čime zauzima 4. mjesto u rangi županija. Uvoz Varaždinske županije u 2020. godini iznosio je 5,1 milijarde HRK čime zauzima 3. mjesto u rangi županija po vrijednosti ostvarenog uvoza. Saldo VTB Varaždinske županije nastavlja trend pozitivne vanjskotrgovinske bilance u odnosu na 2019. godinu u iznosu od 4,2 milijarde HRK. U usporedbi s RH, županija sudjeluje s 6,6% u izvozu RH te s 4% u uvozu RH. U strukturi izvoza županijskog gospodarstva, tradicionalno prevladavaju djelatnosti iz prerađivačke industrije (proizvodi od kože, obuće i odjeće, prehrambeni proizvodi, obrada stakla, plastike, metala), a vodeći partneri u vanjskotrgovinskoj razmjeni su uglavnom države Europske unije (Njemačka, Italija, Austrija, Slovenija, Rumunjska, Bosna i Hercegovina, Mađarska).

Jedna od karakteristika gospodarstva je velika razlika u razvijenosti između općina unutar same Županije na što ukazuju i pokazatelji o ostvarenoj razini BDP-a po stanovniku. Postoji potreba da se oblikovanjem poticajne poduzetničke klime te uvođenjem strukturnih promjena usmjerenih rastu gospodarstva podigne razina BDP-a po stanovniku na zadovoljavajuću razinu.

1.2.3. Tržište rada

Prosječna godišnja stopa nezaposlenosti Varaždinske županije prema administrativnim izvorima¹⁰⁷ u 2020. godini iznosila je 4,3%, što je ispod prosjeka RH (8,9%). Varaždinska županija je u 2020. godini imala drugu najnižu stopu nezaposlenosti, ispred nje bio je samo Grad Zagreb (4%). Županija u razdoblju od 2014. do 2020. ostvaruje kontinuirani pad nezaposlenosti te ostvaruje nižu stopu nezaposlenosti u odnosu na EU – 27, kao i nižu stopu nezaposlenosti u cijelom promatranom razdoblju u odnosu na RH. U 2020. godini situacija se mijenja zbog COVID pandemije te se povećava stopa nezaposlenosti kako u Varaždinskoj županiji, tako i u RH i na razini EU-27.

¹⁰⁷ Za izračun stope nezaposlenosti upotrijebljeni su podaci o osiguranicima mirovinskog osiguranja (bez osiguranika po osnovi produženog osiguranja) evidentiranim u Hrvatskom zavodu za mirovinsko osiguranje (kao registrirane zaposlene osobe) te podaci o nezaposlenim osobama evidentiranim u Hrvatskom zavodu za zapošljavanje.

Tablica 22: Kretanje prosječne stope nezaposlenosti Varaždinske županije, RH i EU (EU - 27), u %

	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.
Varaždinska županija ¹⁰⁸	13,7	10,9	8,5	6,2	4,6	3,8	4,3
Republika Hrvatska ¹⁰⁹	18,8	16,7	14,3	11,6	9,2	7,6	8,9
EU (27 countries) ¹¹⁰	11	10,2	9,3	8,3	7,4	6,8	7,2

Izvor: HZZ, HZMO i Eurostat, 2020.

Prema popisu stanovništva iz 2011. godine, aktivno stanovništvo u ukupnom stanovništvu Varaždinske županije čini 84,59%, dok zaposleno stanovništvo u aktivnom stanovništvu čini 44,02%. Udio žena aktivnih na tržištu rada u ukupnom ženskom stanovništvu iznosi 85,22%, dok udio zaposlenih žena na tržištu rada u aktivnom ženskom stanovništvu iznosi 38,89%.¹¹¹ U odnosu na 2001. godinu, udio aktivnog stanovništva u ukupnom stanovništvu, povećao se za 40,30%.

Tablica 23: Aktivno stanovništvo na području Varaždinske županije

Godina	Ukupno stanovništvo		Aktivno stanovništvo na području Varaždinske županije		Zaposleno stanovništvo na području Varaždinske županije	
	Ukupno	Žene	Ukupno	Žene	Ukupno	Žene
2001.	184.769	94.930	152.734	79.313	68.362	30.436
2011.	175.951	90.306	148.834	76.961	65.510	29.933

Izvor: DZS, popis stanovništva 2001., 2011.

Tijekom 2021. godine u evidenciji Hrvatskog zavoda za zapošljavanje, Područni ured Varaždin prosječno mjesečno bile su prijavljene 2.462 nezaposlene osobe. Prosječan mjesečni broj nezaposlenih u 2021. godini manji je za 16,5% u odnosu na 2020. godinu. Varaždinska županija od 2014. do 2021. godine bilježi trend pada broja nezaposlenih osoba prijavljenih u evidenciji Hrvatskog zavoda za zapošljavanje, Područni ured Varaždin izuzev 2020. godine zbog pandemije COVID-19.

Tablica 24: Pregled prosječnog broja nezaposlenih osoba po spolu i trajanju nezaposlenosti

Godine	Prosječan broj nezaposlenih	Broj nezaposlenih muškaraca	Broj nezaposlenih žena	Broj dugotrajno nezaposlenih
2014.	9.554	5.088	4.466	4.529
2015.	7.441	3.867	3.574	3.341
2016.	5.771	2.873	2.898	2.610
2017.	4.135	1.968	2.167	1.808
2018.	3.100	1.497	1.603	927
2019.	2.542	1.241	1.301	895
2020.	2.950	1.414	1.536	929
2021.	2.462	1.162	1.300	949

Izvor: <https://statistika.hzz.hr/>

Tijekom 2021. godine u evidenciji Područnog ureda Varaždin prosječno mjesečno bilo je prijavljeno 1.300 nezaposlenih žena, s prosječnim udjelom u ukupnom broju nezaposlenih osoba od 52,8%.

¹⁰⁸ Izračun HZZ, izvor: HZZ, HZMO¹⁰⁹ Izračun HZZ, izvor: HZZ, HZMO¹¹⁰ <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tps00203/default/table?lang=en>¹¹¹ DZS, Popis stanovništva 2011.

Prosječni udio muškaraca u ukupnom broju nezaposlenih osoba iznosio je 47,2%. Jedna od neočekivanih posljedica posljednje ekonomske krize bilo je smanjenje udjela žena među nezaposlenima u razdoblju od 2014. – 2016. godine.

Prema dobnoj strukturi najbrojniju skupinu nezaposlenih na području Varaždinske županije u 2021. godini čine osobe starije od 45 godina (47,80%), od čega 56,38% muškaraca i 43,62% žena. Drugu ranjivu skupinu nezaposlenih čine mladi do 30 godina (26,70%), od čega 40,0% muškaraca i 60,0% žena, zatim slijedi dobna skupina 30 – 44 godina (25,50%), od čega 37,52% muškaraca i 62,48% žena.

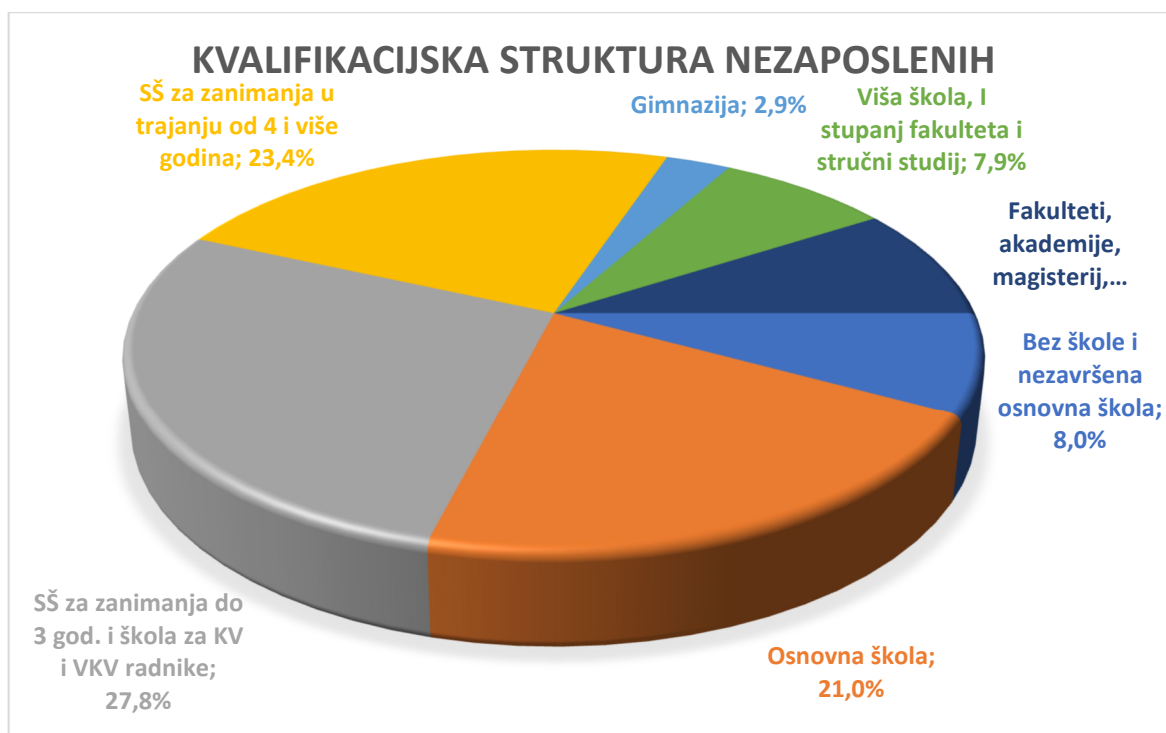
Tablica 25: Pregled prosječnog broja nezaposlenih osoba u 2021. godini po spolu i dobi

Dob	Ukupno	Muškarci	Žene	Udio
15 – 29	657	263	394	26,70%
30 - 44	629	236	393	25,50%
45 i više	1.176	663	513	47,80%
Ukupno	2.462	1.162	1.300	100,00%

Izvor: HZZ, Područni ured Varaždin, 2021.

Prema razini obrazovanja, odnosno kvalifikacijskoj strukturi, u 2021. godini najviše je nezaposlenih 27,80% završilo srednju školu za zanimanja do 3 godine i školu za KV i VKV radnike od toga 56,14% muškaraca i 43,86% žena, dok se na drugom mjestu nalaze nezaposleni sa završenom srednjom školom za zanimanja u trajanju od 4 ili više godina 23,40%, od toga 40,62% muškaraca i 59,38% žena. Završenu osnovnu školu imalo je 21% nezaposlenih iz evidencije (52,22% muškaraca i 47,78% žena), dok je 8,00% osoba bez škole ili s nezavršenom osnovnom školom (53,57% muškaraca i 46,43% žena). Udio nezaposlenih osoba u 2021. godini s višom stručnom spremom iznosi 7,9%, dok udio nezaposlenih osoba s visokom stručnom spremom iznosi 8,0%.

Grafikon 6: Kvalifikacijska struktura nezaposlenih, 2021. godine



Izvor: <https://statistika.hzz.hr/>

Ukoliko promatramo trajanje nezaposlenosti prema razini obrazovanja za 2020. godinu, vidljivo je da veći udio dugotrajno nezaposlenih s nižom razinom obrazovanja. Tako najveći udio imaju dugotrajno nezaposlene osobe bez škole i nezavršenom osnovnom školom (60,6%), a slijede osobe sa završenom osnovnom školom (53,2%). Najmanji udio dugotrajno nezaposlenih je pod kategorijom osoba koje su završile fakultet, akademiju, magisterij ili doktorat (17,2%).

Na lokalnoj razini uočljivo je da među gradovima i općinama postoje znatne razlike prema razini nezaposlenosti. Najviše stope nezaposlenosti u 2021. godini zabilježene su za općinu Donja Voća (20,9%), općinu Beretince (16,0%), općinu Bednja (14,6%) i općinu Sveti Đurđ (14,1%). Razlog je što su to područja s većim udjelom nezaposlenih osoba niže obrazovne strukture (bez škole i nezavršena osnovna škola + osnovna škola). Osobe niže obrazovne strukture su teže zapošljive i u većini slučajeva ne uspijevaju pronaći posao te prelaze u dugotrajnu nezaposlenost (duže od 1 godine).

Najniže stope nezaposlenosti bilježe gradovi i Općine u kojima je izražena poduzetnička aktivnost, posebice koncentrirana u poduzetničkim zonama.

Tablica 26: Pregled prosječne stope nezaposlenosti izračunate prema administrativnim izvorima u općinama i gradovima Varaždinske županije

Općina/Grad	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.
Bednja	46,4	47,6	39	30,5	22,1	15,2	18,3	14,6
Beretince	45,9	37,3	33,1	23,8	20,2	17	17,2	16
Breznica	19	15,4	12,6	9,3	8,7	6,9	8,9	7,1
Cestica	26,4	20,4	13,7	8,3	6,2	4,2	4,5	3
Donja Voća	55,9	48,5	36,5	27,7	20,9	17,9	22,4	20,9
Donji Martijanec	19,1	16,7	12	8,7	5,9	5,8	6,1	5
Gornji Knežinec	15,6	11,1	9,3	7	4,7	3,4	3,5	3,6
Brezniki Hum	14	9,6	5,1	4,7	3,6	3,7	4,1	2,4
Ivanec	18,1	15	12,1	8,6	6,2	5	5,5	4,7
Jalžabet	17,9	9,2	7	5,1	3,2	2,9	3,3	2,3
Klenovnik	52,7	41,9	38,2	28,1	20,9	14,4	13,8	11,6
Lepoglava	22,9	19,5	15,04	10,6	8,2	6,6	7,4	6,4
Ludbreg	13,7	10,9	8,1	5,6	4,3	3,7	4,2	3,4
Ljubešćica	12,1	8,9	7,6	5,6	3,9	2,6	3,9	2,8
Mali Bukovec	22,9	21,3	18,4	11,6	8,6	7,8	10,1	8,3
Maruševac	32,1	26,3	21,5	14,8	13,7	10,9	11,9	9,7
Novi Marof	14,2	12,2	8,9	6,5	5,8	4,8	6,7	4,9
Petrijanec	19	16,6	14,5	12,6	9,4	8,6	10	8,5
Sračinec	37,1	27,9	23,8	16,9	11,5	9,8	11,3	9,8
Sveti Đurđ	40,2	37,4	31,3	22,4	17,6	16,6	16,6	14,1
Sveti Ilija	41,5	29,2	23,8	17,9	14,1	10,3	11	8,3
Trnovec Bartolovečki	7,7	5,9	4,8	4	3,2	2,4	2,7	2,1
Varaždin	7,5	5,9	4,6	3,5	2,5	2	2,3	2
Varaždinske Toplice	15,6	10,2	7,8	6,2	5,7	4,8	5,9	5,3
Vidovec	29,2	23,1	17,1	13,9	9,3	7,5	7,8	6,8
Vinica	36,2	24,9	18,3	9,9	7,6	4,6	6,5	3
Visoko	24,8	19	14,1	11,3	9,4	6,8	7,3	6,5
Veliki Bukovec	4,6	3,4	3,5	2,5	2,3	2,5	3	2,3
Ukupno	13,7	10,9	8,5	6,2	4,6	3,8	4,3	3,6

Izvor: <https://statistika.hzz.hr/>

Jedan od načina privremenog ublažavanja nezaposlenosti na razini županije je provođenje mjera aktivne politike zapošljavanja u Varaždinskoj županiji temeljem Smjernica za provedbu aktivne politike zapošljavanja u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2015. do 2021. godine. Na području županije u 2021. godini su u mjere uključene ukupno 1.583 osobe. Najviše osoba uključeno je u mjeru Potpore za očuvanje radnih mjesta (528 osoba), mjeru Potpore za zapošljavanje (489 osoba) i mjeru Potpore za samozapošljavanje (260 osoba). Usporedbom 2021. godine s 2014. godinom vidljivo je da se u Varaždinskoj županiji povećao broj korisnika mjera. Povećao se i obuhvat broja nezaposlenih s 10% na 64,4%.

Tablica 27: Pregled broja osoba uključenih u programe aktivne politike zapošljavanja

Mjera	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.
NACIONALNI PLAN ZA POTICANJE ZAPOSŁJAVANJA								
Potpore za zapošljavanje	202	316	279	297	458	440	300	489
Potpore za samozapošljavanje	75	127	76	145	225	279	150	260
Potpore za usavršavanje	0	0	0	0	1	29	19	186
Obrazovanje nezaposlenih	62	65	70	88	108	55	25	85
Javni radovi	87	321	272	159	114	48	25	35
Stručno osposobljavanje za rad	517	677	555	332	194	121	1	0
Potpora za očuvanje radnih mjesta	0	101	0	0	0	730	185	528
Stalni sezonac	2	5	2	2	0	0	0	0
DESETLJEĆE ZA ROME / NACIONALNI	12	18	16	14	8	2	0	3
PROGRAMI FINANCIRANI IZ DRUGIH	0	0	43	26	11	0	0	0
UKUPNO	957	1.630	1.313	1.063	1.100	1.704	705	1.586

Izvor: HZZ, Područni ured Varaždin, 2021.

Obzirom na stanje u gospodarstvu uvjetovano pandemijom COVID-19, Hrvatski zavod za zapošljavanje svoje je aktivnosti značajnim dijelom u 2020. i 2021. godini usmjeravao na očuvanje radnih mjesta u djelatnostima/sektorima koji su najugroženiji. Kako bi se radnicima osigurala radna mjesta, odnosno ostanak u zaposlenosti HZZ je u Varaždinskoj županiji u 2020. i 2021. godini ukupno isplatio potpore u iznosu od 464.395.826,36 HRK.

Na razini Varaždinske županije 2010. godine pokrenut je projekt Lokalno partnerstvo za zapošljavanje (LPZ) čijim se djelovanjem planira povećati rast zaposlenosti u županiji. LPZ planira i provodi projekte usmjerene na jačanje partnerstva i poticanje zapošljavanja s ciljem smanjenja neusklađenosti ponude i potražnje za radnom snagom na području Varaždinske županije.

Poduzetnici Hrvatske prema podacima FINA-e, njih 139.009, u 2020. godini imali su 947.874 zaposlenih ili 2.401 zaposlenih manje u odnosu na 2019. godinu. U Varaždinskoj županiji u 2020. godini, prema podacima FINA-e, poslovalo je 4.276 poduzetnika kod kojih je bilo zaposleno 43.889 radnika, što je u odnosu na 2019. godinu povećanje broja zaposlenih za 1,6%.

Od ukupnog broja zaposlenih osoba s evidencije Hrvatskog zavoda za zapošljavanje, Područni ured Varaždin u 2021. godini bilježi se rast broja zaposlenih osoba u odnosu na prethodnu godinu za 1,7%. Ukupno je iz evidencije Područnog ureda Varaždin zaposleno 1.097 osoba. Prema djelatnosti zaposlenja u 2021. godini najveći broj osoba, koje su prethodno bile prijavljene u evidenciji Hrvatskog zavoda za zapošljavanje, zaposlilo se u djelatnosti prerađivačke industrije, a slijede trgovina i obrazovanje.

Prema mjestu prebivališta osobe, najveći broj zaposlenih osoba s evidencije Hrvatskog zavoda za zapošljavanje, Područni ured Varaždin otpada na one koji imaju prebivalište u gradu Varaždinu, a ukoliko promatramo po mjestu zaposlenja tada dolazimo do podatka da se najviše osoba zaposlilo na području grada Varaždina.

Stopa zapošljavanja¹¹² u 2021. godini u Varaždinskoj županiji iznosila je 57,1%, što znači da se više od polovice nezaposlenih osoba koje su tražile posao tijekom 2021. godine i zaposlilo. Također, stopa zapošljavanja u 2021. godini povećana je u usporedbi s stopom zapošljavanja u 2020. godini (44,1%) za 13,0 postotna boda. U 2020. godini prema podacima EUROSTAT-a, stopa zaposlenosti osoba u dobnoj skupini od 15 do 64 godine u EU-27 iznosila je 67,5%. Prema istom izvoru Republika Hrvatska se nalazi u skupini zemalja sa stopama iznad 62,0%.¹¹³

Hrvatski zavod za zapošljavanje, Područni ured Varaždin svake godine provodi analizu i prognozu potreba tržišta rada u Varaždinskoj županiji za pojedinim kvalifikacijama te izrađuje Preporuke za obrazovnu upisnu politiku i politiku stipendiranja. Prema preporukama za obrazovnu upisnu politiku i politiku stipendiranja za 2022. godinu (1.1.5. Obrazovanje) vidljivo je da postoji potreba usklađenosti obrazovnog sustava i tržišta rada zbog nedostatka kvalitetne radne snage prema potrebama na tržištu rada.

Unatoč smanjenju broja nezaposlenih i povećanju broja zaposlenih, tržište rada i dalje obilježavaju problemi strukturne naravi i neusklađenost ponude i potražnje radne snage. Pri tome se za pojedine djelatnosti (građevinarstvo) uvozi radna snaga, dok određeni broj ljudi odlazi na rad u inozemstvo. Prema podacima HZZ-a, samo od osoba koje su bile prijavljene na Zavodu, na rad u inozemstvo u 2021. godini otišla je 121 osoba, pretežito u Njemačku, Austriju i Sloveniju. U Varaždinskoj županiji nezaposlenost više nije krucijalni problem, već je pažnju potrebno posvetiti pitanjima poput stvaranja poticajnog okruženja za zapošljavanje, uvjeta za ostanak stanovništva i povećanje životnog standarda.

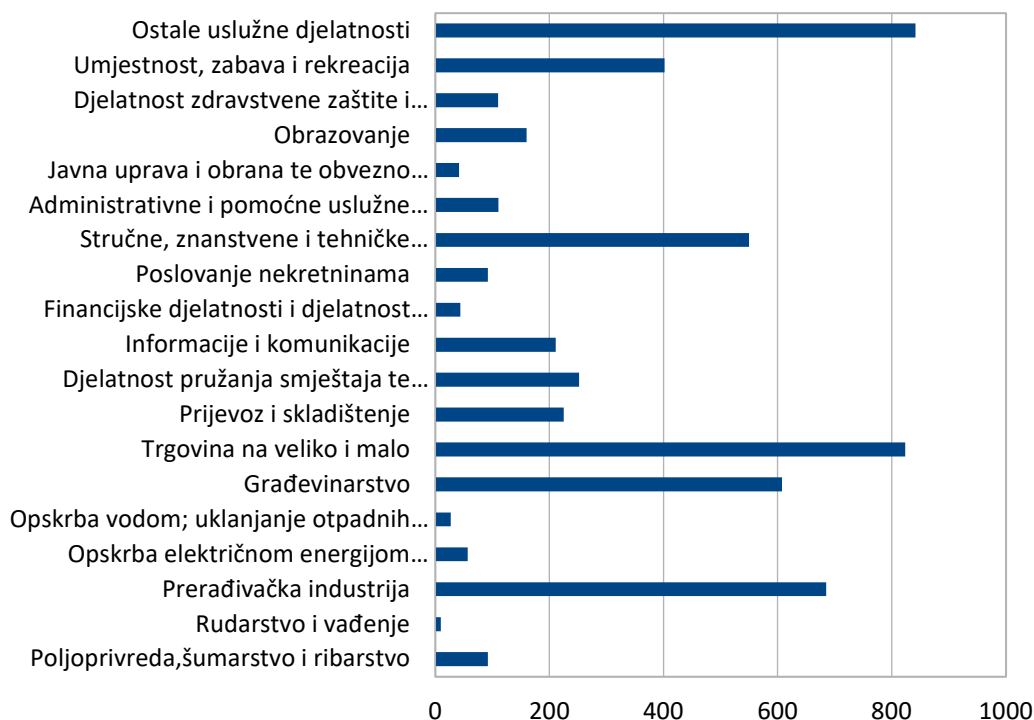
1.2.4. Struktura gospodarstva

U RH je u 2020. godini ukupno registrirano 292.538 pravnih subjekata (165.720 aktivnih). Na području Varaždinske županije u 2020. godini djeluje ukupno 8.588 registriranih pravnih osoba, što čini 2,9% pravnih osoba u RH. Od ukupno registriranog broja pravnih osoba u Varaždinskoj županiji u 2020. godini, njih 5.344 ili 62,2% je aktivno, od čega je najveći broj aktivnih pravnih osoba zastupljen u sljedećim djelatnostima: Ostale uslužne djelatnosti (15,8%), Trgovina na veliko i malo (15,4%), Prerađivačka industrija (12,8%) i Građevinarstvo (11,4%). U razdoblju od 2014.–2020. godine, u strukturi djelatnosti registriranih i aktivnih pravnih osoba prema područjima NKD-a nije došlo do značajnije promjene.

¹¹² Stopa zapošljavanja – koliko se osoba s evidencije HZZ-a zaposlilo u odnosu na broj nezaposlenih i broj novo prijavljenih osoba u jednoj godini

¹¹³ Skupina se dijeli u dvije skupine: prva se nalazi na zapadnom Sredozemlju / Jadranu (Španjolska, Italija i Hrvatska), a druga na istočnoj granici EU-a, od južnog dijela Baltičkog mora do jugozapadnog dijela Crnog mora (Poljska, Slovačka, Rumunjska i Bugarska).

Grafikon 7: Pravne osobe prema aktivnosti i područjima NKD-a 2007



Izvor: DZS, Priopćenja i statistička izvješća, Broj i struktura poslovnih subjekata po županijama, 2020.

Prema Registru godišnjih financijskih izvještaja koji objavljuje Financijska agencija (FINA), u Republici Hrvatskoj je 139.009 poduzetnika predalo godišnje financijske izvještaje (GFI) za 2020. godinu. U Varaždinskoj županiji ukupan broj poduzetnika u 2020. godini iznosi 4.276, što je porast od 3% u odnosu na 2019. godinu kada ih je bilo 4.150, odnosno porast od 41% u odnosu na 2014. godinu kada ih je bilo 3.033. Oni su imali 43.889 zaposlenih te su ostvarili ukupnu dobit u iznosu 1.544 milijuna HRK. Prosječna mjesečna obračunata neto plaća po radniku u Varaždinskoj županiji u 2020. godini iznosila je 5.257 HRK. Plaće su u 2020. godini povećane za 2,1% u odnosu na 2019. godinu, odnosno za 37,5% u odnosu na 2014. godinu. U odnosu na prosjek RH, prosječna plaća u Varaždinskoj županiji niža je za 12%.¹¹⁴

U odnosu na proteklu 2020. godinu u 2021. godini došlo je do rasta broja zaposlenih za 2,1%, porasla je dobit razdoblja za 22,2% i neto dobit za 19%, no ujedno je i porastao gubitak razdoblja za 37,4%, te su ukupni prihodi pali za 1,5%. U odnosu na 2014. godinu došlo je do rasta broja zaposlenih za 19,2%, dobiti razdoblja za 37,4%, ukupnih prihoda za 32%, gubitak razdoblja za 31,1%, te je povećana neto dobit za 335,7%.

Prema teritorijalnom ustroju RH, Varaždinska županija se u 2020. godini s ukupnim prihodima od 27,5 milijardi HRK nalazi na 7. mjestu hrvatskih županija dok se prema broju od 43.889 zaposlenih nalazi na 6. mjestu. Prema broju poduzetnika i broju zaposlenih, u usporedbi s četiri susjedne županije,¹¹⁵ Varaždinska županija zauzima drugo mjesto, iza Zagrebačke županije. Nositelji ukupnog prihoda

¹¹⁴ Na području RH prosječna mjesečna neto plaća u 2020. godini bila je 5.971 HRK.

¹¹⁵ Međimurska županija, Krapinsko-zagorska županija, Zagrebačka županija, Koprivničko-križevačka županija

Varaždinske županije u 2020. godini su poduzetnici prerađivačke industrije (50,9%) i trgovine na veliko i malo (17,8%) koji zajedno ostvaruju gotovo 70% ukupnog prihoda. U 2020. godini najveći pozitivni financijski rezultat u iznosu od 586,6 milijuna HRK i povećanjem od 10,3% naspram 2019. godine ostvarila je prerađivačka industrija, dok je najveći negativni rezultat ostvaren u djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane (4,2 milijuna HRK). U 2014. godini najveći pozitivni financijski rezultat u iznosu od 441,9 milijuna HRK ostvarila je prerađivačka industrija, a najveći negativni rezultat ostvaren je u građevinarstvu (305,9 milijuna HRK). U 2020. godini od ukupno 4.276 poduzetnika u Varaždinskoj županiji, njih 2.887 (67,5%) je poslovalo s dobiti, dok je njih 1.389 (32,5%) poslovalo s gubitkom.

Ukupna vrijednost investicija u dugotrajnu imovinu u 2020. godini iznosi 860,0 milijuna HRK, što je povećanje od 5,5% u odnosu na 2019. godinu te čini ukupno 3,4% ukupnih investicija u Republici Hrvatskoj. U 2019. godini najviše se investiralo u prerađivačkoj industriji (504,7 milijuna HRK) i to na gradnju novih kapaciteta i sl., kod čega prevladavaju mala i srednja poduzeća iz prerađivačke industrije. Na području gradova i općina Varaždinske županije također su prisutne značajne investicijske aktivnosti.

Tablica 28: Financijski pokazatelji u razdoblju 2014. do 2020. godine za Varaždinsku županiju

		2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	Indeks 2015./ 2014.	Indeks 2016./ 2015.	Indeks 2017./ 2016.	Indeks 2018./ 2017.	Indeks 2019./ 2018.	Indeks 2020./ 2019.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10=4/3	11=5/4	12=6/5	13=7/6	14=8/7	15=9/8
1.	Ukupni prihod	21.111	22.643	23.515	25.226	26.178	27.862	27.450	107,3	103,9	107,3	103,8	106,4	98,5
2.	Ukupni rashod	20.762	22.271	22.761	24.514	25.281	26.589	26.025	107,3	102,2	107,7	103,1	105,2	97,9
3.	Dobit tekućeg razdoblja	920,1	915,3	1.067	1.161,70	1.207	1.264	1.544	99,5	116,6	108,9	103,9	104,7	122,2
4.	Gubitak tekućeg razdoblja	678,3	690,8	456	620,5	495	211	290	101,8	66	136,1	79,8	42,6	137,4
5.	Poslovni rezultat	241,7	224,5	611,3	541,3	712	1053	1253	92,9	272,3	88,5	131,5	147,9	119,0
6.	Broj zaposlenih	36.666	38.182	40.519	42.138	42.154	43.696	43.889	104,1	106,1	104	100	103,7	100,4
7.	Broj pravnih osoba	3.033	3.202	3.670	3.488	3.707	4.150	4.276	105,6	114,6	95	106,3	112	103
8.	Izvoz	6.731	8.023	8.576	9.182	9.032	9.806	9.238	119,2	106,9	107,1	98,4	108,6	94,2
9.	Uvoz	4.167	5.036	5.988	6.684	6.011	5.787	5.078	120,9	118,9	111,6	89,9	96,3	87,7
10.	Bilanca robne razmjene	2.563	2.986	2.496	2.497	3.020	4.018	4.160	116,5	83,6	100	120,9	133	104
11.	Neto plaća	3.824	4.103	4.185	4.448	4.780	5.150	5.257	107,3	102	106,3	107,5	107,7	102,1
12.	Investicije	776	924	648,8	506,8	640,1	806,6	859,9	119,1	70,2	78,1	126,3	126	107

Izvor: FINA, Analiza financijskih rezultata poslovanja poduzetnika, 2014.-2020.

Mikro poduzeća brojčano prevladavaju u Varaždinskoj županiji kao i Republici Hrvatskoj te na području županije ostvaruju veći udjel u dobiti nego mala, srednja i velika poduzeća. Jednako tako u Varaždinskoj županiji mikro poduzeća čine 86% od ukupnog broja svih poduzeća, dok najviše zaposlenih ima u malim i mikro poduzećima.

Iako ostvaruju značajan udio u dobiti i financijskom rezultatu, iznos vanjsko-trgovinske bilance malih poduzeća je manji nego u velikih poduzeća. Velika poduzeća su više izvezno orijentirana i iako ih je brojčano manje ostvaruju veću dobit u odnosu na mala poduzeća.

Tablica 29: Prikaz uspješnosti poduzeća po veličini u ukupnom gospodarstvu Županije u 2020. godini

Teritorijalna jedinica/ poduzeća	Broj poduzeća	Udio%	Broj zaposlenih	Udio%	Neto financijski rezultat (u tis. HRK)	Udio%	Bilanca vanjsko-trgovinske razmjene (u tis. HRK)	Udio%
Varaždinska županija	4.276	100	43.889	100	1.253.436	100	4.160.197	100
Mikro	3.676	86	9.815	22,4	207.428	16,5	381.966	9,2
Mala	511	12	12.782	29,1	352.256	28,1	964.313	23,2
Srednja	70	1,6	9.427	21,5	383.322	30,6	1.137.736	27,3
Velika	19	0,4	11.865	27	310.430	24,8	1.676.182	40,3

Izvor: FINA, Analiza financijskih rezultata poslovanja poduzetnika Varaždinske županije u 2020. godini

Poduzeća s najvećim ukupnim prihodom u Varaždinskoj županiji u 2020. godini su: Vindija d.d., Koka d.d., Boxmark Leather d.o.o. i YTRES d.o.o. Poduzeće s najvećom dobiti razdoblja u Varaždinskoj županiji u 2020. godini je WE-KR d.o.o.

Gospodarska struktura Županije i dalje je nepovoljna, budući da prevladavaju radno intenzivne i nisko akumulativne grane industrije (kožarsko-obućarska, tekstilna, prehrambena i druge).

Analizirajući osnovne pokazatelje (udjel djelatnosti po NKD-u BDV-u Županije, broj zaposlenih po djelatnostima, broj aktivnih pravnih osoba po djelatnostima, ukupno ostvareni prihodi i dobit prema područjima djelatnosti) zaključeno je da su na području Varaždinske županije najznačajnije sljedeće djelatnosti: Prerađivačka industrija, Trgovina na veliko i malo i Građevinarstvo.

Tablica 30: Struktura djelatnosti u ukupnom prihodu gospodarstva Varaždinske županije

DJELATNOST	UDIO U UKUPNOM PRIHODU (%)	
	2019.	2020.
Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	6	5,9
Prerađivačka industrija	51,3	50,9
Opskrba električnom energijom, plinom, parom	1,4	1,4
Građevinarstvo	7,3	9,2
Trgovina na veliko i malo	18,7	17,8
Prijevoz i skladištenje	6	5,8
Informacije i komunikacije	1,4	1,6
Stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti	2,5	2,4
Ukupno	100	100

Izvor: FINA, Analiza financijskih rezultata poslovanja poduzetnika Varaždinske županije u 2020. godini

Prerađivačka industrija

U 2020. godini nije došlo do značajnijih promjena udjela pojedinih djelatnosti u gospodarskoj strukturi u odnosu na 2019. godinu kao i na 2014. godinu, a tradicionalno najveći udio u strukturi prihoda ima prerađivačka industrija¹¹⁶ (50,9%), koja ujedno ima i najveći udio u zaposlenosti (50,4%) kao i izvozu (79,4%). Unutar prerađivačke industrije visoki udio u broju zaposlenih ima djelatnost proizvodnje kože i srodnih proizvoda 20,2%, odnosno 4.501 osoba, s indeksom pada od 12,9% u odnosu na prethodnu godinu. Važno je naglasiti da od ukupnog broja zaposlenih u toj djelatnosti u Republici Hrvatskoj, 54,3% radi u Varaždinskoj županiji. Veliki broj osoba zapošljava i djelatnost proizvodnje odjeće (17,6%) s indeksom pada u odnosu na prethodnu godinu od 1%. Od ukupnog broja zaposlenih u ovoj djelatnosti u Republici Hrvatskoj, 30,6% zaposleno je u Varaždinskoj županiji.¹¹⁷ Zaposlenima u djelatnosti prerađivačke industrije obračunata je prosječna mjesečna neto plaća po zaposlenom u 2020. godini u iznosu od 5.281 HRK (za 2,7% više u odnosu na 2019. godinu, te za 43,2% više u odnosu na 2014. godinu) te je gotovo jednaka prosječnoj plaći zaposlenih kod poduzetnika u županiji (5.257 HRK) odnosno za 13,0% manja od prosječne plaće zaposlenih kod poduzetnika u istoj djelatnosti na razini Republike Hrvatske (6.068 HRK).

Najveći prihod ostvarila su poduzeća iz prerađivačke industrije. Također, u 2019. godini najveći izvoz ostvaruje tradicionalno izvozno orijentirana prerađivačka industrija čak 79,4%, dok je udio uvoza 75,1%. Obzirom na odnos vrijednosti izvoza i uvoza, prerađivačka industrija Varaždinske županije ostvaruje pozitivnu i najveću bilancu robne razmjene od 3.519,5 milijuna HRK.

Prerađivačka industrija, ističe se kao jedna od vodećih industrijskih grana Županije, koju pak obilježavaju radno intenzivne grane kao što su tekstilna i kožarsko-obućarska industrija. Te grane karakterizira duga i prepoznatljiva tradicija te bogato iskustvo stoga je prisutna prilična koncentracija proizvodnih pogona u tom sektoru (Calzedonia, Boxmark, Varteks, Wollsdorf, Ivančica) koji predstavljaju velik potencijal za daljnji gospodarski razvoj i privlačenje novih ulaganja. Metaloprerađivačka industrija (Zrinski tehnologija, WAM Product, Hanjes, BHS, Hoegger) koju većim dijelom karakteriziraju strana ulaganja i stručna radna snaga, te prehrambena industrija s međunarodnom prepoznatom kvalitetom proizvoda (Vindija d.d., Koka d.d.) također su tradicionalne grane ovog područja.

Trgovina na veliko i malo

U 2020. godini kod poduzetnika Varaždinske županije, u djelatnosti Trgovina na veliko i malo bilo je 5.123 zaposlenih ili 11,7% od ukupno zaposlenih na razini županije. Zaposlenima u djelatnosti Trgovine, na razini županije obračunata je prosječna mjesečna neto plaća u iznosu od 4.813 HRK (za 1,5% više nego 2019. godine te za 27,7% više nego 2014. godine) što je za 8,4% manje od prosječne plaće zaposlenih na razini županije te za 17,2% manje od prosječne plaće zaposlenih u istoj djelatnosti na razini svih poduzetnika Republike Hrvatske (5.816 HRK). Djelatnost trgovine već tradicionalno ostvaruje najveću negativnu bilancu robne razmjene od 436,1 mil. HRK, a razlozi su usitnjenost distributivne trgovine, niža produktivnost malih trgovaca mjerena ostvarenim prometom po zaposleniku u odnosu na veliku trgovinu, viša razina cijena kao faktor niže konkurentnosti male

¹¹⁶ Prerađivačka industrija obuhvaća proizvodnju prehrambenih proizvoda, pića, tekstila i odjeće, kože i srodnih proizvoda, drva i proizvoda, papira, tisak i umnožavanje, proizvodnju koksa i rafiniranih naftnih proizvoda, kemikalije i proizvodi, osnovnih farmaceutskih proizvoda, gume i plastike, nemetalnih mineralnih proizvoda, metala i gotovih metalnih proizvoda, računala, električne opreme, strojeva i uređaja, motornih vozila i prikolica, brodova i plutajućih objekata, namještaja i ostalo.

¹¹⁷ HGK, 2019.

trgovine te nepovoljni uvjeti nabavljanja robe uslijed nemogućnosti korištenja prednosti ekonomije obujma.

Građevinarstvo

Udio dobiti u građevinarstvu u 2020. godini na području Varaždinske županije iznosio je 176,1 mil. HRK. U djelatnosti građevinarstva u 2020. godini bilo je 4.590 zaposlenih ili 10,5% od ukupno zaposlenih na razini županije. Zaposlenima u djelatnosti građevinarstva obračunata je prosječna mjesečna neto plaća u iznosu od 5.636 HRK (za 0,4% više nego u 2019. godini i za 37,5% više nego u 2014. godini), što je za 7,2% više od prosječne plaće zaposlenih kod poduzetnika na razini županije te 5,5% iznad prosjeka zaposlenih u istoj djelatnosti na razini Hrvatske (5.341 HRK).

Sektor građevinarstva u županiji, nakon velikog pada zbog sloma tržišta nekretnina i pada ulaganja, obilježava rast no isto tako i uvoz strane radne snage, zbog odlaska većeg broja zaposlenih u tom sektoru na rad u inozemstvo.

1.2.5. Obrtništvo

Prema podacima Obrtničke komore Varaždinske županije, u razdoblju od 2014. do 2020. godine broj aktivnih obrta na razini Varaždinske županije povećao se za 14,5% što je jednako povećanju na razini RH (14,7%).

Nakon gospodarske krize u RH 2008. godine ozbiljniji rast broja obrta počeo je tek 2017. godine te je prisutna tendencija daljnjeg rasta. Krajem 2020. godine je kod obrtnika zaposleno 4.964 radnika, tako da je ukupno zaposlenih u obrtima bilo 7.950, a to i dalje govori o obrtništvu kao respektabilnoj komponenti u gospodarstvu Varaždinske županije.

Tablica 31: Podaci o broju obrtnika i zaposlenih u Varaždinskoj županiji u razdoblju 2014.- 2020.

	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	Indeks 2020./2014.
Broj obrtnika	2607	2561	2554	2575	2694	2861	2986	114,5
Broj zaposlenih	4836	5041	5058	5250	5203	5230	4964	102,6
Ukupno	7443	7602	7612	7825	7897	8091	7950	106,8
Radnika/obrtniku	1,86	1,97	1,98	2,04	1,93	1,83	1,66	90,3

Izvor: Obrtnička komora Varaždinske županije, Podaci o broju obrtnika i broju zaposlenih Varaždinske županije, 2020. godina

Na području Varaždinske županije djeluje najviše uslužnih obrta (1.333), a najmanje obrta u djelatnosti poljoprivrede (97). Kada se promatra razdoblje od 2014.-2020. godine uočavaju se značajne promjene u strukturi djelatnosti u obrtništvu. Najveće je povećanje zabilježeno kod građevinskih obrta (43,8%) i uslužnih obrta (37,9%), dok je najveće smanjenje broja obrta zabilježeno u djelatnosti ugostiteljstva i turizma (30,0%.) Pad također bilježe poljoprivredni, trgovački i obrti u djelatnosti autoprijevoza i autobusnog prijevoza. Navedeni podaci jasno ukazuju na proces restrukturiranja malog gospodarstva, odnosno prilagođavanje zahtjevima tržišta. Ovakva kretanja prisutna su u svim županijama RH te je nužno na nacionalnoj i županijskoj razini i dalje povećavati poticajne mjere za otvaranje novih obrta. U 2020. godini Varaždinska županija dodijelila je pomoć za 585 obrta u iznosu od 1.778.500,00 HRK.

Tablica 32: Podaci o broju obrtnika po djelatnostima po udruženjima obrtnika Varaždinske županije

VARAŽDINSKA ŽUPANIJA	Proizvodni obrti	Građevinski obrti	Poljoprivredni obrti	Uslužni obrti i intelekt. Usluge	Trgovački obrti	Autoprijevoz, autobusni prijevoz	Ugostit. i turizam	UKUPNO
2020. godina								
1. UHO IVANEC	66	63	20	206	43	59	41	498
2. UHO LUDBREG	58	49	28	127	31	8	23	324
3. UHO NOVI	83	85	1	164	25	63	36	457
4. UHO VARAŽDIN	210	125	48	836	175	228	0	1622
5. UHUTD VARAŽDIN	-	-	-	-	-	-	85	85
UKUPNO	417	322	97	1333	274	358	185	2986
2019. godina								
1. UHO IVANEC	60	57	19	189	44	58	42	469
2. UHO LUDBREG	60	47	28	127	30	8	23	323
3. UHO NOVI	81	83	1	155	26	62	37	445
4. UHO VARAŽDIN	213	128	47	746	176	225	-	1535
5. UHUTD VARAŽDIN	-	-	-	-	-	-	88	88
UKUPNO	414	315	95	1217	276	353	190	2860

Izvor: Obrtnička komora Varaždinske županije, Podaci o broju obrtnika po djelatnostima po udruženjima obrtnika Varaždinske županije, 2020. godina

Prema podacima Obrtničke komore Varaždinske županije broj zaposlenih radnika po obrtniku je u padu i najniži je u posljednjih sedam godina, te iznosi 1,67 radnika po obrtniku. Nekoliko važnih faktora utjecalo je na takvo stanje: jačanje ukupnog gospodarstva u okruženju nakon izlaska iz recesije, ulazak RH u EU i otvaranje velikog tržišta rada, pojačan odlazak radnika u druge zemlje EU, posebno pojačan odlazak radnika iz obrtničkih radiona upravo zbog njihove velike potražnje na europskom tržištu, relativna potkapacitiranost obrtništva u prilagođavanju novim uvjetima poslovanja, pojava svjetske pandemije uzrokovane virusom COVID-19.

Upravo je pandemija, uz sve negativne strane, pokazala snagu malog gospodarstva, njegovu fleksibilnost i samoodrživost. Tome su pripomogle i državne mjere za očuvanje radnih mjesta, mjere Varaždinske županije, te uključenost šire društvene zajednice. Broj obrta je u 2020. godini time povećan, no broj zaposlenih kod obrtnika je u padu, budući da nije bilo moguće sačuvati sva radna mjesta, naročito ne sezonska.

Dodatno značajan utjecaj na trenutno stanje u obrtništvu, posebno dinamiku rasta broja obrta, svakako je imala zakonodavna regulativa i mogućnost otvaranja jednostavnih trgovačkih društava (j.d.o.o.). Prema podacima Obrtničke komore Varaždinske županije broj jednostavnih trgovačkih društava je u 2020. godini 3,4 puta veći u odnosu na 2013. godinu. Njihov udio u broju poslovnih subjekata na području Varaždinske županije je povećan od 5,4% u 2013. godini na 16,5% u 2020. godini. Vrlo je slična situacija i na razini RH gdje je broj jednostavnih trgovačkih društava rastao najbržom dinamikom od svih poslovnih subjekata. Navedeni oblik registriranja poslovnog subjekta predstavlja izravnu konkurenciju obrtnicima budući da ne zahtjeva propisane uvjete koji su traženi ali i opravdani za otvaranje obrta (pr. obrazovanje i stručno znanje) a navedeno u konačnici rezultira upitnom razinom kvalitete rada poslovnih subjekata.

1.2.6. Izravna strana ulaganja

Politika poticanja investicija važan je dio gospodarske razvojne politike RH i ima velik značaj za zapošljavanje i održiv rast hrvatskog gospodarstva. U razdoblju od 2014. – 2020. godine RH je ostvarila 8.754,9 mil. EUR-a ukupnih stranih ulaganja, a Varaždinska županija s 42,9 mil. EUR-a čini tek 0,49% u ukupnim izravnim ulaganjima na razini RH.

Prema podacima Hrvatske narodne banke, RH je u razdoblju od 2014. do 2020. godine najveći dio investicija privukla u uslužne djelatnosti dok je Varaždinskoj županiji, u promatranom razdoblju najviše ulaganja bilo u djelatnost proizvodnje tekstila (27,8% ili 38,0 milijuna EUR-a), proizvodnje kemikalija i kemijskih proizvoda (20,6% ili 28,2 milijuna EUR-a) i proizvodnje metala (20,6% ili 28,1 milijuna EUR-a).

Postojeće poduzetničke zone na području Varaždinske županije prostiru se na oko 1.206,68 ha te su u većem dijelu i izgrađene. Postoji ukupno 49 zona (poslovne, gospodarske, industrijske), uzimajući u obzir sva područja gdje postoji i najmanja gospodarska djelatnost i u koja se ubrajaju površine od 0,18 ha na više. Od ukupno 49 poduzetničkih zona na području Županije 17 je u potpunosti opremljeno energetsom, komunalnom, prometnom i komunikacijskom infrastrukturom, 24 je djelomično opremljeno, a 4 poduzetničke zone nisu opremljene. U fazi opremanja su još 4 zone.¹¹⁸

Najveći broj aktivnih poduzetnika i ujedno najveći broj zaposlenih je u poduzetničkim zonama Grada Varaždina, Grada Ludbrega, Grada Ivanca, Grada Lepoglave i Općine Jalžabet, Općine Gornji Kneginec i Općine Trnovec Bartolovečki.

Kontinuiranim ulaganjem u poduzetničke zone na području županije stvoreni su preduvjeti za njihov daljnji razvoj i uspješnost u privlačenju investitora i njihovih ulaganja, a samim time doprinosi se i razvoju lokalnih sredina i povećanju životnog standarda lokalnog stanovništva. Najatraktivnije poslovne zone su one smještene na području Grada Varaždina (Brezje), u njegovim rubnim područjima (Kneginec, Jalžabet) te one koje se nalaze u gradovima Ludbreg, Ivanec, Lepoglava i Novi Marof jer imaju tradiciju poduzetništva i postoji raspoloživa radna snaga. Pogodnosti lokalne samouprave koje se daju investitorima (oslobađanje plaćanja komunalnih naknada i sl.) te brzo ishođenje dokumentacije za gradnju, pokazali su se kao ključni faktori investiranja mnogim jedinicama lokalne samouprave na području Varaždinske županije. Dobre preduvjete za razvoj imaju i poduzetničke zone u Ljubešćici, Brezničkom Humu i Novom Marofu (zbog blizine Zagreba i dobre prometne povezanosti) te poslovne zone u općinama Cestica, Sračinec i Petrijanec koje se nalaze u pograničnom području s Republikom Slovenijom.

1.2.7. Poduzetnička potporna infrastruktura

Jedinice lokalne i područne samouprave po svojoj vokaciji nemaju direktnog utjecaja na gospodarstvo, međutim nizom mjera i aktivnosti stvaraju uvjete za razvoj gospodarstva, privlačenje kapitala, povećanje broja zaposlenih i broja poduzetnika, sve u cilju stvaranja nove vrijednosti i podizanja standarda stanovništva. Na području Varaždinske županije već duži niz godina djeluje nekoliko potpornih institucija.

¹¹⁸ Podaci prikupljeni od jedinica lokalne samouprave s područja Varaždinske županije

Tehnološki park Varaždin osnovan je 2007. godine. Osnivači su Grad Varaždin, Fakultet organizacije i informatike te Sveučilište Sjever.¹¹⁹ Tehnološki park Varaždin je inkubacijski centar za inovativne start-up tvrtke. Svrha mu je gospodarski razvoj regije, stvaranje novih poduzetničkih subjekata, otvaranje novih radnih mjesta, razvoj novih tehnologija i primjena znanja te znanstvenih istraživanja u gospodarskoj praksi, porast kvalitete obrazovanja na učilištima u okruženju te podrška inovacijama i znanstvenim istraživanjima. Na površini od 4.040 m² u svojem sastavu trenutno ima 62 tvrtke u raznim fazama inkubacijskog procesa te se radi o tvrtkama koje se bave novim tehnologijama, ICT tehnologijama, elektronikom, elektrotehnikom, obnovljivim izvorima energije, raznim sektorima kreativne industrije te ekologijom. Od 2007. godine do danas Tehnološki park Varaždin pomogao je u stvaranju preko 100 novih tvrtki i otvaranju preko 400 novih radnih mjesta. Poslovanje u prostorima za inkubaciju je beneficirano a korisnici imaju na raspolaganju mentore koji im pomažu u procesu inkubacije. Zbog izraženih potreba poduzetnika u pripremi su novi programi proširenja infrastrukture za 200% u narednih 5 godina.

Ostale poduzetničke potporne institucije Razvojna agencija sjever - DAN, Lucera d.o.o., Poduzetnički centar Ljubešćica i Poslovna zona Ivanec d.o.o., kao posrednička tijela, pružaju savjetodavne usluge malim i srednjim poduzetnicima, podrška su i pomoć u pripremi projektnih prijedloga, sudjeluju u edukaciji poduzetnika, privlačenju stranih ulaganja, promoviranju Varaždinske županije kao poželjne investicijske destinacije te djeluju kao efikasan sustav razmjene ideja, znanja i tehnologija između sektora.

Sustav poduzetničke potporne infrastrukture na području Županije uključuju i Garancijsku agenciju Varaždinske županije (GARA), Hrvatsku gospodarsku komoru Županijska komora Varaždin i Hrvatsku obrtničku komoru – Obrtnička komora Varaždinske županije.

Garancijska agencija Varaždinske županije (GARA) osnovana je 2006. godine od strane Županije s namjerom potpore razvojnih projekata u gospodarstvu. Poslovanje Garancijske agencije usmjereno je na davanje garancija početnicima, malim i srednjim poduzetnicima koji nemaju dovoljni kreditni potencijal prema poslovnim bankama. Uz to, najintenzivnija aktivnost GARA-e u okviru programa potpore je informiranje i savjetovanje poduzetnika te savjetovanje poduzetnika, obavješćavanje i informiranje o otvorenim javnim pozivima i natječajima te pružanje pomoći kod izrade poslovnih planova. GARA provodi projekt jamstava studentima korisnicima povlaštenih studenih kredita koji su zajedno pokrenuli Varaždinska županija i GARA 2009. godine. Ovo je prvi takav model u Hrvatskoj, gdje se garancijska (jamstvena) institucija koristi za takvu vrstu kredita. Također vodi Cash – pool tj. objedinjeno vođenje računa, predstavlja rješenje za upravljanje gotovinom i služi za postizanje maksimalnih rezultata pri njezinom upravljanju.

Hrvatska gospodarska komora Županijska komora Varaždin, kao sastavni dio unutarnjeg ustroja HGK, moderna je i profesionalna institucija koja zastupa i promiče interese gospodarstva Varaždinske županije u zemlji i inozemstvu. Komora svojim članicama pruža razne poslovne informacije, održava poslovno informacijske servise, od kojih je najznačajnija Digitalna komora – informacijsko-komunikacijska platforma za e-usluge namijenjene članicama HGK, kojom HGK želi doprinijeti povećanju korištenja informacijskih i komunikacijskih tehnologija u području pružanja e-usluge na razini Republike Hrvatske. Dodatno, putem platforme Digitalna komora, HGK vam čini dostupnijima potencijalne izvore financiranja te omogućuje kvalitetniju promociju vaših proizvoda i usluga, te izdaje brošure i druge publikacije s ciljem promocije gospodarstva i upoznavanja stranih investitora s hrvatskim zakonodavstvom.

¹¹⁹ Projekt Tehnološki park Varaždin nastao je 2003. godine čiji su inicijatori bili Varaždinska županija, Grad Varaždin, HGK, Geotehnički fakultet Varaždin, Visoka elektrotehnička škola Varaždin i Elektrostrojarska škola Varaždin.

Hrvatska obrtnička komora – Obrtnička komora Varaždinske županije promiče, usklađuje i zastupa te predstavlja zajedničke interese obrtništva na području Varaždinske županije. Jedna je od 20 područnih komora HOK-a a u sklopu nje djeluje pet udruženja obrtnika: Varaždin, Ivanec, Novi Marof, Ludbreg i Udruženje hrvatskih ugostitelja i turističkih djelatnika Varaždin. Obrtnička komora organizira i provodi majstorske ispita, kao i ispite stručne osposobljenosti te radne pedagogije, radi i na podizanju znanja, na educiranju obrtnika u primjeni propisa i upoznavanju s novim, aktualnim i relevantnim informacijama, surađuje s jedinicama lokalne samouprave s područja Varaždinske županije radi stvaranja poticajnih uvjeta za obrtnike te sa Varaždinskom županijom i srednjim školama Varaždinske županije s ciljem zajedničkog planiranja upisa u srednje škole i promoviranja strukovnih zanimanja te opremanja škola i stipendiranja učenika za deficitarna zanimanja. Koordinira radom svojih udruženja te ih povezuje s ostalim udruženjima i komorama u jedinstvenom komorskom sustavu Hrvatske obrtničke komore.¹²⁰

Zona Sjever osnovana je početkom 2017. godine i smještena je na području Općine Trnovec Bartolovečki. Zona Sjever je pravni nasljednik Slobodne zone Varaždin. Na površini od 60 ha trenutno djeluje 13 tvrtki s 4.397 zaposlenih. Ukupna ulaganja u Zonu Sjever iznose 1,2 milijuna HRK. Osim domaćih, ulagači su tvrtke iz Austrije, Njemačke, Italije i Švicarske, a proizvodnja u Zoni Sjever je uglavnom namijenjena izvozu.

1.2.8. Poljoprivreda

Unatoč povoljnim uvjetima za poljoprivrednu proizvodnju, obradive površine u Varaždinskoj županiji stalno se smanjuju. Gubitak poljoprivrednog zemljišta uz istovremenu njegovu veliku usitnjenost, ostavio je veliki trag u padu konkurentnosti i visini poljoprivredne proizvodnje. U strukturi gubitka poljoprivrednog zemljišta posebno zabrinjava činjenica da je najveći gubitak ostvaren u kategoriji livada i pašnjaka. Ovo upućuje na činjenicu da smo izgubili prirodne resurse za razvoj stočarstva i jeftinu proizvodnju mlijeka i mesa na tradicionalan gotovo ekstenzivan način.¹²¹

Hrvatska, a time i Varaždinska županija, ne proizvodi dovoljno hrane iz domaćih izvora, lokalnog porijekla i prerade, a nepostojanje samodostatnosti u proizvodnji hrane znači manje financijske, ekonomske i energetske sigurnosti te neovisnosti kao i manje zaposlenog lokalnog stanovništva.

Od ukupne površine Varaždinske županije, na poljoprivredno zemljište otpada 68.329 ha.¹²²

Tijekom 2021. godine u Upisnik poljoprivrednih gospodarstava (OPG) Varaždinske županije upisano je ukupno 8.160 OPG-a (nositelji OPG-a; žene-2.774; muškarci-5.386), odnosno 34% žena je nositelj OPG-a. U 2021. godini više od 73% nositelja OPG-a je starije od 50 godina (tablica ispod), dok je svega 26% nositelja mlađe od 50 godina.

Tablica 33: Distribucija nositelja prema spolu

Godina	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.
Žensko	2838	2873	2907	3091	2774
Muško	5378	5472	5583	5353	5386
Ukupno	8216	8345	8490	8444	8160

¹²⁰ Obrtnička komora Varaždinske županije, 2021.

¹²¹ Vincek, D., Ernoić, M. (2014): Poljoprivredno zemljište Varaždinske županije – teret ili resurs?, Radovi Zavoda za znanstveni rad HAZU Varaždin, br.25

¹²² Tomić F., Bašić, F., Husnjak, S. (2014.): Značajke i uloge tala Varaždinske županije sa smjernicama održivog gospodarenja poljoprivrednim zemljištem, HAZU, Zavod za znanstveni rad, 25:25-68

Tablica 34: Distribucija nositelja prema dobnoj strukturi

Razredi nositelja OPG-a	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.
< 41	882	910	913	893	914
41-45	582	583	561	549	533
46-50	818	766	756	708	704
51-55	1020	1035	1032	1011	916
56-60	1074	1068	1077	1062	1070
61-64	901	914	889	875	1054
>= 65	2939	3069	3262	3346	2969
UKUPNO	8216	8345	8490	8444	8160

Izvor: APPRRR, Upisnik poljoprivrednih gospodarstava 2017.-2021.

Od ukupne površine poljoprivrednog zemljišta (68.329 ha) Varaždinske županije, svega 31.170,61 ha, odnosno 45,6% površine nalazi se u sustavu ARKOD-a.¹²³

Tablica 35: Prikaz načina korištenja parcela (ha) prijavljenih u ARKOD-u u Varaždinskoj županiji

Godina	2021.*		2020.		2015.	
Vrsta uporabe	Površina (ha)	Broj parcela	Površina (ha)	Broj parcela	Površina (ha)	Broj parcela
Oranica	25.436,82	59.253	25.514,03	60.059	24.718	60.554
Staklenik	36,34	622	35,91	592	29,63	476
Livada	3.106,75	11.177	3.333,40	11.955	3.997,74	14.297
Pašnjak	241,02	300	218,75	269	185,21	201
Vinograd	421,8	4.242	458,13	4599	571,29	5.842
Iskrčeni vinograd	17,16	209	14,39	164	0,26	4
Voćnjak	1.080,15	4786	1.046,90	4.711	708,69	3.347
Kulture kratkih ophodnji	44,41	35	44,37	36	4,52	17
Rasadnik	21,86	37	21,75	35	14,53	12
Mješoviti i višegodišnji nasadi	6,84	50	7,40	54	11,69	53
Ostalo zemljište	54,46	161	53,33	159	98,67	21
Neodržavana parcela	81,37	411	30,36	390,00	-	-
Ukupno	30.548,98	81.283	30.778,72	83.023	30.340,22	84.824

Izvor: APPRRR, 2020.

* Prikaz podataka iz ARKOD baze na dan 31.12.2021. (podaci o ARKOD parcelama su prikazani prema vrsti uporabe poljoprivrednog zemljišta i prostornoj komponenti do kategorije naselja u kojem je smještena)

Unutar veličine posjeda do 20 ha nalazi se čak 97,45% poljoprivrednika i 67,6 % površina.

¹²³ Nacionalni sustav identifikacije zemljišnih parcela, odnosno evidencija uporabe poljoprivrednog zemljišta u Republici Hrvatskoj

Tablica 36: Struktura gospodarstava i poljoprivrednog zemljišta u posjedu na dan 31. prosinca 2020. u Varaždinskoj županiji u odnosu na RH

Županija	Vrsta podataka	Razredi (ha)								Ukupno
		Bez zemlje	do 0,99	1 do 2,99	3 do 9,99	10 do 19,99	20 do 49,99	50 do 99,99	Više od 100	
Varaždinska	Površina (ha)	-	793,43	7.124,53	9.722,60	3.320,93	4.814,38	2.139,11	3.092,29	31.007,26
	Broj poljoprivrednika	246	1.934	3.825	1.991	239	160	33	16	8.198
Ukupno RH	Površina (ha)	-	16.952,10	99.469,02	226.866,91	121.319,47	185.558,02	157.930,62	342.231,41	1.150.327,55
	Broj poljoprivrednika	11.768*	43.578	54.288	42.853	8.795	5.957	2.283	1.315	159.069

*Broj uključuje i 10 EU poljoprivrednika Izvor: APPRRR, ARKOD na dan 31.12.2020.; Obrada: Ministarstvo poljoprivrede

Tablica 37: Prikaz podataka iz ARKOD baze na dan 31.12.2021. (podaci o ARKOD parcelama su prikazani prema grupama s obzirom na ukupnu površinu ARKOD parcela (ha) poljoprivrednika i prostornoj komponenti do kategorije naselja s obzirom na sjedište poljoprivrednog gospodarstva)

Grad/općina	<3 ha			≥3 i <20 ha			≥20 i <100 ha			≥100 i <1.500 ha			UKUPNO		
	Broj PG-a	Broj ARKOD parcela	Površina (ha)	Broj PG-a	Broj ARKOD parcela	Površina (ha)	Broj PG-a	Broj ARKOD parcela	Površina (ha)	Broj PG-a	Broj ARKOD parcela	Površina (ha)	Broj PG-a	Broj ARKOD parcela	Površina (ha)
Bednja	137	1012	181,05	29	444	160,24	1	36	23,78	-	-	-	167	1492	365,07
Beretinec	85	559	104,17	17	310	87,89				-	-	-	102	869	192,06
Breznica	136	1191	255,89	107	1844	536,18	2	116	53,86	-	-	-	245	3151	845,93
Breznički Hum	102	698	154,29	37	554	179,4	3	200	99,83	-	-	-	142	1452	433,52
Cestica	278	1646	373,18	76	1173	446,02	7	399	294,53	-	-	-	361	3218	1113,73
Donja Voća	117	898	178,24	34	635	198,13	2	78	44,89	-	-	-	153	1611	421,26
Gornji Kneginec	70	254	64,61	18	250	114,03	3	104	85,94	-	-	-	91	608	264,58
Ivanec	325	2261	451,61	64	1010	344,41	4	194	170,65	-	-	-	393	3465	966,67
Jalžabet	231	1257	339,43	88	1137	519,32	7	385	272,98	2	234	337,72	328	3013	1469,45
Klenovnik	77	550	119,65	13	209	85,51	1	27	20,02	-	-	-	91	786	225,18
Lepoglava	208	1642	257,13	16	258	80,69	1	54	87,61	-	-	-	225	1954	425,43
Ludbreg	444	2023	527,3	174	2536	1027,37	17	1097	574,52	3	652	532,89	638	6308	2662,08

Ljubešćica	53	411	70,19	3	59	10,77	2	90	54,13	-	-	-	58	560	135,09
Mali Bukovec	172	896	257,59	144	2089	821,25	15	974	613,78	-	-	-	331	3959	1692,62
Martijanec	258	1333	327,11	113	1773	715,95	11	922	434,19	1	384	219,22	383	4412	1696,47
Maruševac	354	2222	549,66	143	2325	864,32	13	659	395,99	-	-	-	510	5206	1809,97
Novi Marof	310	2516	429,54	37	699	199,49	2	93	41,89	-	-	-	349	3308	670,92
Petrijanec	200	878	284,78	164	2340	1084,86	24	1521	923,43	-	-	-	388	4739	2293,07
Sračinec	84	364	106,75	39	571	245,64	5	133	123,38	-	-	-	128	1068	475,77
Sveti Đurđ	375	1940	542,21	235	3688	1372,26	27	1388	845,55	2	375	257,6	639	7391	3017,62
Sveti Ilija	94	578	117,86	17	285	97,35				-	-	-	111	863	215,21
Trnovec Bartolovečki	211	881	295,94	65	807	377,62	9	367	365,41	1	12	111,39	286	2067	1150,36
Varaždin	431	1667	456,36	95	1247	667,2	12	671	485,49	3	380	844,19	541	3965	2453,24
Varaždinske Toplice	209	1542	262,98	55	1094	329,93	1	60	20,6				265	2696	613,51
Veliki Bukovec	103	518	143,31	81	1238	508,46	11	674	423,43	4	1212	713,87	199	3642	1789,07
Vidovec	323	1926	498,05	209	3498	1342,31	8	463	330,3				540	5887	2170,66
Vinica	120	618	160,96	52	724	316,96	8	431	257,47	1	183	216,01	181	1956	951,4
Visoko	91	837	169,51	84	1473	392,65	3	155	88,51				178	2465	650,67
Varaždinska	5598	33118	7679,35	2209	34270	13126,21	199	11291	7132,16	17	3432	3232,89	8023	82111	31170,61

Prosječna veličina parcele u Varaždinskoj županiji iznosi 0,3796 ha , odnosno svega 3.796 m², dok prosječno gospodarstvo raspolaže s 10,2 parcele te mu je prosječna veličina 3,8852 ha.

U RH je prosječna veličina parcele u ARKOD sustavu 0,8418 ha ili 8.418 m², te prosječno gospodarstvo raspolaže s 8,7 parcela i prosječne je veličine 7,35 ha.

Tipologija malih poljoprivrednih gospodarstava u Varaždinskoj županiji

Mala gospodarstva u regiji uglavnom se smatraju čuvarima tradicije, a manje nekim bitnim pokretačima gospodarstva. Cijeni ih se jer proizvode lokalne sorte povrća (neki od njih i krumpir) i lokalne pasmine domaćih životinja, posebice perad; štite okoliš; njeguju vjerske i druge običaje itd. Osim toga, njihovi se poljoprivredni proizvodi smatraju proizvodima mnogo bolje kvalitete od onih koji se mogu nabaviti u supermarketima.

Mala gospodarstva u Varaždinskoj županiji više vole raditi sama za sebe. Među poljoprivrednicima i uzgajivačima nedostaje povjerenja i to ih sprječava da se organiziraju, međusobno komuniciraju i učinkovito međusobno surađuju. U Varaždinskoj županiji postoje udruženja uzgajivača svinja i proizvođača krumpira, no njima često dominiraju veliki proizvođači. Osim toga, sukladno zakonu ta se udruženja (misli se na udruge) ne smiju baviti nikakvim oblikom prodaje proizvoda, što za mala gospodarstva predstavlja jedan od najvažnijih problema. Tako je glavna aktivnost tih udruženja savjetovanje i osiguravanje informacija za uzgajivače i poljoprivrednike.

Odnosi malih uzgajivača i poljoprivrednika s njihovim potrošačima uglavnom su neslužbeni. Mnogi od njih već su uspostavili čvrste veze sa svojim potrošačima koji više vole hranu kupovati lokalno, na malom gospodarstvu jer smatraju da je takva hrana zdravija i ukusnija. Ovu vrstu proizvoda obično cijene obrazovani i mlađi potrošači. Proizvodi se obično prodaju na tržnicama ili izravno na samim gospodarstvima. Uzgajivači osim voća i povrća prodaju i mesne proizvode prerađene na samom gospodarstvu (na pr. šunku, kobasice). Iako oni ne udovoljavaju zakonskim propisima u pogledu klanja i prerade mesa, postoji vrlo visoka razina povjerenja i potrošači vjeruju da se radi o proizvodima visoke kvalitete, proizvedenima na higijenski ispravan način.

U Upisnik poljoprivrednih gospodarstava u 2021. godini upisano je ukupno 8.160 poljoprivrednih gospodarstava, od čega su 6.053 obiteljska gospodarstva. Prisutno je 14 zadruga.¹²⁴

Na području Varaždinske županije u odnosu na 2020. godinu u 2021. godini došlo je do smanjenja ukupnog broja poljoprivrednih gospodarstava za 330 gospodarstava. Isto tako zamijećena je velika promjena unutar strukture poljoprivrednih gospodarstava na način da je značajno porastao broj SOPG-ova i to za čak 1.152 uz istovremeni pad broja obiteljskih gospodarstava za 1.450 gospodarstava.

Na području Varaždinske županije nalaze se jedinice lokalne samouprave sa statusom pripadnosti područjima s prirodnim ili ostalim posebnim ograničenjima koje su razvrstane u kategoriju područja sa značajnim prirodnim ograničenjima (ZPO):¹²⁵ Bednja, Beretinec, Breznica, Breznički Hum, Cestica, Donja Voća, Gornji Kneginec, Ivanec, Klenovnik, Lepoglava, Ludbreg, Ljubešćica, Mali Bukovec, Novi Marof, Sveti Ilija, Trnovec Bartolovečki, Varaždinske Toplice, Visoko.

Tablica 38: Broj i struktura poljoprivrednih gospodarstava u Varaždinskoj županiji i RH

Županija	Druge pravne osobe	Obiteljsko gospodarstvo	Obrt	SOPG ¹²⁶	Trgovačko društvo	Zadruga	Ukupno
Varaždinska	15	6053	133	1818	127	14	8160
Ukupno RH	219	140874	2416	22906	3285	359	170059

Izvor: APPRRR Upisnik poljoprivrednih gospodarstava 31.12.2021. <https://www.apprrr.hr/upisnik-poljoprivrednika/>

¹²⁴ Prema podacima Agencije za plaćanje u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju (APPRRR), na dan 31.12.2021.

¹²⁵ Pravilnik o određivanju područja s prirodnim ili ostalim posebnim ograničenjima (NN 34/2015, 25.03.2015.)

¹²⁶ Samoopskrbno poljoprivredno gospodarstvo

Tablica 39: Broj PG po JLS-ima u Varaždinskoj županiji na dan 31.12.2021.

Županija/JLS	Tip gospodarstva						
	Druge pravne osobe	Obiteljsko gospodarstvo	Obrt	(SOPG) ¹²⁷	Trgovačko društvo	Zadruga	Ukupno
Varaždinska	15	6.053	133	1.818	127	14	8.160
Bednja	-	129	1	43	-	1	174
Beretinec	1	82	-	23	-	-	106
Breznica	-	191	2	55	3	-	251
Breznički Hum	1	104	1	36	3	-	145
Cestica	-	248	6	101	8	1	364
Donja Voća	-	110	-	43	3	-	156
Gornji Kneginec	-	70	1	18	6	-	95
Ivanec	-	284	7	120	5	1	417
Jalžabet	1	241	6	88	5	1	342
Klenovnik	1	61	1	30	-	-	93
Lepoglava	2	168	1	62	2	1	236
Ludbreg	1	471	26	153	11	2	664
Ljubešćica	1	44	1	13	-	-	59
Mali Bukovec	-	271	5	59	1	2	338
Martijanec	-	316	3	76	1	-	396
Maruševac	-	389	8	114	5	-	516
Novi Marof	-	259	3	93	4	-	359
Petrijanec	-	326	6	56	6	2	396
Sračinec	-	89	2	35	3	-	129
Sveti Đurđ	1	376	10	129	3	1	520
Sveti Ilija	1	81	2	27	2	-	113
Trnovec Bartolovečki	-	186	6	102	4	1	299
Varaždin	3	418	13	124	38	-	596
Varaždinske Toplice	-	191	1	77	4	-	273
Veliki Bukovec	1	177	3	25	7	-	213
Vidovec	-	484	9	49	1	1	544
Vinica	1	148	3	31	-	-	183
Visoko	-	139	6	36	2	-	183

Izvor: APPRRR Upisnik poljoprivrednih gospodarstava 31.12.2021. <https://www.apprrr.hr/upisnik-poljoprivrednika/>

Budući da je obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima teško dobiti financijsku potporu s obzirom na to da im je otežan pristup financiranju iz programa EU-a zbog nedostatka vlastitog kapitala i/ili nedovoljnih kapaciteta ili zbog niske razine kreditne sposobnosti odnosno nesposobnosti, za sljedeće programsko razdoblje (2021.-2027.) poticati će se poljoprivredna proizvodnja i prerada na području Varaždinske županije temeljem Uredbe *de minimis*. („Odluke o potporama poljoprivredi za razdoblje od 2016. do 2020. godine, za naredno razdoblje od 2021. do 2027. godine“ " Službeni vjesnik Varaždinske županije broj 83/2020).

¹²⁷ SOPG: Samoopskrbno poljoprivredno gospodarstvo

Ekološka proizvodnja na području Varaždinske županije bilježi u razdoblju od 2015. do 2021. godine rast te se u 2021. godini prema podacima DZS-a 604 ha, što je dvostruko povećanje u odnosu na 2015. godinu. Udio površina pod ekološkom proizvodnjom Varaždinske županije naspram Republike Hrvatske iznosi 0,5%.

Tablica 40: Površina pod ekološkom proizvodnjom po skupinama usjeva

POLJOPRIVREDNA POVRŠINA	2021.	
	Varaždinska županija	RH
	Površina (ha)	Površina (ha)
Oranice i vrtovi	287	51.270
Trajni travnjaci	88	53.942
Trajni nasadi	229	16.712
Ukupno (ha)	604	121.924

Izvor: DZS, ekološka proizvodnja 2021.

Najviše površina pod ekološkom proizvodnjom nalazi se na području grada Varaždina, a najmanje na području grada Lepoglave.

Tablica 41: Ekološka poljoprivredna proizvodnja prema APPRRR 2021. godina – Varaždinska županija

Grad/Općina	Tražena površina
Bednja	4,28
Beretinec	6,99
Breznica	10,94
Cestica	31,61
Gornji Kneginec	1,97
Ivanec	56,05
Jalžabet	131,09
Klenovnik	19,7
Lepoglava	1,11
Ludbreg	44,01
Martijanec	25,16
Maruševec	40,02
Novi Marof	51,62
Petrijanec	7,3
Sračinec	20,76
Sveti Ilija	4,36
Trnovec Bartolovečki	34,41
Varaždin	135,36
Varaždinske Toplice	11,1
Veliki Bukovec	50,42
Vidovec	2,33
Vinica	38,55
Ukupno - Varaždinska županija	729,14

Izvor: Agronet, Tražene kulture na Jedinstvenom zahtjevu iz 2021.

Samodostatnost u proizvodnji hrane

Samodostatnost u proizvodnji hrane se isključivo analizira kroz državnu razinu i do sada nije bila sagledana kroz regije (županije) u Hrvatskoj jer ne postoji statistika na razini županija koja bi omogućila praćenje podataka a onda iz istih sagledavanje situacije, analiziranje i eventualno planiranje. Poljoprivrednom proizvodnjom bave se u najvećem broju obiteljska gospodarstva i to ona u kojima je velika većina nositelja starija od 50 godina. Dominantan proizvodni sustav predstavljaju mala gospodarstva koja se bave mješovitom proizvodnjom, malim površinama poljoprivrednog zemljišta i malim kapitalom s primarnim ciljem zadovoljavanja vlastitih potreba.

Na području Varaždinske županije ukupno je registrirano 55.483 kućanstva. Prosječan broj osoba u kućanstvu je 3,12 članova. Najčešće ratarske kulture koje se proizvode u ovoj regiji su kukuruz, pšenica, zob, ječam i bundeve (Tablica 44). Proizvodnjom povrća dominiraju krumpir i zelje. Osim navedenoga proizvodi se i vino te voće. Najznačajniji proizvodi stočara su kravlje mlijeko, piletina i svinjetina. Iako među ratarskim kulturama prevladavaju žitarice, većinu njih ne konzumiraju ljudi već domaće životinje.

Tablica 42: Bilanca ključnih proizvoda i prehrambenih namirnica

Kategorija	B Okvirna količina proizvedena u regiji (tona/godišnje)	C Okvirna količina konzumirana u regiji (tona/godišnje)	D Bilanca (B-C)	E % viška – deficit ukupne potrošnje (D/C)
Žitarice				
Kukuruz	229,784	195,152	34-632	17,75
Pšenica	26,482	32,633	-6,151	-18,85
Zob	17,217	21,876	-4,659	-21,30
Ječam	2,880	303	2,577	850,5
Uljarice				
Sjemenke bundeve	818,64	264	554,64	210,09
Uljana repica	4,794			
Povrće				
Krumpir	43,355	9,739	33,616	345,17
Zelje	21,798	2,824	18,974	671,88
Grah	1,519	845	974	79,79
Repa	3,528	2,032	1,496	73,62
Voće				
Jabuke	3,780	3,801	-21	-0,55
Aronija	1,069	845	224,2	26,53
Vino	5,123	3,375	1,748	51,80
Mlijeko				
Mlijeko (kravlje, ovčje, kozje)	10,240	36,686	-26,446	-72,09
Meso				
Govedina	520	1,953	-1,433	-73,37
Janjetina i jaretina	333	238	95	39,92
Svinjetina	15,000	4,038	10,962	271,47
Piletina	15,546	4,883	10,663	218,37
Med				
Sakupljeni med	388	264	124	46,97
Jaja				
Jaja	4,461	2,407	2,054	85,33

Izvor: procjena autora

Samodostatnost hrane u regiji iznosi 70-80 %. Iz bilance proizvodnje vidljivo je da se gotovo 91 % žitarica (kukuruz, pšenica, zob) konzumira u regiji (prvenstveno kao stočna hrana). Od ukupne proizvodnje svinjskog mesa, 70 % se prodaje van regije. Budući da je ova regija, zbog malih i raštrkanih površina „osuđena“ na vrstu proizvodnje koja osigurava visoki prinos po jedinici površine, ovdje se tradicionalno uzgaja krumpir. Krumpir čini 23 % prehrane stanovništva. Od ostalih kultura, samodostatnost je (slično krumpiru) vidljiva u proizvodnji zelja. Postoji značajna negativna bilanca u pogledu proizvodnje mlijeka, mliječnih proizvoda i govedine. Proizvodnja svinjetine iznosila je 15.000 tona dok je potrošnja bila 4.038 tona. Višak je iznosio 10.962 tona (271 %). Proizvodnja krumpira je 2017. godine iznosila 43.355 tona, a potrošnja 9.739 tona. Višak proizvodnje iznosio je 33.616 tona (345 %). Krumpir se uzgajao na 1.571 ha, od kojih su 657 ha bila mala gospodarstva.

Za očekivati je da u idućih 5-20 godina brojna mala gospodarstva više neće djelovati. Neka od njih će se možda proširiti preuzimanjem susjednih gospodarstava, ali to neće biti glavni trend. Prevladat će velika gospodarstva koja će proizvoditi većinu proizvoda. Međutim, očekuje se da će se cjelokupna poljoprivredna proizvodnja smanjiti jer velika poduzeća neće biti sposobna nadoknaditi gubitak proizvoda s malih gospodarstava.

Ratarstvo

U prosjeku su žitarice zastupljene sa 5.400 ha, oko 12.900 ha je kukuruz, oko 2.000 ha uljarice te na oko 2.000 ha je krumpir i ostalo povrće. U ekološkoj proizvodnji u prosjeku su žitarice zastupljene sa 66 ha, oko 73 ha je kukuruz, oko 55 ha uljarice te na oko 9 ha je krumpir i ostalo povrće. Prema podacima APPRRR-a, iz baze jedinstvenih zahtjeva za 2019. godinu ISAP, od povrtnih kultura za koje je zatražena potpora, najzastupljeniji su u uzgoju krumpir na 828,4 ha, kupus na 319,64 ha, grah na 123,12 ha, cikla na 28,38 ha, mrkva na 20,59 ha, paprika na 34,16 ha, luk na 33,54 ha, hren na 16,45 ha, salata na 20,49 ha, poriluk na 7,51 ha, dok su ostale povrtne kulture manje zastupljene. Miješani nasad povrća uzgaja se na 260,29 ha površine za koju je zatražena potpora.

Vinogradarstvo i vinarstvo

Na području Varaždinske županije, vinogradarstvom se bavi 3.091 poljoprivredno gospodarstvo na 422,09 ha površine na čak 4.449 parcela te posjeduju 1.552.379 trsova.

Tablica 43: Pregled stanja vinogradarstva u Varaždinskoj županiji i RH

Županija	Površina (ha)	Broj parcela	Broj PG-a	Broj trsova
Ukupno RH	18.126,36	67.732	34.793	90.695.524
Varaždinska županija	422,09	4.249	3.091	1.552.379

Izvor: APPRRR Registar vinograda na dan 31.12.2021.

Prosječna veličina parcele je 993,4 m² (prosjeak RH je 2.676,2 m²) sa 365,4 trsa (prosjeak RH 1.339 trsova po parceli).

Iz navedenih podataka razvidno je kako najveći udio u strukturi subjekata upisanih u Vinogradarski registar čine fizičke osobe, te kako je udio Varaždinske županije u broju subjekata u odnosu na Hrvatsku 6,2%.

Tablica 44: Broj subjekata upisanih u Vinogradarski registar na dan 31.12.2021.

Županija sjedišta	Fizička osoba	Obrt	Pravni subjekt	Ukupno
Varaždinska	1.632	33	22	1.687
Ukupno RH	25.840	564	691	27.095

Izvor: Vinogradarski registar

U Varaždinskoj županiji prijavljena proizvodnja grožđa iznosila je u vinskoj godini 2020. 1.162,04 tone, odnosno 7.634,36 hl vina od 153 prijavitelja, što čini 1,16% proizvodnje vina u RH.

Tablica 45: Proizvodnja grožđa i vina

Prijavljena proizvodnja grožđa i vina za vinsku godinu 2020.*						
Županija		Grožđe (t)		Vino (hl)		Broj podnositelja
Varaždinska		1.162,04		7.634,36		153
Ukupno		84.603,66		660.028,92		2.951
Prijavljena proizvodnja vina za vinsku godinu 2020.* po kategorijama kvalitete vina (hl)						
Županija	Vrhunsko vino KZP (vino ZOI)	Kvalitetno vino KZP (vino ZOI)	Sortno vino bez ZOI (sa oznakom sorte i berbe)	Vino bez ZOI	Ostalo vino	Ukupno (hl)
Varaždinska	948,63	1766,68	4333,44	585,61	0	7634,36
Ukupno RH	65211,53	504514,1	46849,86	41766,38	1687,01	660028,9

* Vinska godina 2020. (01.08.2020. - 31.07.2021.)

Izvor: Vinogradarski registar

U Republici Hrvatskoj u 2021. godini ukupno je 2.951 proizvođač vina podnio zahtjev za izdavanje rješenja za stavljanje proizvoda na tržište, od toga je 153 proizvođača s područja Varaždinske županije. Udio proizvođača vina Varaždinske županije naspram proizvođača vina u Republici Hrvatskoj iznosi 5,2%.

Povezivanje vinara s pojedinih područja i vinarske udruge, stvorilo je uvjete za formiranje vinskih cesta: Toplička vinska cesta, Vinska cesta Klampotić, Vinska cesta Jalžabet, Vinska cesta Ludbreg. Sukladno podacima iz Registra udruga Republike Hrvatske, na području Varaždinske županije ujedno djeluje 20 udruga vinogradara, odnosno vinogradara i voćara. U proizvodnji najzastupljenija su bijela vina: Graševina, Rajnski Rizling, Sivi i Bijeli Pinot, Chardonnay, Sauvignon, Traminac, Žuti Muškat, Zeleni Silvanac. Od crnih vina najzastupljeniji su Crni Pinot, Frankovka i Portugizac.

Voćarstvo

Od voćarskih kultura najzastupljeniji su lijeska koju proizvodi 236 poljoprivrednih gospodarstava na 205,34 ha, orah na 204,22 ha, jabuka na 42,34 ha i aronija na 30,12 ha, dok su ostale kulture manje zastupljene.¹²⁸

¹²⁸ Kulture za koje je zatražena potpora na Jedinostvenom zahtjevu iz 2019. godine

Tablica 46: Broj i površina poljoprivrednih gospodarstava koja se bave uzgojem voćarskih kultura

Kultura	Ukupan broj PG-a	Površina PG-a (ha)	Površina PG-a (ekološki uzgoj - ha)
Lijeska	236	205,34	80,77
Orah	394	204,22	59,27
Jabuke	87	42,34	5,41
Aronija	92	30,12	14,24
Borovnica	24	14,34	4,89
Kruške	38	10,41	4,48
Šljiva	44	9,61	0,58
Jagoda	31	6,33	0,35
Kupina	19	6,31	0,06
Breskva	16	4,25	0,35
Malina	8	4	0

Izvor: APPRRR, 2019.

Stočarstvo

U Varaždinskoj županiji prevladavaju seljačka gospodarstva s malim površinama poljoprivrednog zemljišta i malim kapitalom, s niskom proizvodnjom i malim brojem životinja po gospodarstvu. U 2021. godini na području županije bilo je evidentirano svih dobnih kategorija: 6.470 goveda, 5.556 koza, 4.235 ovaca, 54.170 svinja, 562 konja te 103 magaraca. Unatrag nekoliko godina zamjećuje se značajan pad broja goveda i svinja.

Tablica 47: Brojno stanje domaćih životinja na dan 31.12.2021. godine

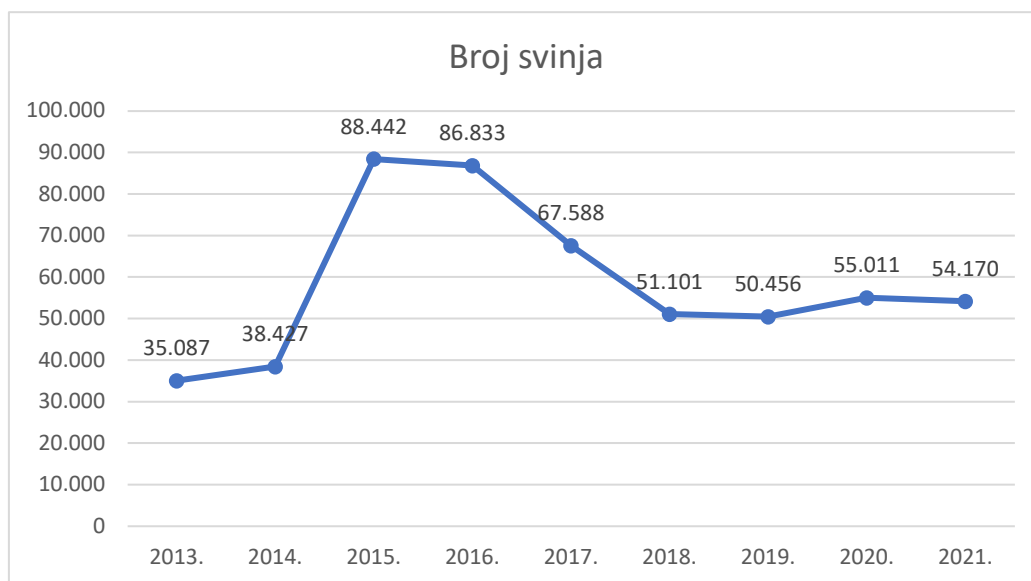
JLS	GOVEDA		KONJI		MAGARCI		SVINJE		OVCE		KOZE	
	Broj gospodar.	Broj životinja	Broj gospodar.	Broj životinja	Broj gospodar.	Broj životinja	Broj gospodar.	Broj životinja	Broj gospodar.	Broj životinja	Broj gospodar.	Broj životinja
BEDNJA	18	100	4	5	-	-	183	479	26	266	7	99
BERETINEC	7	48	3	7	-	-	121	607	2	3	1	76
BREZNICA	49	334	2	2	-	-	171	1125	18	361	6	87
BREZNIČKI HUM	11	83	4	10	-	-	86	433	7	241	4	435
CESTICA	18	1326	8	14	3	5	285	1921	4	27	6	18
DONJA VOĆA	19	191	4	7			161	620	11	108	6	105
GORNJI KNEGINEC	2	15	4	7	1	3	133	543	2	15	5	43
IVANEC	21	129	12	28	1	1	567	1999	25	591	8	139
JALŽABET	26	426	15	37	1	2	233	9300	4	85	4	33
KLENOVNIK	5	49	4	12	-	-	122	494	19	238	5	7
LEPOGLAVA	13	108	2	9	-	-	304	1230	29	231	6	15
LUDBREG	22	92	19	54	3	7	270	2159	21	265	7	538
LJUBEŠĆICA	1	1	2	5	-	-	39	113	5	66	4	217
MALI BUKOVEC	16	1156	2	5	-	-	193	1956	5	165	3	188
MARTIJANEC	17	104	10	23	1	2	218	1842	9	79	5	57
MARUŠEVEC	31	352	7	14	1	4	384	2254	8	106	6	296
NOVI MAROF	18	125	10	20	3	5	231	823	28	198	9	26
PETRIJANEC	30	435	11	32	-	-	195	2436	9	145	4	647
SRAČINEC	1	2	2	4	-	-	39	1159	1	2	2	184
SVETI ĐURĐ	23	332	5	10	-	-	322	7783	13	252	3	77
SVETI ILIJA	11	49	8	11	-	-	165	565	6	46	7	304
TRNOVEC BARTOLOVEČKI	2	49	6	8	3	10	271	1347	4	66	5	817
VARAŽDIN	6	49	26	150	3	27	178	6311	11	212	12	442
VARAŽDINSKE TOPLICE	26	317	6	16	-	-	171	3026	9	104	8	33
VELIKI BUKOVEC	7	74	3	6	1	1	113	1164	7	174	4	457

VIDOVEC	18	139	8	16	1	36	237	1194	4	21	4	16
VINICA	7	71	8	18	-	-	124	478	1	88	2	56
VISOKO	45	314	9	32	-	-	149	809	7	80	2	144
VARAŽDINSKA ŽUPANIJA	470	6470	204	562	22	103	5665	54170	295	4235	145	5556
RH	18520	426549	5333	28707	1178	5243	71401	1321734	19077	705134	5017	85039

Izvor: Jedinstveni registar domaćih životinja (JRDŽ)

Na području županije također kontinuirano pada broj udruga koje okupljaju proizvođače stoke. Trenutno je najaktivnija Udruga uzgajivača svinja Varaždinske županije koja broji ukupno 97 članova.

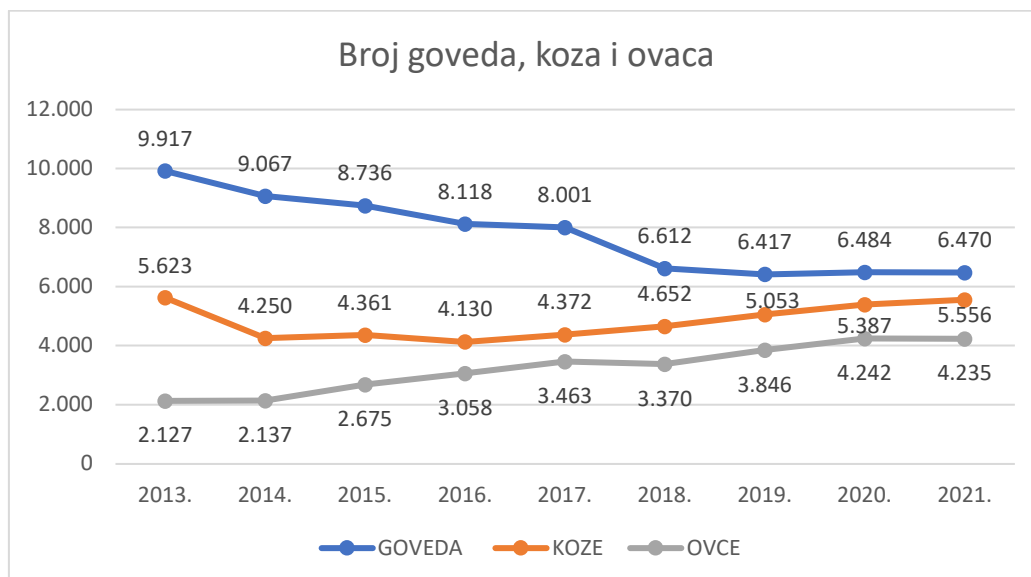
Grafikon 8: Struktura stočarske proizvodnje (broj grla) u periodu 2013.- 2021.



Izvor: HPA, 2013.-2020., 2021. JRDŽ

Razlog povećanja broja svinja u 2015. godine je promjena načina izračuna broja svinja - u izračun su uključeni podaci iz zadnjeg Veterinarskog pregleda gospodarstva (VPG), uz podatke iz Godišnje dojave brojnog stanja svinja.

Grafikon 12: Pregled ukupnog broja goveda, koza i ovaca na području Varaždinske županije u razdoblju od 2013. do 2021. godine



Izvor: HPA, 2013.-2020., 2021. JRDŽ

U Varaždinskoj županiji je prema dolje navedenim podacima u uzgoju 2.305 krava u 546 stada te je prosječna veličina stada 4,2 krave. Od ukupnog broja krava njih se 1.417 nalazi u sustavu kontrole mliječnosti (provedba uzgojnog programa). Prosječna veličina stada na razini RH iznosi 7,7 krava.

Tablica 48: Broj goveda i krava u Varaždinskoj županiji RH

Županija	Goveda		Krave		Kontrola mliječnosti	
	Grla	Stada	Grla	Stada	Krave	Stada
Varaždinska	7.429	827	2.305	546	1.417	129
Republika Hrvatska	486.190	28.693	153.352	19.823	77.875	3.565

Izvor: MP i HAPIH

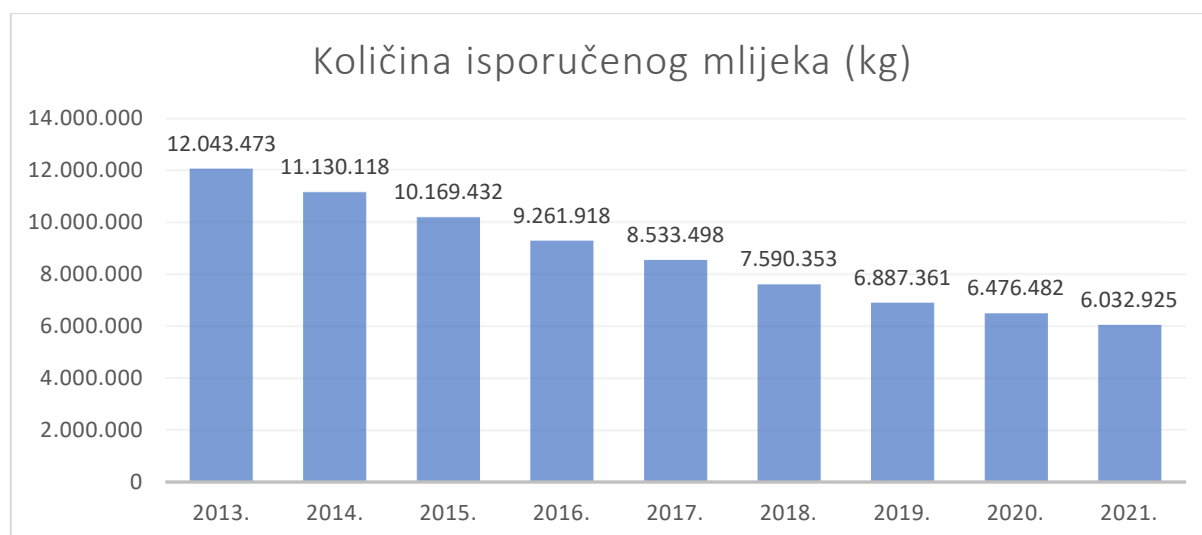
Prema broju krava u stadu najviše krava je u razredu od 11 do 30 krava, međutim još uvijek je veliki broj krava u stadima s manje od 6 krava (819) i u stadima sa 6 do 10 krava (369).

Tablica 49: Broj krava u stadu

Županija/RH	Krave					
	< 6	6 - 10	11 - 30	31 - 100	101 - 250	> 251
Varaždinska	819	369	906	211	0	0
RH	29.432	18.277	42.150	30.672	11.225	21.596

Izvor: MP 2021.

U 2021. godini na području Varaždinske županije proizvedeno je 6.032.925 kg mlijeka. U razdoblju od 2013.- 2021. zamjetan je zabrinjavajući pad broja posjednika životinja, odnosno isporučitelja mlijeka pa time i smanjenje količine mlijeka.

Grafikon 9: Količina isporučenog mlijeka*Izvor: HPA, 2013.-2019., 2020. – 2021. MP RH*

Grafikon 10: *Proizvođači mlijeka*



Izvor: HPA, 2013.-2021. , 2020. - 2021. MP RH

Tablica 50: *Količina isporučenog kravljeg mlijeka i ukupan broj isporučitelja kravljeg mlijeka tijekom 2021. godine*

JLS	Broj isporučitelja	Količina isporučenog mlijeka (kg)
Petrijanec	11	1.073.563
Maruševac	16	813.315
Jalžabet	11	747.243
Cestica	4	595.212
Sveti Đurđ	7	459.231
Donja Voća	8	353.088
Breznica	13	296.262
Visoko	5	259.752
Breznički Hum	5	195.219
Varaždinske Toplice	9	175.777
Donji Martijanec	8	167.792
Novi Marof	3	151.260
Bednja	2	109.057
Ludbreg	7	106.831
Vinica	2	101.478
Mali Bukovec	5	96.900
Lepoglava	2	84.151
Trnovec Bartolovečki	2	83.402
Sveti Ilija	1	72.563
Vidovec	3	36.465
Beretinec	1	23.450
Veliki Bukovec	2	18.465
Varaždin	2	12.449
Varaždinska županija	129	6.032.925
RH	4.115	428.665.190

Izvor: Ministarstvo poljoprivrede RH - <https://stocarstvo.mps.hr/izvjestaji-o-broju-domacih-zivotinja-jrdz-i-isporucenim-kolicinama-mlijeka-slkm/>

Količine isporučenog kravljeg mlijeka predstavljaju ukupno proizvedene količine kravljeg mlijeka u 2021. godini koje je isporučeno u mljekare.

Varaždinska županija u ukupnoj proizvodnji kravljeg mlijeka u Hrvatskoj sudjeluje sa svega 1,4% iako se na području županije nalaze četiri mljekare. One su u 2021. godini ukupno otkupile 144.909.929 kg mlijeka tako da je udio kravljeg mlijeka koje te mljekara otkupe s područja Varaždinske županije neznatnih 4.2%. (Izvor HAPIH i MP).

Prema podacima HAPIH-a Centra za stočarstvo više od 70 % otkupljenih količina mlijeka dolazi iz četiri županije: Osječko–baranjske (31,4 %), Bjelovarsko-bilogorske (15,5 %), Vukovarsko-srijemske (13,1 %) i Koprivničko-križevačke (13,1 %). U 2021. godini povećana je isporuka u dvije od četiri nabrojane županije (Osječko -baranjskoj i Vukovarsko-srijemskoj) te Karlovačkoj, Krapinsko-zagorskoj i Zadarskoj županiji (zeleni boja). Ostale županije kojima pripada i Varaždinska županija imaju smanjenu proizvodnju mlijeka (crvena boja).

Slika 5: Otkup mlijeka po županijama 2021/2020



Izvor: Ministarstvo poljoprivrede

Samodostatnost u proizvodnji mlijeka na razini Europske unije je 118,4 %. Najnižu samodostatnost ima Republika Hrvatska s 47,8 %, a najviša je u Danskoj 229,6 %.

Prema podacima HAPIH-a i MP-a prosječna proizvodnja mlijeka po kravi u standardnoj laktaciji u Varaždinskoj županiji iznosi 5.573 kg mlijeka što je značajno niže od prosjeka Hrvatske koji iznosi 6,780 kg.

Količina isporučenog ovčjeg i kozjeg mlijeka i ukupan broj isporučitelja tijekom 2021. godine

U Hrvatskoj je evidentirano 333 isporučitelja ovčjeg mlijeka koji isporuče ukupno 2.755.619 kg ovčjeg mlijeka. U Varaždinskoj županiji se nalazi jedan isporučitelj (Varaždin) koji isporuči 4.249 kg ovčjeg mlijeka godišnje. Podaci ne sadrže proizvedene količine ovčjeg i kozjeg mlijeka koje se prodaje na kućnom pragu u prerađenom ili neprerađenom obliku te količine ovčjeg mlijeka koje gospodarstvo koristi za osobnu potrošnju.

Pasmine ovaca koje su obuhvaćene uzgojno selekcijskim radom u ovčarstvu Varaždinske županije su istarska, travnička, njemački merino, romanovska, solčavsko jezerska i Ille de France.

Tablica 51: Količina isporučenog kozjeg mlijeka i ukupan broj isporučitelja kozjeg mlijeka tijekom 2021. godine

JLS	Broj isporučitelja	Količina isporučenog mlijeka (kg)
UKUPNO RH	138	3.881.773
UKUPNO VARAŽDINSKA	37	1.531.856
Trnovec Bartolovečki	4	272.795
Petrijanec	4	177.697
Ludbreg	3	169.525
Breznički Hum	2	159.937
Varaždin	5	143.461
Veliki Bukovec	2	107.687
Sveti Ilija	1	106.106
Mali Bukovec	1	76.089
Maruševac	2	71.858
Visoko	2	48.963
Breznica	2	40.221
Ivanec	1	37.690
Donji Martijanec	2	23.848
Sveti Đurđ	1	20.472
Beretinac	1	19.595
Donja Voća	1	18.686
Ljubešćica	1	15.629
Vinica	1	14.423
Sračinec	1	7.174

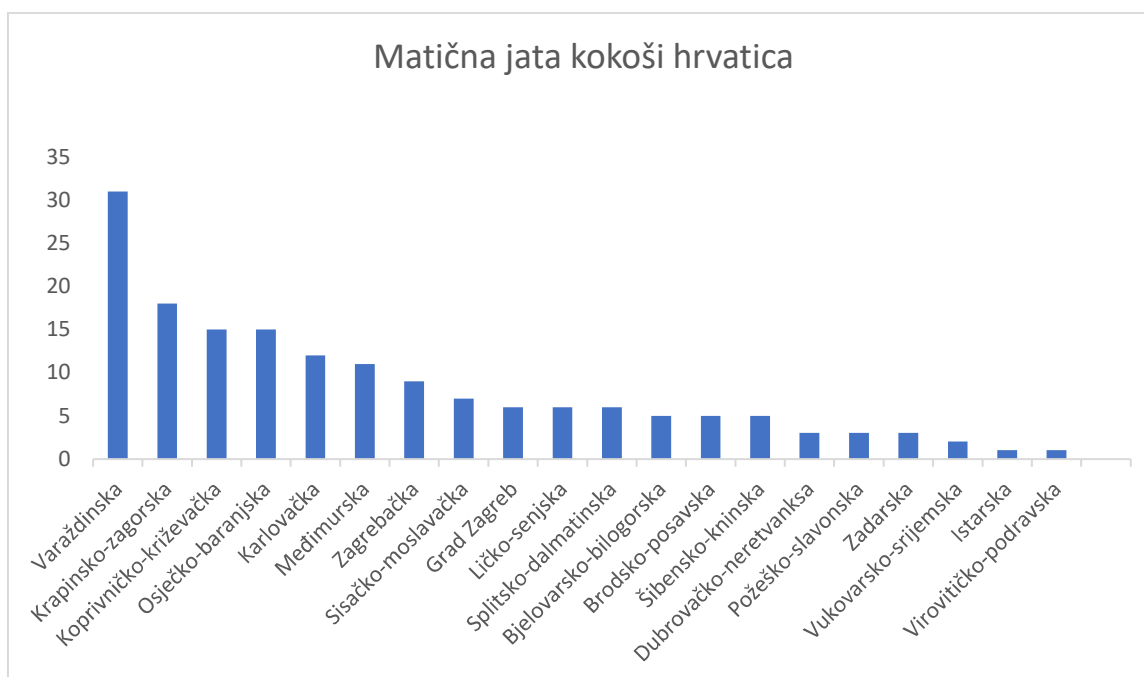
Izvor: Ministarstvo poljoprivrede - <https://stocarstvo.mps.hr/izvjestaji-o-broju-domacih-zivotinja-jrdz-i-isporucenim-kolicinama-mlijeka-sikm/>

Pasmine koza koje su obuhvaćene uzgojno selekcijskim radom u kozarstvu Varaždinske županije su alpina, sanska i hrvatska šarena koza.

Peradarstvo

U Varaždinskoj županiji odvija se značajan udio proizvodnje peradskog mesa iz konvencionalnog uzgoja i tova, ali se tradicionalno uzgajaju i dvije izvorne pasmine peradi kokoš hrvatica i zagorski puran. Zanimljivo je da najveći broj uzgajivača kokoši hrvatica dolazi iz Varaždinske županije (31) koji uzgajaju 595 kokoši od ukupno 4.097 kokoši te pasmine u cijeloj Hrvatskoj.

Slika 6: Broj matičnih jata kokoši hrvatica u 2020. godini



Izvor: HAPIH

Nažalost situacija s uzgojem zagorskih purana čija je inicijativa za zaštitom i očuvanjem te obnovom uzgoja krenula upravo iz Varaždinske županije nije tako dobra kao u slučaju kokoši hrvaticice. U Hrvatskoj je u 2020. godini bilo umatičeno ukupno 2.685 kljunova kod ukupno 135 uzgajivača. Najveći broj zagorskih purana nalazi u Krapinsko-zagorskoj županiji (1.318), a slijede sa znatno manjim brojem Osječko-baranjska (582) i Varaždinska županija (466).

Tablica 52: Broj zagorskih purana i uzgajivača u 2020. godini

Županija	2018.		2020.	
	Broj purana	Uzgajivači	Broj purana	Uzgajivači
Krapinsko-zagorska	794	49	1.318	71
Varaždinska	387	43	466	41
Koprivničko-križevačka	126	6	72	6
Zagrebačka	94	2	92	4
Vukovarsko-srijemska			12	1
Osječko-baranjska	321	5	582	7
Požeško-slavonska	6	1	103	1
Splitsko-dalmatinska	6	1	10	1
Međimurska	30	2	30	3
Ukupno	1.770	110	2.685	135

Izvor: HAPIH

Proizvodnja tovljenih pilića

Temeljem podataka VETI-KOLK-a u 2021. godini na području Varaždinske županije 68 subjekata je isporučilo na klanje ukupno 14.935.728 komada tovljenih pilića – brojlera ukupne bruto težine 33.257.610 kg. Na području Varaždinske županije evidentirana su četiri objekta za klanje peradi

različitih kategorija u kojima je u 2021. godini na temelju podataka VETI-KOLK-a ukupno zaklano 23.060.620 komada brojlera što je 59% ukupno zaklanih brojlera na području Republike Hrvatske.

Proizvodnja jaja

Prema Upisniku farmi kokoši nesilica od 31.12.2021. godine koji vodi Uprava za veterinarstvo i sigurnost hrane, na području Varaždinske županije registrirano je 17 objekata za držanje kokoši nesilica s ukupnim maksimalnim kapacitetom od 192.147 nesilica. U VETI 2 sustavu prijave prometa za 2021. godinu na području Varaždinske županije evidentirana je proizvodnja od 2.259.949 kg jaja što je 8% od ukupno evidentirane proizvodnje jaja na području Republike Hrvatske (28.402.253 kg).

Pčelarstvo

Na području Varaždinske županije pčelari su organizirani u četiri pčelarska društva (Varaždin, Ludbreg, Bednja i Madžarevo). Prema prikupljenim podacima Hrvatskog pčelarskog saveza u Hrvatskoj je 2020. godine bilo 7470 pčelara, 8754 pčelinjaka i 366.814 košnica. Gustoća pčelinjaka u Hrvatskoj iznosi 6,4 košnice po četvornom kilometru. Prema podacima Hrvatskog pčelarskog saveza za 2021. godinu, na području Varaždinske županije pčelarstvom se bave 236 pčelara koji imaju ukupno 15.806 košnica (pčelinjih zajednica) te su organizirani u nekoliko pčelarskih društava.

Cvjećarstvo

Na području Varaždinske županije djeluje Udruga cvjećara ludbreške regije. Najveći broj članova proizvođača cvijeća je iz Varaždinske županije (83 od ukupno 120 članova). Članovi Udruge, proizvođači cvijeća godišnje proizvedu oko 15.000.000 raznog vrsta cvijeća. Uglavnom se proizvodi jednogodišnje i dvogodišnje balkonsko cvijeće i cvijeće za uređenje cvjetnih gredica kod uređenja okoliša. Najviše se proizvede maćuhica, pelargonija, surfinija, begonija, vodenika, krizantema, tagetes, jaglac i drugo. Razvija se i proizvodnja i uzgoj sadnica ruža. Udruga cvjećara ludbreške regije jedina u Hrvatskoj ima certifikat za jamstveni žig pod nazivom Ludbreški rozetlin koji služi kao jamstvo potrošačima da kupuju kvalitetno i domaće cvijeće.

Također djeluju i 2 zadruge: Poljoprivredno cvjećarska zadruga „Varaždinski cvijet“ i Poljoprivredna zadruga „Cvetek“. PCZ „Varaždinski cvijet“ broji 9 članova proizvođača cvijeća koji godišnje proizvode više od 2.000.000 presadnica na preko 30 000 m² zatvorenog i 100 000 m² otvorenog prostora. Poljoprivredna zadruga „Cvetek“ broji 8 članova koji proizvode više od 80 vrsta cvijeća na 20.000 m² zatvorenog prostora te na otvorenom površine 5 ha. Svi članovi Zadruge su članovi Udruge cvjećara Ludbreške regije i korisnici brendiranog znaka Ludbreški rozetlin.

Vrijedi spomenuti i udругu vrtlara Varaždinske županije koja redovito organizira vrtlarske i cvjećarske izložbe s ciljem unapređenja kvalitete uređenja vrtova, pejzaža, očuvanju zaštite prirode i životne okoline na području županije.

Šumarstvo

Šume zauzimaju ukupno 44.247 ha površine, odnosno 43% ukupnog teritorija Županije. Šume se u Varaždinskoj županiji prostiru na planinskim masivima Ivančice, Kalnika i Ravne gore te na nižim, brežuljkastim područjima, kao i uz rijeku Dravu. Šume gospodarske namjene pokrivaju 39.288 ha, dok se na 5.474 ha prostiru šume koje se ubrajaju u kategoriju šuma s posebnom namjenom. Zbog velike gustoće naseljenosti šume ovog područja imaju veliku ulogu, ne samo u gospodarskom smislu već ponajprije kroz općekorisne funkcije šuma.

Od ukupne površine, 30.802 ha šuma je u privatnom vlasništvu, a 13.445 ha u državnom vlasništvu. Ti podaci su podložni promjeni s obzirom da se postupak povrata nacionalizirane imovine još provodi.

Državnim šumama gospodare Hrvatske šume d.o.o. kroz šumarije Ivanec, Ludbreg i Varaždin. Sirovina iz državnih šuma i šuma većih šumoposjednika se prodaje na tržištu dok ju mali šumoposjednici pretežno koriste za vlastite potrebe.

Izuzetna raznolikost šuma predstavlja i veliki potencijal za proizvodnju i sakupljanje nedrvenih šumskih proizvoda (gljive, tartufi, ljekovito bilje, šumski plodovi...). Istraživanjem je utvrđena prisutnost komercijalnih vrsta tartufa što predstavlja potencijal za razvoj tartufarstva, podizanja plantaža tartufa te mikoturizma.

Udruživanje

Na području županije djeluje i Županijski savez poljoprivrednih udruga čiji je zadatak okupljanje svih poljoprivrednih udruga s područja Varaždinske županije, bez obzira kojom vrstom poljoprivredne djelatnosti se njezini članovi bave, a s ciljem razvoja poljoprivredne proizvodnje i povećanja konkurentnosti domaćih poljoprivrednih proizvođača i proizvoda na tržištu te poticanja zajedničkog nastupa kako na tržištu tako i prema državnim, županijskim i lokalnim tijelima i institucijama. Osnivanjem jedinstvenog saveza poljoprivrednih udruga na razini naše županije, željelo se prije svega omogućiti stvaranje jednog organiziranog sustava koji će biti aktivan partner županijskoj vlasti prilikom donošenja razvojnih programa i planova u poljoprivredi. Putem profesionalizacije rada i opremljenosti, Savezu se omogućuju povoljni uvjeti rada. Poljoprivredni proizvođači (udruženja) polako prepoznaju ulogu i svrhu jedinstvenog županijskog Saveza te mu se i priključuju. Od početnih 14 udruga, Savez danas u svojem članstvu ima 17 udruga te mu je cilj povećati broj članica i povećati aktivnost mladih poljoprivrednika u radu istih. Udruge članice Saveza su: Pčelarsko društvo Varaždin, Udruga pčelara "PD Ludbreg", "ŽIVOT" društvo za biološko-dinamičko gospodarenje Ludbreg, Udruga za promicanje ekološke poljoprivrede "ARKA", "LUNA" Udruga za ekološku i biodinamičku proizvodnju, Udruga cvjećara ludbreške regije, Udruga vrtlara Varaždinske županije, Udruga vinogradara i vinara "Sveti Martin", Udruga vinogradara i voćara "Mejaši" Ljubešćica, Udruga vinogradara "Trsek" Ludbreg, Udruga uzgajivača zagorskog purana Varaždinske županije, Udruga stočara i ratara "Seljačka sloga 2000", Udruga "Varaždin-grad kočija", Udruga uzgajivača svinja Varaždinske županije, Udruga za organizaciju natjecanja orača Varaždinske županije, Udruga proizvođača povrća i voća "Zeljari" općine Vidovec, Udruga "Varaždinsko bučino ulje".

Savez je u velikoj mjeri doprinio promociji i brendiranju autohtonih poljoprivrednih proizvoda „Varaždinsko zelje“ i „Varaždinsko bučino ulje“ te razvoju brendiranog znaka „Ludbreški rozetlin“. Ujedno aktivno sudjeluje i u promociji rada udruga koje se bave očuvanjem izvornih pasmina peradi te udruga koje promoviraju ekološku i biodinamičku proizvodnju. Savez omogućuje izobrazbu članova te njihovo informiranje i prilagođavanje poslovanja novim zakonskim regulativama EU, potencira razmjenu iskustva među poljoprivrednim proizvođačima, zastupa članice u ostvarivanju prava i interesa kod nadležnih institucija u poljoprivredi te povezuje članice sa stručnim organizacijama i ustanovama.

Na području Županije djeluje 7 udruga privatnih šumovlasnika (UPŠ "Toplički bregi" Varaždinske Toplice, UPŠ "BAGREM" Ludbreg, UPŠ "Grabar" Novi Marof, UPŠ "Kesten" Lepoglava, UPŠ "KLEN" Klenovnik, UPŠ "Opeka" Vinica i UPŠ "LIPA" Ivanec). Udruge kroz svoje aktivnosti privlače sredstva (nacionalni i EU fondovi) koja se ulažu u razvoj privatnih šuma što predstavlja dobrobit kroz povećanje kvalitete života, kako za vlasnike šuma tako i za sve stanovnike ovog područja. Za koordinaciju svih udruga osnovan je Savez udruga privatnih šumovlasnika Varaždinske županije kao samostalna, nestranačka, interesna društvena organizacija dobrovoljno udruženih Udruga privatnih šumovlasnika s područja Varaždinske županije, a u svrhu zadovoljavanja zajedničkih interesa članova Udruga. Savez udruga privatnih šumovlasnika organizira izobrazbu članova na temu: rad na siguran način i pravilno

rukovanje šumskom mehanizacijom, organizaciju terenske ekskurzije, sudjelovanje na manifestacijama u organizaciji ostalih Udruga, zatim sudjelovanje u provedbi projekata Varaždinske županije i ostalih jedinica lokalne samouprave. Isto tako Savez je koordinator rada između Udruga, Hrvatskih šuma i Sektora za šume privatnih šumoposjednika Ministarstva poljoprivrede te također radi na upoznavanju javnosti o stanju, stručnim problemima i napretku šumarstva u Županiji.

Na području Županije djeluje 17 zadruga koje se bave poljoprivrednom djelatnošću. Neke od registriranih zadruga su: Poljoprivredno-cvjećarska zadruga Varaždinski cvijet, Poljoprivredna zadruga Cvetek, Poljoprivredna zadruga Ivanec, Poljoprivredna zadruga Jalžabet, Poljoprivredna zadruga Mali Bukovec, Poljoprivredna zadruga Poljodjelac, Poljoprivredna zadruga Puran bednjanskog kraja, Poljoprivredna zadruga Sloga, Poljoprivredna zadruga Varaždinsko povrće, Poljoprivredna zadruga Vidovec- Nedeljanec, Pčelarska zadruga API-CRO i Poljoprivredna zadruga Ludbreški kraj.¹²⁹

Od svih navedenih udruga te fizičkih i pravnih subjekata registriranih za poljoprivrednu proizvodnju samo je PZ Varaždinsko povrće osnovalo proizvođačku organizaciju u poljoprivredi u sektoru drugi proizvodi te su zasada jedina proizvođačka organizacija u Varaždinskoj županiji.

Tradicionalni proizvodi Varaždinske županije

Posljedica izražene agrobioraznolikosti i tradicije bavljenja poljoprivredom na prostorima Varaždinske županije je i veliki broj trenutno zaštićenih proizvoda oznakama izvornosti ili zemljopisnog porijekla kojih ima čak 9 (na nacionalnoj ili EU razini). Od toga se 4 proizvoda odnose isključivo na područje Varaždinske županije, 4 na područje sa susjednim županijama (Krapinsko zagorskom i Zagrebačkom županijom) te jedan na šire područje RH. Osim toga postoje i druge razine zaštite poput jamstvenog žiga koje doprinose zaštiti i promociji tradicijskih proizvoda. Na području županije postoji 8 takvih proizvoda: Vabučin, Kučanski koščićjak, Trnovečka makovnjača, Šemovečka kelešica, Varaždinski medenjaci, Vidovečki gibanik, Ludbreški rozetlin i Mlinčani kolač.

Tablica 53: Pregled zaštićenih tradicijskih poljoprivrednih proizvoda Varaždinske županije

R. br.	Proizvod	Razina i status zaštite
1.	Varaždinsko zelje	Zaštićena oznaka izvornosti
2.	Zagorski puran	Zaštićena oznaka zemljopisnog podrijetla
3.	Zagorski mlinci	Zaštićena oznaka zemljopisnog podrijetla
4.	Varaždinski klpič	Zaštićena oznaka zemljopisnog podrijetla
5.	Varaždinsko bučino ulje	Zaštićena oznaka zemljopisnog podrijetla
6.	Zagorski štrukli / Zagorski štruklji	Zaštićena oznaka zemljopisnog podrijetla
7.	Zagorski bagremov med	Zaštićena oznaka izvornosti
8.	Ludbreški hren	Zaštićena oznaka zemljopisnog podrijetla
9.	Meso crne slavonske svinje	Zaštićena oznaka zemljopisnog podrijetla
10.	Vabučin	Zaštićen jamstvenim žigom pri Zavodu za intelektualno vlasništvo
11.	Kučanski koščićjak	Zaštićen jamstvenim žigom pri Zavodu za intelektualno vlasništvo
12.	Trnovečka makovnjača	Zaštićena jamstvenim žigom pri Zavodu za intelektualno vlasništvo
13.	Varaždinski medenjaci	Zaštićeni jamstvenim žigom pri Zavodu za intelektualno vlasništvo
14.	Vidovečki gibanik	Zaštićen jamstvenim žigom pri Zavodu za intelektualno vlasništvo
15.	Ludbreški rozetlin	Zaštićen jamstvenim žigom pri Zavodu za intelektualno vlasništvo
16.	Šemovečka kelešica	Zaštićena jamstvenim žigom pri Zavodu za intelektualno vlasništvo
17.	Mlinčani kolač	Zaštićen jamstvenim žigom pri Zavodu za intelektualno vlasništvo

Izvor: Ministarstvo poljoprivrede i Varaždinska županija, Upravni odjel za poljoprivredu i zaštitu okoliša

¹²⁹ Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja; Uprava za industriju, poduzetništvo i obrt, 2020.

Kako bi što bolje pozicionirala ove proizvode i tako ih zaštitila te proizvođačima osigurala bolju prodaju i zaradu Varaždinska županija provodi marketinške aktivnosti poput različitih prodajnih manifestacija, izrade promidžbenih materijala, oglašavanje i sl.. Posebna pažnja se pridaje upoznavanju najmlađih naraštaja sa vrijednostima tradicionalnih proizvoda te se organiziraju različite edukacije s pratećim edukacijskim materijalima (bojanke, slikovnice, igraonice i sl.). Sa ciljem podizanja kakvoće proizvoda organiziraju se izložbe od kojih je najpoznatija postala izložba bučinih ulja koja je s vremenom postala međunarodna sa jakim konkurencijom proizvođača bučinog ulja iz cijele Europe.

Poljoprivredu Varaždinske županije karakteriziraju male poljoprivredne površine i velika usitnjenost posjeda kojima pretežito upravljaju obiteljska poljoprivredna gospodarstva čiji su nositelji uglavnom stariji od 50 godina. Takvo stanje značajno usložnjava proizvodne procese i razvoj što rezultira s niskom stopom dohodovnosti i održivosti poljoprivrede što se očituje u proizvodnim pokazateljima koji uglavnom imaju negativne trendove. U djelu razvoja zaštite i brendiranja lokalnih tradicijskih proizvoda kao i razvoja ekološke poljoprivrede postoji uzlazni trend, što je svakako ohrabrujuće, međutim nedostatno je za postizanje veće stope samodostatnosti u proizvodnji hrane.

1.2.9. Turizam

Hrvatska ima velik izvoz usluga, kojim dominira turizam s udjelom od oko 70 % ukupnog izvoza usluga. Prihodi od izvoza usluga u turizmu dosegli su gotovo 20 % BDP-a, a procjena je da ukupan doprinos turizma gospodarstvu Hrvatske (cjelokupni izravni i neizravni doprinos turizma bruto dodanoj vrijednosti) iznosi 16,9%. Oba pokazatelja svrstavaju Hrvatsku među države Europske unije koje najviše ovisi o turizmu.

Prema podacima DZS-a, u Republici Hrvatskoj je u 2019. godini ostvareno 19.566.146 dolazaka, dok je u 2020. godini zbog pandemije COVID-19 ostvareno tek 7.001.128 dolazaka. Turizam Varaždinske županije ostvaruje prosjek manji od 1% dolazaka u ukupnom broju na razini RH. U godinama koje su prethodile 2020. godini županija je bilježila trend porasta broja noćenja i dolazaka. Ti podaci mogu se povezati s investiranjem u turizam Varaždinske županije posljednjih nekoliko godina što je rezultiralo proširenjem turističke ponude i podizanjem njene kvalitete. U 2020. godini broj noćenja i dolazaka se znatno smanjio zbog pandemije COVID-19 zbog čega je zabilježeno 44,16% manje dolazaka u odnosu na 2019. godinu, te 50,83% manje noćenja u odnosu na 2019. godinu. U 2021. godini ponovno se bilježi rast noćenja i to od čak 65,69% u odnosu na prethodnu godinu.

Tablica 54: Dolasci i noćenja prema turističkim zajednicama u koje turisti odlaze u razdoblju od 2018.-2021. godine

GRAD/OPĆINA	2018.		2019.		2020.		2021.	
	dolasci	noćenja	dolasci	noćenja	dolasci	noćenja	dolasci	noćenja
Bednja – Trakošćan, TZO	14.826	24.979	19.090	32.844	14.518	20.102	22.916	34.021
Gornji Kneginec, TZO	4.501	6.866	3.936	6.109	1.943	3.896	3.419	7.424
Ivanec, TZG	2.359	3.809	2.235	4.943	1.660	3.203	3.143	5.306
Lepoglava, TZG	870	1.710	520	1.146	321	824	509	1.177
Ludbreg, TZG	4.073	9.215	5.248	10.352	2.806	5.503	4.335	9.588
Novi Marof, TZG	573	1.296	828	2.584	843	2.872	1262	3.971
Varaždin, TZG	33.779	70.924	39.032	78.828	17.269	33.807	25.943	55.015
Varaždinske Toplice, TZG	9.507	46.937	9.072	44.380	4.433	12.902	7.941	23.119
Varaždinska županija, TZŽ	1.165	4.247	1.759	6.617	1.836	9.242	3.987	13.398
UKUPNO	71.653	169.983	81.720	187.803	45.629	92.351	73.455	153.019

Izvor: eVisitor, Dolasci i noćenje turista 2018.-2021.

Najviše turista u razdoblju od 2018. do 2021. godine bilježi grad Varaždin s prosječno 29.006 dolazaka godišnje. Na drugom mjestu je Bednja s prosječno 17.838 dolazaka godišnje, a slijede ih Varaždinske Toplice s prosječno 7.738 dolazaka godišnje.

U 2021. godini smanjio se priljev turista za 10% te noćenja za 19% u odnosu na 2019. godinu. Najveći priljev vidljiv je na turistima iz Češke gdje imamo povećanje dolazaka za 60% i noćenja za 53%, Poljske gdje imamo povećanje dolazaka za 26% i noćenja za 29% te Slovačke gdje imamo povećanje dolazaka za 23% i noćenja za 25%. Najveći pad dolazaka i noćenja bilježe Turisti iz susjednih zemalja Srbija s 55% dolazaka i 57% noćenja, Bosna i Hercegovina s 51% dolazaka i 38% noćenja, Slovenija s 44% dolazaka i 35% noćenja, Italija s 43% dolazaka i 28% noćenja. U 2020. godini bilježi se značajan pad broja domaćih i inozemnih turista u odnosu na 2019. godini zbog pandemije COVID-19.

Hoteli su relativno najvažniji oblik smještaja, a u ponudi dominiraju hoteli s 3* (3 hotela u Varaždinu, 2 u Ludbregu i te 1 u Ivancu), četiri hotela imaju 4* (3 u Varaždinu te 1 u Trakošćanu), a jedan hotel u Ludbregu 2*. U Varaždinu posluju i 2 pansiona, 2 pansiona posluju i u Varaždinskim Toplicama, jedan pansion djeluje u Novom Marofu i Ivancu, dok je po jedno prenoćište organizirano u Lepoglavi (vezano u kaznionicu), Sračincu te Jalžabetu. Zadnjih godina jedan od važnijih oblika smještaja su i hosteli kojih u Varaždinskoj županiji ima 5 i od toga svih 5 je u Varaždinu.

U 2020. godini kreiran je jedinstveni katalog nositelja standarda „Kuće za odmor s pričom“ s ciljem brendiranja ruralnog i autohtonog smještaja na području Varaždinske županije, čime je ovaj segment smještajne ponude postao prepoznatljiv na domaćem i stranom tržištu. Čak 90% turista koji dolaze u ove kuće su Nijemci, Danci, Skandinavci te je njihov prosjek boravka minimalno sedam noći, odnosno većina ostvaruje noćenja od 10-14 dana. U ponudi Varaždinske županije postoje 92 kuće za odmor kao i 45 kuća za odmor s pričom.

Struktura ukupnih raspoloživih smještajnih kapaciteta Županije (ležajevi) pokazuje da su Varaždinske Toplice s ukupno 37% raspoloživog kapaciteta i Varaždin s 25% glavna turistička odredišta Županije, a prema važnosti slijede Bednja te Ludbreg. Prema podacima TZ grada Varaždina, hotelski kapaciteti na području Varaždinske županije raspolažu s ukupno 1.203 kreveta. Unatoč bogatoj kulturnoj baštini i velikoj raspoloživosti smještaja, Varaždinska županija ostvaruje nisku razinu popunjenosti hotelskog smještaja (34,36%), objekata u domaćinstvu (26,54%) i objekata na OPG-u (35,53%). U 2021. godini u

odnosu na 2019. najveći rast popunjenosti imali su objekti na OPG-u (17,53 postotna boda), objekti u domaćinstvu (13,15 postotna boda) te hoteli (9,24 postotna boda).

Tablica 55: Popunjenost prema vrsti objekata

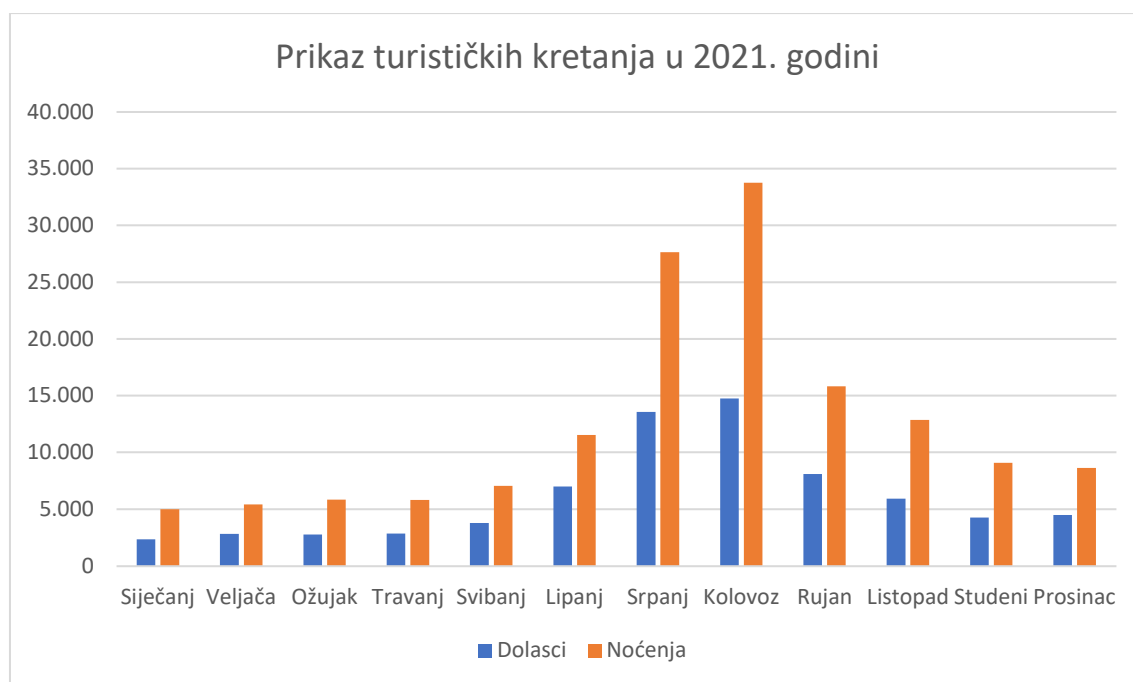
Objekt / Vrsta objekta	Popunjenost 2021.	Popunjenost 2019.
Hoteli	34,36%	25,12%
Nekomercijalni smještaj	0,00%	0,00%
Objekti na OPG-u (seljačkom domaćinstvu)	35,53%	18,00%
Objekti u domaćinstvu	26,54%	13,39%
Ostali ugostiteljski objekti za smještaj (Druge vrste - skupina kampovi)	3,21%	6,61%
Restorani	0,00%	5,16%
Ukupno	13,57%	12,70%

Izvor: Turistička zajednica Varaždinske županije, 2021.

Najznačajnije atrakcije prema posjećenosti, u Varaždinskoj županiji jesu dvorac Trakošćan te Gradski muzej Varaždin, dok od događanja su to Špancirfest te Dani svete Nedjelje.

Iako 47,1% dolazaka i 47,5% noćenja ostvaruju domaći turisti, kod posjete važnijih turističkih znamenitosti i atrakcija prevladavaju pretežito strani turisti. Sezonálnost turizma nije toliko izražena iako se kroz godinu maksimalna razina broja dolazaka i noćenja turista ostvaruje u ljetnim mjesecima (45%). Prosječno trajanje boravka je oko dva dana

Grafikon 11: Prikaz turističkih kretanja u 2021. godini



Izvor: DZS, Priopćenje, Dolasci i noćenje turista 2021.

Strategijom razvoja turizma Varaždinske županije 2015. – 2025. utvrđeni su potencijali za razvoj različitih oblika turizma u Varaždinskoj županiji, i to:

- kulturnog (povijesna jezgra grada Varaždina, dvorac Trakošćan i mnoštvo dvoraca, utvrda i kurija, rimske iskopine Aquae Iasae – Varaždinske Toplice, rimske iskopine Iovia – Ludbreg, Arboretum Opeka, UNESCO Lepoglavska čipka i dr.)
- lječilišnog (izvor ljekovite vode "Ludbergin izvor", izvor ljekovite termalne vode u najstarijem prirodnom lječilištu Varaždinske Toplice, bolnica u Novom Marofu, dentalna i estetska medicina)
- vjerskog (Euharistijsko proštenišće Predragocjene Krvi Isusove u Ludbregu)
- lovnog i ribolovnog (32 lovišta – veličinom (iznad 5000 ha) se ističu Zelendvor, Kalnik, Varaždin, Ludbreg, Šaulovec, Ravna gora, Bednja; ribolov rasprostranjen na svim rijekama i jezerima – 17 registriranih sportsko-ribolovnih udruga sa 2.815 članova)
- sportskog i izletničkog turizma (paintball centri u Varaždinu i Varaždinskoj županiji, Aquacity, kupalište Topličica, sportsko-rekreacijski kompleks Minerva, paragliding uzletišta u Ivancu i Bednji, lovište Zelendvor, biciklizam, jahanje, lov i ribolov, planinarenje – Ravna gora, Ivanščica, Kalnik...)
- te drugih oblika turizma, koji nisu u dostatnoj mjeri iskorišćeni.

Kao primarni proizvodi Varaždinske županije u strategiji identificirani su kulturni turizam, zdravstveni, gastronomija i enologija i cikloturizam / planinarenje i pješaćenje.

Uvažavajući navedene strateške odrednice unatrag nekoliko godina na području cijele županije provode se projekti formiranja tematskih puteva i razvoja selektivnih oblika turizma, kojima se nastoji povećati konkurentnost turističke ponude županije, povećati broj dolazaka te produžiti boravak turista u županiji. Ipak, unatoč kontinuiranom angažmanu regionalne i lokalne samouprave te turističkih zajednica na razvoju i obogaćivanju turističke ponude, prisutan je nedostatak poduzetničkog interesa te angažiranosti i interesa lokalnog stanovništva za bavljenje turizmom. Posebno se ističu:

- Rangerov lepoglavski put: povezuje pet crkava i kapelica s Rangerovim freskama u okolici Lepoglave (Lepoglava, Gorica, Purga, Kamenica, Višnjica)
- Biciklističke staze: Mura-Drava-Bike (dio međunarodne biciklističke rute), Od dvorca do dvorca (kružna tura Varaždin-Trakošćan), Toplička (Varaždin-Varaždinske Toplice), Velika – mala ruta, Amazon of Europe ruta
- Planinarske staze: Ravna gora, Ivanščica, Kalnik, Brdo Čevo, Zagorski planinarski put
- Vinski turizam: Toplički (iznad Varaždinskih Toplica), Klampotić (u općini Cestica), Jalžabetski (u općini Jalžabet), Ludbreški (nadmak Ludbrega)
- Put tradicionalne hrane: spaja devet proizvođača autohtonih prehrambenih proizvoda (Varaždinskog kiselog zelja, bučinog ulja, meda i proizvoda od meda, ovčjeg i kozjeg sira, voćnih vina, te dvije etno-kuće s ponudom tradicionalnih jela); Cesta meda: Slatki put (objedinjuje ponudu 6 medara).

Cikloturizam

Cikloturizam je prepoznat kao važan faktor u razvoju kontinentalnog turizma te iz njega proizlazi veliki gospodarski potencijal jer veliki dio prihoda ostaje lokalnoj zajednici. Hrvatska je integrirana u EuroVelo mrežu biciklističkih ruta, koje povezuju cijeli europski kontinent te se tako u našoj županiji potiče razvoj Dravske rute kako bi se ista povezala s Koprivničko-križevačkom županijom, odnosno s EuroVelo rutom koja onuda prolazi. Razvojem cikloturizma potiče se i razvoj popratnih aktivnosti na rijeci Dravi, poput raftinga, vožnje SUP-om, kajakom i slično.

Razvoj cikloturizma uz rijeku Dravu posebno se razvija i kroz projekte sufinancirane iz fondova Europske unije, posebice jer se ta ruta spaja i na susjedne županije, pa i na susjedne države. Razvija se jedinstveni sustav bookinga koji će turistima nuditi mogućnost organiziranja putovanja preko sustava¹³⁰ koji obuhvaća biciklističke rute koje prolaze kroz 5 zemalja (Austrija, Mađarska, Slovenija, Srbija i Hrvatska) kao i povezivanje sa lokalnim smještajem te turističkom ponudom.

Prema „Operativnom planu razvoja cikloturizma na području Varaždinske županije“ biciklistička mreža na području Varaždinske županije se sastoji od sljedećih ruta:

- R01 biciklistička ruta u Varaždinskoj županiji – Dravska – Mura-Drava Bike ruta
- R02 biciklistička ruta u Varaždinskoj županiji – Dravska – Mura-Drava Bike ruta
- R03 biciklistička ruta u Varaždinskoj županiji – Dravska ruta
- Biciklistička ruta Od dvorca do dvorca
- Toplička cikloturistička ruta
- Ostale biciklističke rute
 - Cikloturistička ruta Ludbreg
 - XC biciklistička staza Lužec, Novi Marof
 - XC staza u Beretincu
 - Downhill staza na Ivanščici
 - Ruta Lepoglava-Vudelja-Šumec
 - Ruta Lepoglava-Kamničko Podgorje-Ravna gora-Trakošćan
 - Ruta Lepoglava-Višnjica-Cvetlin-Trakošćan

Na području županije formirana je i međunarodna biciklistička ruta Happy bike. Varaždinska županija, kao treća u Hrvatskoj, uvela je standard kvalitete Cyclist Welcome Quality. Čak 30 smještajnih i ugostiteljskih objekata s područja Varaždinske županije postali su dio Cyclist Welcome mreže (hoteli, pansioni, apartmani, kuće za odmor, hosteli, restorani i OPG-ovi, agencije kao i objekti za najam i servis bicikla).

Aktivni / Zeleni turizam

Aktivni / Zeleni turizam – činjenica da je strateški resurs turizma Varaždinske županije ekološko visokovrijedan prostor čija će vrijednost i dalje rasti te činjenica da je taj prostor oplemenjen vrijednim biološkim i kulturno – povijesnim osobitostima, daju izuzetnu pogodnost za razvoj zelenog turizma.

Potencijali zelenog turizma na području Varaždinske županije otvaraju mogućnosti za različite outdoor aktivnosti:

- rafting, veslanje na SUP-u, kajakarenje, ribolov na lokacijama: Drava, Bednja, Plitvica
- sportsko penjanje, paragliding, zmajarenje, let balonom, orijentacijska natjecanja, nordijsko hodanje, trekking trčanje na lokacijama: Ravna Gora, Ivančica, Kalnik, Ljubelj, Rudski gubec, Čevo, itd.
- promatrači-brojači biljnog i životinjskog svijeta, „river birds watching“, dani orhideja, bioraznolikosti, radionice i škole u prirodi – Drava, Ravna Gora, Ivančica, Kalničko gorje, Rudski gubec, Čevo i sl.

Postojanje raznih sportskih objekata na području Varaždinske županije, kao što su Gradska sportska dvorana „Varaždin“, sportska dvorana „Varaždin“ u Graberju, nogometna igrališta i stadioni, teniski tereni, Disc golf teren u Varaždinskim Toplicama, Gradski bazeni „Varaždin“, Streljana „Varaždin“, stolnoteniska dvorana na igralištu „Srednjoškolač“, dvorana za hrvanje na Gradskim bazenima, prostori na Dravi Kajak kanu kluba „Varteks“, omogućuje rad i djelovanje sportskih udruga, sportaša

¹³⁰ <https://aoebikettrail.com/plan-your-trip/>

i rekreativaca i razvoj sportskih aktivnosti čime se stvaraju preduvjeti razvoj sportsko-rekreativnog turizma.

Kulturni turizam

Kulturni turizam jedan je od najznačajnijih oblika turizma u županiji. Osim velikog bogatstva i raznolikosti zaštićenih kulturnih dobara ističe se i značaj kulturnih institucija te tradicija kulturne i urbane kulture.

Dodatno, Strategijom razvoja turizma prepoznate su brojne manifestacije od međunarodnog i regionalnog značaja kao važan element na kojem se gradi razvoj turizma i turističke prepoznatljivosti županije.

Tablica 56: Važnije manifestacije Varaždinske županije

Naziv manifestacije	Kategorija Važnosti / Tržišna spremnost
Varaždin Varaždinske barokne večeri, Svečani bal Varaždinske županije, Špincirfest – Festival dobrih emocija, Dani performansa, Trash Film Festival, VAFI, Dani suvremenog plesa, Ulična glazba, Purgari, IMPUT MOP, Varaždinska novogodišnja utrka, Međunarodni sajam lov, ribolov, priroda, turizam, Sejem zdrave i izvorne hrane, CRO Eco Energy Expo	Međunarodna - Nacionalna / Spremna
Ludbreg Ludbreška Sveta Nedjelja, Dan centra svijeta (1.4.), Ludbreška biciklijada, Međunarodni sajam cvijeća u Centru svijeta	Međunarodna - Nacionalna / Spremna
Varaždinske Toplice Aqua fest, Anin bal, Toplička biciklijada, Kukuljevićevi dani, Kajkavijada	Regionalna / Spremna
Novi Marof Fašnik v Marofu, Međunarodna izložba cvijeća, Dan pere, Dani vrganja u Paki	Regionalna / Spremna
Ivanec Ivonjski fašnik, Seoske igre u Salinovcu, Međunarodna brdska utrka Ivanščica, Draga domača rieč, Ivanščica diše za čeli svet, Ivanečki rudarski dani	Regionalna / Spremna
Lepoglava Međunarodni festival čipke, Jailhouse festival	Međunarodna / Spremna
Bednja – Bednjanski kraj Etno festival Cvetlin, Slobodni let	Regionalna / Spremna
Vinica Vinička jesen	Lokalna / Spremna

Izvor: Strategija razvoja turizma Varaždinske županije 2015. – 2025., Varaždin

Osim navedenih manifestacija, na području županije organizira se i niz drugih manifestacija koje čine značajan potencijal za daljnji razvoj turizma.

Zdravstveni turizam

Zdravstveni turizam u Europi je do pandemije bilježio eksponencijalni rast a važnost zdravstvenog i wellness turizma još je više naglašen uslijed pandemije COVID-19. Hrvatska, iako bogata potencijalima, još uvijek nije prepoznatljiva kao destinacija zdravstvenog turizma. Naime smatra se da hrvatska lječilišta, uz svega nekoliko iznimaka, većinom nisu spremna za izlazak na inozemno tržište, prije svega zbog neodgovarajuće smještajne ponude i zastarjele infrastrukture. Također, usprkos deklariranim

strateškim dokumentima, još uvijek nije stvoren adekvatan okvir djelovanja u segmentu zdravstvenog turizma Hrvatske. U lječilištima, specijalnim bolnicama za medicinsku rehabilitaciju i toplicama u RH nešto više od 40% se odnosi na kapacitete ugovorene sa HZZO-om te gotovo dvije trećine svih noćenja ostvaruju HZZO korisnici. Tek se 22% odnosi na čiste zdravstveno motivirane turiste koji samostalno snose sve troškove i čiji je boravak u potpunosti izvan sustava HZZO-a.

Varaždinske Toplice, dio su gore navedene statistike te zaostaju za konkurentnim destinacijama zdravstvenog turizma u okruženju. Varaždinske Toplice, s modernom tradicijom s početka 19. stoljeća, ali i poviješću koja seže do starijeg kamenog doba, najveća su turistička destinacija Varaždinske županije prema kriteriju raspoloživog smještajnog kapaciteta, a i najveće hrvatsko odredište lječilišnog turizma čiju ponudu nosi Specijalna bolnica za medicinsku rehabilitaciju Varaždinske Toplice. Bolnica je u poslovanju dominantno umjerena na sustav javnog zdravstva no zbog svojih potencijala predstavlja ključno uporište razvoja zdravstvenog turizma Varaždinske županije. U širem smislu, u županijsku ponudu zdravstvenog turizma mogu se uključiti i manji spa/beauty centri te zdravstvene usluge dentalne i estetske medicine.

Eno-gastronomski turizam

Na području Županije djeluju i brojna obiteljska domaćinstva koja plasman proizvoda djelomično usmjeravaju i prema turističkoj potražnji. Uz samostalan/pojedinačan tržišni nastup, proizvođači su organizirani u različite tematske puteve tradicionalnih domaćih proizvoda. U skladu s globalnim trendovima kojima se daje na važnosti lokalnim autentičnim iskustva, boravku u prirodi te ruralnom turizmu općenito Varaždinska županija kontinuirano ulaže u zaštitu i brendiranje poljoprivrednih proizvoda (bućino ulje, varaždinsko zelje, varaždinski klipić, vino, med, cvijeće i dr.). Osim kvalitete domaćih tradicionalnih proizvoda ističe se i tradicija kulinarske izvrsnosti (u Varaždinskoj županiji se nalazi sjedište Hrvatskog kulinarskog saveza te Hrvatske kulinarske akademije). No unatoč tome, prisutna je nedovoljna zastupljenost zaštićenih poljoprivrednih proizvoda u ugostiteljstvu te neinventivnosti i uniformnost ugostiteljske ponude na području županije.

Upravljanje turizmom

Lokalna i regionalna samouprava kontinuirano radi na planiranju, pripremi i provedbi niza projekata s područja turizma koji imaju potencijal pridonijeti povećanju tržišne prepoznatljivosti Županije te kvaliteti njezine turističke ponude i diversifikaciji proizvoda. Na području županije aktivno djeluju i županijska te lokalne turističke zajednice na promociji i razvoju turizma. Unatoč aktivnom radu navedenih dionika na povećanju kvalitete turističke ponude prisutna je potkapacitiranost kadrova izravno odgovornih za razvoj i upravljanje turizmom te potkapacitiranost turističkih zajednica za uspostavu procesa destinacijskog menadžmenta. Još uvijek je nedovoljno razvijena praksa suradnje i umrežavanja dionika, odnosno postoji nepovezanost pružatelja usluga, poduzetnika i jedinica lokalne samouprave. Osim kvalitetnog upravljanja turističkom destinacijom, županija se već duži niz godina suočava s nedovoljnom prepoznatljivošću na domaćem i inozemnom tržištu što je dijelom i posljedica nedostatka operacionalizacije konkurentnog turističkog brenda županije.

1.2.10. Kultura

Varaždinska županija program razvoja kulture temelji na načelu sadržajne raznolikosti, lokalne autentičnosti i europskom kontekstu, a posebice brine o ravnomjernom teritorijalnom kulturnom razvoju, dostupnosti kulturnih sadržaja za sve dobne skupine te prilagođenosti programa za sve društvene skupine.

Od interesa su programi i projekti koji se odnose na očuvanje običajne i tradicionalne kulture, amaterske kulture, poticanje kulturno-umjetničkog stvaralaštva, očuvanje kajkavskog jezika i njegove raznolikosti, zaštite nepokretne, pokretne, arheološke i nematerijalne kulturne baštine, koji se odnose na obrazovanje djece i mladih u kulturi, institucijsku kulturu, profesionalnu kulturu i umjetničko stvaralaštvo, medijsku kulturu, koji se održavaju u kontinuitetu, i koji utječu na stvaranje poduzetničke klime i okruženja pogodnih za razvoj kulturnih i kreativnih industrija, suvremene umjetnosti, interdisciplinarnih umjetničkih praksi i digitalne umjetnosti te koji se temelje na načelima ekonomičnosti, ukupne sadržajne raznolikosti, lokalne autentičnosti i stavljaju kulturu Varaždinske županije u europski kontekst.

Varaždinska županija posebice brine o ravnomjernom kulturnom razvoju, teritorijalnom pristupu kulturi, dostupnosti kulturnih sadržaja svim društvenim skupinama te sudjelovanju u kulturi svih društvenih i dobnih skupina te na prilagodbu programa osobama s poteškoćama u razvoju, gluhim i nagluhim osobama, slijepim i slabovidnim osobama te prilagodbu prostora osobama s poteškoćama u kretanju.

Ustanove u kulturi

Varaždinska županija područje je s dugom tradicijom i kontinuitetom rada institucija u kulturi. Na području Varaždinske županije djeluju dvije ustanove u kulturi koje su zakonskim i podzakonskim aktima određene kao ustanove od nacionalnog značaja – Hrvatsko narodno kazalište u Varaždinu i Koncertni ured Varaždin koji je organizator Varaždinskih baroknih večeri. Regionalnog, odnosno županijskog značaja su Gradski muzej Varaždin, Gradska knjižnica i čitaonica Varaždin te Državni arhiv u Varaždinu. Knjižnice djeluju u gradovima Lepoglavi, Novom Marofu, Ivancu i Ludbregu, dok od ostalih ustanova koje su registrirane za djelatnosti kulture valja izdvojiti Pučka otvorena učilišta u Varaždinu, Novom Marofu i Ivancu te Centar za kulturu i informiranje Dragutin Novak Ludbreg u sklopu kojeg djeluje Muzej grada Ludbrega dok u gradu Varaždinske Toplice djeluje Zavičajni muzej Varaždinske Toplice. Važno je spomenuti da na području Varaždinske županije djeluje i Konzervatorski odjel u Varaždinu, Zavod za znanstveni rad Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Varaždinu, Hrvatski restauratorski zavod, Restauratorski odjel Ludbreg te Dvor Trakošćan. Popis svih kulturnih ustanova na području Varaždinske županije nalazi se u nastavku.

Tablica 57: Popis javnih ustanova na području Varaždinske županije prema djelatnostima

JAVNE USTANOVE
KAZALIŠTA
Hrvatsko narodno kazalište u Varaždinu*
NARODNE KNJIŽNICE
Gradska knjižnica i čitaonica Metel Ožegović Varaždin *
MUZEJI
Dvor Trakošćan** Gradski muzej Varaždin* Muzej grada Ludbrega Muzej planinarstva Zavičajni muzej Varaždinske Toplice*
ARHIV
Državni arhiv u Varaždinu**
JAVNE USTANOVE
Koncertni ured Varaždin* Centar za kulturu i informiranje Dragutin Novak Ludbreg*
PUČKA UČILIŠTA

Pučko otvoreno učilište Đuro Arnold Ivanec Pučko otvoreno učilište Novi Marof* Pučko otvoreno učilište Varaždin
ZAVODI I ODJELI
Konzervatorski odjel u Varaždinu – za područje Varaždinske županije i Međimurske županije Zavod za znanstveni rad Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Varaždinu Hrvatski restauratorski zavod, Restauratorski odjel Ludbreg
KNJIŽNICE U SASTAVU ¹³¹
Odsjek za medicinsku bibliotečnu građu – knjižnica Opća bolnica Varaždin Knjižnica franjevačkog samostana u Varaždinu – Franjevački samostan Sv. Ivana Krstitelja u Varaždinu Biskupijska knjižnica Varaždin – Varaždinska biskupija Knjižnica kapucinskog samostana u Varaždinu – Kapucinski samostan Varaždin

* korisnik lokalnog proračuna

** korisnik državnog proračuna

Izvor: Očevidnik kazališta: <https://min-kulture.gov.hr/istaknute-teme/ocevidnik-kazalista-16607/16607/>,
Upisnik knjižnica: <http://upisnik.nsk.hr/upisnik-knjiznica/>, **Upisnik javnih i privatnih muzeja u Republici Hrvatskoj:** <https://upisnik.mdc.hr/hr/>, **Registar neprofitnih organizacija:** <https://banovac.mfin.hr/rnoprt/>,
Registar proračunskih korisnika: <https://mfin.gov.hr/istaknute-teme/drzavna-riznica/racunovodstvo/registar-proracunskih-i-izvanproracunskih-korisnika/178>

Uz Dvor Trakošćan, Gradski muzej Varaždin, Muzej grada Ludbrega, Muzej planinarstva i Zavičajni muzej Varaždinske Toplice koji se nalaze i u Upisniku muzeja, na području Varaždinske županije upisani su i sljedeći muzeji i zbirke u registar Muzejskog dokumentacijskog centra.

Tablica 58: Muzeji i zbirke upisani u registar Muzejskog dokumentacijskog centra

Ostali muzeji i zbirke:
Muzej hrvatskog vatrogastva Muzej anđela u Varaždinu Stalni postav zbirke sakralne umjetnosti, Ludbreg Crkvena zbirka kapucinskog samostana, Varaždin Crkvena zbirka uršulinskog samostana, Varaždin Crkvena zbirka župe Lepoglava Zbirke franjevačkog samostana, Varaždin Zbirke katedrale Blažene Djevice Marije u Nebo Uzete, Varaždin Zbirka Varaždinske Toplice u Arheološkom muzeju u Zagrebu

Izvor: Registar muzeja, galerija i zbirku RH: <https://hvm.mdc.hr/>

Arhivska djelatnost – Državni arhiv u Varaždinu – Tradicija čuvanja pisanog gradiva na području koje svojom djelatnošću pokriva Državni arhiv u Varaždinu seže sve do srednjeg vijeka, što se poglavito odnosi na urbana središta. Kultura življenja i svijest da samo pisano svjedočanstvo jamči pravnu sigurnost pojedinca, ali i zajednice u cjelini, utječu na zavidnu razinu očuvanosti arhiva pojedinih gradova i trgovišta, kao i feudalnih obitelji. Sustavna djelatnost zaštite arhivskog gradiva započinje 1950. osnivanjem arhiva kao samostalne ustanove (Arhiv grada Varaždina) koji će izrasti, po količini i vrijednosti u njemu pohranjenog arhivskog gradiva, u jedan od znatnijih arhiva u Hrvatskoj sadržavajući arhiv Slobodnog i kraljevskog grada Varaždina, gradske spise od početka 13. pa sve do 20. stoljeća, knjige i spise cehova, kulturnih i sportskih društava, gospodarskih udruženja, upravnih i pravosudnih organa, znamenitih obitelji i pojedinaca. U Arhiv dopijeva gradivo sa šireg područja pa prerasta u regionalnu ustanovu te se 1957. proširuje njegova teritorijalna nadležnost te obavlja arhivsku službu za područje tadašnjih kotareva Varaždin, Čakovec, Koprivnica i Krapina. Od 1997. arhiv dobiva današnji

¹³¹ Uz samostalne knjižnice na području Varaždinske županije djeluju i knjižnice u sastavu.

naziv Državni arhiv u Varaždinu koji je nadležan za područje Varaždinske, najvećeg dijela Krapinsko-zagorske i oko polovice područja Koprivničko-križevačke županije. Danas se u Arhivu čuva oko 9000 dužnih metara arhivskog gradiva, raspodijeljenog u više od 1000 fondova i zbirki. Ovo gradivo pokriva vremenski raspon od početka 13. stoljeća, pa sve do početka 21. stoljeća i otvara mogućnosti svestranih povijesnih istraživanja kako političkih tako i gospodarskih, kulturoloških, genealoških i drugih. Od gradiva izuzetnom se vrijednošću kao povijesni izvori izdvajaju arhivi: grada Varaždina (13. – 20. st.), grada Koprivnice (17. – 20. st.), trgovišta Krapina (14 – 20. st.), obitelji Bedeković (13. – 20. st.), obitelji Erdödy (15. – 19. st.), obitelji Kukuljević (17. – 20. st.), obitelji Varady (14. – 20. st.), te Zbirka matičnih knjiga i Zbirka urbarijalnih knjiga.

Knjižnična djelatnost – Varaždinska Gradska knjižnica i čitaonica (koja od 1990. godine nosi ime Metela Ožegovića) svoj je profesionalni razvoj započela 1947. godine izgrađujući fond na objedinjenim zbirkama triju narodnih knjižnica i čitaonica – prve hrvatske „ilirске“ čitaonice (1838.) koju je utemeljio Metel Ožegović, Knjižnice R.K.U.D. «Sloboda» (1905.) i Gradske pučke knjižnice (1919.). Gradska knjižnica i čitaonica Metel Ožegović obavlja matičnu djelatnost za narodne i školske knjižnice u Varaždinskoj županiji. Obavljanje poslova matične djelatnosti povjereno je Matičnoj službi (Županijskoj matičnoj službi) koja surađuje s knjižničarima pojedinih odjela pri realizaciji određenih poslova. Matična služba obavlja stručni nadzor nad narodnim i školskim knjižnicama, prati njihov ustroj i poslovanje, predlaže rješenja o stručnom uređenju, koordinira rad knjižnica, savjetodavno pomaže knjižnicama i njihovim osnivačima u rješavanju prostornih problema, ustroju novih odjela, potiče stručno usavršavanje, brine o ravnomjernom razvoju knjižnične djelatnosti, predlaže program informatizacije knjižnica i slično. U nadležnosti Matične službe su 54 školske knjižnice i narodne knjižnice u Ludbregu, Novom Marofu, Ivancu i Lepoglavi. Uz posudbenu, referentnu, zbirku BDI, zbirku strane literature i dijafilmova, Gradska knjižnica i čitaonica Metel Ožegović ima Ilirsku, zaštićenu i zavičajnu zbirku, zbirku Zvonka Milkovića, zbirku Gustava Krkleca, zbirku Marijana Zuberu te zbirku periodike, AV građe te zbirku igračaka i društvenih igara. Na području Varaždinske županije djeluju i dvije visokoškolske (knjižnice Geotehničkog fakulteta i Fakulteta organizacije i informatike) te četiri specijalne knjižnice u sastavu (Biskupijska knjižnica Varaždin, Knjižnica franjevačkog samostana u Varaždinu, Knjižnica kapucinskog samostana u Varaždinu i Odsjek za medicinsku i bibliotečnu građu Opće bolnice Varaždin).

Muzeji u Varaždinskoj županiji svojom raznovrsnošću i bogatstvom zbirki, stalnih postava, posjećenošću i aktivnostima dugi niz godina su u samom vrhu Hrvatske. Dvor Trakošćan s perivojem, šumom i jezerom najprepoznatljiviji je simbol ne samo županije već i Hrvatske. Gradski muzej Varaždin otvoren je za posjetitelje 1925. godine, a jezgru prvotnog postava sačinjavali su predmeti prispjeli ponajviše kao donacije poznatih varaždinskih obitelji. Tijekom godina fundus muzeja obogaćivao se, kako brojem tako i raznorodnošću, zahvaljujući kojima je Muzej prerastao u ustanovu kompleksnoga tipa, sastavljenu od šest specijaliziranih odjela: Arheološkog, Povijesnoga, Kulturno-povijesnoga, Etnografskog, Prirodoslovnoga te Galerije umjetnina. Odjeli su smješteni u nekoliko građevina spomeničke vrijednosti, u samoj povijesnoj jezgri grada: gotičko-renesansnoj utvrdi Stari grad, baroknoj palači Sermage i klasicističkoj palači Herzer.

Jedini muzej isključivo posvećen vatrogastvu u Hrvatskoj je Muzej hrvatskog vatrogastva u Varaždinu. Brojne zbirke, kulturna dobra materijalne i nematerijalne hrvatske baštine čuvaju se i djelomično izlažu u Zavičajnom muzeju Varaždinske Toplice, Muzeju grada Ludbrega, Muzeju planinarstva, Muzeju anđela, Muzejskoj zbirci oldtimera i stare tehnike te u brojnim crkvenim zbirkama. U sklopu Muzeja grada Ludbrega uređen je Arheološki park Iovia. Uz muzeje na području Varaždinske županije djeluju i galerije, strukovna udruga HDLU Varaždin i umjetnička organizacija REZERVART.

HAZU - Zavod za znanstveni rad Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Varaždinu od 1983. kontinuirano se bavi znanstveno-istraživačkim radom što je njegova osnovna djelatnost te je jedina takva ustanova Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u sjevernoj Hrvatskoj. Rad Zavoda obuhvaća interdisciplinarna istraživanja poput arheologije, glazbe, gospodarstva, informatike, jezika, književnosti, povijesti, tehnike, umjetnosti i drugih znanstvenih područja kao i iniciranje te organiziranje znanstveno-stručnih skupova, okruglih stolova i predavanja. Rezultat rada je i tisak znanstvenih monografija i časopisa o Varaždinu, Varaždinskoj županiji i sjevernoj Hrvatskoj iz raznih znanstvenih disciplina.

Glazbena umjetnost važan je dio kulture Varaždinske županije i grada Varaždina i važan dio kulturnog identiteta. Glazba u Varaždinu uživa visoku razinu institucionalne potpore, stručnosti, kvalitete izričaja i prepoznatljivosti te se kontinuirano koristi iznimno velikim potencijalom, i profesionalnim i amaterskim. Za poseban uspjeh ovog sektora zaslužne su podjednako važne kulturne organizacije i obrazovne ustanove koje vode entuzijastični glazbenici, skladatelji, znanstvenici, umjetnici i stručnjaci, ali i rad istaknutih solista koji su dio kulturnog razvoja.

Institucionalna potpora razvoju glazbe temelji se na radu Koncertnog ureda i Glazbene škole Varaždin. Uz ustanove ističu se umjetničke organizacije Varaždinski komorni orkestar i Varaždinski kvartet.

Koncertni ured Varaždin osnovan je 1994. godine sa zadaćom organizacije koncerata i glazbeno-scenskih priredbi za potrebe Grada Varaždina, glazbenih udruga s područja grada i županije, glazbenih umjetnika grada, županije i Hrvatske, a s vremenom se profilirao i kao glazbena kulturno-turistička organizacija u okvirima mogućnosti i potreba svojih korisnika. Budući da je Koncertni ured središnja organizacijska, ali i razvojna točka, njegova prisutnost nezaobilazna je u svim većim događanjima na području glazbe i scenskih umjetnosti u Varaždinu.

Glazbena škola u Varaždinu temelj je razvoja izvrsnosti glazbenoga stvaralaštva i važan čimbenik razvoja kulturnog identiteta te međunarodne prepoznatljivosti. Glazbena škola u Varaždinu jedna je od najstarijih i najistaknutijih odgojno – obrazovnih institucija u Republici Hrvatskoj kojoj je primarna svrha aktivno sudjelovanje u kompleksnim procesima umjetničkog obrazovanja na području Grada, Varaždinske županije, ali i cijele sjeverozapadne Hrvatske. Glazbena škola u Varaždinu oduvijek je bila nositeljica umjetničkog obrazovanja i kulturnog života sjeverozapadne Hrvatske. Uvažavajući svoju bogatu tradiciju te uspješnost svojih učenika i profesora, jedan od glavnih razvojnih ciljeva škole je proširenje djelatnosti na ples (balet, suvremeni ples), izvedbene umjetnosti (teatar) i primijenjenu umjetnost. Na temelju tog potencijala s novom akademskom godinom 2021./2022. uvodi se novi umjetnički preddiplomski sveučilišni studij „Glazba i mediji“ u sklopu Sveučilišta Sjever. Škola sa svojom dugogodišnjom tradicijom djelovanja od 1828. promiče glazbeno obrazovanje te značajno obogaćuje kulturni život Varaždina. Osim priređivanjem koncerata vlastitih učenika i profesora te udjelom svojih programa na svečanostima povodom raznih proslava u gradu i županiji, škola dodatno doprinosi glazbenom životu grada participiranjem u programu Varaždinskih baroknih večeri te već tradicionalnim koncertom najboljih solista uz Varaždinski komorni orkestar, kao i organiziranjem dva međunarodna natjecanja mladih glazbenika, Varaždin Woodwind&Brass Međunarodno natjecanje puhača i Međunarodno natjecanje pijanista Memorijal Jurica Murai & Murai Grand Prix, od 2015. godine.

Kazališna djelatnost obuhvaća pripremu i organizaciju te javno izvođenje dramskih, glazbeno-scenskih, lutkarskih i drugih scenskih djela, a provode je kazališta i kazališne družine kao samostalne pravne osobe. Na području Varaždinske županije djeluje Hrvatsko narodno kazalište u Varaždinu s nacionalnim statusom.

Hrvatsko narodno kazalište u Varaždinu je najmlađe nacionalno kazalište u Republici Hrvatskoj, ali u najstarijoj kazališnoj zgradi izgrađenoj 1873. godine. Hrvatsko narodno kazalište u Varaždinu nastalo je na temeljima višestoljetne kazališne i opće kulturne tradicije grada i nastojanja Varaždinaca za osnivanjem stalnog profesionalnog hrvatskog kazališta. Od početka 1898. godine, preko hrvatskog kazališta u razdoblju od 1915. do 1925. godine i neprekinutog djelovanja i kao umjetnički zavod (od osnivanja stalnog kazališta 1945. godine), bitno sudjeluje u stvaranju kulturnog identiteta. Svojim dugogodišnjim umjetničkim djelovanjem u samom gradu, regiji i cijeloj zemlji, HNK u Varaždinu predstavlja okosnicu kazališnog djelovanja u sjeverozapadnom dijelu Hrvatske. Hrvatsko narodno kazalište u Varaždinu je repertoarno kazalište sa stalno zaposlenim umjetnicima, tehničkim osobljem i ostalim službama, što jamči kontinuiranu umjetničku produkciju. Osim dramske kazališne umjetnosti s repertoarom za sve uzraste, glazbeno-scenska i plesna produkcija također su bitne sastavnice umjetničkog rada Kazališta. Tako je stotinama izvedenih kazališnih djela domaćih i stranih autora, operama i operetama stvorio kazališni život čija je linija postala bitan kontinuitet i čimbenik hrvatskog teatra, utkan konačno i u status nacionalne kazališne kuće. Stoga danas, kao nacionalna kulturna institucija, odabranom repertoarnom koncepcijom te pratećim kazališnim izrazom, vrednovanjem baštine i poticanjem scenskog istraživanja realizira visoke repertoarne i izvedbene profesionalne umjetničke domete.

Uz HNK u Varaždinu u kazališnoj djelatnosti ističu se i umjetničke organizacije Kerekesh Teatar i Gllugl te brojne amaterske družine.

Audiovizualna djelatnost na području Varaždinske županije prvenstveno se temelji na mreži kinoprikazivača te uključuje i djelatnost filmskog ureda u sklopu Pučkog otvorenog učilišta u Varaždinu. Na području Varaždinske županije organiziraju se i dva filmska festivala VAFI & RAFI festival i Trash film festival te djeluje udruga Filmsko-kreativni studio VANIMA. Za kinoprikazivačku djelatnost registrirani su Pučko otvoreno učilište Varaždin, Pučko otvoreno učilište „Đuro Arnold“ Ivanec i Pučko otvoreno učilište Novi Marof.

Kulturno-umjetnički amaterizam u Varaždinskoj županiji iznimno je razvijen, a krovna organizacija za kulturno umjetničke udruge je Zajednica kulturno-umjetničkih udruga Varaždinske županije koja okuplja 47 udruga. Zajednica je osnovana 2003. godine radi koordinacije KUD-ova s području Varaždinske županije, organizacije županijskih smotri na kojima se radi izbor za državne smotre, pružanja financijske potpore članicama zbog pripremanja novih točaka uvjetovanih pravilnicima za održavanje smotri, organiziranja stručnog usavršavanja zborovođa, folklornih i glazbenih voditelja, suradnje sa istovrsnim udrugama i organizacijama u zemlji i inozemstvu, radi istraživanja tradicijskih običaja, nošnji, plesova i pjesama kako bi se sačuvala etnološko-etnografska slika Varaždinske županije, te zbog svih drugih poslova koji su bitni za unapređenje i razvoj kulturno-umjetničkog rada udruga s područja Varaždinske županije. U okviru Zajednice aktivno radi 2.500 članova. U sklopu zajednice djeluju folklor, dramski amateri, puhači, pjevački zborovi, vokalni sastavi, tamburaški sastavi i orkestri.

Važnu ulogu u kulturi Varaždinske županije imaju i sljedeće obrazovne ustanove:

- Srednjoškolske umjetničko-obrazovne ustanove:
 - Srednja strukovna škola Varaždin (tekstil: modni tehničar, krojač, pomoćni krojač, likovna umjetnost i dizajn: grafički dizajner, dizajner odjeće, obrada kože: galanterist, obrada drva: drvodjeljski tehničar dizajner, stolar, pomoćni stolar)
- Visokoškolske ustanove:
 - Tekstilno-tehnološki fakultet, Studijska jedinica Varaždin - studij Odjevnice, tekstilne i obućarske tehnologije

- Sveučilište Sjever – preddiplomski: Multimedija, oblikovanje i primjena, Glazba i mediji, diplomski: Multimedija

Organizacije i samostalni umjetnici

Na području Varaždinske županije djeluje sedam umjetničkih organizacija i 11 samostalnih umjetnika te oko tristo udruga registriranih za kulturu i umjetnost, a njihov je pregled dan u sljedećoj tablici.

Tablica 59: Popis umjetničkih organizacija, samostalnih umjetnika i udruga na području Varaždinske županije

OSTALE PRAVNE I FIZIČKE OSOBE			
UMJETNIČKE ORGANIZACIJE			
Varaždinski kvartet	Varaždin		
Kerekesh teatar	Varaždin		
Umjetnička organizacija "Varaždinski komorni orkestar“	Varaždin		
Umjetnička organizacija „GLUGL“	Varaždin		
Umjetnička organizacija Favela	Varaždin		
Umjetnička organizacija Knjigohvat Varaždin	Varaždin		
Umjetnička organizacija REZERVART	Varaždin		
UMJETNIČKA STRUKOVNA UDRUGA NA TEMELJU ČIJE POTVRDE SE OSTVARUJU POREZNE OLAKŠICE			
Hrvatsko društvo likovnih umjetnika Varaždin	Varaždin		
DISTRIBUTER			
Filmsko-kreativni studio VANIMA	Varaždin		
PRODUCENT			
Filmsko-kreativni studio VANIMA	Varaždin		
PROIZVOĐAČ VIDEOIGARA			
KIQQI d.o.o., Varaždin	Varaždin		
SAMOSTALNI UMJETNICI			
Područje umjetničkog stvaralaštva	Varaždin	Ludbreg	Novi Marof
književno i književnoprjevodno	3	-	1
kazališno	1	-	-
filmsko	-	-	-
glazbeno	2	-	-
baletno-plesno	1	-	-
likovno i multimedijalno	-	1	-
primijenjeno likovno	2	-	-
arhitektura	-	-	-
dizajn	-	-	1
Ukupno	9	1	1
UDRUGE U PODRUČJU DJELOVANJA KULTURE I UMJETNOSTI			
Audiovizualna	38		
Interdisciplinarne kulturno-umjetničke djelatnosti	18		
Izvedbene umjetnosti	148		
Književno-nakladnička djelatnost	49		
Kulturna baština	157		
Medijska kultura	17		

Ostale djelatnosti iz područja kulture i umjetnosti	25
Strukovne udruge u kulturi i umjetnosti	9
Vizualne umjetnosti	56
Ukupno	300

Izvor: Registar udruga: <https://registri.uprava.hr/#!udruge>, Registar umjetničkih organizacija: <https://min-kulture.gov.hr/istaknute-teme/registar-umjetnickih-organizacija/16606>, Hrvatska zajednica samostalnih umjetnika

Posebno se ističe Zajednica kulturno-umjetničkih udruga Varaždinske županije koja okuplja 47 udruga u 5 sekcija i organizira županijske smotre. Također, u području kulturno-umjetničkog amaterizma posebice su brojne i aktivne udruge žena te međunarodni festivali folklor.

Zaštićena kulturna dobra

Varaždinska županija područje je bogate kulturne baštine (zaštićena nepokretna kulturna dobra, pokretna kulturna dobra, nematerijalna kulturna dobra, arheološka kulturna dobra, kulturno-povijesne cjeline i kulturni krajolici). Naime, na području gradova i općina u Varaždinskoj županiji postoji veliki broj kulturnih dobara, od kojih je jedan dio smješten unutar urbane ili ruralne cjeline, ali također postoji niz fortifikacija, sakralne kulturne baštine, arheoloških nalazišta i druge nepokretne baštine koja se nalazi izvan naselja i čini značajan element u formiranju kulture Varaždinske županije. Posebice se ističe Lepoglavska čipka koja je zajedno s paškom i hvarskom čipkom, uvrštena na UNESCO - Reprezentativnu listu nematerijalne kulturne baštine čovječanstva. Na području Varaždinske županije njeguje se i tradicija Medičarskih obrta s područja sjeverozapadne Hrvatske i Slavonije koja je također uvrštena na UNESCO - Reprezentativnu listu nematerijalne kulturne baštine čovječanstva.

Tablica 60: Zaštićena kulturna dobra

Zaštićena nepokretna, nematerijalna i arheološka kulturna dobra
Ukupno – 227 (od toga): - nepokretna pojedinačna – 171 - kulturno-povijesne cjeline – 6 - kulturni krajolik - 1 - arheološka kulturna dobra – 31 - nematerijalna – 18
Zaštićena pokretna kulturna dobra
Ukupno – 93 (od toga): - crkvenih inventara - 43 - oltara - 4 - orgulja i orguljskih pozitivna - 32 - zbirke starih knjiga - 8 - predmeti, fondovi i zbirke - 6 različitih upisa

Izvor: <https://registar.kulturnadobra.hr/#/> i Ministarstvo kulture i medija

Od arheoloških kulturnih dobara posebno se ističu špilja Vindija u Donjoj Voći, Gomila u Jalžabetu i Aquae lasae u Varaždinskim Toplicama te niz srednjovjekovnih utvrda. Od nepokretnih kulturnih dobara ističu se mnogobrojni dvorci i palače, vrijedni sakralni objekti te kurije. Od posebnog interesa je obnova onih koji su u vlasništvu Varaždinske županije – dvorac Šaulovec i dvorac Opeka s arboretumom. Od nematerijalnih kulturnih dobara ističu se ona pod zaštitom UNESCO-a (lepoglavska čipka i medičarski obrt), dok se od pokretnih kulturnih dobara ističe bogat fond očuvanih orgulja, inventara crkvi te stare i rijetke knjige. Posebna pozornost daje se očuvanju kajkavskog narječja s naglaskom na bednjanski govor koji je zaštićen kao nematerijalno kulturno dobro na nacionalnoj razini. Povijesno i kulturološki ističu se zaštićene kulturno povijesne cjeline Varaždina, Varaždinskih Toplica, Ludbrega i Bednje te kultivirani krajolik na području dvoraca Bela I i Bela II.

Društvena infrastruktura

Podacima prikupljenima od strane JLS-a na području Varaždinske županije postoje 233 objekta koji su namijenjeni lokalnoj zajednici. Najviše je zastupljeno društvenih domova od kojih njih 29 zahtjeva obnovu. Najviše je iskazanih potreba za izgradnjom novih društvenih domova te kulturno-informacijskih centara.¹³²

Tablica 61: Broj objekata društvene infrastrukture na području Varaždinske županije

Broj objekata društvene infrastrukture na području Varaždinske županije			
<i>Vrsta objekta</i>	<i>Ukupan broj ustanova</i>	<i>Potreba za izgradnjom novih objekata</i>	<i>Potreba za obnovom objekata</i>
Dom kulture	7	-	1
Društveni dom	132	10	29
Otvorena učilišta	4	-	1
Kulturno-informativni centar	7	7	2
Knjižnice	8	5	1
Kinodvorane	6	1	4
Ukupno	164	23	38

Izvor: Obrada JURA, 2021.

¹³² Podaci su prikupljeni temeljem upitnika. Svih 28 jedinica lokalne samouprave je dostavilo ispunjeni upitnik.

1.3. Stanje u prostoru/okolišu

1.3.1. Prirodna obilježja i prirodni resursi

Varaždinska županija je smještena na rubnom pojasu panonskog područja i karakteriziraju je tri reljefna područja: sjeverno ravničarsko te južno i zapadno brežuljkasto, s gorskim masivima.

Najveća naplavna ravan je prostrano varaždinsko polje, stvoreno radom rijeke Drave. Gorski masivi su: Ivanščica, Kalničko gorje i Ravna gora. Nadmorska visina terena varira u rasponu od 173 do 1,061 m.¹³³ Na nizinski i brežuljkasti dio (<200 m) otpada oko 49% područja, Isti postotak (49%) je u brdovitom dijelu (200-500 m), dok na gorski i nisko planinski (>500 m) otpada svega 2% područja.¹³⁴ Najviši vrh čini gorski masiv Ivančica sa 1.061 m nadmorske visine.¹³⁵

Dominira umjereno kontinentalna klima, karakteristična za peripanonski rub, s umjereno toplim ljetima i dosta kišovitim i hladnim zimama. Srednja godišnja temperatura zraka iznosi oko 10°C. Najtopliji mjesec je srpanj sa srednjom mjesečnom temperaturom od oko 19°C, a najhladniji siječanj sa srednjom mjesečnom temperaturom od -1°C.

Područje Varaždinske županije nalazi se u graničnom području triju velikih geotektonskih cjelina: Istočnih Alpi, Unutrašnjih Dinarida i Panonskog bazena. Zbog intenzivne tektonske aktivnosti, seizmičnost u ovom prostoru iznosi 7 – 8 stupnjeva MCS skale.

Temeljni prirodni resursi Varaždinske županije su prvenstveno vodni resursi (podzemne vode i tekućice) zatim poljoprivredno zemljište i mineralni resursi.¹³⁶

Mineralne sirovine

Rudarsko geološka studija Varaždinske županije (lipanj 2016.) predstavlja polazište za aktivnosti na planiranju i odobravanju istraživanja i eksploatacije mineralnih sirovina u Varaždinskoj županiji, te sanaciji napuštenih i zatvorenih kopova i eksploatacijskih polja. U prostoru Varaždinske županije najznačajnija je eksploatacija i prerada tehničkog građevinskog kamena, šljunka i pijeska, te opekarske gline. Na području Varaždinske županije evidentirano je ukupno 17 aktivnih eksploatacijskih polja (pet tehničko-građevnog kamena, devet građevnog pijeska i šljunka, dva ciglarske gline te jedno karbonatnih mineralnih sirovina za industrijsku preradbu), jedan istražni prostor građevnog šljunka i pijeska, jedan istražni prostor tehničko-građevnog kamena te jedan istražni prostor ciglarske gline.¹³⁷

Ukupna površina (maksimalna) svih eksploatacijskih polja tehničko-građevnog kamena na području Varaždinske županije iznosi 138,31 ha, a ukupna površina istražnog prostora na području Županije iznosi 45,44 ha. Ukupna površina (maksimalna) svih eksploatacijskih polja građevnog pijeska i šljunka iznosi na području Varaždinske županije 243,71 ha, a ukupna površina istražnih prostora iznosi 40,61

¹³³ www.bioportal.hr

¹³⁴ Tomić F., Bašić, F., Husnjak, S. (2014). Značajke i uloge tala Varaždinske županije sa smjernicama održivog gospodarenja poljoprivrednim zemljištem, HAZU, Zavod za znanstveni rad, 25:25-68

¹³⁵ www.bioportal.hr; Prema podacima Državnog zavoda za statistiku, Statističkog ljetopisa 2016. godine, visina Ivanščice iznosi 1059 m; na službenim podlogama Državne geodetske uprave - topografskim kartama mj. 1:25000 (TK 25) uz ucrtan vrh Ivanščice navodi se 1060 m

¹³⁶ Izvješće o stanju okoliša Varaždinske županije za razdoblje od 2014. – 2017. g.

¹³⁷ Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja; <https://mingor.gov.hr/o-ministarstvu-1065/djelokrug/uprava-za-industriju-poduzetnistvo-i-obrt-6090/rudarstvo/ijsms-rh/6980>, svibanj 2021.

ha. Ukupna površina (maksimalna) svih eksploatacijskih polja ciglarske gline na području Varaždinske županije iznosi 61,63 ha.¹³⁸

Od svih navedenih sirovina, u Varaždinskoj županiji bilježi se najveći postotak eksploatacije šljunka i pijeska, 28% proizvedenih/iskopanih sirovina u 2019. godini prema zadnjim raspoloživim podacima Ministarstva gospodarstva i održivog razvoja Republike Hrvatske. Veći dio iskopanih sirovina koristi se za potrebe izvan Varaždinske županije.¹³⁹

Prema podacima iz Rudarsko-geološke studije vijek trajanja eksploatacije tehničko-građevnog kamena i građevnog pijeska i šljunka procjenjuje se na oko 30 godina (28.086.261:959.309) računajući s rezervama eksploatacijskih polja koja imaju koncesiju, prema čemu se zaključuje da su dosadašnje rezerve dostatne bez otvaranja novih eksploatacijskih polja do 2045. godine. Kada se pribroje rezerve s eksploatacijskih polja koja nemaju koncesiju onda bi vijek trajanja eksploatacije bio produljen na 56 godina. Vijek trajanja eksploatacije ciglarske gline procjenjuje se na oko 38 godina (4.779.500: 126.120) računajući s rezervama eksploatacijskih polja koja imaju koncesiju, prema čemu se zaključuje da su dosadašnje rezerve dostatne bez otvaranja novih eksploatacijskih polja do 2053. godine. Kada se pribroje rezerve s eksploatacijskih polja koja nemaju koncesiju onda bi vijek trajanja eksploatacije bio produljen na 73 godina.

Uz navedene mineralne sirovine u Varaždinskoj županiji postoje još i eksploatacijska polja karbonatnih mineralnih sirovina (jedno eksploatacijsko polje) za industrijsku preradu te kremeni pijesak.

Na području Varaždinske županije istražuju se i iskorištavaju i energetske mineralne sirovine (uglikovodici/nafta i geotermalna voda).¹⁴⁰ Na prostoru Varaždinske županije nalazi se dio utvrđenog eksploatacijskog polja ugljikovodika EP Cvetkovec na području Grada Ludbrega.¹⁴¹ Sukladno Okvirnom planu i programu istraživanja i eksploatacije ugljikovodika na kopnu (kolovoz 2015. godine) prostor Varaždinske županije je uključen u istražne prostore ugljikovodika: Drava – 02, Sjeverozapadna Hrvatska 01.¹⁴²

Eksploatacija mineralnih sirovina podrazumijeva degradaciju prostora u odnosu na prvobitno stanje, s obzirom da se slika prostora trajno mijenja. Nakon prestanka djelatnosti eksploatacije mineralnih sirovina područja se saniraju (ili planiraju sanirati prema projektu sanacije koji je sastavni dio dokumentacije za odobrenje eksploatacijskog polja), međutim mogućnosti korištenja i namjene prostora nakon eksploatacije često su ograničene, posebice nakon eksploatacije šljunka i pijeska (zbog prisutnosti podzemne vode), te kamena. Izuzetno je važno da se nakon završene eksploatacije ili pojedine faze eksploatacije zaista izvrši sanacija područja, te realizira planirana konačna namjena prostora. Isto je potrebno planirati u prostornim planovima JLS-a.¹⁴³

¹³⁸ Izvješće o stanju u prostoru Varaždinske županije za razdoblje 2015.-2019. g.

¹³⁹ Rudarsko-geološka studija Varaždinske županije, 2015. g., M. Srpak, S. Zeman – Gospodarenje mineralnim sirovinama Varaždinske županije, 2018. g.

¹⁴⁰ Eksploatacija energetskih mineralnih sirovina ugljikovodika, plina i nafte, uključuje pridobivanje ugljikovodika iz ležišta, oplemenjivanje ugljikovodika, transport ugljikovodika cjevovodima, kad je u tehnološkoj svezi s odobrenim eksploatacijskim poljima i skladištenje ugljikovodika u geološkim strukturama. Eksploatacija ugljikovodika dozvoljena je isključivo unutar utvrđenih eksploatacijskih polja ugljikovodika (EPU) i u granicama provjerenih naftno-rudarskih projekata

¹⁴¹ Izrađenom prvom istražnom bušotinom Cvetkovec-1 1975 godine na strukturi Cvetkovec otkriveno je naftno polje u sedimentnim stijenama gornjeg panona. Rješenje kojim se odobrava eksploatacija ugljikovodika na eksploatacijskom polju ishodeno je 1985. godine, ali polje zbog nerentabilnosti crpljenja otkrivenih rezervi nije nikada pušteno u proizvodnju.

¹⁴² Izvješće o stanju u prostoru Varaždinske županije za razdoblje 2015.-2019.g.; Rudarsko-geološka studija Varaždinske županije 2015. g

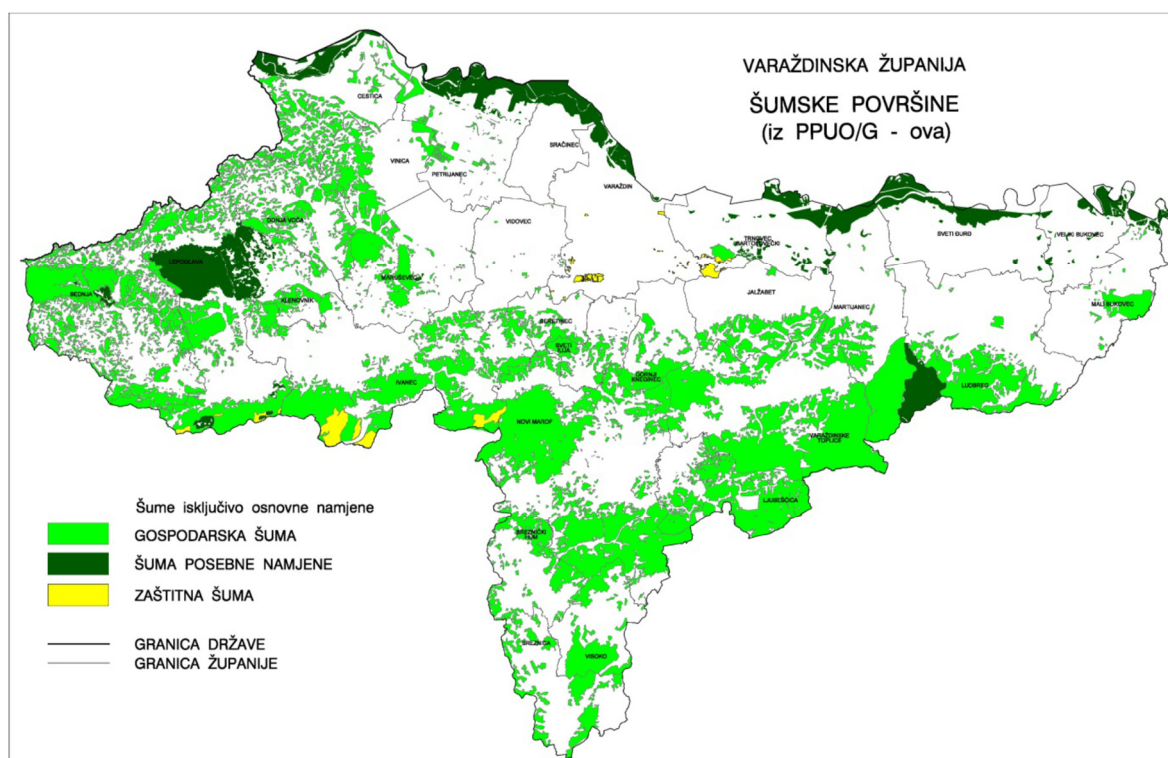
¹⁴³ Izvješće o stanju u prostoru Varaždinske županije za razdoblje 2015.-2019. g.

Iako su Rudarsko-geološkom studijom utvrđene dovoljne količine mineralnih sirovina za građevne materijale za izradu većih infrastrukturnih objekata te prerađivačku industriju¹⁴⁴ postoji potreba za racionalnim i održivim gospodarenjem mineralnim sirovinama uz očuvanje prostora i okoliša. Također, postoji potreba za odgovarajućom procjenom potreba Varaždinske županije kojom bi se definirali temelji za daljnji razvoj rudarstva i racionalno određivanje područja za ovu namjenu.

Šume

Prema podacima Hrvatskih šuma, šume zauzimaju ukupno 44.247 ha površine, odnosno 43% ukupnog teritorija Županije. Šume se u Varaždinskoj županiji prostiru na brdovitom području Varaždinske županije, odnosno na masivima planina Ivančice, Kalnika i Ravne gore te na nižim, brežuljkastim područjima, kao i uz rijeku Dravu.

Slika 7: Šume Varaždinske županije



Izvor: Izvješće o stanju u prostoru Varaždinske županije za razdoblje 2015. – 2019. godine

Od ukupne površine prostora Varaždinske županije pod šumama, 30.802 ha šuma je u privatnom vlasništvu, a 13.445 ha u državnom vlasništvu. Šume koje se ubrajaju u skupinu šuma za gospodarsku uporabu pokrivaju 39.288 ha, dok se na 5.474 ha prostiru šume koje se ubrajaju u kategoriju šuma s posebnom namjenom. Za gospodarenje šumama u državnom vlasništvu zadužena je tvrtka Hrvatske šume d.o.o. Zagreb, Uprava šuma podružnica Koprivnica, koja na području Varaždinske županije djeluje sa tri šumarije i to: Šumarija Varaždin, Šumarija Ivanec i Šumarija Ludbreg. Za stručnu pomoć pri gospodarenju šumama u privatnom vlasništvu nadležno je Ministarstvo poljoprivrede, Uprava šumarstva, lovstva i drvne industrije, Sektor za šume privatnih šumoposjednika.¹⁴⁵

¹⁴⁴ Analizirani podaci za razdoblje 2004. – 2013. godine

¹⁴⁵ Hrvatske šume, Uprava šumarstva, lovstva i drvne industrije, Sektor za šume privatnih šumoposjednika, 2022. g.

Tablica 62: Prikaz gospodarenja šumama u Varaždinskoj županiji

	Državne šume	Privatne šume
Površina šuma (ha)	13.445	30.802
Drvena zaliha (ha)	3.021.489	7.535.052
Godišnji prirast (m³)	90.682	215.310
Godišnji etat (m³)	61.248	159.729
Tehnička oblovina (m³)	24.499	55.905
Raspoloživa biomasa		
Ogrjevno drvo (m³)	30.624	79.865
Otpad (m³)	6.125	23.959

Izvor: Hrvatske šume, Uprava šumarstva, lovstva i drvne industrije, Sektor za šume privatnih šumoposjednika, 2020. godina

U gornjoj tablici prikazani su podaci za državne i privatne šume u Varaždinskoj županiji. Državne šume imaju ukupnu drvenu zalihi 3.021.489 m³, a privatne 7.535.052 m³. Drvena zaliha državnih šuma godišnje prirašćuje 90.682 m³, dok privatne šume prirašćuju 215.310 m³. Ako se uzme u obzir da državne šume čine samo trećinu ukupnih šuma u Županiji može se zaključiti da sve šume u Županiji predstavljaju značajan potencijal za razvoj šumarstva i drvne industrije.

Šumske ceste Varaždinske županije u državnim šumama kojima gospodare Hrvatske šume čine ceste šumarije Varaždin, Ivanec i Ludbreg. Otvorenost šumskim i javnim cestama u ovim šumarijama iznosi: 15,81 km/1000 ha – za šumariju Varaždin, 19,57 km/1000 ha – za šumariju Ivanec i 16,92 km/1000 ha – za šumariju Ludbreg, te su potrebna daljnja ulaganja u izgradnju šumske infrastrukture. Gradnja i održavanje šumske infrastrukture planira se godišnjim planovima investicija i planom održavanja. Investiranje u šumsku infrastrukturu bitno je manje od potreba i propisa, ali zbog nedostatka financija investira se samo u gradnju i održavanje nužno potrebnih objekata. Na području Županije velika je zastupljenost i privatnih šuma te se u tom smislu planiraju i grade zajedničke šumske prometnice, ako postoji obostrani interes. U novije vrijeme, vremenske nepogode (poplave i bujice) značajno oštećuju šumske prometnice ili njihove dijelove. Potrebним sanacijama na istima, bitno se remete redovni planovi i dinamike na gradnji i održavanju šumskih prometnica.¹⁴⁶ Prema podacima Savjetodavne službe prosječna otvorenost privatnih šuma iznosi 12,01 km/ha.¹⁴⁷

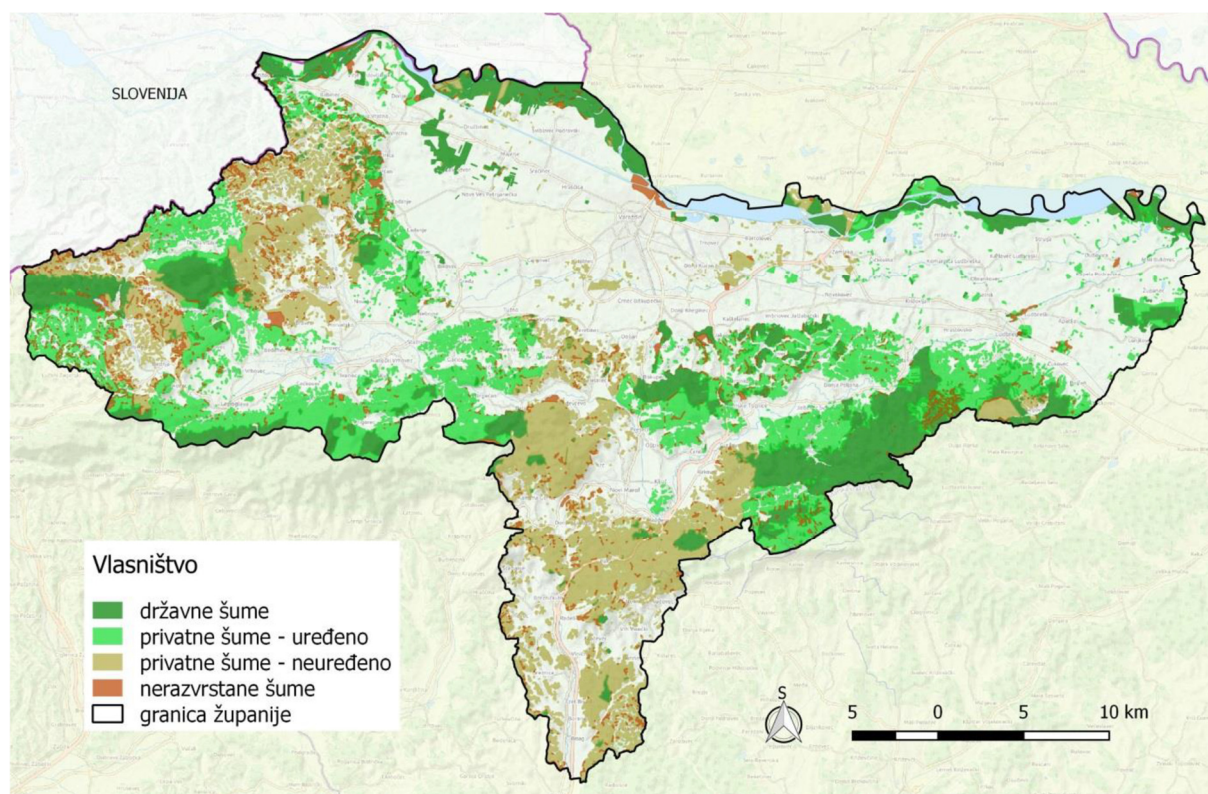
U strukturi šumske kulture u državnim šumama najzastupljenija je obična bukva (oko 47%), zatim hrast kitnjak (oko 11%) te obični grab (oko 7%). U strukturi šumske kulture u privatnim šumama najzastupljenija je obična bukva (oko 62%), zatim hrast kitnjak (oko 22%), te obični grab (oko 6%).¹⁴⁸

Slika 8: Prostorni raspored šuma prema vlasništvu

¹⁴⁶ Šumske ceste u šumama služe kao „proizvodna traka“ gdje se odvija proizvodnja (po njoj se kreću šumski traktori, forvarderi, kamioni...) i privremeno deponira drvena masa (pomoćno stovarište) te je podložna većim oštećenjima bankina i odvodnih putnih jaraka koji se moraju češće čistiti i održavati. Zato se šumske prometnice uglavnom ne izvode sa završnim slojem (asfaltom), zbog česte potrebe održavanja i popravaka.

¹⁴⁷ Uprava šumarstva, lovstva i drvne industrije, Sektor za šume privatnih šumoposjednika, 2020. g.

¹⁴⁸ Uprava šumarstva, lovstva i drvne industrije, Sektor za šume privatnih šumoposjednika, 2020. g.



Izvor: Strateška studija utjecaja na okoliš županijske razvojne strategije Varaždinske županije do 2020. godine

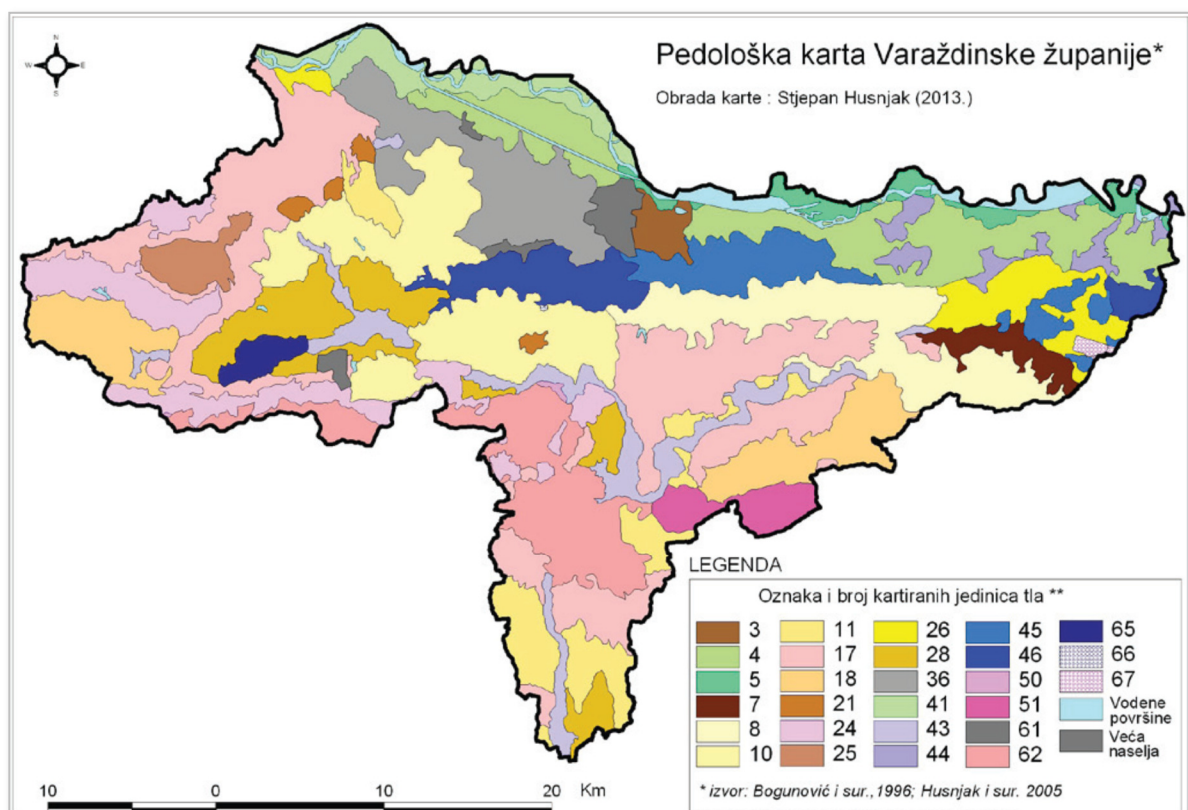
Tlo

Prostorna distribucija sistemskih jedinica tala područja Varaždinske županije prikazana je kao isječak Pedološke karte Republike Hrvatske mjerila 1:300000¹⁴⁹ i Pedološke karte poljoprivrednog zemljišta Republike Hrvatske¹⁵⁰ na donjoj slici.

¹⁴⁹ Bogunović, M. i sur. (1996.): Namjenska pedološka karta Republike Hrvatske i njena uporaba, Agronomski glasnik, 5-6

¹⁵⁰ Husnjak, S. i sur. (2005): Zemljišni resursi Republike Hrvatske i njihova pogodnost za navodnjavanje, Zagreb

Slika 9: Slikovni prikaz isječka pedološke karte Varaždinske županije



Izvor: Radovi Zavoda za znanstveni rad HAZU Varaždin; Tomić F., Bašić F., Husnjak S.: Značajke i uloge tala Varaždinske županije sa smjernicama održivog gospodarenja poljoprivrednim zemljištem, 2014.godina¹⁵¹

Dakle, od ukupne površine županije (126.040 ha), u poljoprivredi se koristi 68.329 ha. Na toj površini izdvojeno je 27 kompleksnih kartiranih jedinica tla, koji u svojoj građi sadrže više, nerijetko i kontrastnih pedosistematskih jedinica. Unutar kartiranih jedinica, pojedini tipovi tla ili niže sistematske jedinice ne javljaju se zasebno, nego s drugim tipovima i nižim jedinicama tvore zemljišne kombinacije, ovisno o matičnom supstratu, reljefu i hidrologiji ili stupnju antropogenizacije.¹⁵²

Što se rasprostranjenosti pojedinih tipova tala tiče utvrđen je naredni slijed: Lesivirano tlo (22 683 ha) > Močvarno glejno (17 784 ha) > Pseudoglej (14 480 ha) > Rendzina (14 177 ha) > Distrično smeđe (8 794 ha) > Semiglej (8 147 ha) > Rigolano tlo (6 974 ha) > Aluvijalno tlo (4 978 ha) itd.

Kako je najrasprostranjeniji tip tla lesivirano tlo, ono očito predstavlja klimaks stadij evolucije tala, a lesivaža je dominantni proces pedogeneze. To praktički ukazuje na višak oborina, apsolutnu dominaciju descedentnog kretanja vode, ispiranje baza i zakiseljavanje (acidifikaciju) tla. Najplodnije tlo je aluvijalno tlo.

Vodni resursi

Na području Varaždinske županije nalaze se vodotoci (rijeke i potoci), jezera (akumulacijska jezera, jezera nastala eksploatacijom šljunka i ostala), podzemne vode u vodonosniku dravskog aluvija i izvori

¹⁵¹ Detaljna legenda Pedološke karte Varaždinske županije sa nazivima kartiranih jedinica tla može se vidjeti na http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=194684

¹⁵² Tomić, F., Bašić, F., Husnjak, S. (2014). Značajke i uloge tala Varaždinske županije sa smjernicama održivog gospodarenja poljoprivrednim zemljištem, HAZU, Zavod za znanstveni rad, 25:25-68

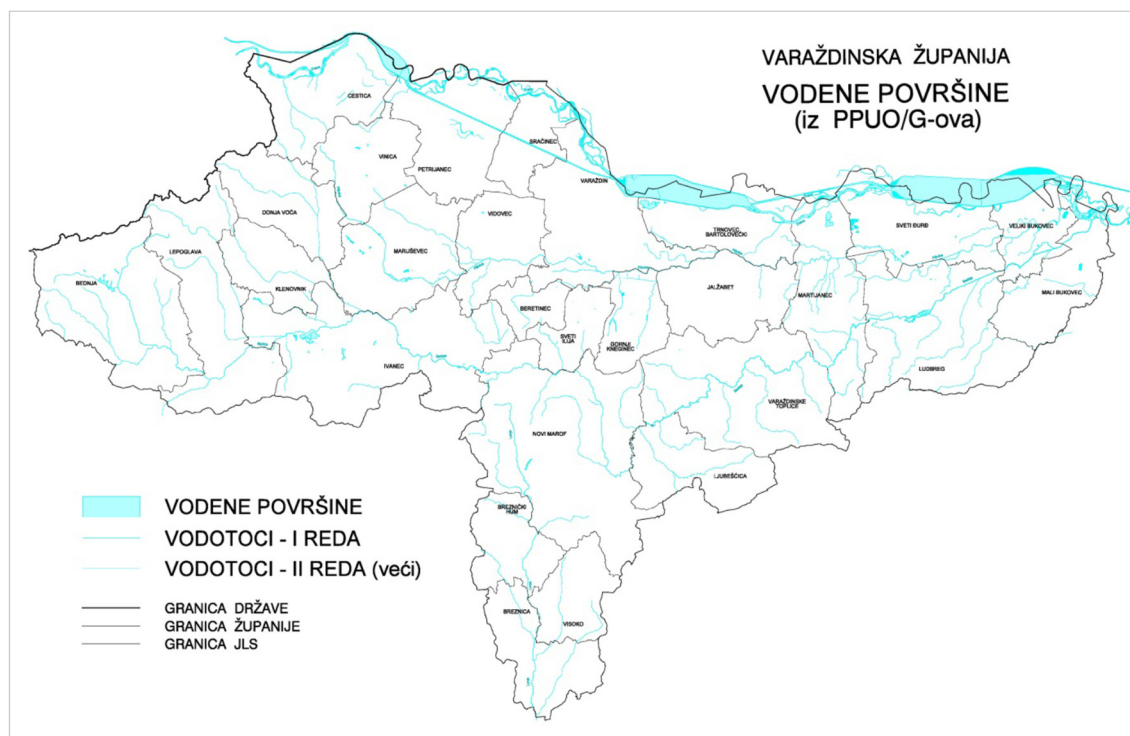
gorskog masiva Ivančice, Ravne gore i Kalnika. Županija je značajno hidrografsko čvorište u Hrvatskoj. Glavni vodotok predstavlja rijeka Drava. S desne strane Dravi pritječu Plitvica i Bednja. Pravac otjecanja Drave, smjer zapad-istok, odredio je longitudinalno usmjerenje čitave riječne mreže. Južni dio prostora odvodnjava rijeka Lonja, lijeva pritoka Save.

Od jezerskih površina, umjetno je stvoreno Trakošćansko jezero, jezero Motičnjak/Aquacity u Varaždinu, jezero i ribnjaci u Hrastovljanu, Bitoševlje i jezero Bis kod Ivanca. Ostale jezerske površine su akumulacijska jezera stvorena za potrebe hidroenergetskog iskorištavanja rijeke Drave (jezero HE Varaždin, jezero HE Čakovec i jezero HE Dubrava), s potencijalom višestrukog korištenja za potrebe natapanja, kontrolirane eksploatacije šljunka te za turističku, sportsko-rekreacijsku i lovno-ribolovnu namjenu.

Za brojna **izvorišta** podzemne vode najznačajniji resurs je brdski masiv Ivančice s vrlo kvalitetnom vodom (izvorišta Bistrica, Beli zdenci, Žgano vino, Šumi i Belski dol). Od ostalih značajnijih izvorišnih predjela izdvaja se Ravna gora (izvorišta Ravna gora i Sutinska), ali je kakvoća vode podložna vanjskim utjecajima odnosno slabija je nakon obilnijih padavina. Ostali manji izvori pripadaju Kalničkom gorju i krajnjem jugu Županije.¹⁵³

Varaždinska županija jedna je od rijetkih u Hrvatskoj s bogatim i izdašnim resursima podzemne pitke vode. Vodonosnik podzemne vode Varaždinske županije, prema Strategiji prostornog uređenja Republike Hrvatske iz 1997. godine te Strategiji prostornog razvoja Republike Hrvatske iz 2017. godine, od strateške je važnosti za širu regiju sjeverozapadne Hrvatske.

Slika 10: Vodne površine i resursi Varaždinske županije



Izvor: Izvješće o stanju okoliša Varaždinske županije za razdoblje 2014. – 2017. godine

¹⁵³ Izvješće o stanju okoliša Varaždinske županije za razdoblje 2014. – 2017. g.

Geotermalne vode

Složena geološka građa, s naglašenim utjecajem tektonike, uzrokovala je duž rasjednih linija pojavu mineralno-termalnih vrela različitog mineralnog sastava (sumporna, slana) i različite temperature vode (hladna, mlaka, topla). Najpoznatije vrelo, Varaždinske Toplice, koristi se u zdravstvene svrhe. Prevladavajući element je sumpor, a temperatura vode je 57,6° C.

Geotermalni objekt Lunjkovec-Kutnjak sastoji se od dvije bušotine od kojih se jedna (bušotina Lunjkovec) nalazi u Varaždinskoj županiji na području Mali Bukovec s proizvodnjom od oko 50 l/s i temperaturom višom od 140°C. te predstavlja potencijal za proizvodnju električne i toplinske energije, iskorištavanje u balneološke svrhe i dr. Na području Varaždinske županije postoje značajni potencijali na još nekoliko postojećih bušotina na širem području Ludbrega s temperaturama većim od 120°C koje su također pogodne za proizvodnju toplinske i električne energije. Geotermalno vrelo u Topličici je resurs koji se već koristio u rekreacijske svrhe. Svi navedeni izvori geotermalne vode posjeduju značajan potencijal za razvoj Varaždinske županije te je potrebno nastaviti s aktivnostima njihovog adekvatnog korištenja u već navedene svrhe kako bi se intenzivirala upotreba održivih izvora energije OIE.

Ukupno geotermalni potencijal na području Varaždinske županije procjenjuje se na oko 30 - 40 MW moguće instalirane snage geotermalnih elektrana te preko 1.000 MW toplinske energije.¹⁵⁴

1.3.2. Kvaliteta okoliša

Vode

Prema Izvješću o stanju okoliša Varaždinske županije za razdoblje od 2010. do 2013. godine i Izvješću o stanju okoliša Varaždinske županije za razdoblje 2014. – 2017. godine, kakvoća vode nije svugdje jednaka i zadovoljavajuća. Podzemne vode u nizinskom dijelu slabo su zaštićene od prodora onečišćenja s površine.

Drava je svrstana u vode II kategorije, tj. u osjetljiva područja, no rezultati ispitivanja kakvoće vode Drave kod Varaždina odstupaju od propisane II kategorije vode. Monitoring Drave u Varaždinskoj županiji provode Hrvatske vode u okviru Nacionalnog programa ispitivanja kakvoće površinskih voda. Stanje Drave najbolje je na dionicama stare Drave, dok je najveće odstupanje utvrđeno na dijelu starog korita nakon ulaska varaždinske kanalizacije u korito rijeke nizvodno brane HE Čakovec.¹⁵⁵

Stanje Drave na području HE Varaždin, HE Čakovec i HE Dubrava nije ocijenjeno prema kriterijima za značajno promijenjene i umjetne vodne cjeline koji bi davali objektivniju sliku stanja. Ispunjenje provedbe osnovnih mjera zaštite voda za Dravu na području Varaždinske županije koje su zacrtane u Planu upravljanja vodnim područjima (izgradnja, dovršenje i rekonstrukcija sustava odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda) trebalo bi doprinijeti postizanju ciljeva zaštite voda iz navedenog Plana uz istodobnu provedbu učinkovite kontrole utjecaja raspršenih izvora onečišćenja voda i uspostave cjelovitog sustava gospodarenja otpadom.¹⁵⁶

¹⁵⁴ Izračun potencijala temeljem izrađenih studija za geotermalno istražno polje Lunjkovec, Upravni odjel za gospodarstvo i europske poslove

¹⁵⁵ Izvješće o stanju okoliša Varaždinske županije za razdoblje 2010. – 2013. g.

¹⁵⁶ Izvješće o stanju okoliša Varaždinske županije za razdoblje 2014. – 2017. g.

Državnim planom za zaštitu voda Bednja je svrstana u vode II kategorije, tj. u osjetljiva područja. Monitoring Bednje provode Hrvatske vode u okviru Programa praćenja stanja voda u Republici Hrvatskoj. Kakvoća vode značajnije odstupa od propisane II kategorije u vrijednosti mikrobioloških pokazatelja (IV) vrsta i koncentraciji amonijaka i nitrita (III i IV vrsta). Rezultati monitoringa kakvomoeće njene vode pokazuju da onečišćenja prekoračuju njenu sposobnost samopročišćavanja, odnosno da Bednja više ne može prihvaćati povećanje količine nepročišćenih otpadnih voda bez značajnijeg narušavanja njenog općeg ekološkog stanja i životnih uvjeta za pripadajuće organizme.¹⁵⁷

Stoga pročišćavanje otpadnih voda treba postati prioritetni cilj zaštite rijeke Bednje.¹⁵⁸

Plitvica i Zbel svrstani su u Planu za zaštitu voda Varaždinske županije ("Službeni vjesnik Varaždinske županije br. 14/02) u vode II kategorije, tj. u osjetljiva područja. Stanje kakvoće vode Plitvice i Zbela ne zadovoljava propisanu II kategoriju i ukazuje na prevladavajuće onečišćenje s poljoprivrednih površina u vidu nitrata i dušika (IV i V vrsta), povišene koncentracije žive i olova (III i IV vrsta), ali i u odnosu na mikrobiološke pokazatelje (III vrsta).¹⁵⁹

Prema podacima Izvješća o stanju okoliša Varaždinske županije 2014. – 2017. godine, kakvoća vode Plitvice i Zbela ne zadovoljava propisane kriterije za tip voda. Plitvica i Zbel zbog malog protoka ne mogu samopročišćavanjem održavati kvalitetu svoje vode u slučaju opterećivanja otpadnom vodom i procjeđivanja s poljoprivrednih površina. Stoga je za poboljšanje njihovog nezadovoljavajućeg stanja važno eliminirati utjecaj poljoprivrede. Odvodnja otpadnih voda u Plitvicu ne smije biti dopuštena bez njihovog pročišćavanja dok je korištenje Zbela kao prijemnika otpadnih voda potrebno izbjegavati zbog njegovog već nezadovoljavajućeg stanja i iznimne osjetljivosti na svako novo opterećenje.

Na dionici gornjeg toka rijeke Lonje nema niti jedne mjerne postaje za obavljanje ispitivanja kakvoće vode, te je potrebno uspostaviti ispitivanja kakvoće vode rijeke Lonje.

Kroz Varaždinsku županiju protječe veći broj manjih vodotoka u koje se ispuštaju nepročišćene otpadne vode iz naselja i kućanstava bez izgrađenih sustava odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda. Na dionicama gdje prihvaćaju otpadne vode vodotoci su u pravilu onečišćeni stoga je važno riješiti problem odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda manjih naselja koja opterećuju manje potoke u županiji.

Najveći broj izvorišta, vodotoka i stajačica Varaždinske županije najvećim dijelom nije pokriven programima monitoringa voda i ispituju se isključivo u slučajevima iznenadnih onečišćenja voda stoga je potrebno uspostaviti jednogodišnji ciljani monitoring svih voda u Varaždinskoj županiji.

Na kakvoću podzemnih voda negativno utječe neriješena odvodnja naselja, neriješena odvodnja otpadnih voda s životinjskih farmi, neriješeno zbrinjavanje krutog otpada s životinjskih farmi, prekomjerno tretiranje poljoprivrednih površina mineralnim gnojivima i sredstvima za zaštitu bilja, te nelegalno odlaganje otpada koji sadrži komponente opasnog karaktera. Potencijalni izvor onečišćenja podzemnih voda predstavljaju i sve prometnice, a osobito tranzitne na kojima može doći do akcidenta ili havarija prilikom prijevoza opasnih tvari.¹⁶⁰

Od velike je važnosti za područje Varaždinske županije i provedba projekata uspostave sustava odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda Aglomeracija Varaždin, Varaždinske Toplice i Ludbreg čiji je cilj postići smanjenje onečišćenja vodotoka i podzemlja te poboljšanje kvalitete vodotoka nizvodnih

¹⁵⁷ Izvješće o stanju okoliša Varaždinske županije za razdoblje 2010. – 2013. g.

¹⁵⁸ Izvješće o stanju okoliša Varaždinske županije za razdoblje 2014. – 2017. g.

¹⁵⁹ Izvješće o stanju okoliša Varaždinske županije za razdoblje 2010. – 2013. g.

¹⁶⁰ Izvješće o stanju okoliša Varaždinske županije za razdoblje 2014. – 2017. g.

korisnika, kao i očuvanje općih zdravstvenih uvjeta stanovništva te postizanje i održavanje dobrog stanja voda.

U vrijeme izrade ovog dokumenta postotak pokrivenosti stanovništva sustavom odvodnje iznosi od 46% (Ivkom-vode d.o.o.), 54,5% (Varkom d.d.), dok postotak priključenosti stanovništva varira od 46% (Ivkom-vode d.o.o.), 71,2% (Varkom d.d.).¹⁶¹

Na vodonosnom području Županije, u cilju zaštite izvorišta pitke vode, primjenjuju se mjere zaštite utvrđene slijedećim Odlukama i Programima:

Izvorište Varaždin, Bartolovec i Vinokovščak - Odluka o zaštiti izvorišta Varaždin, Bartolovec i Vinokovščak (Službeni vjesnik Varaždinske županije br. 6/14.) i Program za provođenje mjera zaštite i sanacije u zonama izvorišta Bartolovec, Vinokovščak i Varaždin (Službeni vjesnik Varaždinske županije“, br. 7/17.)

Izvorište Belski dol - elaborat zaštitnih zona vodocrpilišta Belski dol (2008. godina.), Odluka o zaštiti izvorišta Belski dol („Službeni vjesnik Varaždinske županije“, br. 42/16., 60/16.) i Program za provođenje mjera zaštite i sanacije u zonama izvorišta Belski dol („Službeni vjesnik Varaždinske županije“, br. 49/18.)

Izvorišta na području Ivanščice i Ravne gore - elaborat zaštitnih zona izvorišta (1998. godina.), Odluka o sanitarnim zonama zaštite izvorišta „Bistrica“, Beli zdenci“, „Žgano vino“ i „Šumi“ („Službeni vjesnik Varaždinske županije“, br. 4/98.), te Odluka o zaštiti izvorišta „Ravna gora“ i „Sutinska“ („Službeni vjesnik Varaždinske županije“, br. 9/98.)

Izvorišta susjednih Županija (čije se zone manjim dijelom protežu i na područje Varaždinske županije):

- Izvorište Vratno – elaborat i Odluka o zaštiti izvorišta Vratno („Službeni vjesnik Koprivničko-Križevačke županije“, br. 2/10. i „Službeni vjesnik Varaždinske županije“, br. 6/10.)
- Izvorište Lobor – elaborat i Odluka o zaštiti izvorišta Lobor („Službeni vjesnik Krapinsko-zagorske županije“, br. 15/14. i „Službeni vjesnik Varaždinske županije“, br. 42/14.)
- Izvorišta Nedelišće, Prelog i Sveta Marija – elaborat i Odluka o zaštiti izvorišta Nedelišće, Prelog i Sveta Marija („Službeni glasnik Međimurske županije“, br. 8/14.).¹⁶²

Hrvatske vode provode mjere zaštite podzemnog vodonosnika Drave u zonama izvorišta Bartolovec, Vinokovščak i Varaždin u skladu s gore navedenom Odlukom o zaštiti izvorišta Varaždin, Bartolovec i Vinokovščak i Programom za provođenje mjera zaštite i sanacije u zonama izvorišta Bartolovec, Vinokovščak i Varaždin, Planom upravljanja vodnim područjima, Uredbom o standardu kakvoće voda, Pravilnikom o uvjetima za utvrđivanje zona sanitarne zaštite izvorišta, Pravilnikom o sadržaju akcijskog programa zaštite voda od onečišćenja uzrokovanog nitratima poljoprivrednog podrijetla i drugim propisima kojima je obuhvaćena zaštita podzemnih voda.¹⁶³

U cilju zaštite izvorišta pitke vode na razini Županije, u naseljima na zaštitnim zonama izvorišta i na vodonosnom području prioritetna je zadaća izgradnja sustava odvodnje otpadnih voda, uključivo i odvodnju oborinskih voda s kolnika cesta.

¹⁶¹ Ivkom vode d.o.o., Varkom d.d., 2020. g.

¹⁶² Prostorni plan Varaždinske županije – 3 izmjene i dopune

¹⁶³ Izvješće o stanju okoliša Varaždinske županije za razdoblje 2014. – 2017. g.

Slika 11: Zone zaštite izvorišta na području Varaždinske županije

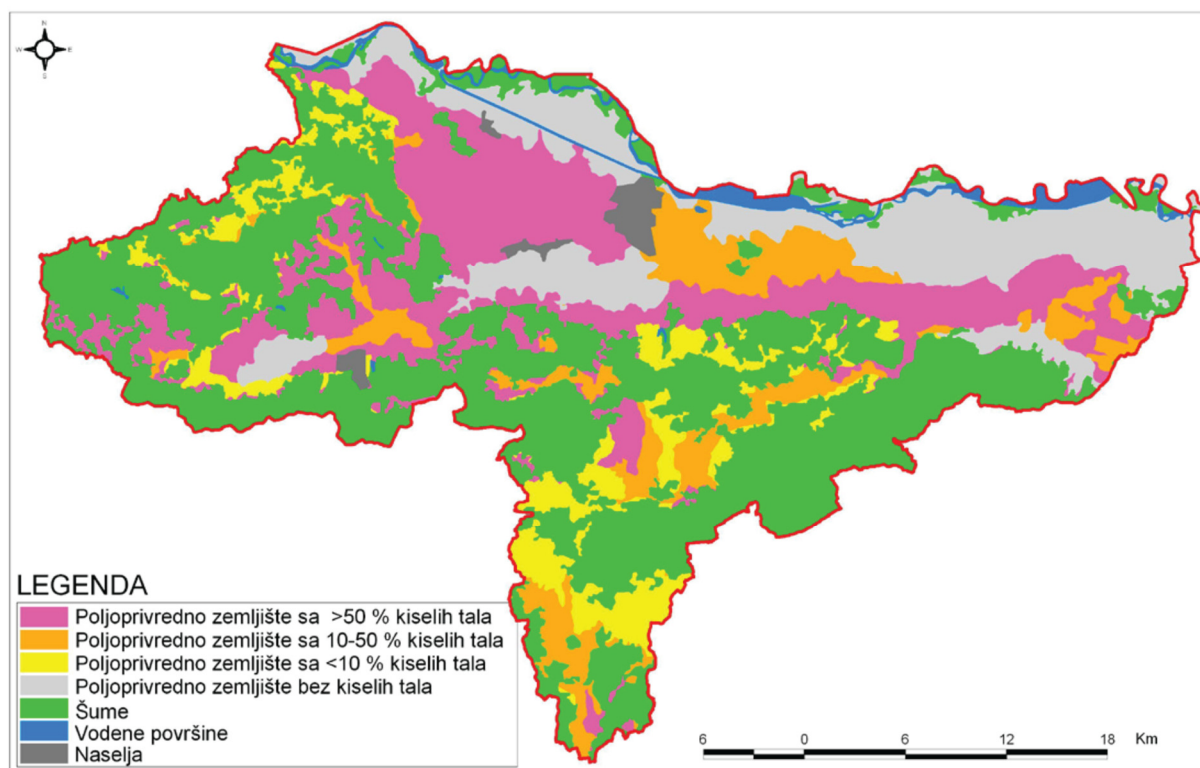


Izvor: Izvješće o stanju u prostoru Varaždinske županije za razdoblje 2015.-2019 . godine

Tlo

Kroz mjere kemijskih analiza tala koje je sufinancirala Županija i na osnovu dobivenih rezultata napravljena je analiza kao orijentacijski pokazatelj trenutnog stanja tala Varaždinske županije. Na rubnim dijelovima Županije nalaze se neutralna tla gdje je zastupljena ekstenzivna poljoprivredna proizvodnja ili je tlo bilo duže vrijeme neobrađeno. Kisela se tla nalaze na područjima intenzivne poljoprivredne proizvodnje, slabo su opskrbljena humusom, neadekvatno su gnojena mineralnim gnojivima i prekomjerno tretirana sredstvima za zaštitu bilja.

Slika 12: Postotna zastupljenost kiselih tala



Izvor: Radovi Zavoda za znanstveni rad HAZU Varaždin; Tomić F., Bašić F., Husnjak S.: Značajke i uloge tala Varaždinske županije sa smjernicama održivog gospodarenja poljoprivrednim zemljištem; 2014. godina

Nizinsko područje vodonosnika u Dravskoj dolini proglašeno je područjem ranjivim na nitratre u kojem se kroz akcijske programe moraju provoditi uvjeti dobre poljoprivredne prakse. Na području Varaždinske županije ranjiva područja zauzimaju oko 31%. Na područjima određenim kao ranjiva područja potrebno je provesti mjere zaštite površinskih i podzemnih voda od onečišćenja nitratima poljoprivrednog porijekla.

Na području Županije još uvijek veliki broj obiteljskih gospodarstava nema na odgovarajući način riješen problem zbrinjavanja stajskog gnoja čijim se konstantnim cijeđenjem zagađuje okoliš.

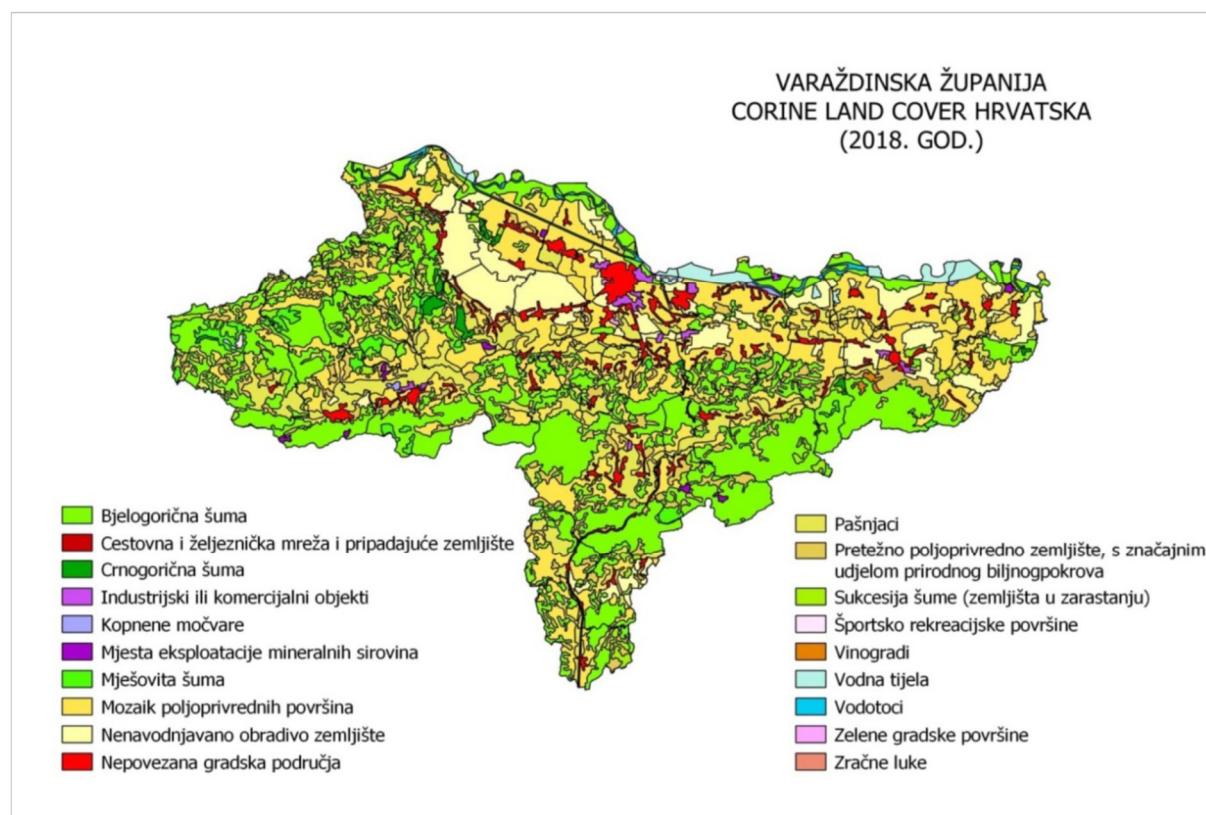
Oko 60% površine Županije čine šumske i poljoprivredne površine, građevinska područja definirana su na nešto manje od 20% površine Županije, a preostalih 20% zauzimaju ostala poljoprivredna tla, šume i šumsko zemljište, vodene površine i ostalo. U razdoblju od 2015. do 2019. godine ukupno građevinsko područje je smanjeno za 32 ha ili 0,144%, građevinsko područje naselja je povećano za 75 ha ili 0,38%, a izdvojeno građevinsko područje izvan naselja je smanjeno za 107 ha ili 4,23%.¹⁶⁴

Inventarizacija pokrova zemljišta (*Land cover*) napravljena je na razini EU s ciljem osiguranja dostupnosti podataka i informacija u sklopu Programa CORINE (Koordinacija informacija o okolišu). CORINE Land Cover Hrvatska, izrađena je prema programu za koordinaciju informacija o okolišu i prirodnim resursima s ciljem dostupnosti podataka i informacija (COoRdination of INformation on the

¹⁶⁴ Izvješće o stanju u prostoru Varaždinske županije za razdoblje 2015.-2019. g.

Environment), interpretacijom iz satelitskih snimaka i prikaz je stvarnog stanja pokrova zemljišta. Izvod iz ove baze podataka za područje Varaždinske županije prikazan je na donjoj slici.¹⁶⁵

Slika 13: Izvod iz baze podataka CORINE Land Cover Hrvatska za područje Varaždinske županije



Izvor: Izvješće o stanju u prostoru Varaždinske županije za razdoblje 2015.-2019. godine

Poljoprivreda kao jedan od glavnih izvora onečišćenja predstavlja veliki problem ovog područja. Neodgovorna primjena sredstava uzrokuje povećane koncentracije kemijskih tvari u tlu i njegovo potencijalno onečišćenje. To dolazi do izražaja na manjim poljoprivrednim gospodarstvima gdje se često nekontrolirano koriste pesticidi i umjetna gnojiva zbog pomanjkanja informiranosti i znanja o njihovoj primjeni. Onečišćenje tala kemijskim sredstvima (pesticidi, herbicidi, umjetna gnojiva) prisutno je i na područjima intenzivne poljodjelske proizvodnje. Za područje Županije ne postoje podaci o količinama i načinu primjene mineralnih gnojiva i zaštitnih sredstava u poljoprivredi, odnosno ne provodi se monitoring tla u smislu utvrđivanja izvora, vrste i količine onečišćujućih tvari.

Sljedeći značajan pritisak na tlo na području Županije predstavljaju erozivni procesi. Erozijski procesi su pojava degradacije tla koju je potrebno zasebno promatrati, ali sustavno praćenje procesa erozije na području Županije za sada nije organizirano. Na pojavu erozije utječe način obrade (uz i niz padinu), krčenje šumskog pokrova, te veliki nagib na mnogim poljoprivrednim površinama. Također veliki faktor na eroziju jest i današnja pojava ekstremnih količina padalina u kratkom periodu velikog intenziteta, koja dovodi do pojave erozije vodom.

Antropogeni utjecaji također su vrlo prisutni na području Županije. Prvenstveno prenamjena poljoprivrednog zemljišta u druge svrhe (širenje građevinskih područja, industrijalizacija i eksploatacija

¹⁶⁵ Baza je javno dostupna putem servisa Agencije za zaštitu okoliša (<http://corine.azo.hr>)

mineralnih sirovina), a nadalje i onečišćenja izazvana nelegalnim i nekontroliranim odlaganjem otpada.¹⁶⁶

Zrak

Vezano za zaštitu zraka, Županija je donijela Izvješće o provedbi Programa zaštite zraka, ozonskog sloja, ublažavanja klimatskih promjena i prilagodbe klimatskim promjenama Varaždinske županije za razdoblje od 2015. do 2019. godine. Navedenim Izvješćem utvrđeno je stanje kvalitete zraka koje je prema rezultatima dosadašnjih mjerenja emisija u zrak, načelno i općenito zadovoljavajuća bez većih onečišćenja. Navedeno je rezultat nepostojanja teške industrije i velikih postrojenja koja vrše najveća onečišćenja zraka. Na području Županije ne postoje značajniji stacionarni izvori onečišćenja zraka koji bi svojom djelatnošću uzrokovali prekomjerna onečišćenja osim u gradovima. Gradovi Varaždin, Ludbreg, Varaždinske Toplice, Novi Marof, Ivanec i Lepoglava su mjesta s najvećom gustoćom izvora emisija onečišćujućih tvari iz prometa, industrije i ložišta. Gradovi su ujedno područja s najvećim stupnjem urbanizacije i najvećom gustoćom naseljenosti gdje je stanovništvo najviše izloženo onečišćenjima.

Preostali dio Županije može se smatrati ruralnim područjem s velikim udjelom šumskih i poljoprivrednih površina gdje je kvaliteta zraka zadovoljavajuća i uglavnom nije ugrožena osim točkastih izvora onečišćenja. Točkasta onečišćenja pojedinih tvrtki specifična su za grad Varaždin koji se zbog veličine smatra i kolektivnim onečišćivačem pri čemu promet ima značajni udio u onečišćenju zraka.

Osim Izvješća, Županija je donijela i Program zaštite zraka Varaždinske županije za razdoblje od 2020. do 2025. godine kojim su dane preporuke i smjernice za poboljšanje kakvoće zraka.

Činjenica da se Varaždinska županija na razini države nalazi u zoni I kategorije kvalitete zraka rezultat je nepostojanja onih grana gospodarstva i prerađivačke industrije koji vrše najveća onečišćenja, a što je slučaj s drugim dijelovima Hrvatske.

Od 2016. godine Varaždinska županija ima mjernu postaju u državnoj mreži za praćenje zraka pod nazivom Varaždin-1.¹⁶⁷ Sukladno Programu mjerenja razine onečišćenosti u državnoj mreži za trajno praćenje kvalitete zraka (NN 73/16) na mjernoj postaji Varaždin-1 vrše se mjerenja za dušikove okside izražene kao NO₂ i za prizemni ozon (O₃). Za navedena dva praćena parametra ocijenjeno da je kvaliteta zraka na postaji Varaždin-1 bila u mjerenom razdoblju I kategorije.

Prema *Uredbi o određivanju zona i aglomeracija prema razinama onečišćenosti zraka na teritoriju RH* (NN 1/14) Varaždinska županija spada u zonu HR1. Na osnovi analize rezultata mjerenja u razdoblju od 2016. do 2019. godine ocijenjeno je da je zona HR1 sukladna s graničnom vrijednošću za 1-satnu koncentraciju i graničnom vrijednošću za srednju godišnju vrijednost koncentracija dušikovih oksida obzirom na zaštitu zdravlja ljudi i obzirom na zaštitu vegetacije.¹⁶⁸

¹⁶⁶ Strateška studija utjecaja na okoliš županijske razvojne strategije Varaždinske županije do 2020. g.

¹⁶⁷ (Uredba o utvrđivanju popisa mjernih mjesta za praćenje koncentracija pojedinih onečišćujućih tvari u zraku i lokacija mjernih postaja u državnoj mreži za trajno praćenje kvalitete zraka; Narodne novine broj 65/16).

¹⁶⁸ Program zaštite zraka Varaždinske županije za razdoblje od 2020. – 2025. g.

Biološka i krajobrazna raznolikost

Područje Varaždinske županije odlikuje se velikom biološkom i krajobraznom raznolikošću, što potvrđuje i relativno veliki broj zaštićenih dijelova prirode (cca 9,2% površine županije), odnosno područja ekološke mreže NATURA 2000 (cca 16% površine županije).

Na području Varaždinske županije Zakonom o zaštiti prirode zaštićeno je 26 prirodnih lokaliteta.

Tablica 63: Zaštićeni dijelovi prirode na području Varaždinske županije

Rbr.	Kategorija zaštite	Naziv	Površina
1.	Regionalni park	Mura-Drava	9.794,61 ha
2.	Park-šuma	Trakošćan	487,19 ha
3.	Park-šuma	Dravska park-šuma	85,74 ha
4.	Značajni krajobraz	Kalnik	1.261,97 ha
5.	Spomenik prirode - botanički	Skupina stabala bijelih topola u Dravskoj park-šumi	1,51 ha
6.	Spomenik prirode - rijetki primjerak drveća	"Belina lipa" u Visokom	
7.	Spomenik prirode - paleontološki	Mačkova (Velika) spilja	
8.	Spomenik prirode - paleontološki	Spilja Vindija	1,14 ha
9.	Spomenik prirode - geološki	Gaveznicica - Kameni Vrh	5,79 ha
10.	Spomenik parkovne arhitekture - perivoj	Park oko bolnice u Novom Marofu	12,65 ha
11.	Spomenik parkovne arhitekture - perivoj	Park uz dvorac u Bajnskim dvorima	10,63 ha
12.	Spomenik parkovne arhitekture - perivoj	Perivoj uz dvorac u Jalkovcu	2,68 ha
13.	Spomenik parkovne arhitekture - perivoj	Perivoj uz dvorac u Klenovniku	11,34 ha
14.	Spomenik parkovne arhitekture - perivoj	Perivoj uz dvorac Križovljangrad	22,97 ha
15.	Spomenik parkovne arhitekture - perivoj	Perivoj uz dvorac u Martijancu	6,27 ha
16.	Spomenik parkovne arhitekture - perivoj	Perivoj uz dvorac Šaulovec	5,74 ha
17.	Spomenik parkovne arhitekture - perivoj	Perivoj u Varaždinskim Toplicama	15,33 ha
18.	Spomenik parkovne arhitekture - perivoj	Perivoj uz dvorac u Velikom Bukovcu	11,58 ha
19.	Spomenik parkovne arhitekture - perivoj	Perivoj uz dvorac u Vidovcu	1,46 ha
20.	Spomenik parkovne arhitekture - arboretum	Arboretum Opeka	50,43 ha
21.	Spomenik parkovne arhitekture - groblje	Varaždinsko groblje	6,19 ha
22.	Spomenik parkovne arhitekture – skupina stabala	Dvije lipe u Bednji	
23.	Spomenik parkovne arhitekture – skupina stabala	Skupina lipa u Varaždinskim Toplicama	
24.	Spomenik parkovne arhitekture - pojedinačno stablo	Platana u Jalžabetu	
25.	Spomenik parkovne arhitekture - pojedinačno stablo	Platana u Varaždinu	
26.	Spomenik parkovne arhitekture - pojedinačno stablo	Tisa u Čalincu	

Izvor: www.bioportal.hr, 2020. godina

U narednom razdoblju planira se zaštita jednog dijela područja Hrvatskog zagorja (područje Ivanšćice, Strahinjšćice i Ravne gore) u kategoriji parka prirode ili regionalnog parka, za što je izrađen stručni elaborat od strane Državnog zavoda za zaštitu prirode (stručna podloga za zaštitu, prosinac 2013. godine).

Regionalni park Mura-Drava proglašen je na području Međimurske, Varaždinske, Koprivničko-križevačke, Virovitičko-podravске i Osječko-baranjske županije. Na području Varaždinske županije nalazi se samo jedan dio predmetnog regionalnog parka (9.794,61 ha od ukupno 87.680,52 ha).

Područje regionalnog parka Mura-Drava ima i međunarodnu razinu zaštite, odnosno na području Varaždinske županije nalazi se i dio UNESCO MAB TBR rezervata biosfere Mura-Drava-Dunav (hrvatsko-mađarski prekogranični rezervat biosfere kojeg je proglasilo Međunarodno koordinacijsko vijeće UNESCO Programa „Čovjek i biosfera (Man and Biosphere – MAB)“.

Na području Varaždinske županije nalaze se i područja ekološke mreže NATURA 2000 u koju su uključena područja važna za divlje svojte i stanišne tipove (vršni dijelovi planina Ivanšćice i Ravne gore, područja uz rijeke Dravu i Bednju, kao i područja značajna za ptice (područje uz rijeku Dravu i Kalničko gorje). Nalazišta ugroženih i rijetkih vrsta i njihovih staništa¹⁶⁹ uglavnom su zaštićena u okviru ekološke mreže NATURA 2000.

Tablica 64: Područja ekološke mreže Natura 2000 u Varaždinskoj županiji

R.BR.	PODRUČJA OČUVANJA ZNAČAJNA ZA PTICE (POP)
1.	HR1000008 Bilogora i Kalničko gorje (cca 8.662,55 ha)
2.	HR1000013 Dravske akumulacije (cca 6.552,30 ha)
3.	HR1000014 Gornji tok Drave (cca 1.081,51 ha)
R.BR.	PODRUČJA OČUVANJA ZNAČAJNA ZA VRSTE I STANIŠNE TIPOVE (POVS)
1.	HR2000369 Vršni dio Ravne gore (cca 764,10 ha)
2.	HR2000371 Vršni dio Ivančice (1.864,57 ha)
3.	HR2001191 Cerjanska špilja (točkasti lokalitet)
4.	HR2001192 Zdenec pri Ciglaru (točkasti lokalitet)
5.	HR2001195 Špilja pod Špicom (točkasti lokalitet)
6.	HR2001307 Drava – akumulacije (cca 6.552,30 ha)
7.	HR2001378 Livade kod Hudinčeca (cca 13,28 ha)
8.	HR2001392 Ljubeščica (cca 13,48 ha)
9.	HR2001408 Livade uz Bednju I (226,43 ha)
10.	HR2001409 Livade uz Bednju II (1.144,92 ha)
11.	HR2001410 Livade uz Bednju III (307,69 ha)
12.	HR2001411 Livade uz Bednju IV (19,85 ha)
13.	HR2001412 Livade uz Bednju V (112,78 ha)
14.	HR5000014 Gornji tok Drave - od Donje Dubrave do Terezinog polja (cca 1.081,51 ha)
15.	HR2001405 Lonja (4,36 ha)
16.	HR2001318 Kalnik – Vranilac (cca 12,74 ha)

Izvor: www.bioportal.hr, 2020. godina

¹⁶⁹ npr. staništa – hidrofilni rubovi visokih zeleni uz rijeke i šume (Convolvulion sepilii, Filipendulion, Senecion fluviatilis), prirodne eutrofne vode s vegetacijom Hydrocharition ili Megnopotamnion, nizinske košnice (Alopecurus pratensis, Sanguisorba officinalis), aluvijalne šume (Alno-Padion, Alnion incanae, Salicion albae), amfibijska staništa Isoeto-Nanojuncetea, poplavne miješane šume Quercus robur, Ulmus laevis, Ulmus minor, Fraxinus excelsior ili Fraxinus angustifolia, brojne biljne i životinjske vrste poput - dabra (Castor fiber), vidre (Lutra lutra), barske kornjače (Emys orbicularis), jelenka (Lucanus cervus), riba (npr. Zingel streber i Zingel zingel), leptira (npr. Licaena dispar, Phengaris teleius, Euphydryas aurinia itd.), jadranske kozonoške (Himantoglossum adriaticum), odnosno ptica – poput rode (Ciconia ciconia i Ciconia nigra), vodomara (Alcedo atthis), čaplje (Egretta garzetta), male prutke (Actitis hypoleucos), čigre (Sterna albifrons, Sterna hirundo) itd.

Cilj upravljanja NATURA 2000 područjima je održati ili poboljšati povoljno stanje očuvanosti ciljnih vrsta i staništa određenog područja. Često je to moguće bez propisivanja bitnih ograničenja, kroz provođenje mjera očuvanja od strane ljudi koji u suživotu s prirodom dijele svoj životni prostor s ugroženim vrstama i staništima (npr. pročišćavanje otpadnih voda, očuvanje seoskih mozaičnih krajobrazova, očuvanje vodenih i močvarnih staništa u što prirodnijem stanju, izbjegavanje regulacije vodotoka, očuvanje bioloških vrsta značajnih za stanišni tip i slično).

Prema članku 24. Zakona o zaštiti prirode (NN 80/13, 15/18, 14/19 i 127/19) Ocjena prihvatljivosti provodi se za strategiju, plan, program ili zahvat, kao i za svaku izmjenu i/ili dopunu strategije, plana, programa ili zahvata, koja sama ili s drugim strategijama, planovima, programima ili zahvatima može imati značajan negativan utjecaj na ciljeve očuvanja i cjelovitost područja ekološke mreže.¹⁷⁰ Bude li ocjena pozitivna, zahvat će se dopustiti i ako se nalazi u NATURA području (NATURA 2000 podržava načelo održivog razvoja). Njezin cilj nije zaustaviti sveukupne razvojne aktivnosti, nego postaviti mjerila prema kojima će se one moći odvijati, a da pritom očuvaju biološku raznolikost. Kao takva, NATURA 2000 može pružiti nove mogućnosti ruralnim područjima, primjerice kroz eko-turizam, rekreaciju ili prirodi blisku poljoprivredu i šumarstvo.

1.3.3. Civilna zaštita i prilagodba na klimatske promjene

Opasnosti koje djeluju na klimatske promjene dijele se na prirodne, tehničko-tehnološke opasnosti te opasnosti od ratnih djelovanja i terorizma. Od prirodnih opasnosti na području Varaždinske županije, najveći utjecaj na prostor mogu imati poplave, potresi, klizišta, suše, požari, snježne oborine, poledica, ledena kiša, tuča, olujno ili orkansko nevrijeme. Tehničko-tehnološke opasnosti odnose se na katastrofe i nesreće u gospodarskim objektima, velike nesreće izazvane u prometu, nuklearne i radiološke nesreće te epidemiološke i sanitarne nesreće. Kod nabrojanih opasnosti, ne smijemo zanemariti ni opasnost od ratnih djelovanja, terorizma te ugroze od minsko-eksplozivnih i neeksplozivnih ubojitih sredstava.

Prema podacima iz Procjene rizika od katastrofa za RH, za područje Varaždinske županije identificirana su četiri visoka i vrlo visoka rizika: potres – vrlo visok rizik; Poplava – visok rizik; ekstremne temperature – visok rizik; epidemije i pandemije – visok rizik. U Procjeni rizika od velikih nesreća za područje Varaždinske županije, uz navedene rizike obrađuju se i poplave izazvane pucanjem brana, industrijske nesreće, klizišta, te štetni organizmi bilja, obzirom da isti mogu prouzročiti velike materijalne štete po živote i zdravlje ljudi, gospodarstvo te društvenu stabilnost i politiku.¹⁷¹

U procjeni ugroženosti RH na području Varaždinske županije najveću opasnost predstavljaju prirodne opasnosti, ponajviše **poplave**. U cilju zaštite od poplava, uz rijeku Dravu, te uz akumulacijska jezera i pripadajuće kanale HE sustava u većem dijelu, te manjim dijelom uz rijeke Bednju i Plitvicu (na utoku u rijeku Dravu) izgrađeni su nasipi, a na rijeci Dravi i regulacijske vodograđevine, dok je uz postojeće retencije i akumulacije planiran niz novih takvih građevina, temeljem ranijih, ali i novijih studija. Za rijeku Dravu i dijelom za rijeku Bednju i Plitvicu određeno je inundacijsko područje. Prema karti opasnosti od poplava na prostoru uz rijeku Dravu (tzv. branjena područja), postoji mala vjerojatnost pojavljivanja poplava, dok na prostoru inundacijskog područja rijeke Drave i na krajnjem istočnom dijelu (šire područje utoka Plitvice i Bednje u Dravu) postoji velika vjerojatnost pojavljivanja poplava. Područja uz rijeke Plitvicu i Bednju imaju većinom veliku vjerojatnost pojavljivanja poplava na gotovo

¹⁷⁰ Ocjena prihvatljivosti ne provodi se samo za strategiju, plan, program ili zahvat koji je neposredno povezan i nužan za upravljanje područjem ekološke mreže

¹⁷¹ Procjena rizika od velikih nesreća za područje Varaždinske županije, 2019. g.

cijelom svom toku. Uz rijeku Lonju (i nekim njenim pritocima) postoji uglavnom srednja i velika opasnost od pojavljivanja poplava. Osim poplava vezanih uz vodotoke, postoji i opasnost od poplava uzrokovanih prolomom hidroakumulacijskih brana, tj. rušenjem brana ili obodnih nasipa akumulacija i dovodnih kanala, odnosno njihovih puknuća. U slučaju takve poplave bile bi ugrožene poljoprivredne i šumske površine, te neka veća naselja. Ovdje je bitno spomenuti i tehničko tehnološke nesreće u gospodarskim objektima, prometu te odlagalištima otpada, nastale uslijed poplava. Naime, zbog utjecaja klimatskih promjena dolazi do prekograničnog utjecaja, zbog čega su se javile velike poplave u razdoblju od 2012. do 2014. godine.¹⁷²

Prema podacima iz Procjene rizika od velikih nesreća proglašavanje elementarnih nepogoda zbog poplava na području Varaždinske županije bilo je 2013. i 2014. godine. Sa vodenim valom došlo je i zagađenje koje će se odraziti u idućih 20 godina na područje našeg vodocrpilišta i kvalitetu pitke vode. Slijedom toga, na području Županije identificirano je oko 113 lokacija sa opasnim tvarima, a u samom Gradu Varaždinu čak oko 34.¹⁷³

Prema *Izvešću o stanju u prostoru Varaždinske županije za razdoblje 2015. – 2019. godine*, Varaždinska županija nalazi se u području intenzivne tektonske aktivnosti, odnosno u **seizmičkom području VII⁰ – VIII⁰**.¹⁷⁴ U slučaju potresa za povratno razdoblje od 500 godina, za što je vjerojatnost vrlo mala, bilo bi u većoj ili manjoj mjeri ugroženo cjelokupno stanovništvo Županije, a naročito stanovništvo gradova u kojima se nalazi najviše stambenih jedinica i s uglavnom najgušćom naseljenošću na području Županije. U razdoblju od 2015. do 2019. godine na području Varaždinske županije nije bilo zabilježenih potresa. Krajem 2020. te početkom 2021. godine u Varaždinskoj županiji je zabilježeno nekoliko uzastopnih potresa. Potresi su uzrokovali materijalnu štetu na stambenim, gospodarskim, sakralnim i kulturnim objektima zbog čega je u siječnju 2021. godine proglašena prirodna nepogoda od potresa na području gradova Lepoglava i Varaždinske Toplice te na području Općine Bednja.

Od ostalih prirodnih opasnosti na području Županije, na područjima gdje prevladava glinena komponenta u sastavu tla evidentirana su **klizišta** na čiju pojavu utječu iznadprosječne kišne oborine i erozivno djelovanje voda, ali i ljudske aktivnosti, a čije aktiviranje ugrožava lokalno stanovništvo, imovinu ili normalno odvijanje cestovnog prometa. Na području Županije, na županijskim i lokalnim cestama u 2019. godini evidentirano je oko 62 klizišta koja se najčešće javljaju na području Općine Bednja, a prema veličini i troškovima sanacije spadaju u najveća klizišta na području Županije. Zahvate u sanaciji klizišta JLS-i većinom nisu u mogućnosti sami financirati, stoga od 2019. godine navedene zahvate sufinanciraju i Hrvatske vode, no s obzirom na njihovu čestu pojavu, postoji potreba za dodatnom financijskom podrškom regionalne, nacionalne i EU razine. Obzirom na pojačano aktiviranje novih klizišta, potrebno je ograničiti ili zabraniti odnosno propisati posebne uvjete za izgradnju na takvim područjima te provoditi preventivne mjere zaštite od pojave klizišta. Dodatno, predlaže se izrada geološke studije upravljanja klizištima na području Varaždinske županije, kartiranje klizišta u georeferencijalnom sustavu, te procjena utjecaja na kritičnu infrastrukturu. Prema podacima iz Procjene rizika od velikih nesreća na području Varaždinske županije elementarna nepogoda od klizišta i odrona zemljišta uzrokovana obilnim kišama i podzemnim vodama proglašena je u 2013., 2014. i 2018. godini.¹⁷⁵

Na području Varaždinske županije često je prisutna i pojava **suše** koja uzrokuje ozbiljne štete u poljoprivredi, vodoopskrbi i proizvodnji električne energije te drugim gospodarskim objektima. Prema podacima iz Procjene rizika od velikih nesreća na prostoru Varaždinske županije elementarne

¹⁷² 2012. godine je zbog velikog vodenog vala iz Austrije i Slovenije u Općini Cestica puklo 1,5 km nasipa kanala hidroelektrane

¹⁷³ Procjena rizika od velikih nesreća na području Varaždinske županije, 2019. g.

¹⁷⁴ Izvešće o stanju u prostoru Varaždinske županije za razdoblje 2015. – 2019. g.

¹⁷⁵ Procjena rizika od velikih nesreća na području Varaždinske županije, 2019. g.

nepogode od posljedica suše proglašene su 2000., 2003., 2011., 2013. i 2017. godine i to sa značajnim financijskim štetama.¹⁷⁶

Od ostalih klimatskih utjecaja, važno je spomenuti i pojavu **tuče** koja svojim intenzitetom nanosi značajne štete pokretnoj i nepokretnoj imovini te poljoprivredi. Upravo zbog toga, u kontinentalnoj Hrvatskoj se unatrag 30-ak godina provodi zaštita od tuče. Prema podacima iz Procjene rizika od velikih nesreća elementarna nepogoda uzrokovana tučom i orkanskim vjetrom na području Varaždinske županije proglašena je 2005., 2014. te 2017. godine.¹⁷⁷

Procjenom rizika na području Varaždinske županije, **epidemije i pandemije** identificirane su kao jedan od 13 rizika koji predstavljaju potencijalnu ugrozu za stanovništvo, materijalna i kulturna dobra, te okoliš. Pandemija koronavirusa¹⁷⁸ proširila se na RH u veljači 2020. godine. U Varaždinskoj županiji prvi je slučaj potvrđen u ožujku 2020. godine.¹⁷⁹ Ukupan broj zabilježenih slučajeva od početka pandemije koronavirusa u Varaždinskoj županiji na dan 31.12.2021. je 23.570 što predstavlja udio od 3.27% u odnosu na ukupan broj zabilježenih slučajeva u RH koji iznosi 720.661.¹⁸⁰ Na području cijele RH pa tako i Varaždinske županije, od početka pandemije provodile su se mjere prevencije, ranog otkrivanja oboljelih i njihovog liječenja, kao i izoliranja osoba moguće izloženih zarazi kako bi se smanjilo širenje virusa u stanovništvu.

Kritičnu infrastrukturu koja se nalazi direktno na udaru klimatskih promjena čine energetske sustavi i mreže, komunikacije i informacijska tehnologija, financije, zdravstvena skrb, hrana, sustavi obrane od poplava, sustavi javne vodoopskrbe, kanalizacijski sustavi i uređaji za pročišćavanje otpadnih voda, promet, proizvodnja, skladištenje i transport opasnih tvari te državna i javna uprava. Obzirom da se navedena kritična infrastruktura nalazi u državnom vlasništvu, vlasništvu JLP(R)S-a te u privatnom vlasništvu, EU strategija prilagodbe naglašava potrebu poduzimanja mjera na regionalnoj ili lokalnoj razini, što se prvenstveno odnosi na sustave ranih upozoravanja i obavješćavanja.

Kako bi se donekle spriječio negativan utjecaj ekstremnih vremenskih uvjeta potrebno je podići razinu svijesti o mogućem povećanju opasnosti od određenih katastrofa povezanih s klimatskim promjenama kroz razne edukacije i informiranja građana i djelatnika pojedinih sektora (osobito zdravstvene djelatnike).

Hrvatska ima veliku mrežu nevladinih organizacija koje se bave zaštitom okoliša i različitim aspektima klimatskih promjena. Isto tako, u okviru MUP-a djeluje Ravnateljstvo civilne zaštite RH kojem je krajnji cilj ostvarivanje sigurnosti pojedinaca i zaštita života i imovine stanovništva, životnog okoliša te kulturnih, materijalnih i drugih dobara u RH te koja je odgovorna za koordiniranje odgovora na moguće katastrofe. U sklopu Ravnateljstva civilne zaštite RH djeluju Državne intervencijske postrojbe koje prate razvoj novih tehnologija i postupaka u zaštiti i spašavanju te Područni ured civilne zaštite Varaždin zadužen za područje Varaždinske županije. Za obavljanje vatrogasne djelatnosti i drugih poslova iz djelokruga Hrvatske vatrogasne zajednice, izvan Središnjeg ureda u Zagrebu, ustrojene su intervencijske vatrogasne postrojbe.

¹⁷⁶ Procjena rizika od velikih nesreća na području Varaždinske županije, 2019. g.

¹⁷⁷ Procjena rizika od velikih nesreća na području Varaždinske županije, 2019. g.

¹⁷⁸ Bolest se prvi put pojavila krajem prosinca 2019. u gradu Wuhanu. U siječnju 2020. razvila se u epidemiju u NR Kini i proširila se diljem svijeta.

¹⁷⁹ Pandemija je širenje neke bolesti na veliko područje koja uzrokuje velik broj oboljelih i veliki broj smrtnih slučajeva, prekid aktivnosti i ekonomske troškove (Procjena rizika od velikih nesreća na području Varaždinske županije, travanj 2019.)

¹⁸⁰ <https://www.koronavirus.hr/podaci/489>

Vatrogasna zajednica Varaždinske županije ima 1.898 operativnih članova (68 profesionalnih i 1.830 dobrovoljnih članova), 969 pričuvnih članova, 2.084 izvršnih članova te preko 4500 članova u dobi od 18 do 65 godina (od toga preko 1.500 žena).

Društvo Crvenog križa Varaždinske županije ima sedam zaposlenika i 40 volontera. Društvo Crvenog križa Varaždinske županije nadopunjava se s Gradskim društvom Crvenog križa Varaždin, koje posjeduje svu osnovnu opremu za djelovanje u slučaju velikih nesreća i katastrofa.

HGSS – Stanica Varaždin ima ukupno 24 članova od kojih je osam gorskih spašavatelja, šest spašavatelja, osam pripravnika i dva suradnika.

Stožeri CZ na području Varaždinske županije obuhvaćaju cca 428 osoba (15 po JLS, Varaždinska županija ima stožer od 23 člana).¹⁸¹

Na području Varaždinske županije djeluje, jedna profesionalna vatrogasna postrojba, 113 dobrovoljnih vatrogasnih društava od kojih je 27 središnjih društava, jedna industrijska profesionalna postrojba, 4 industrijske dobrovoljne vatrogasne postrojbe, profesionalna vatrogasna postrojba HAC-a te Vatrogasna zajednica Varaždinske županije. Ostale udruge od interesa za civilnu zaštitu su radio-klubovi, Klub podvodnih aktivnosti „Drava“ Varaždin, Stanica gorske službe spašavanja Varaždin, HGSS-a, Kajak kanu klub „Matis“, te planinarska i speleološka društva. Navedene udruge zajedno s Društvom Crvenog križa Varaždinske županije i stožerima civilne zaštite na području Varaždinske županije aktivno sudjeluju u radu i unapređenju sustava civilne zaštite na području Varaždinske županije.

Kako bi sustav civilne zaštite bio efikasniji, postoji potrebna za unaprjeđenjem i jačanjem lokalnih kapaciteta koji imaju veliku odgovornost prilikom djelovanja u zaštiti i spašavanju od prirodnih i drugih nesreća, u smislu nabave nove opreme, obuka te edukacije operativnih snaga.

Klimatske promjene su globalni problem koji zahtijeva kombinaciju lokalnih, regionalnih, nacionalnih pa čak i međunarodnih napora. S obzirom na prirodno i gospodarsko okruženje Hrvatske i moguće učinke klimatskih promjena, Hrvatsku možemo smatrati kao zemlju vrlo ugroženu od klimatskih promjena. Klimatske promjene i uništavanje okoliša značajna su prijetnja egzistenciji stoga je EU donijela Europski zeleni plan koji sadržava okvirni plan s mjerama za unapređenje učinkovitog iskorištavanja resursa prelaskom na čisto kružno gospodarstvo te za zaustavljanje klimatskih promjena, obnovu biološke raznolikosti i smanjenje onečišćenja.

Iako Varaždinska županija ima veliki kapacitet prilagodbe klimatskim promjenama zahvaljujući ljudskim resursima i geografskom položaju, potrebna je jača međusektorska suradnja, koordinacija, dostupnost i razmjena podataka i informacija povezanih s klimatskim promjenama. Također, klimatske promjene trebale bi biti važan dio svih prostorno-planskih dokumenata na regionalnoj i lokalnoj razini.

1.3.4. Primarna infrastruktura

Vodoopskrba

Vodoopskrba stanovništva Varaždinske županije je djelomično riješena te se razvija sukladno novelaciji vodoopskrbnog plana Varaždinske županije iz 2006. godine. Županija je podijeljena na četiri vodoopskrbna područja. Vodoopskrba Varaždinske županije temelji se na dva postojeća vodoopskrbna sustava: regionalni vodovod Varaždin i grupni vodovod Ivanec. Regionalni vodovod Varaždin pokriva

¹⁸¹ UO za gospodarstvo i europske poslove Varaždinske županije, 2020. g.

Usluge vodoopskrbe na području Varaždinske županije pružaju dvije tvrtke: Varkom d.d. i Ivkom-vode d.o.o. Ukupna dužina vodoopskrbne mreže koja se proteže Varaždinskom županijom je 1.940 km.¹⁸²

Slika 14: Postojeće stanje vodoopskrbnog sustava Varkom d.d.



¹⁸³ Varkom d.d., 2020. g.

¹⁸⁴ <https://www.varkom.hr/>

¹⁸⁵ Varkom d.d., 2020. g.

¹⁸⁶ Varkom d.d., 2020. g.

Prema posljednjim podacima *Ivkom-voda*,¹⁸⁷ postotak pokrivenosti vodoopskrbnom mrežom pod nadležnošću iste je 69%, dok postotak priključenosti stanovništva iznosi 69%. Stanje vodoopskrbnog sustava je funkcionalno, unatoč dijelu starog i dotrajalog voda na području Grada Ivanca¹⁸⁸ (23 km), na području Grada Lepoglave¹⁸⁹ (14 km) te području Općine Bednja¹⁹⁰ (13 km). Ukupna duljina vodoopskrbne mreže u vlasništvu Ivkom-voda je 440 km. Pitkom vodom iz vodovoda Ivanec snabdijeva se 82% stanovništva, a potrošačima se godišnje isporuči cca 872.389 m³ pitke vode od čega 79% otpada na potrošnju domaćinstva, a 21% na potrošnju u industriji.¹⁹¹ Dnevna potrošnja vode po stanovniku je 104 litre. Na području Općine Ivanec nalaze se i gorska izvorišta sa kvalitetnim zalihama pitke vode (Žgano Vино, Bistrica, Beli Zdenci, Šumi, Ravna Gora, Sutinska), ali se samo dio njih u potpunosti koristi. Kontrola kvalitete vode vrši se od strane Zavoda za javno zdravstvo Varaždinske županije. Gubitak vode u sustavu vodovoda procjenjuje se na 49%. Studija optimalizacije vodovodnog sustava ne postoji.

Središnji i istočni dio područja Ivanec danas je već opskrbljen dovoljnim količinama pitke vode, iako se opskrba vodom povezuje uz različite vodovodne sustave. Kritično stanje zastupljeno je na prostoru grada Lepoglave, kod kojeg se opskrba vodom stanovništva obavlja posredstvom manjih lokalnih vodovoda, čije su mreže dotrajale a kapaciteti izvora nedostatni. Za proširivanje javne vodoopskrbe na zapadni dio područja "Ivanec" postojeći kapaciteti su ograničeni te je potrebno planirati dogradnju sustava kako bi u konačnici čitavo područje pod nadležnošću tvrtke Ivkom d.d. bilo pokriveno javnim vodovodom, uz, po potrebi, mogućnost korištenja vlastitih izvorišta, koja su prisutna na tom području i koja svojim kapacitetom i kakvoćom vode zadovoljavaju kriterije koji se traže od objekata javne vodoopskrbe.¹⁹²

Neka naselja Varaždinske županije imaju sustav vodoopskrbe organiziran samostalno, iz lokalnih izvora, no postoje poteškoće s praćenjem kvalitete vode te problemi zbog trošnog i propusnog stanja cjevovoda.

Prema podacima Zavoda za javno zdravstvo, voda iz regionalnog vodovoda "Varaždin" te vodovoda „Ivkom“ zadovoljavajuće je kakvoće i uglavnom odgovara zahtjevima zakonskih propisa. Voda iz vodocrpilišta Varaždin ima status pričuvnog crpilišta zbog prisutnih količina nitrata. Negativan utjecaj na koncentracije nitrata, teških metala i mikrobioloških pokazatelja u vodama vodocrpilišta Bartolovec i rijeke Plitvice imaju i bale miješanog komunalnog otpada u Brezju.¹⁹³

Odvodnja

Na području Varaždinske županije, odvodnja otpadnih i oborinskih voda iz naselja i gospodarskih zona nije zadovoljavajuće riješena. Naime, odvodnja otpadnih voda na području Županije riješena je većinom u većim naseljima¹⁹⁴ dok se u ostalim naseljima odvodnja rješava individualnim putem odnosno septičkim jamama koje često nisu odgovarajućeg kapaciteta pa se prazne u podzemlje ili prelijevaju u jarke i vodotoke što ugrožava te narušava životne medije. Oborinska voda uglavnom se

¹⁸⁷ Ivkom-vode d.o.o., 2020. g.

¹⁸⁸ Naselja Ivanec, Punikve, Ivanečki Vrhovec, Salinovec, Stažnjevec, Kaniža, Gečkovec i Vuglovec

¹⁸⁹ Naselja Višnjica Donja, Bednjica, Žarovnica i Kamenica

¹⁹⁰ Naselja Bednja, Cvetlin, Vrbno i Gorenec Mali

¹⁹¹ Ivkom-vode d.o.o., 2020. g.

¹⁹² Ivkom-vode d.o.o., 2020. g.

¹⁹³ Izvješće o stanju okoliša Varaždinske županije za razdoblje 2014. – 2017. g.

¹⁹⁴ Pod nadležnošću tvrtke Lukom d.o.o.: naselja Ludbreg i Selnik

Pod nadležnošću tvrtke Ivkom-vode d.o.o.: naselja Ivanec, Ivanečko Naselje i Lančić

Pod nadležnošću tvrtke Varkom d.d.: Varaždin, Kućan Gornji, Kućan Marof, Jalkovec-djelomično, Sračinec, Trnovec Bartolovečki-sjeverni dio, Majerje i Petrijanec

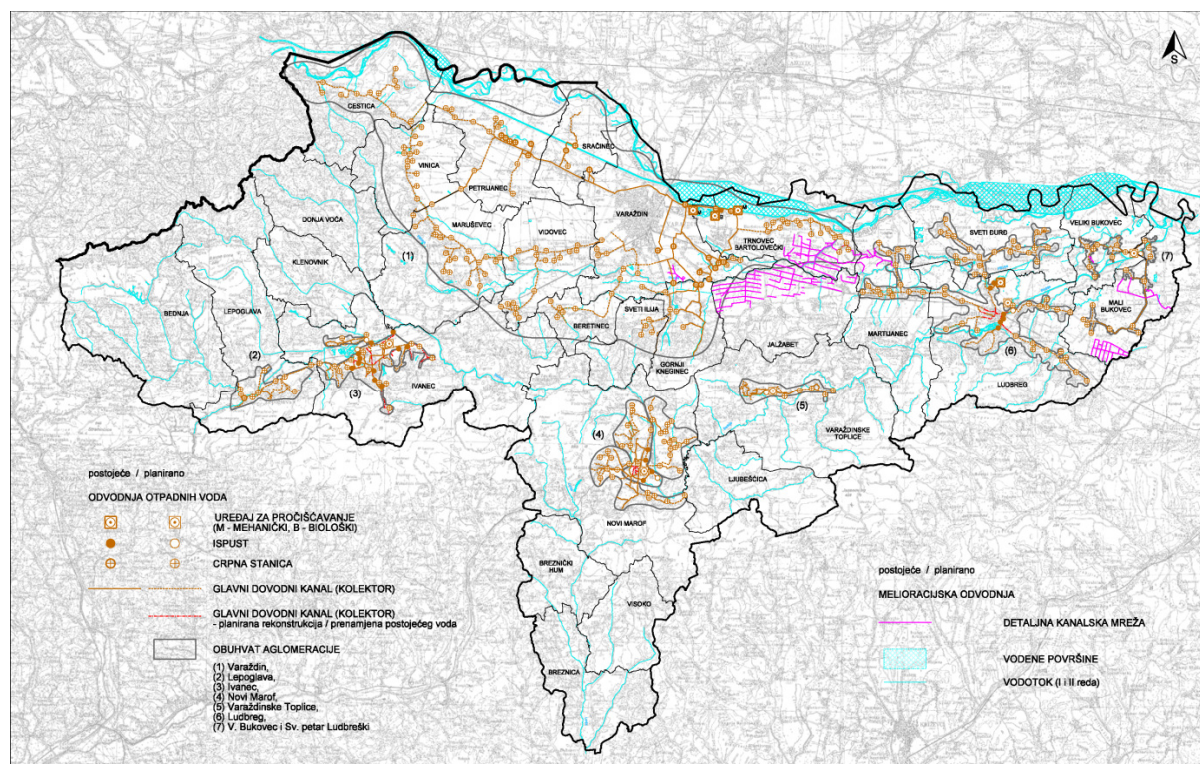
odvodi otvorenim kanalima ili cestovnim jarcima u vodotoke u neposrednoj blizini naselja. Sustavi odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda su nepovezani, mješovitog tipa. Isporučitelji vodnih usluga koji obavljaju dužnosti održavanja odvodnog sustava na području Varaždinske županije su tvrtke Varkom d.d., Ivkom-vode d.o.o.

S obzirom na veličinu kanalizacijske mreže te obim održavanja, tvrtka *Varkom d.d.* jedno je od najopremljenijih komunalnih društava po pitanju sustavnog održavanja odvodnog sustava.

Projekt „Sustav odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda aglomeracije Varaždin“ je višegodišnji projekt koji se provodi na području koje obuhvaća 11 jedinica lokalne samouprave i to: Grad Varaždin, Općina Beretinec, Općina Cestica, Općina Gornji Kneginec, Općina Maruševac, Općina Petrijanec, Općina Sračinec, Općina Sveti Ilija, Općina Trnovec Bartolovečki, Općina Vidovec i Općina Vinica Radovi na sustavu odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda Aglomeracije Varaždin, na dijelu kanalizacijske mreže, završeni su gotovo 94%. Radovi na sustavu odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda Aglomeracije Varaždinske Toplice završeni su potpunosti (100%), a na Uređaju za pročišćavanje otpadnih voda 85%.¹⁹⁵

Ukupna dužina izgrađene kanalizacijske mreže koje pokrivaju isporučitelji vodnih usluga zaduženi za područje Varaždinske županije iznosi 283,80 km. Postotak pokrivenosti stanovništva sustavom odvodnje iznosi 46% (Ivkom-vode d.o.o.), odnosno 54.5% (Varkom d.d.), dok postotak priključenosti stanovništva varira od 46% (Ivkom-vode d.o.o.), 71.2% (Varkom d.d.).¹⁹⁶

Slika 15: Odvodnja otpadnih voda i melioracija na području Varaždinske županije



Izvor: Varkom d.d., Ivkom d.d., Hrvatske vode, VGO za Muru i Gornju Dravu

¹⁹⁵ Varkom d.d., 2020. g.

¹⁹⁶ Ivkom-vode d.o.o., Varkom d.d., 2020. g.

Gospodarenje otpadom

Na području Varaždinske županije odvojeno prikupljanje otpada uvedeno je u svih 28 jedinica lokalne samouprave. Odvojeno prikupljanje otpada provodi ukupno šest komunalnih tvrtki kroz pružanje javne usluge prikupljanje miješanog komunalnog otpada i biorazgradivog otpada – ČISTOĆA d.o.o., IVKOM d.d., BABIĆ d.o.o., NOVOKOM d.o.o., LUKOM d.o.o., EKO FLOR PLUS d.o.o., GKP PRE – KOM d.o.o.¹⁹⁷ Prema njihovim podacima, sakupljanjem i odvozom otpada obuhvaćeno je gotovo cjelokupno stanovništvo Županije, osim naselja brežnog dijela Županije, gdje je otežano organizirano skupljanje i odvoz otpada, prvenstveno zbog konfiguracije terena i nemogućnosti dolaska specijalnog vozila za otpad. Odvoz komunalnog otpada na području Varaždinske županije provodi se, u pravilu, jednom tjedno, a glomazni otpad dva puta godišnje. Otpad se selektira na mjestu nastanka, posebno u domaćinstvima, posebno u gospodarskim subjektima te zasebno skuplja miješani komunalni otpad, biorazgradivi komunalni otpad, plastika, papir, staklo, metal, tekstil, krupni (glomazni) otpad.

Na području Županije nalazi se jedno aktivno odlagalište miješanog komunalnog otpada u Jerovcu, Grad Ivanec kojim upravlja tvrtka IVKOM d.d. Ivanec na koje se odlaže otpad prikupljen iz 6 JLS-a Varaždinske županije. Ostale komunalne tvrtke, miješani komunalni otpad prikupljen iz 22 JLS-a Varaždinske županije odvoze na odlaganje izvan Županije.

Na području Županije ne postoji lokacija za skladištenje azbesta pa se takav otpad skladišti na lokacijama koje se nalaze izvan Varaždinske županije. Skladišta opasnog otpada kao centralna mjesta sakupljanja opasnog otpada se ne planiraju na području Varaždinske županije. Opasni otpad od proizvođača prikupljaju tvrtke ovlaštene za njegovo sakupljanje i skladištenje. Opasni otpad proizvođača privremeno se skladišti na mjestu nastajanja, uz provedbu zakonom propisanih mjera zaštite.¹⁹⁸

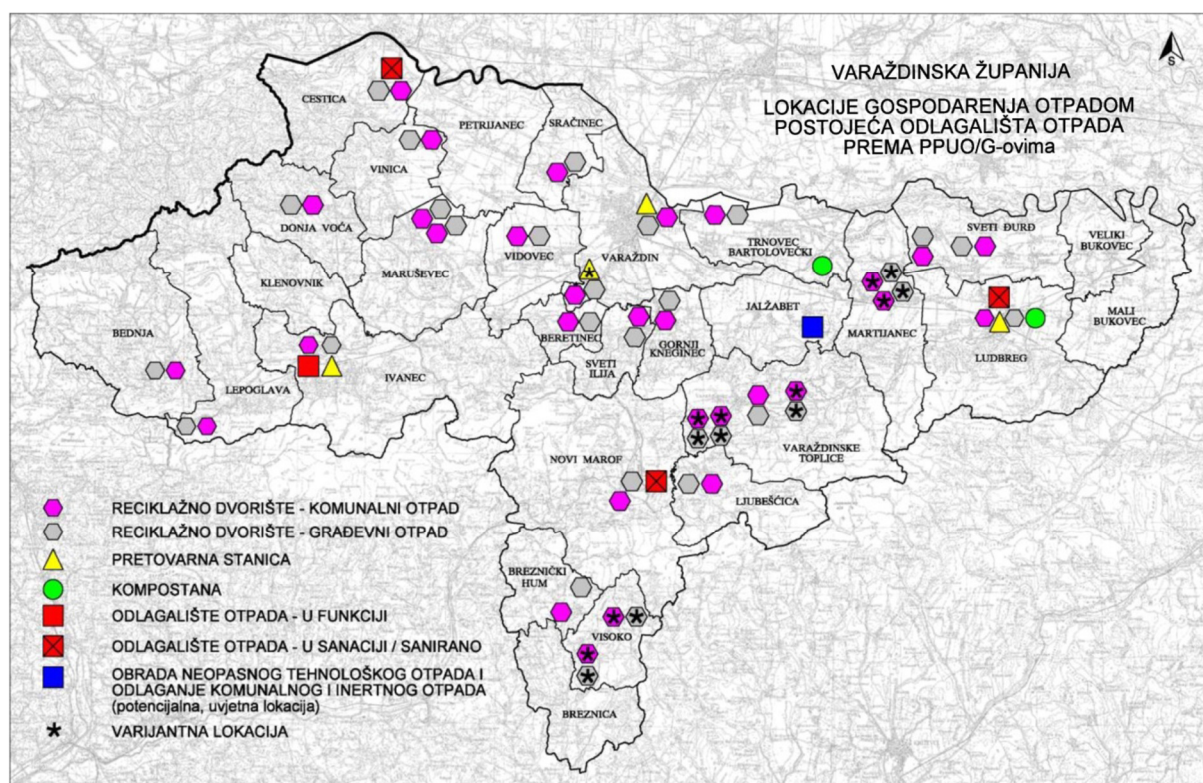
Na području Županije nalazi se 10 reciklažnih dvorišta (Gornji Kneginec, Varaždin, Varaždinske Toplice, Cestica, Petrijanec, Sračinec, Vinica, Mali Bukovec, Veliki Bukovec, Vidovec) gdje se odvojeno sakupljaju posebne kategorije otpada, od otpadnog papira, metala, stakla, plastike i tekstila do krupnog (glomaznog) komunalnog otpada, električnih i elektroničkih uređaja i opreme te ostalih vrsta sukladno Pravilniku o gospodarenju otpadom (NN 81/2020).¹⁹⁹

Slika 16: Lokacije gospodarenja otpadom i postojeća odlagališta otpada

¹⁹⁷ Izvješće o provedbi plana gospodarenja otpadom Republike Hrvatske za razdoblje 2017. – 2022. g.

¹⁹⁸ Prostorni plan Varaždinske županije – 3 izmjene i dopune

¹⁹⁹ Očevidnik reciklažnih dvorišta, 2021.g.



Izvor: Izvješće o stanju u prostoru Varaždinske županije za razdoblje 2015. – 2019. godine

Prema podacima iz Izvješća o komunalnom otpadu za 2020. godinu u Varaždinskoj županiji proizvedeno je 42.678 tona komunalnog otpada (243 kg otpada po stanovniku) što je rast od 8% u odnosu na 2019. godinu. Također, bilježi se i rast od 18.67% komunalnog otpada upućenog na oporabu u odnosu na 2019. godinu. Udio količine proizvedenog komunalnog otpada u Županiji u količini proizvedenog komunalnog otpada u Hrvatskoj iznosi 2,5%. Na razini RH bilježi se smanjenje od 6,5% u 2020. godini u odnosu na 2019. godinu.²⁰⁰ Jedan od značajnih čimbenika koji su utjecali na smanjenje ukupnih količina nastalog komunalnog otpada na razini RH u 2020. godini je pandemija COVID-19 uslijed koje je došlo do značajnog smanjenja rada uslužnog sektora. Budući da na razini županije nije došlo do smanjenja potrebna su daljnja ulaganja u infrastrukturu za odvojeno prikupljanje komunalnog otpada te intenzivniji rad na podizanju svijesti građana o njihovoj ulozi u stvaranju i sprječavanju nastanka otpada. Ulaganje u infrastrukturu prvenstveno se odnosi na uspostavu cjelovitog sustava gospodarenja otpadom putem Regionalnog centra za gospodarenje otpadom sjeverozapadne Hrvatske „Piškornica – RCGO Piškornica“ kojim će se osigurati primjereno zbrinjavanje otpada sa područja 110 jedinica lokalne samouprave na području Koprivničko-križevačke, Krapinsko-zagorske, Međimurske i Varaždinske županije u općini Koprivnički Ivanec.²⁰¹ Po uspostavi RCGO Piškornica odlagalište otpada u Jerovcu biti će potrebno zatvoriti i završno sanirati sukladno propisima, te prostor rekultivirati, odnosno prenamijeniti u namjene sukladno prostornim planovima Grada Ivanca. Također potrebno je potpunosti sanirati i rekultivirati (ozeleniti) prostor lokacije zatvorenog odlagališta Čret te pratiti stanje okoliša na saniranim lokacijama bivših odlagališta. Potrebno je sanirati i sve lokacije odbačenog otpada i lokacije onečišćene otpadom, a osobitu pažnju treba posvetiti zatvaranju i završnoj sanaciji lokacije privremeno skladištenog baliranog komunalnog otpada „Brezje“ u Gradu Varaždinu.

²⁰⁰ Izvješće o komunalnom otpadu, 2020. g.

²⁰¹ https://www.fzoeu.hr/hr/gospodarenje_otpadom/centri_za_gospodarenje_otpadom/piskornica/

U Varaždinskoj županiji postoji sustav odvojenog sakupljanja otpada te se u 2020. godini najviše sakupljao papir, plastika, biootpad te glomazni otpad. Ipak, još uvijek dio odvojeno sakupljenog otpada završava na odlagalištima otpada, tako da je u 2020. godini 84% odvojeno sakupljenog otpada (583.372 t) upućeno na oporabu, čime je stopa oporabe dosegla vrijednost od 34%. Riječ je o porastu od četiri postotna boda u odnosu na 2019. godinu. Iako se radi o značajnom povećanju, ciljana vrijednosti za 2020. godinu od 50%, koja je propisana člankom 55. Zakona o gospodarenju otpadom (NN 84/21) nije dostignuta. Na odlaganju završi 56% nastalog komunalnog otpada. Riječ je o smanjenju od 3 postotna boda u odnosu na 2019. godinu.

Tablica 65: Količine pojedinih vrsta odvojeno sakupljenog komunalnog otpada u 2019. i 2020. godini

GODINA	Papir (t)	Plastika (t)	Metal (t)	Staklo (t)	Glomazni otpad (t)	Tekstil (t)	Biootpad (t)
2019.	2.808	1.927	277	971	1.044	298	2420
2020.	2.922	2.156	330	955	1.605	367	2.762

Izvor: Strateška studija o utjecaju Županijske razvojne strategije Varaždinske županije do 2020. na okoliš

Županijska skupština Varaždinske županije donijela je 2008. godine Plan gospodarenja otpadom (PGO) u Varaždinskoj županiji za razdoblje 2008.-2015. godine te je isti prestao važiti s 31.12.2015. godine. Sukladno Zakonu o gospodarenju otpadom, Županija je ponovno u obvezi izraditi Plan gospodarenja otpadom, dok JLS to nisu, ali je prema prethodnom Zakonu 25 JLS-a izradilo svoje PGO-e i ishodilo potrebnu suglasnost na njih. Sukladno Zakonu, sve pravne i fizičke (obrtnici) osobe koje gospodare otpadom moraju ishoditi dozvolu za gospodarenje otpadom ili biti upisane u odgovarajući očevidnik.

Električna energija

Distribuciju električne energije na području Varaždinske županije vrši tvrtka HEP-Operator distribucijskog sustava d.o.o., Zagreb odnosno podružnice Elektra Varaždin, Elektra Koprivnica te Elektra Zagreb - Pogon Zelina.

Elektra Varaždin preko distributivnih točaka, odnosno pogona u Varaždinu, Ivancu, Vinici i Novom Marofu napaja električnom energijom dio Varaždinske te dio Krapinsko-zagorske županije. Prema podacima Elektre Varaždin za 2019. godinu, dužina zračne niskonaponske mreže iznosi 2.517,34 km, a podzemne 1.648,02 km.²⁰²

Elektra Koprivnica na području Varaždinske županije distribuira električnu energiju na području Grada Ludbrega, Općine Mali Bukovec, Općine Veliki Bukovec, Općine Sveti Đurđ te Općine Martijanec. Dužina zračne niskonaponske mreže iznosi 339,8 km, dok je dužina podzemne 158,5 km.²⁰³

Preostali dio Varaždinske županije električnom energijom opskrbljuje *Elektra Zagreb, Pogon Sv. Ivan Zelina*, koja je glavni distributer električne energije za područje općina Breznica, Breznički Hum i Visoko. Dužina zračne niskonaponske mreže iznosi 60,4 km, a podzemne 20,5 km.²⁰⁴

Klasifikacija potrošnje električne energije prema kategorijama potrošača nalazi se u donjoj tablici.

Tablica 66: Potrošnja električne energije prema kategorijama potrošača u 2019. godini

²⁰² Elektra Varaždin, 2019. g.

²⁰³ Elektra Koprivnica, 2020. g.

²⁰⁴ Elektra Sv. Ivan Zelina, 2020. g.

KATEGORIJA POTROŠAČA	ELEKTRA VARAŽDIN		ELEKTRA KOPRIVNICA		ELEKTRA ZAGREB POGON SV. IVAN ZELINA	
	Potrošnja (MWh)	Broj potrošača	Potrošnja (MWh)	Broj potrošača	Potrošnja (MW)	Broj potrošača
Kućanstvo	15.4592	65.707	20.674	8.305	5.702,37	2289
Poduzetništvo	14.7352 (0,4 kV) 19.3397 (10 kV)	5.711 (0,4 kV) 89 (10 kV)	79.032	854	1.652,25	109
Javna rasvjeta	12.314	706	568	102	3.387,78	49
UKUPNO:	50.7655	72.213	100.274	9.261	10.742,40	2.447

Izvor: Elektra Varaždin, Elektra Koprivnica, Elektra Sv. Ivan Zelina, 2020. godina

Plin

Prirodni plin, dobavlja se preko dvaju magistralnih plinovoda koji prolaze područjem Županije i distribuira potrošačima velikom i dobro razvedenom mrežom plinovoda.

Distribuciju plina na području Varaždinske županije vrše tvrtka *Termoplin d.d.* iz Varaždina koja distribuciju plina obavlja u čak 24 jedinice lokalne samouprave te tvrtka *Ivkom-plin d.o.o.* iz Ivanca koja vrši obavljanje djelatnosti distribucije plina na području Grada Ivanca, dijelu Grada Novog Marofa te Općini Klenovnik, a također posjeduje i koncesiju za izgradnju distribucijskog sustava na području Općine Donja Voća.

Magistralni plinovodi određeni su PPŽ-om, a daljnja plinifikacija naselja na području općina i gradova razvijat će se temeljem „Studije opskrbe prirodnim plinom Županije varaždinske“ i programa razvoja nadležnog javnopravnog tijela, a razrađivat će se PPUOG-ovima, te odgovarajućom stručnom dokumentacijom. Lokalnu plinsku mrežu potrebno je razvijati i održavati na siguran, pouzdan i učinkovit način. Moguća je rekonstrukcija plinskog sustava s ciljem povećanja sigurnosti opskrbe i smanjenja gubitaka plina na dionicama na kojima se ukaže potreba. Distribucijski sustav plinovoda je stabilan i siguran, a što se osigurava kontinuiranim ulaganjem u rekonstrukciju, sanaciju i investicijsko održavanje plinskih cijevi i opreme.

Obnovljivi izvori energije i energetska učinkovitost

Na području Varaždinske županije za proizvodnju električne energije koriste se i obnovljivi izvori energije (potencijal rijeke Drave), a u manjoj mjeri i sunčeva energija. Izgrađeno je nekoliko postrojenja za iskorištavanje sunčeve energije – sunčanih elektrana na zasebnim parcelama, kao i veći broj manjih sustava na krovovima zgrada. Proizvodnja energije iz obnovljivih izvora energije na području Varaždinske županije u 2019. godini iznosila je ukupno 36.235 MWh za područje pod nadležnošću Elektre Varaždin, 741 MWh za područje pod nadležnošću Elektre Koprivnica (devet proizvođača) te 2250 kWh za područje pod nadležnošću Elektre Zagreb.²⁰⁵ Za Varaždinsku županiju izrađena je publikacija Potencijal obnovljivih izvora energije (Institut Hrvoje Požar, 2012.) koja predstavlja integralnu analizu prirodnog potencijala svih oblika obnovljivih izvora energije i prema kojoj se u skladu s postojećim prirodnim potencijalom za Varaždinsku županiju ističe energetska potencijal biomase i geotermalne energije za koje bi trebalo provesti detaljniju analizu.

²⁰⁵ Elektra Varaždin, Elektra Zagreb, Elektra Koprivnica, 2019. g.

U prostorno-planskoj dokumentaciji pojedinih jedinica lokalne samouprave planirane su lokacije na kojima je moguća izgradnja postrojenja i uređaja koji koriste obnovljive izvore za proizvodnju energije. U većini JLS omogućena je izgradnja malih postrojenja i uređaja koji koriste obnovljive izvore za proizvodnju energije prvenstveno za vlastite potrebe pod određenim propisanim uvjetima (primjerice, postava sunčanih kolektora i/ili fotonaponskih ćelija na krovovima i pročeljima zgrada, te na terenu okućnica građevnih čestica kao pomoćne građevine na građevnoj čestici postojeće zgrade za potrebe te zgrade). U novim izmjenama i dopunama PPŽ-a planirane su energetske građevine županijskog značaja - male HE i sunčana elektrana u Malom Bukovcu (veličine 10-20MW) te su dane smjernice za planiranje sunčanih i drugih elektrana u prostornim planovima uređenja općina i gradova veličine do 10 MW, ali i određena ograničenja ovisno da li se radi o tlu koje je u funkciji poljoprivredne proizvodnje ili gospodarskim zonama.

Novim izmjenama i dopunama PPŽ-a predlaže se izrada studije kojom bi se procijenila područja na kojima je moguć smještaj elektrana na biomasu i geotermalnih elektrana koje se prema zaključcima publikacije o potencijalima obnovljivih izvora energije ističu kao potencijali, ali i elektrana koje koriste druge obnovljive izvore energije. Također, 3. ID PPŽ-a se za rijeku Bednju predlaže izraditi dokument kojim bi se procijenile mogućnosti održivog gospodarenja rijekom između ostalog i mogućnost energetskog iskorištenja vodnih snaga, a s ciljem određenja mogućih lokacija za gradnju malih hidroelektrana koje bi bile prihvatljive uz PPŽ-om planirane potencijalne lokacije.

Važno je napomenuti da geotermalni izvori energije na području Varaždinske županije predstavljaju značajan resurs za korištenje obnovljivih izvora energije budući da isti nemaju štetnih emisija ili drugih štetnih djelovanja po okoliš.

Ukupna prosječna godišnja neposredna potrošnja energije²⁰⁶ na administrativnom području Varaždinske županije za razdoblje 2014. do 2018. godine iznosila je 62.709 MWh. Najveća je potrošnja energije zabilježena u podsektoru Objekti gradske uprave i javne službe (oko 59%) gdje prednjači potrošnja prirodnog plina, a slijedi ga podsektor Odgojno-obrazovne ustanove (oko 40%). S obzirom na vrstu energenta, ukupno gledajući, najveća je potrošnja prirodnog plina, a najmanja srednjeg loživog ulja.²⁰⁷ S ciljem sustavnog i kontinuiranog praćenja potrošnje energije u javnom sektoru, u izradi je platforma za praćenje analize i intervencije u sustavu energetske potrošnje u javnom sektoru.²⁰⁸

Zelena tranzicija sve je važnija tema na EU, nacionalnoj pa tako i regionalnoj, odnosno lokalnoj razini što je vidljivo iz postavljenih ciljeva Europske komisije usmjerenih na postizanje klimatske neutralnosti i gospodarskog rasta koji neće biti povezan s potrošnjom resursa. Iako je na regionalnoj i lokalnoj razini prepoznata potreba za smanjenjem potrošnje energije i povećanjem korištenja OIE provedbom projekata u javnom sektoru, spremnost na energetske tranzicije koja uključuje kontinuirano povećanje energetske učinkovitosti i povećanje korištenja obnovljivih izvora energije, povećanje kvalitete gospodarenja energijom, razvoj kvalitetnog tržišta energije, kontinuirani tehnološki napredak još je uvijek je na niskoj razini u većini gradova i općina RH.

Izuzetno je važno i stvaranje novih zelenih radnih mjesta kroz kružnu ekonomiju koja se temelji na minimiziranju stvaranja otpada i onečišćenja, održavanju proizvoda i materijala u uporabi te regeneraciji prirodnih sustava.

²⁰⁶ Izravna potrošnja energije u javnom sektoru

²⁰⁷ Akcijski plan energetske učinkovitosti Varaždinske županije za razdoblje 2020. – 2022. godine

²⁰⁸ Upravni odjel za gospodarstvo i europske poslove Varaždinske županije

Također, zelena infrastruktura prepoznata je kao iznimno važan aspekt razvoja koja može doprinijeti održivom razvoju i jačanju otpornosti na klimatske promjene te postizanju ciljeva Europskog zelenog plana.

1.3.5. Infrastruktura za mobilnost i internetsku povezanost

Cestovna infrastruktura

Najvažniji dio prometne infrastrukture na području Varaždinske županije je cestovna mreža. Temeljem Odluke o razvrstavanju javnih cesta,²⁰⁹ cestovni promet na području Županije obuhvaća jednu autocestu, devet državnih,²¹⁰ 70 županijskih te velik broj lokalnih cesta (177).²¹¹

Sjeverni i južni dio Varaždinske županije, u dužini od 45,1 km,²¹² povezuje autocesta Goričan-Varaždin-Zagreb. Povezanost naselja omogućava pet izlaza/ulaza²¹³ na autocestu koja su u koridoru od 10-15 km od autoceste.

Prema posljednjim podacima Hrvatskih cesta,²¹⁴ državne ceste koje prolaze kroz Varaždinsku županiju protežu se u duljini od 200,83 km, od kojih je najznačajnija Podravska magistrala (državna cesta D-2), koja prolazi uzduž Županije, od njenog najistočnijeg dijela do najzapadnijeg na graničnom prijelazu Dubrava Križovljanska. Na području županije predviđena je trasa brze ceste koja čini sastavni dio podravsko-podunavskog cestovnog smjera te je od velikog je prometnog značaja za povezivanje sjeverozapadne i ostalog dijela kontinentalne Hrvatske.

Važan prometni pravac na području županije predstavlja i predviđena trasa brze ceste Varaždin – Ivanec – Krapina zbog suvremenog prometnog povezivanja dvaju županijskih središta, Varaždina i Krapine. Ovaj dio sjeverozapadne Hrvatske je kroz prizmu lokalne prometne infrastrukture, jedan je od najlošijih u Hrvatskoj.

Na većini državnih cesta u županiji (preko 90%) nedostaju nogostupi u naseljima te pješačko-biciklističke staze izvan naselja (odvojene od kolnika za sigurno i atraktivno pješaćenje i bicikliranje), a određene dionice su preopterećene zbog vrlo velikog generiranog teškog teretnog prometa te je ugrožena sigurnost domicilnog stanovništva. Potrebno je stoga provesti modernizaciju, izmještanje pojedinih dijelova, proširenje i izgradnju ostalih važnih prometnica državnog i županijskog značaja sukladno prostorno-planskoj dokumentaciji te ciljevima i mjerama postojećih strateških regionalnih i nacionalnih dokumenata.

Od ukupno 946,64²¹⁵ km županijskih i lokalnih cesta, mrežu županijskih cesta čini njih 70, u dužini od 444,52 km. Županijske ceste su u potpunosti asfaltirane. Od ukupno 502,12 km lokalnih cesta na području Županije 457,07 km je asfaltirano, dok je 45,05 km lokalnih cesta makadam. Županijske i lokalne ceste su vrlo lošem stanju, te bez odgovarajuće vertikalne i horizontalne signalizacije. Potrebna je rekonstrukcija modernizacija cestovne infrastrukture koja će obuhvaćati i izgradnju mreže nogostupa u naseljima, te pješačko-biciklističkih staza izvan naselja. Uz navedeno potrebno je

²⁰⁹ Odluka o razvrstavanju javnih cesta (NN 96/2016)

²¹⁰ Odluku o razvrstavanju javnih cesta (NN br. 41/22.)

²¹¹ Županijska uprava za ceste Varaždinske županije, 2020. g.

²¹² HAC, 2015. g.

²¹³ Varaždin, Ludbreg, Varaždinske Toplice, Novi Marof, Breznički Hum

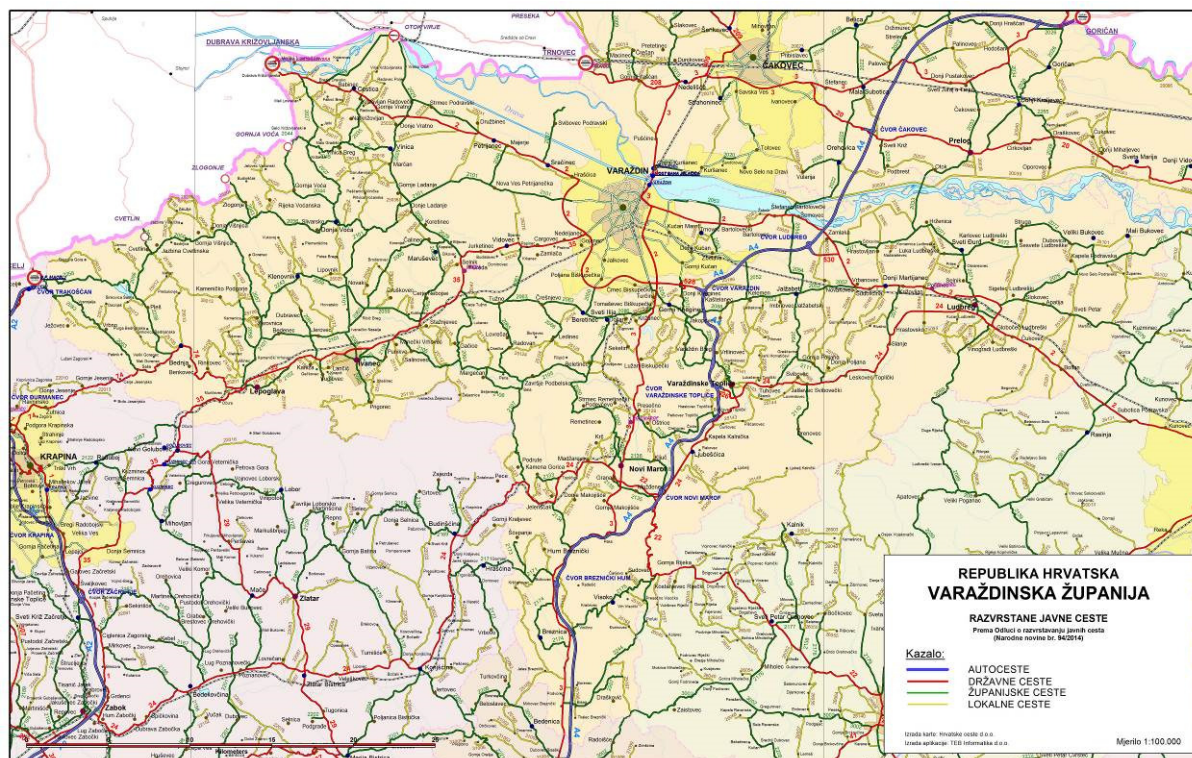
²¹⁴ HC, 2020. g.

²¹⁵ Županijska uprava za ceste Varaždinske županije, 2020. g.

modernizirati postojeća autobusna stajališta te planirati izgradnju novih stajališta kako bi se sva naselja mogla uključiti u mrežu javnog prijevoza.

Osim navedenih, Varaždinskom županijom prolazi i niz nerazvrstanih cesta u dužini 2.913,38 km.

Slika 17: Mreža javnih cesta u Varaždinskoj županiji



Izvor: Županijska uprava za ceste Varaždinske županije, 2015. godina

Po gustoći javne cestovne mreže Varaždinska županija (943 m/km^2 u 2019. godini) je u samom vrhu na razini Republike Hrvatske ispred Krapinsko-zagorske županije u kojoj je gustoća 801 m/km^2 te Međimurske županije s gustoćom od 794 m/km^2 .²¹⁶

Udaljenosti gradova unutar Županije variraju od 7,5 km (Ivanec – Lepoglava) do 53 km (Lepoglava – Ludbreg), dok su udaljenosti od središta susjednih županija manje od 100 km. Zbog blizine slovenske granice najbliži slovenski gradovi su također na udaljenosti manjoj od 100 km dok glavni gradovi susjednih zemalja variraju otprilike od 183 – 330 km.²¹⁷

Stanje sigurnosti u cestovnom prometu na području Varaždinske županije nije zadovoljavajuće s obzirom na povećanje broja smrtno stradalih osoba u nesrećama. Iako je u razdoblju od 2014. do 2020. godine zabilježen trend pada broja nesreća, u 2022. godini zabilježen je najveći broj smrtno stradalih osoba u posljednjih 12 godina. Prema podacima PU varaždinske zabilježen je i porast alkoholiziranih vozača u prometnim nesrećama što ukazuje na potrebu većeg angažmana u promicanju svijesti javnosti o sigurnosti prometa na cestama na području Varaždinske županije.

²¹⁶ Statistički ljetopis, 2018. g.

²¹⁷ <http://www.udaljenosti.com/hrvatska/>

Željeznička infrastruktura

Građevinska duljina pruga u Varaždinskoj županiji iznosi 92,14 km,²¹⁸ od toga su pruge R201 Zaprešić – Čakovec te R202 Dalj – Varaždin pruge za regionalni promet, dok je pruga L201 Varaždin – Golubovec pruga za lokalni promet.²¹⁹

Slika 18: Prikaz željezničkih pravaca u Varaždinskoj županiji



Izvor: HŽ, 2015. godina

Sve pruge su jedno kolosiječne i nisu elektrificirane te se na njima odvija mješovit promet. Dopuštene brzine variraju od 45 – 100 km/sat, što negativno utječe na kvalitetu prijevozne usluge stoga je na svim prugama potrebno ulagati u modernizaciju infrastrukture. Osim toga potrebno je osigurati povezivanje pod regije Varaždin sa središtem funkcionalne regije Središnja Hrvatska, Zagrebom izgradnjom infrastrukture kojom će se omogućiti značajno smanjenje vremena putovanja između većih centara te funkcionalne regije. Navedena infrastruktura obuhvaća izgradnju Lepoglavske spojnice i modernizaciju postojeće pruge kao dvokolosiječne elektrificirane pruge koja se planira na pravcu Čakovec – Varaždin – Lepoglava – Zabok – Zagreb.²²⁰ Potrebna su i ulaganja i u modernizaciju postojećih regionalnih željezničkih pruga te se istovremeno omogućava i razvoj lokalnih prigradskih linija u tom dijelu županije, a time se stvaraju i bolji preduvjeti za razvoj integriranog prijevoza putnika na području Varaždinske županije.

Na području Varaždinske županije ukupno se nalazi osam željezničkih kolodvora te 11 stajališta, a međusobni razmaci kreću se između 1,98 i 8,82 km što ukazuje na relativno dobru povezanost između naselja u Županiji kojima prolaze gore navedeni željeznički pravci.²²¹ Važno je spomenuti da postoje i ubrzani (regionalni), brzi te InterCity vlakovi koji se ne zaustavljaju na svim kolodvorima i stajalištima. Stoga je za pružanje kvalitetne usluge prigradskog prijevoza putnika, a koji će postati dio sustava integriranog prijevoza putnika, broj stajališta potrebno uskladiti kako bi se povećala sama kvaliteta javnog prijevoza te dostupnost naselja.²²²

Na mreži željezničkih pruga kojima upravlja HŽ Infrastruktura u Varaždinskoj županiji ukupno je 91 željezničko cestovni prijelaz i pješački prijelaz preko željezničke pruge i na većini su potrebni određeni

²¹⁸ Procjena rizika od velikih nesreća na području Varaždinske županije, 2019. g.

²¹⁹ HŽ Infrastruktura

²²⁰ Pruga je predviđena Strategijom prometnog razvitka RH, Strategijom prostornog razvoja RH, te prostorno-planskom dokumentacijom; HŽ Infrastruktura

²²¹ HŽ Infrastruktura

²²² Upravni odjel za gospodarstvo i europske poslove, 2020.g.

zahvati. Najveći broj željezničko cestovnih prijelaza (43) nalazi se na željezničkoj pruzi L201 Varaždin – Golubovec, od kojih ih je 11 osigurano uređajima za osiguranje prelaska cestovnih vozila ili pješaka preko željezničke pruge. Na dionici kojom prolazi željeznička pruga za regionalni promet R201 Varaždin – Zaprešić – Čakovec, adekvatno je osigurano 10 od ukupno 24 željezničko cestovnih prijelaza, dok je na dionici željezničke pruge R202 Dalj – Koprivnica – Varaždin adekvatno osigurano 11 od ukupno 20 željezničko cestovnih prijelaza.²²³

Cestovni linijski prijevoz putnika

Cestovni linijski prijevoz putnika u Varaždinskoj županiji organizira tvrtka Autobusni prijevoz d.o.o. Varaždin koja obnaša 180 - 200 županijskih i međuzupanijskih linija. Osim spomenutih, organizirane su i dvije stalne međunarodne linije za Beč (AT). Osim navedenog, postoje i drugi prijevoznici (Panturista (Arriva), CroatiaBus, FlixBus) koji imaju organizirane međunarodne linije koje prolaze kroz Varaždinsku županiju. Komunalni linijski prijevoz putnika na području grada Varaždina obavlja trgovačko društvo Čistoća d.o.o..

U posljednjih nekoliko godina, prisutan je trend ukidanja autobusnih linija, najviše zbog nerentabilnosti i neodrživosti postojećeg sustava prijevoza. Isti se temelji na prijevoznim dozvolama. Primjena ovakvog sustava javnog linijskog cestovnog prijevoza putnika rezultirala je smanjenjem kvalitete usluge tog prijevoza kako zbog neadekvatnog sustava financiranja, tako i zbog nedovoljnog broja polazaka i neadekvatne informiranosti građana. Sve je to rezultiralo nezainteresiranošću građana za korištenje javnog linijskog prijevoza putnika. Autobusni prijevoz organiziran je kao županijski, međuzupanijski, međunarodni te posebni linijski (ugovorni) prijevoz. Županijskim linijama povezuju se sva veća administrativna te gospodarska središta u Županiji s okolnim općinama. Izražena je nedovoljna povezanost središta s rubnim dijelovima županije zbog vrlo malog broja ili čak nepostojanja autobusnih linija te nedostupnosti javnog prijevoza lokalnom stanovništvu zbog visokih cijena prijevoznih karata.

Da bi sustav javnog prijevoza postao kvalitetan i efikasan Varaždinska, Međimurska i Koprivničko-križevačka županija sudjelovale su u zajedničkom projektu razvoja integriranog prijevoza putnika na području sjeverne Hrvatske²²⁴ u okviru kojeg je izrađen Master plan integriranog prijevoza putnika. Svrha navedenog projekta je spajanje svih urbanih i ruralnih područja putem kvalitetne mreže linija uz kvalitetne vozne redove i niže cijene prijevoza, a što bi rezultiralo većim brojem putnika koji koriste javni prijevoz.

Željeznički putnički prijevoz

Na prugama na području Varaždinske županije javni putnički prijevoz obavlja tvrtka Hrvatske željeznice Putnički prijevoz d.o.o.²²⁵

Prijevozna usluga željeznice vezano za vozni red nije usklađena s autobusnim prijevozom, što bi omogućilo presjedanje i nastavak putovanja. Također, ne postoji zajednička tarifa (zajedničke karte) za korištenje autobusnog sustava zajedno sa željezničkim. Analizom podatka o voznim vremenima i broju polazaka za 2020. godinu, zaključuje se da isti ne predstavljaju dovoljno kvalitetnu prometnu uslugu. Naime frekvencija polazaka za prigradske (lokalne) i regionalne brze vlakove značajno je niža od onih predviđenih Master planom za integrirani prijevoz putnika.

²²³ HŽ Infrastruktura

²²⁴ „Razvoj integriranog prijevoza putnika i intermodalnog prijevoza tereta na području regije sjeverne Hrvatske“ (IPP i IPT)

²²⁵ Usluga prijevoza ugovorena je putem Ugovora o javnim uslugama između Ministarstva mora, prometa i infrastrukture i samog prijevoznika na razdoblje od 2017. godine do 2027. godine.

Sa svih kolodvora i stajališta Varaždinske županije tijekom 2012. godine otpremljeno je 951 tisuća putnika. U 2019. godini taj broj iznosi 545 tisuća putnika što čini smanjenje od 42%.

Željeznički i cestovni teretni prijevoz

U teretnom željezničkom prijevozu na kolodvorima na području Varaždinske županije zabilježen je značajan pad u količinama prevezene robe. Gledajući unatrag 20 godina, najviše je robe utovareno 2003. godine (172.000 tona), a istovareno 110.000 tona. U 2019. godini ostvarena je značajno manja količina utovarene robe (32.000 tona) što čini smanjenje od 81% te istovarene robe (9.000 tona) koja je smanjena za 91% u odnosu na 2003. godinu.

U cestovnom prometu također se bilježi smanjenje prevezene količine robe. U posljednjih 20 godina najveći prijevoz robe zabilježen je tijekom 2007. godine kada je iznosio 6.356.000 tona robe dok su tijekom 2019. godine prijevoznici na području Varaždinske županije ukupno prevezli 4.845.000 tona robe što ukazuje na pad od 28% u 2019. godini u odnosu na 2007. godinu.

Master planovi za integrirani prijevoz putnika i intermodalni prijevoz tereta

Varaždinska, Međimurska i Koprivničko-križevačka županija suočene su s negativnim demografskim trendovima poput smanjenja broja stanovnika koji je uvelike uzrokovan iseljavanjem stanovništva u inozemstvo i Grad Zagreb i povećanja populacije starije životne dobi. U Županiji prevladava trend smanjenja obima usluga javnog prijevoza, stagnacija u povećanju dužina pješačkih i biciklističkih staza te povećanje putovanja automobilima, dok održivi modovi, poput željezničkog i autobusnog prijevoza stagniraju ili opadaju.²²⁶

Dodatno, sve se više robe prevozi isključivo cestovnim prijevozom, a sve manje željeznicom. Navedeni trendovi dovode do značajnog smanjenja održivosti prometnog sustava, smanjenja mogućnosti putovanja stanovništva, smanjenja mogućnosti prijevoza roba čime dolazi i do pada konkurentnosti poduzeća, zatim sve većeg zagađenja okoliša, veće potrošnje pogonske energije, te smanjenja prometne sigurnosti, a time i sve većeg utjecaja na ljudsko zdravlje i sve veći gubitak ljudskih života.

Potrebno je stoga prometni sustav graditi i organizirati na način da se potiče pješaćenje i korištenje bicikala, te korištenje javnog prijevoza umjesto automobila. U teretnom prijevozu potrebno se usmjeriti na otpremanje robe željeznicom te što manje cestovnim prijevozom. Navedeno ne podrazumijeva zanemarivanje korištenja cestovnog prijevoza, već daljnju modernizaciju i adekvatno opremanje istog usporedno s razvojem željezničkog prijevoza kako bi se stvorili uvjeti za suvremeni prijevoz robe i ljudi korištenjem oba sustava.²²⁷

Postoji i potreba za osnivanjem intermodalnog robnog terminala pomoću kojeg bi se osigurala i kvalitetnija prometna usluga intermodalnog prijevoza tereta prema postojećim i planiranim gospodarskim subjektima i zonama u Županiji i šire.²²⁸ Stoga je u planu izrada Master plana za intermodalni prijevoz tereta za područje navedenih triju županija, a cilj je stvaranje integriranih i intermodalnih sustava prijevoza.

Zračni promet

U neposrednoj blizini Varaždina, nalazi se aerodrom Varaždin koji je registriran je za domaći i međunarodni promet sa uzletno-sletnom stazom pravca 16/34 duljine 1611 metara a širine 30

²²⁶ Master plan za integrirani prijevoz putnika, usvojen 2017. godine.

²²⁷ Upravni odjel za gospodarstvo i europske poslove; (Master plan za integrirani prijevoz putnika (2016), Strategija prometnog razvoja Republike Hrvatske 2017.-2030., Europski zeleni plan (2019), Sustainable and Smart Mobility Strategy – putting European transport on track for the future, European Commission (2020))

²²⁸ Upravni odjel za gospodarstvo i europske poslove Varaždinske županije, 2020. g.

metara.²²⁹ Prostorno-planskom dokumentacijom Grada Varaždina planiran je aerodrom Varaždin referentnog koda 3C, neinstrumentalni prilaz, u skladu s odredbama Pravilnika o aerodromima (NN 58/14 100/19). Daljnji razvoj aerodroma zahtijeva stvaranje uvjeta za privlačenje potencijalnih investitora za gradnju (najam) hangara te ostalih pratećih objekata aerodromske infrastrukture koji za sada nedostaju. Aerodrom je otvoren kroz cijelu godinu, a njime upravlja gradska tvrtka Parkovi d.d..

Dodatno, na području Grada Varaždina na prostoru Opće bolnice Varaždin postoji heliodrom, te se planira izgradnja heliodroma i na području Grada Ivanca.

Informacijsko – komunikacijska infrastruktura

Prema podacima HAKOM-a (Hrvatske regulatorne agencije za mrežne djelatnosti) broj telefonskih priključaka u nepokretnoj mreži opada iz godine u godinu. U 2015. godini iznosio je 48.882 priključka, a 2019. godine broj se smanjio na 46.857 priključaka što čini 29,3 % udjela u ukupnom broju stanovnika.²³⁰

Broj širokopojsnih priključaka Internetu u nepokretnoj mreži u 2015. godini iznosio je 33.094, a u 2019. godini porastao je na 38.740, odnosno za 17%.

Prema javnim podacima o dostupnosti širokopojsnog pristupa Internetu²³¹ područje Varaždinske županije u potpunosti je pokriveno osnovnim širokopojsnim pristupom (brzine manje od 30 Mb/s), veliki dio područja je pokriveno brzim širokopojsnim pristupom (brzine jednake ili veće od 30, odnosno 30-100 Mb/s), dok je ultrabrzim širokopojsnim pristupom (brzine jednake ili veće od 100 Mb/s) djelomično pokriveno samo područje grada Varaždina. Trenutno se na području Grada Ludbrega i općina Mali Bukovec, Martijanec, Sveti Đurđ i Veliki Bukovec gradi optička infrastruktura kojom će se na ovom području omogućiti širokopojsni pristup Internetu brzine veće od 100 Mbit/s.

Usluge pružanja telekomunikacijskog prometa u nepokretnoj i pokretnoj telekomunikacijskoj mreži na području Varaždinske županije obavlja više operatera.

Dosadašnji razvoj širokopojsnog pristupa u RH nije bio dovoljno brz, odnosno nije rezultirao dostupnošću širokopojsnog pristupa s dovoljno velikim brzinama. To se posebno odnosi na dostupnost širokopojsnog pristupa s brzinama od najmanje 30 Mbit/s, i s brzinama od najmanje 100 Mbit/s. Time se Hrvatska početkom 2020., prema stanju dostupnosti širokopojsnog pristupa, našla među najslabije pozicioniranim državama EU-a.²³² Dodatni izazov smanjenju digitalnog jaza koji se javlja između urbanih i ruralnih područja Hrvatske, što je slučaj i u Varaždinskoj županiji su negativni demografski i gospodarski trendovi u ruralnim područjima. Navedeni podaci ukazuju na potrebu stvaranja preduvjeta kojima će se omogućiti veća i ravnomjerna dostupnost širokopojsnog pristupa na području cijele županije.

²²⁹ <https://www.varazdinaerodrome.eu/o-nama/>

²³⁰ Izvješće o stanju u prostoru Varaždinske županije za razdoblje 2015. – 2019. g., Popis stanovništva iz 2021. godine

²³¹ Interaktivni GIS portal Hakoma

²³² Nacionalni plan razvoja širokopojsnog pristupa za razdoblje od 2021. do 2027.

1.4. Upravljanje razvojem

Upravljanje razvojem na regionalnoj i lokalnoj razini u nadležnosti je upravnih tijela Županije i njezinih jedinica lokalne samouprave, koja kreiraju i provode razvojnu politiku. U aktivnostima regionalnog razvoja sudjeluju i ustanove i tvrtke u vlasništvu županije i jedinica lokalne samouprave poput razvojnih agencija i poduzetničkih potpornih institucija, te ostale institucije poput strukovnih komora, lokalnih akcijskih grupa, savjetodavnih tijela, organizacija civilnog društva i druge.

Godine 2021. uspostavljeno je urbano područje Varaždin u čijem sastavu je 15 jedinica lokalne samouprave (Grad Varaždin, Grad Ludbreg, Grad Novi Marof, Grad Varaždinske Toplice te Općina Beretince, Općina Gornji Knežinec, Općina Jalžabet, Općina Martijanec, Općina Maruševac, Općina Petrijanec, Općina Sračinec, Općina Sveti Ilija, Općina Trnovec Bartolovečki, Općina Vidovec i Općina Vinica). Navedeno urbano područje time je dobilo priliku za korištenje EU sredstava u okviru ITU mehanizma u novom financijskom razdoblju 2021. – 2027. koji je namijenjen financiranju aktivnosti održivog urbanog razvoja kako bi se ojačala uloga gradova kao pokretača gospodarskog razvoja.

Županija zajedno sa svojim ustanovama i trgovačkim društvima u svojem vlasništvu kontinuirano ulaže u jačanje svojih upravljačkih kapaciteta te unaprjeđenje svojih poslovnih procesa što je preduvjet za učinkovito upravljanje regionalnim razvojem.

Dodatno, Županija i jedinice lokalne samouprave sve više svoje poslovanje prilagođavaju elektroničkom poslovanju te je važno osigurati potrebnu opremu i različite informacijske sustave čiji ispravan rad je preduvjet za kvalitetno poslovanje lokalne i regionalne uprave. Raspoloživost informacijskog sustava te kontinuirana edukacija važan je preduvjet za razvoj kompetentne, dostupne i učinkovite javne uprave dostupne svim građanima.

U okviru područja europskih poslova Županija provodi aktivnosti koje obuhvaćaju programe i projekte koje provode međunarodne organizacije (obilježavanje Europskog tjedna, međunarodna i međuregionalna suradnja, EU-info kampanja, suradnja s nevladinim organizacijama i ostalim institucijama i organizacijama). Javna ustanova za razvoj Varaždinske županije, kao regionalni koordinator Varaždinske županije, provodi projekt „Suradnja za razvoj“, sufinanciran iz Europskog fonda za regionalni razvoj, čiji je cilj kroz savjetodavnu potporu ojačati profesionalne kapacitete zaposlenika javnopravnih tijela s područja Varaždinske županije za pripremu i provedbu EU projekata.

Iako je time ojačan ukupan kapacitet za provedbu EU projekata regionalnoj i lokalnoj razini i dalje je prisutan nedostatak specifičnih znanja i vještina zaposlenika u javnom sektoru za kvalitetnu i uspješnu pripremu i provedbu EU projekata. Kako bi suradnja županije s ostalim dionicima u upravljanju razvojem bila još uspješnija, u budućem razdoblju potrebno je nastaviti jačati koordinaciju i kontinuiran protok informacija relevantnih tijela na lokalnoj, županijskoj i nacionalnoj razini te osnažiti digitalne komunikacijske kanale.

Sustavno strateško planiranje razvoja na lokalnoj i regionalnoj razini i dalje je otežano. Naime, iako su procedure i pravila u pripremi strateških razvojnih dokumenata u određenoj mjeri definirana zakonskim i podzakonskim aktima, te postoje stručni kapaciteti za pripremu, i dalje nedostaje interakcija i kontinuirana suradnja svih ključnih županijskih i lokalnih aktera u definiranju zajedničkih razvojnih prioriteta i predlaganju razvojnih inicijativa. Isto tako, sustav praćenja i vrednovanja postignutih rezultata u pojedinim područjima javnih politika još uvijek je nedovoljno razvijen, posebno u dijelu koji se odnosi na mjerljivost planiranih i ostvarenih rezultata. Dodatno, učinkoviti procesi provedbe, praćenja rezultata i učinaka strategija te izvještavanja izostaju i zbog nedovoljnog znanja i iskustva svih potrebnih aktera na lokalnoj i regionalnoj razini.

Prostorno planiranje

Županija, kao osnivač Zavoda za prostorno uređenje Varaždinske županije, osigurava potrebna sredstva za obavljanje poslova prostornog uređenja za Varaždinsku županiju propisanih Zakonom o prostornom uređenju, a koji su u nadležnosti Zavoda. Zavod kontinuirano provodi aktivnosti na praćenju izrade prostornih planova i njihovih izmjena i dopuna i izradi Izmjena i dopuna Prostornog plana Varaždinske županije i prostornih planova JLS-a te ažuriranju podataka za ISPU (Informacijski sustav prostornog uređenja).

Na području Varaždinske županije izrađeni su i primjenjuju se Prostorni plan Varaždinske županije i prostorni planovi uređenja općina i gradova, te prostorni planovi užih područja (GUP, UPU i DPU).

Prostorni plan Varaždinske županije (PPŽ) izrađen je u 2000. godini te su do donošenja cjelovitih 3. Izmjena i dopuna izvršene dvije ciljane izmjene i dopune (2006. i 2009. godine).

Osnovni cilj 3. Izmjena i dopuna PPŽ-a je da se u Varaždinskoj županiji unaprijedi i novelira organizacija, korištenje i namjena prostora, te osiguraju mjerila i smjernice za uređenje i zaštitu prostora usklađena s novim propisima, važećim dokumentima, aktualnim strateškim opredjeljenjima i stavovima Županije i Države, kao i stanjem na terenu, uz uvažavanje rezultata popisa stanovništva.

Strategija prostornog razvoja Republike Hrvatske (NN 106/17) predlaže policentrični model razvoja, koji je prenesen i u PPŽ, a kojim se omogućuje uravnotežena prostorna raspodjela stanovništva i ublažavanje procesa depopulacije. Naglasak je na jačanju srednje velikih i malih gradova na regionalnoj razini, tj. omogućavanje njihove razvojne perspektive.

Planiranim sustavom središnjih naselja u Varaždinskoj županiji određeno je:

- regionalno središte – Varaždin
- subregionalno središte – Ivanec, Ludbreg, Novi Marof

3. Izmjenama i dopunama PPŽ-a se zadržava policentrična mreža naselja određena osnovnim PPŽ-om, kao i daljnje poticanje stvaranja pravilno strukturirane mreže gradova na području Županije uz:

- nastavljeno jačanje uloge gradova, posebice Grada Varaždina, ali i pojedinih naselja Županije razvojem novih funkcija kojima ta naselja preuzimaju razvoj svojih gravitirajućih područja
- sjedišta općina preuzimaju ulogu lokalnih žarišta razvitka svojih područja, što se potencira i osigurava kroz izradu prostorno-planske dokumentacije (planiranje prostornih kapaciteta i svih sadržaja potrebnih za održiv razvoj žarišta – prvenstveno javnih i društvenih, te gospodarskih sadržaja, i svu potrebnu komunalnu infrastrukturu)
- gospodarski i prostorni razvoj gradova: Ivanca, Ludbrega, Lepoglave i Varaždinskih Toplica
- gospodarski i prostorni razvoj naselja: Cestice, Trnovca Bartolovečkog, Gornjeg Kneginca, Jalžabeta, Brezničkog Huma, Sračinca.

Osnovnim PPŽ-om su prepoznate, a 3. Izmjenama i dopunama PPŽ-a su zadržane i dopunjene mogućnosti prostornog razvoja Varaždinske županije koje se temelje na njenom geostrateškom položaju i dobrim komunikacijskim vezama sa susjednim područjima, dobrom pokrivenosti prometnom i telekomunikacijskom, komunalnom i društvenom infrastrukturom, te postojećim prirodnim resursima i vrijednostima (vode, posebice pitka voda, šume, poljoprivredno tlo, mineralne sirovine), bogatoj prirodnoj i kulturno-povijesnoj baštini, kao i krajobraznim vrijednostima i uglavnom očuvanom okolišu, koji sveukupno čine prostor ugodan za život. Isto tako, postojeće razvijene proizvodne i uslužne djelatnosti i obrti (osobito tradicijski), turizam i druge djelatnosti (u poljoprivredi, šumarstvu, rudarstvu, vodnom gospodarstvu), te njihovo širenje i daljnji razvoj, mogu imati značajnu ulogu i biti

podloga za budući prostorni razvoj (primjerice širenje postojećih i formiranje novih proizvodnih, poslovnih i turističkih zona). Sve jače razvijanje svijesti o potrebi održivog razvoja koje je prisutno u Županiji, te optimalno korištenje alternativnih izvora energije (biomasa, hidro potencijal manjih vodotoka, geotermalni izvori, Sunce) također može inicirati razvoj u prostoru u smislu planiranja i izgradnje građevina za proizvodnju energije.

Nadalje, razvojem djelatnosti i njihovim umrežavanjem trebale bi se stvarati pretpostavke za atraktivnije uvjete rada, što može značajno utjecati na poboljšanje demografske slike (zaustavljanje pada broja stanovnika i postupno povećanje), što pak utječe na planiranje građevinskog područja i razvoja prostora za stambene i druge potrebe (društvena i komunalna infrastruktura).

Područja s razvojnim posebnostima

Status potpomognutih područja imaju sva područja ispod prosjeka razvijenosti RH odnosno I.-IV. skupina jedinica lokalne samouprave i I.-II. skupina jedinica područne (regionalne) samouprave.

Varaždinska županija nalazi se u III. skupini jedinica područne (regionalne) samouprave s vrijednošću indeksa u drugoj polovini iznadprosječno rangiranih jedinica područne (regionalne) samouprave.

Jedinice lokalne samouprave razvrstavaju se u osam skupina a JLS s područja Varaždinske županije koje se nalaze u I.-IV. skupini su sljedeće:

- Donja Voća (I. skupina)
- Martijanec (II. skupina)
- Bednja, Cestica, Mali Bukovec, Sveti Đurđ, Visoko (III. skupina)
- Breznica, Breznički Hum, Jalžabet, Klenovnik, Lepoglava, Maruševac, Vinica (IV. skupina)

Prema Odluci o obuhvatu i razvrstavanju jedinica lokalne samouprave koje stječu status brdsko-planinskog područja („Narodne novine“ br. 24/19.) na području Varaždinske županije status brdsko-planinskog područja ostvaruju slijedeće jedinice lokalne samouprave:

- I. skupinu koju čine jedinice lokalne samouprave sa statusom potpomognutog područja: Lepoglava, Bednja
- II. skupinu koju čine jedinice lokalne samouprave koje se prema vrijednosti indeksa razvijenosti nalaze u trećoj i četvrtoj četvrtini iznadprosječno rangiranih jedinica lokalne samouprave: Ljubešća.

Potpomognuta i brdsko-planinska područja u određenoj mjeri zaostaju za nacionalnim prosjekom te je njihov razvoj potrebno dodatno poticati.

